

Disertační práce

2020

Zhyldyz Kaarbaeva

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Disertační práce

**Vývoj mezietnických vztahů v jižním Kyrgyzstánu
na příkladu vývoje vztahů mezi Kyrgyzy a Uzbeky
od 80. let 20. století do roku 2017**

Zhyldyz Kaarbaeva

Plzeň 2020

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra historických věd

Studijní program Historické vědy

Studijní obor Historie

Disertační práce

**Vývoj mezietnických vztahů v jižním Kyrgyzstánu
na příkladu vývoje vztahů mezi Kyrgyzy a Uzbeky
od 80. let 20. století do roku 2017**

Mgr. Zhyldyz Kaarbaeva

Vedoucí práce:

doc. Ing. PhDr. Petr Kokaisl, Ph.D.

Katedra psychologie

Provozně ekonomická fakulta České zemědělské univerzity v Praze

Plzeň 2020

Poděkování

Nejprve bych chtěla poděkovat mému školiteli doc. Ing. PhDr. Petru Kokaislovi, Ph.D. za odborné vedení a konzultace v průběhu studia doktorského studijního programu, za přínosné rady a připomínky k disertační práci, za trpělivost, vstřícný přístup, pochopení a podporu, za veškerý čas v průběhu posledních šesti let, který věnoval mně a mému výzkumu, za cenné znalosti a zkušenosti, za možnost realizace v roli výzkumníka a jeho studentky.

Rovněž chci poděkovat doc. PhDr. Lukáši Novotnému, Ph.D., doc. PhDr. Miroslavu Šedivému, Ph.D., Mgr. Martinu Urbanovi za trpělivost, podporu, mimořádné pochopení, za cennou pomoc ve chvíli, kdy jsem to nejvíce potřebovala. Má vděčnost patří celé Katedře historických věd FF ZČU, která mně dopřála studium doktorského studijního programu v těch nejlepších profesionálních podmínkách, které jsem potřebovala pro ukončení odborné práce.

Také chci poděkovat vedoucí studijního oddělení Bc. Pavle Ludwigové, která v dobrém i ve špatném stojí po boku studentů fakulty a koná svou práci pro to, aby student mohl úspěšně ukončit studium.

Chci poděkovat svým spolužákům z Plzně a Prahy za to, že jsem se cítila být součástí jejich kolektivu a za mimořádné přátelství. Bez jejich morální podpory bych nedokázala dokončit práci.

Můj velký vděk patří každému z respondentů, odborníků a všem, kdo se přímo či nepřímo se zúčastnil mého (terénního) výzkumu. Těch je na štěstí mnoho, ale nejsem schopna fyzicky uvést každého jmenovitě.

Děkuji mé mámě a dceři, které se moc snažili pomoci mi s tím, abych měla chvíle volného času na disertační práci.

Děkuji Taťianě Nikolajevně Litvinovové, bez jejíž lékařské pomoci v průběhu posledních dvou let, bych disertační práci také nedokázala dopsat.

Děkuji Mgr. Danielu Křivánkovi, DiS. za čtrnáct let mimořádného přátelství, bez něhož by disertační práce ani neexistovala. Děkuji za mou první českojazyčnou učebnici Dějiny Čech, Moravy a Slezska, za první vědomosti o českých dějinách, za pravé české přátelství, štěstí, a také za to, že jako můj první český pedagog se mě nevzdal.

Děkuji „českým mámám“ – Jarmile, Haně, Anně a Zdeňce, bez nichž bych se v České republice ztratila, nezažila šťastné chvíle jako adoptivní dcera, neměl bych pocit domova a také bych neměla dobré podmínky pro studium.

Mé zvláštní poděkování patří Davidu Šancovi, kterému jsem vděčná za vše.

Jsem velice vděčná mým českým přátelům za to, že mi dopřáli splnění mého snu – studia v zahraničí.

Děkuji Bohu ze své české přátelé a za „druhou vlast“.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.

Plzeň, červenec

.....

Mgr. Zhyldyz Kaarbaeva

Věnování

Tuto disertační práci s úctou věnuji svému kyrgyzskému otci Toktogulu a české
mámě Jarmile.

OBSAH

1.	Úvod	1
2.	Literární rešerše	5
3.	Metodologie	23
4.	Terénní výzkum 2010 – 2017	25
4.1.	Terénní výzkum 2014, 2015	27
4.2.	Terénní výzkum 2016, 2017	31
4.2.1.	Rok historie a kultury – 2016	31
4.2.2.	Rok historie a kultury, 2016: akce na středních školách	32
4.2.4.	Rok mravnosti, výchovy a kultury, 2017	39
5.	Praktická část práce	42
5.1.	O původu kyrgyzského národa	42
5.1.1.	Formování a vznik kyrgyzského národa	46
5.2.	Oslava Dne Vítězství, 2017	62
5.2.1.	Den Vítězství: „můj“ svátek – „tvůj“ svátek	62
5.2.2.	Den Vítězství: „náš“ svátek	65
5.3.	Ošský konflikt	68
5.3.1.	Sociálně-politický anebo mezietnický konflikt?	74
5.4.	Etnické spolky a národně-kulturní centra (NKC)	77
5.4.1.	Jižní region	77
5.4.2.	Severní region	78
5.4.3.	Členské základny etnických spolků a NKC	81
5.5.	Státní instituce specializované na předcházení a prevenci mezietnických konfliktních situací	84
5.6.	Typy akcí používané v oblasti upevnění mezietnických vztahů	89
5.7.	Výuka dějin Kyrgyzstánu na středních školách z pohledu obsahu předmětných učebnic	94

5.7.1. Dějiny Kyrgyzstánu od poloviny 19. století do současnosti / Základní vývojové mezníky (11. třída)	95
5.8. Shrnutí výsledků rozhovorů	111
5.8.1. Stručné shrnutí výsledků rozhovorů s respondenty (polostrukturované rozhovory)	111
5.8.2. Stručné shrnutí výsledků rozhovorů s respondenty (nestrukturované rozhovory)	117
5.9. Jednotlivé poznámky k průběhu výzkumné práce s etnickými spolky a respondenty	124
6. Závěr	129
Seznam použité literatury a pramenů	136
Periodika	136
Literatura	145
Resume	157
Přílohy	158

1. Úvod

„Dějiny jsou životodárné kořeny kyrgyzského národa...“

Zapomenuté dějiny vedou ke zrodu politicky snadno manipulovatelné generace“

Andrej Tokombajev

Mezi středoasijskými státy v postsovětském období je Kyrgyzstán státem, jehož současný historický vývoj byl a může i nadále být do značné míry poznamenán mezietnickým napětím. K dnešnímu dni se v Kyrgyzstánu mezietnická nesnášenlivost nejvýrazněji projevuje u představitelů dvou etnik – Kyrgyzů a Uzbeků. Tato nesnášenlivost vyvrcholila v ozbrojený konflikt mezi oběma etniky na přelomu 80. a 90. let 20. století a posléze v roce 2010. Mezietnické střety menší intenzity se vyskytly též v roce 2004 a v roce 2006. Důvodem byl zákon „O státním jazyku“ [rozuměj zákon o kyrgyzštině] vnímaný uzbeckou minoritou jako způsob vyloučení etnických menšin z mocenských struktur a její požadavek uznání uzbečtiny jako dalšího oficiálního jazyka. Mezietnické napětí a střety vyvolalo též omezení hodin výuky uzbečtiny a uzbecké literatury na uzbeckých základních a středních školách ve prospěch výuky kyrgyzštiny. V následujících letech se systematicky objevovaly konfliktní situace především mezi kyrgyzskou a uzbeckou mládeží. Centrální a místní vládní struktury se snažily nešířit události o mezietnických střetech veřejně, stejně jako v sovětské době mezietnické střety patřily k utajovaným skutečnostem, pro jejich definitivní řešení a předcházení nebyla vládními orgány přijata vhodná opatření.

V sovětské Kyrgyzské republice byly zaznamenány srážky mezi Kyrgyzy a Uzbeky v roce 1961.¹ Není vyloučeno, že docházelo k mezietnickým střetům, které nebyly uvedeny v oficiálních zdrojích. Přesto, že sovětská ideologie přátelství národů se v praxi ukázala být účinnou, k ojedinělým sporům a násilným střetům mezi Kyrgyzy a Uzbeky stejně docházelo, respektive napětí mezi těmito etniky přetrvávalo. Z důvodů neřešení konfliktů a zákazu veřejné diskuse na téma mezietnických vztahů byly tyto konflikty „zakonzervovány“.²

Příčiny konfliktů, které vypukly v postsovětské době, podle mnohých autorů³ sahají až k dobám carského Ruska, respektive k 20. letům 20. století k sovětskému Rusku.

---

¹ КОЗЮЛИН, В., *Ошский конфликт: драма с продолжением*. In: ПИР-Центр [online], [cit. 2016-05-05]. Dostupné z: http://www.pircenter.org/kosdata/page_doc/p2232_1.pdf. Viz příloha č. 1.

² Tamtéž.

³ Za všechny uvedeme Vejcel' R. V., Horemuže M., Luzyanina S., Kaledina N. V., Olimova M. A., Pyakina V., Halmatova K. A.

Příčiny četných příhraničních a mezietských sporů a sporů o půdu a vodu tkví v procesech formování teritorií tehdy nových sovětských středoasijských republik, kde se nepočítalo s historickým a etnickým aspektem vývoje středoasijského prostoru a obyvatelstva.⁴

Etnopolitická situace v jižním Kyrgyzstánu je dodnes nepředvídatelná a v jakékoliv době může přerůst v mezietský konflikt. Ještě před rokem 2010 by se o jižním regionu dalo uvažovat jako o celku, a to bez ohledu na jeho různorodost a vnitřní problémy. Dnes za integrovanou oblast se považuje pouze s určitými výhradami. Aktuálními příčinami dezintegraci společnosti (nejenom) v jižním Kyrgyzstánu jsou (etno)politické, ekonomické a sociálně-kulturní problémy, a také islamizační tendence.

Kyrgyzstán není jen polyetnickou, ale i polykonfesní zemí. Přesto, že většina obyvatelstva jsou muslimové-sunité (80 % – Kyrgyzové, Kazaši, Uzbeki, Tataři, Dungani, Ujguři a další), Kyrgyzstán se odlišoval náboženskou tolerantností. Umírněný charakter islámu se však začal ubírat radikálnějším směrem. Obdobné tendence se nejvíce projevovaly v uzbecké části obyvatelstva.⁵ Dnes radikálnější formu islámu již podporuje značná část jižanů včetně jiných etnik regionu.⁶

Příčiny a důsledky mezietských konfliktů, a to zejména rozsáhlých konfliktů, jakým byl Ošský z roku 2010, destabilizovaly vnitřní situaci v Kyrgyzstánu, oslabily jeho suverenitu a ohrožily celý středoasijský region. Ošský konflikt se stal začátkem

---

⁴ КОЗЮЛИН, В., *Ошский конфликт: драма с продолжением*. In: ПИР-Центр [online], [cit. 2016-05-06]. Dostupné z: http://www.pircenter.org/kosdata/page_doc/p2232_1.pdf;

ПЯКИН, В., *Восточные тайны империи. Почему Россия и Средняя Азия обречены на сотрудничество*. In: Концептуал [online], [cit. 2016-05-06]. Dostupné z: <http://www.концептуал.рф/vostochnye-tayny-imperii>.

⁵ V roce 2010 byl v Uzbekistánu zaznamenán nejvyšší podíl muslimů na obyvatelstvu – 27 milionů (97 % obyvatelstva země), což je nejvyšší podíl mezi pěti středoasijskými státy. *В Кыргызстане произойдет большой прирост доли мусульманского населения среди стран Азии – доклад*. In: Trend News Agency [online], [cit. 2016-05-06]. Dostupné z: <http://www.trend.az/casia/kyrgyzstan/1821365.html>.

⁶ Podle odhadů místních a zahraničních expertů a výzkumných organizací, k roku 2030, by v Kyrgyzstánu mělo dojít k největšímu růstu podílu muslimského obyvatelstva mezi 61 zeměmi Asie. Dnes přibližně 50 % obyvatelstva země podporuje myšlenku o islámském státu. Pro Kyrgyzstán však byla více charakteristická „měkčí“ forma islámu s šamanistickými prvky národní kultury a lokálními kultury Kyrgyzů. Tento *národní islám* mohl mírně koexistovat s dalšími konfesemi v zemi. Kyrgyzové na rozdíl od Uzbeků a Tádžiků nenahradili všechny tradiční obřady muslimskými, s čímž dnes bojují tzv. „noví“ muslimové. ЛАУМУЛЛИН, М., *Сколько верующих в Кыргызстане?* In: Милли Фирка Центр [online], [cit. 2016-05-06]. Dostupné z: <http://www.milli-firka.org/content/31061528>; ТАБЫШАЛИЕВА, А., *Взгляд на религиозную ситуацию в Кыргызстане*. In: Центральное-Азиатский ТОЛСТЫЙ журнал [online], [cit. 2016-05-06]. Dostupné z: <http://www.ctaj.elcat.kg/tolsty/a/a092.shtml>; МАЛЫКОВА, Б., *За место под солнцем и небесами*. In: Вечерний Бишкек [online], [cit. 2016-05-06]. Dostupné z: http://members.vb.kg/2014/03/12/naduhu/1_print.html; *В Кыргызстане произойдет большой прирост доли мусульманского населения среди стран Азии – доклад*, In: Trend News Agency [online], [cit. 2016-05-06]. Dostupné z: <http://www.trend.az/casia/kyrgyzstan/1821365.html>; Výsledky terénního výzkumu červenec – říjen 2015, který měl být pokračováním předchozího výzkumu (viz výše), ale vzhledem k intenzivním projevům islamizačních tendencí cílem se stalo monitorování praktických dopadů reislamizace v jižním regionu. Viz příloha č. 17.

přehodnocení vztahu Kyrgyzů vůči Uzbekům a dalším etnikům, a také nového vztahu jižního regionu země („Jih“) k „Severu“, potažmo k centrální vládě.

Kyrgyzstán je jednou z mála zemí ve středoasijském regionu, která se pokusila o liberálnější cestu vývoje, což opět vedlo k otevřenosti státu k vlivům z „vnějšku“. Dnes stát poskytuje prostor pro legální a ilegální organizace, které mohou destabilizovat vnitřní situaci v zemi. Vývoj mezinárodní a regionální politiky, aktivity jednotlivých velmocí a činnost určitých vládních i nevládních organizací také ovlivňují vnitropolitickou situaci země. Trvalá vnitřní politická nestabilita (klanové mocenské boje), regionalismus, obchod s drogami, kriminalita, pomalý ekonomický vývoj, velmi obtížné formování občanské společnosti v podmínkách silných reislamizačních tendencí a oslabování role státu ve formování občanské ideologie a identity, rovněž jako další vnější a vnitřní faktory, doprovázejí snahy Kyrgyzstánu vytvořit společnou národní identitu, nikoliv jenom Kyrgyzů, ale Kyrgyzstánců, a uchovat si teritoriální a národní jednotu, svou existenci a funkčnost.

Ve výše uvedené komplikované a rychle se měnící situaci, otázka vzájemných vztahů mezi etniky, a to především mezi Kyrgyzy a Uzbeky, je jednou z klíčových. Jak se již ukázalo před deseti lety, etnická otázka je snáz zneužitelná různými aktéry. Proto, aby se dlouhodobý konflikt mezi Kyrgyzy a Uzbeky mohl začít řešit, je nutné nahlédnout do vývoje kyrgyzsko-uzbeckých vztahů a zjistit jejich specifika a problémy.

Ovšem dlouhodobý konflikt mezi Kyrgyzy a Uzbeky se nevyřeší jenom popsáním vývoje jejich vzájemných vztahů v historické retrospektivě a současného dění Kyrgyzstánu. Avšak si věřím, že výzkum vývoje vzájemných vztahů mezi Kyrgyzy a Uzbeky, pomůže jejich hlubšímu, objektivnějšímu a komplexnímu pochopení. A toto pochopení do určité míry přispěje vyrovnání s minulostí představitelů obou etnik.

Předkládaná disertační práce je proto pokusem uchopit východiska určitých stereotypů, které navzájem vznikly u etnik v Kyrgyzstánu v průběhu společné existence, a které do určité míry pozitivně či negativně ovlivňují jejich vzájemné vztahy. Chtělo by zjistit, do jaké míry se dají stereotypy překonat, a také do jaké míry by to mohlo přispět ke stabilitě mezietnických vztahů.

Bylo třeba se podívat do historické tváře Kyrgyzstánu, respektive jeho jižního regionu a obyvatelstva, nikoliv na základě jen historických faktů, ale ve světle současných vývojových tendencí a výpovědí obyvatel regionu. Chtěla jsem se podívat na okolnosti, které určovaly míru vzájemné (ne)tolerance mezi Kyrgyzy a Uzbeky v určitých časových dobách a sférách společného soužití.

Jinými slovy, cílem dizertační práce je zjistit a analyzovat za pomoci komparace, do jaké míry se změnilы vztahy mezi Kyrgyzy a Uzbeky od minulého století do současnosti. Prokázat, že historický vývoj kyrgyzsko-uzbeckých vztahů nemá charakter permanentního konfliktu. Současná konfliktnost ve vzájemných vztazích je důsledkem určitých zájmů vnitrostátních, regionálních a mezinárodněpolitických aktérů, a také zhoršujícího se hospodářství, sociální a kulturní sféry. Obdobně zní i hlavní teze dizertační práce.

Pro cíle dizertační práce bylo nutné určit vlivы uzbecké menšiny na vývoj kyrgyzské státnosti. Důležitým bylo charakterizovat uzbeckou menšinu z hlediska politických, sociálních a ekonomických pozic, kultury, přesvědčení, ambicí a integrace do (většinové) společnosti.

Je jasné, že bez ohledu na míru rozpracovanosti kyrgyzské tematiky v různých odborných kruzích, mnohé aspekty z minulosti země zůstanou badatelskou výzvou pro další generace vědců, Kyrgyzů a kyrgyzstánského národa⁷. Budoucí disertační práce se tak jeví pokusem doplnit mezery ve výzkumu kyrgyzsko-uzbecké problematiky představením etapového vývoje mezietnických vztahů. Přičemž na mezietnické vztahy se nahlíží jak z vnějšího hlediska (teritorium, počet, úroveň vzdělání, sdružení, přístup k politickým, ekonomickým a dalším zdrojům), tak i z vnitřního hlediska (mentalita, vztah k náboženství, kulturní hodnoty, etnopsychologické aspekty obou etnik).

Etapovým vývojem kyrgyzsko-uzbeckých vztahů, jejich analýzou a interpretací z hlediska současného historického, politického a sociálně-kulturního vývoje v jižním Kyrgyzstánu se doposud komplexně nezabývala žádná výzkumná práce českých ani kyrgyzských odborníků. Předkládaná dizertační práce by se tak měla stát jednou z prvních odborných prací, která využila možnosti kritického přehodnocení některých aspektů historické (sovětské) minulosti země pro současnou interpretaci kyrgyzsko-uzbecké, potažmo mezietnické problematiky v Kyrgyzstánu.

---

⁷ Ačkoliv český jazyk nezná termín “kyrgyzstánský”, v této práci se rozlišuje mezi pojmy *kyrgyzstánský* a *kyrgyzský*. První pojem zahrnuje mnohonárodnostní společnost Kyrgyzstánu bez ohledu na etnické, náboženské, jazykové a jiné kritérium. Pojem *kyrgyzstánský* (*Kyrgyzstánek*) označuje příslušnost ke společnému státu. Pod pojmem *kyrgyzský* by se naopak pojímala homogenní společnost, stát a kultura jednoho etnika – Kyrgyzů. KREJČÍ, J., *Postižitelné proudy dějin*, Praha 2002, s. 238. Obdobně rozlišování se týká i termínu *kultura*. Etnickou kulturu je třeba odlišovat od národní kultury, která se vytvářela v průběhu existence a vývoje státního útvaru. Například v sovětské době v Kirgizské SSR sovětská národní kultura dominovala nad etnickou. Po získání nezávislosti došlo k opačnému procesu – na úkor občanského chápání státu se začalo být upřednostňováno pojetí státu jako státu etnických Kyrgyzů. Tamtéž.

2. Literární rešerše

Ač v českém odborném prostředí je tématu Kyrgyzstánu a Kyrgyzů ponechán velký prostor pro hlubší výzkum, lze však uvést řadu odborných publikací, které jsou velmi cennými česky psanými zdroji, i když některé z nich ještě nejsou úplně zpřístupněny široké veřejnosti.⁸

Mezi nepočetnými českými odborníky, kteří se zabývají středoasijským regionem, je ještě málo odborníků, jejichž oblastí zájmů je také historie etnik Kyrgyzstánu. Mezi nimi se řadí například Jan Pargač a Petr Kokaisl.

Vzhledem k tomu, že Petr Kokaisl byl prvním odborníkem, s jehož publikací se začalo mé seznamování s českojazyčnou literaturou na kyrgyzskou tematiku, uvedu jeho publikace rovněž jako první. Byly to publikace P. Kokaisla, které mně ukázaly jiný úhel pohledu na dějiny. Jeho publikace se odlišují tím, že oficiální (učebnicový) výklad materiálu je doplňován svědectvím pamětníků určitých historických událostí.⁹

---

⁸ V databázi Národní knihovny České republiky ke dnu 05. 09. 2017, podle základního typu vyhledávání pro předmět *Kyrgyzsko-uzbecké mezietské vztahy*, se zdroje nenašly. Ke dni 05. 09. 2017 pro předmět *Kyrgyzstán* systémem bylo vyhledáno 16 zdrojů, kde přibližně 6 z nich jsou publikace pod autorstvím P. Kokaisla, nebo pod jeho spoluautorstvím. Mezi ostatními zdroji se též vyskytují mapy, cestopisy, nebo audionahrávky, ale nejde o rozsáhlé odborné publikace. Srov. Databáze Národní knihovny ČR, [online], [cit. 2020-07-14]. Dostupné

z: https://www.aleph.nkp.cz/F/VD7VYLAK4MGNA1FA88SNE73GGJYG4MMXVT5RNDC1MFY6JL4AYK-53971?func=find-b&find_code=WRD&x=24&y=10&request=kyrgyzsko-uzbeck%C3%A9+vztahy&adjacent=Y.

Situace se téměř nezměnila ke dni 05. 07. 2020, i když se objevily nové publikace na kyrgyzskou tematiku. Srov. Databáze Národní knihovny ČR, [online], [cit. 2020-07-14]. Dostupné

z: https://www.aleph.nkp.cz/F/VD7VYLAK4MGNA1FA88SNE73GGJYG4MMXVT5RNDC1MFY6JL4AYK-35988?func=find-b&find_code=WRD&x=30&y=12&request=Kyrgyzst%C3%A1n&filter_code_1=WTP&filter_request_1=&filter_code_2=WLN&adjacent=N.

Pro předmět *Uzbekistán* vyhledávací systém NK ČR zobrazil 19 zdrojů, které se rovněž, jako v případě vyhledávání zdrojů pro předmět *Kyrgyzstán*, tématu předkládané disertační práce přímo netýkají.

Srov. Databáze Národní knihovny ČR, [online], [cit. 2020-07-14]. Dostupné

z: https://www.aleph.nkp.cz/F/VD7VYLAK4MGNA1FA88SNE73GGJYG4MMXVT5RNDC1MFY6JL4AYK-54776?func=find-b&find_code=WRD&x=0&y=0&request=Uzbekist%C3%A1n&adjacent=Y.

Obdobná situace je podle informační služby EBSCO. Ke dni 06. 09. 2017 se výsledek v souvislosti konkrétně s kyrgyzsko-uzbeckou tematikou neobjevil. Výsledek vyhledávání informačních elektronických zdrojů na předmět *Kyrgyzstán* tvořilo 142 591 zdrojů. V tomto seznamu zdrojů jsem si prohlédla 550 z nich, jednalo se o fotografické publikace, výroční zprávy, teritoriální informace, turistické průvodce a odborné články. Jedná se o tematicky široké spektrum odborných statí – zdravotnictví, environmentální, zeměpisná, hospodářská, politická, sociální, etnografická témata a témata z oblasti mezinárodních vztahů. EBSCO, [online], [cit. 2017-09-06]. Dostupné

z: <http://www.eds.b.ebscohost.com/eds/results?vid=0&sid=6f1b6a83-5856-49bd-98e2-eca413997081%40sessionmgr102&bquery=Kyrgyzstan&bdata=JmNsaTA9RIQxJmNsdjA9WSZsYW5nPWZzJnR5cGU9MA%3d%3dhttp://eds.b.ebscohost.com/eds/results?vid=0&sid=6f1b6a83-5856-49bd-98e2-eca413997081%40sessionmgr102&bquery=Kyrgyzstan&bdata=JmNsaTA9RIQxJmNsdjA9WSZsYW5nPWZzJnR5cGU9MA%3d%3d>.

⁹ KAARBAEVA, ZH., Recenze na monografii KOKAISL, P. – USMANOV, A., *Dějiny Kyrgyzstánu očima pamětníků: 1917 – 1938*, Praha, Nostalgie 2012, 250 s. ISBN 978-80-905365-3-1. In: *Moderní dějiny* 23, 2015, 1, s. 287–292.

Jednou z publikací je monografie *Dějiny Kyrgyzstánu očima pamětníků: 1917–1938*, kterou Petr Kokaisl sepsal s Amirbekem Usmanovem. Autoři se nezaměřují přímo na historický vývoj kyrgyzsko-uzbeckých vztahů, přibližují však historické souvislosti sovětské a současné etnické situace Kyrgyzstánu.

Velmi cenným dílem Petra Kokaisla a Pavly Kokaislové je *The Kyrgyz – Children of Manas / Кыргыздар – Манастын балдары*. Stejně aspekty kulturního vlivu jiných etnik (ruské a uzbecké uvnitř země a mongolské, čínské, tádžické, uzbecké, afghánské za jejími hranicemi) na kulturu kyrgyzského etnika, ale v užším kontextu Petr Kokaisl uvádí i ve své ruskojazyčné brožuře *Кыргызы в Кыргызстане и за рубежом – одна культура одного народа?*¹⁰

V širším (historickém, etnografickém, etnologickém) kontextu Petr a Pavla Kokaislovi se zabývali porovnávací analýzou kultur Kyrgyzů Kyrgyzstánu, Tádžikistánu, Afghánistánu a Číny, kde Kyrgyzové tvoří etnické minority. Rovněž autoři zjišťovali, v čem jsou jejich kulturní odlišnosti, a co způsobilo kulturní změny.¹¹ Dozvíte se o tom, za jakých okolností se v zemi objevila etnika, jejichž oficiální historií poté, co se usadila na území Kyrgyzstánu, i z řady kyrgyzských odborníků se zabývalo jen málo výzkumníků.¹²

Přístup autorů k nahlížení na dějiny Kyrgyzů a Kyrgyzstánu je postaven z hlediska titulárních, tak i netitulárních etnik. Autoři aktualizovali téma etnických Kyrgyzů, kteří se za určitých historických událostí ocitli mimo vlast. Téma Kyrgyzů zahraničí autoři nezkoumají zvlášť od dějin Kyrgyzů z Kyrgyzstánu, ale jako dějiny jednoho etnika.¹³ Je nutné říci, že v kyrgyzském odborném prostředí se zájem o téma kyrgyzské minority ve světě a dějiny etnik Kyrgyzstánu nejvíce projevil v postsovětském období. Přesto však nejsou zatím široce rozpracovanou součástí státního standardizovaného vzdělání – pravidelnými a samostatnými tématy studijního materiálů na středních a vysokých školách¹⁴ (viz kapitola *Výuka dějin Kyrgyzstánu na středních školách z pohledu obsahu předmětových učebnic*).

Jednotlivým etnickým aspektům, a to není jenom v historickém, etnografickém a antropologickém kontextu, ale v kontextu transformačních procesů v politické, sociální, kulturní a hospodářské sféře v postsovětském Kyrgyzstánu, se věnoval Petr Kokaisl ve

---

¹⁰ KOKAISL, P., *Кыргызы в Кыргызстане и за рубежом – одна культура одного народа?* Poznaň 2013, s. 29.

¹¹ KOKAISL, P., – KOKAISLOVÁ, P. *The Kyrgyz – Children of Manas / Кыргыздар – Манастын балдары*, Praha 2009, s. 265.

¹² Tamtéž, s. 163-172.

¹³ Tamtéž, s. 163-172.

¹⁴ Tamtéž, s. 163-172.

druhé části publikace s názvem *Pastevecká společnost v proměnách času: Kyrgyzstán a Kazachstán*. Ačkoliv se jedná o příspěvek (*Kyrgyzstán: cesta pastevců od tradice k modernitě*) v kolektivní publikaci, kde se každý z autorů snažil přiblížit Kyrgyzstán z různých tematických aspektů, nezmínit se o příspěvku z hlediska hodnoty poskytnutého materiálu, nebylo možné. Petr Kokaisl pojednává o významném období ve vývoji Kyrgyzstánu, popisuje výsledky patnáctiletých transformačních procesů, k nimž došlo po rozpadu Sovětského svazu. Autor přibližuje okolnosti ztráty významu pastevectví coby základu středoasijské kultury a přechod kyrgyzské společnosti k modernitě.¹⁵

---

¹⁵ KOKAISL, P., – PARGAČ, J. a kol., *Pastevecká společnost v proměnách času: Kyrgyzstán a Kazachstán*, Praha 2006, s. 60; KOKAISL, P., – PARGAČ, J. a kol., *Pastevecká společnost v proměnách času: Kyrgyzstán a Kazachstán*. In: ResearchGate [online], [cit. 2018-06-23]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/40348616_Pastevecká_spolecnost_v_promenach_casu_Kyrgyzstan_a_Kazachstan.

Na předchozí publikaci navazuje další kniha Petra Kokaisla, Pavly Kokaislové a Pavla Michálka s názvem „*Kyrgyzstán a Kyrgyzové*“. Daná publikace se rovněž dá zařadit do řady vzácných knih v češtině o Kyrgyzstánu a Kyrgyzech. Publikace je věnována kultuře Kyrgyzstánu a Kyrgyzů, a také kulturním změnám v důsledku transformačních procesů. Autoři jednájí o kultuře Kyrgyzů Kyrgyzstánu i za jeho hranicemi. Autoři se snažili určit faktory, které nejvíce ovlivnily kulturu a kulturní změny u Kyrgyzů,¹⁶ a také sledují, jak určité kroky ze strany státu mohou ovlivnit to, jak Kyrgyzové vnímají vlastní kulturu, respektive jak stát může ovlivnit vznik jiné kultury „...jako [jiného] způsobu života“.¹⁷

Přínosem publikace je rovněž kritická reflexe (západních) autorů o původu Kyrgyzů a jejich komplexnější přístup k charakteristice kyrgyzského obyvatelstva podle náboženského, rodového, kulturně-geografického kritéria. Za velmi cenné považují i přístup autorů k nahlížení na kulturu Kyrgyzstánu. Autory nebyl opomíjen multikulturní aspekt diktovaný rozmanitým etnickým složením obyvatelstva země. Autoři věnují pozornost jednotlivým etnikům Kyrgyzstánu.¹⁸

Publikace Petra Kokaisla se nezabývají výhradně kyrgyzsko-uzbeckou mezietnickou problematikou. Jednájí však o kontextu, v němž se vyvíjely vztahy mezi etniky, včetně vztahů mezi Kyrgyzy a Uzbeky. Předkládaná disertační práce navazuje na publikace Petra Kokaisla a jeho dosavadní výzkum o historické minulosti etnik Kyrgyzstánu a jejich současnosti.

Z řad kyrgyzských odborníků uvedu práci Kyjasa Moldokasymova (obor Historie Kyrgyzstánu, Biškek 1994) a Ravšana Akbarova (obor Historie Uzbekistánu, Taškent 2003), kteří se věnovali výzkumů kyrgyzsko-uzbeckých vztahů, ale v jiném časovém období a výhradně v historickém kontextu.

Význam odborné práce Kyjasa Moldokasymova spočívá v tom, že jako jedna z prvních odborných prací postsovětského období, která sledovala historický vývoj politických, ekonomických a kulturních vazeb mezi Kyrgyzy a Uzbeky v období druhé

---

¹⁶ KOKAISL, P., – KOAISLOVÁ, P., – MICHÁLEK, P., *Kyrgyzstán a Kyrgyzové*, Západočeská univerzita v Plzni 2008, s. 6.

¹⁷ Tamtéž.

¹⁸ Tamtéž, s. 6-8.

poloviny 19. století do začátku 20. století z pozic přehodnocení dějin Kyrgyzstánu, odlišné od sovětské interpretace.¹⁹

O deset let později výzkum kyrgyzsko-uzbeckých vztahů prodloužil Ravšan Akbarov. On se zabýval vývojem mezietnických vztahů v kontextu sociálně-ekonomického rozvoje Ferganského údolí ve druhé polovině 19. století. Oba odborníci tvrdí, že společná existence Kyrgyzů a Uzbeků byla převážně přátelská. Etnika se navzájem doplňovala jak v rámci Kokandského chanátu, tak i v období ruské kolonizace Turkestánu v 19. století. Odborná práce R. Akbarova je přínosná tím, že poukazuje na nejednoznačný dopad sociálně-ekonomických procesů ve Ferganském údolí na vývoj mezietnických vztahů. Tyto vlivy jak sblížovaly, tak i vzdalovaly navzájem etnika, a tak prohlubovaly problémy a rozdíly mezi nimi.²⁰

Předkládaná disertační práce by měla navazovat na tyto dvě odborné práce a zabývat se vývojem kyrgyzsko-uzbeckých vztahů v jižním regionu Kyrgyzstánu z 80. let 20. století do roku 2016, respektive 2017.

Mezi kyrgyzskými autory je cennou odbornou prací, práce Džumakan Omukejevy „*Etnonárodnostní politika moderního kyrgyzského státu*“. To je historicko-politologická analýza etnosociálního vývoje Kyrgyzstánu v období poloviny 19. až 20. století. Pojednává o významu mezietnických vztahů při formování polyetnického kyrgyzského státu, o koncepci etnonárodnostní politiky a o způsobech její realizace v postsovětském období. Omukejeva se snaží určit právní základy řízení mezietnických vztahů v rámci již demokratičtějšího prostředí, které vznikalo v Kyrgyzstánu po rozpadu Sovětského svazu. Práce je tak výzkumem formování postsovětské etnické politiky Kyrgyzstánu a analýzou sociálně-politických a historicko-filozofických aspektů mezietnických vztahů a perspektiv jejich vývoje.²¹

Mezi odbornými výzkumy, s nimiž se mně podařilo seznámit, odborná práce Omukejevy z hlediska obsahu a ducha, je pro mě nejbližší a nejpřínosnější.

Na začátku svého výzkumu jsem si nebyla vědomá toho, že pojmy jako národnostní uvědomění, národnostní zájmy a důstojnost, svébytnost a kultura, psychologie a unikátnost, mezietnické vztahy a jiné, mají větší teoretické použití, než praktické. V průběhu terénního výzkumu jsem se setkávala s případy, jak běžně jsou dané pojmy

---

¹⁹ МОЛДОКАСЫМОВ, Н., *19 кылымдын экинчи жарымы – 20 кылымдын башындагы Кыргыз-Өзбек элдеринин тарыхый байлашынын өнүгүшү*, Бишкек 1994.

²⁰ АКБАРОВ, Р., *Хозяйственные взаимоотношения и социально-экономическая жизнь населения Ферганской долины во второй половине 19 века – начале 20 века*, Ташкент 2003. S. 141.

²¹ ОМУКЕЕВА, Дж., *Этнонациональная политика современного Кыргызского государства*.

In: Научная электронная библиотека disserCat [online], [cit. 2018-07-08]. Dostupné z: <http://www.dissercat.com/content/etnonatsionalnaya-politika-sovremennogo-kyrgyzskogo-gosudarstva>.

používány obyčejnými obyvateli v záporném smyslu, nebo jsou jimi do větší míry opomíjeni. Dž. Omukejeva však poukazuje, že teoretické a praktické pochopení (a to nejen ze strany reprezentantů politické elity) základních pojmů v oblasti etnonárodnostní politiky můžou přispět ke zmírnění mezietské konfrontace.²²

To pro mě znamená, že nezbytným úkolem především vládních, sociálních a vzdělávacích institucí (a podle urgentní nutnosti i řadoví občané s vědomím) by měly popularizovat pojmy z oblasti mezietských vztahů tak, aby široké vrstvě společnosti byly srozumitelné. V polyetnické společnosti by se obdobné pojmy měly stát částí aktivního lexikonu většiny z nich. V praxi by se mohly stát široce používané a srozumitelné, jako jsou dnes aktuální termíny v souvislosti s pandemií – sociální distancování, sociální zodpovědnost, karantén, samoizolace nebo nakonec COVID – 19.

Co do termínu, i Omukejeva používá pro mezietské konflikty termín *etnopolitické konflikty*. Pojímá je jako výsledek historických, politických, psychologických, sociokulturních a sociálně-ekonomických problémů v podmínkách složitých a nejednoznačných transformačních procesů z období druhé poloviny 80. let 20. století. Etnopolitické konflikty v postsovětských republikách oživují etnický nacionalismus, který brání občanskému budování národa (Tiškov, 2001 cit. podle Omukejevy, 2003).²³

Odborná práce Omukejevy obsahuje jednotlivé pojmy, o něž se mohla opřít i předkládaná disertační práce. Pro účely disertační práce však byly některé pojmy použity v upravené interpretaci. Tak například národnostní stát se pojímá jako společný produkt občanství *нация-этносы* (v daném kontextu pojmám jako státotvorné etnikum), kde se každé etnikum aktivně účastní politické, sociální a ekonomické sféry společenského života a je spokojené se svým politickým a sociálně-ekonomickým statutem v zemi. Zájmy *нация-этносы* v národnostním státu by měly tvořit stejný podíl a stejný význam pro stát a společnost.²⁴ Podle Omukejevy, Kyrgyzstán je ve fázi transformace *нация-этносы* (Kyrgyzů, Rusů, Uzbeků apod.) v *нация-государство* (pojmám jako občanský stát), kde v roli složitele *нация-этносы* v *нация-государство* vystupuje majoritní kyrgyzský etnos.²⁵

Etnický faktor autorka uvádí jako jednu z dominantních charakteristik etnopolitických procesů prvních let postsovětského vývoje Kyrgyzstánu. Etnicita se pojímala jako výchozí princip formování národa na základě společné „půdy a krve“, na rozlišení „svých“ a „cizích“ a dělení obyvatelstva na „titulární“ a „netitulární“,

---

²² Тамтѣж.

²³ Тамтѣж.

²⁴ Тамтѣж.

²⁵ Тамтѣж.

„původní“ a „příšlé“ apod. Omukejeva uvádí, že etnická politika by měla být zaměřena na překonání výše zmíněných rozlišení. O obdobnou etnickou politiku se snaží v Kyrgyzstánu. Vláda (stát) aktivně hledá a prakticky realizuje „*formuli vzájemných vztahů a způsoby integrace státu a jeho obyvatelstva (národa), které by mohly být aplikovány aspoň na početnější etnika*“ (Kyrgyzy, Uzbeky a Rusi).²⁶ Ostatně, jak uvádí autorka, skutečný stav národnostních menšin v zemi, určuje míru stabilizace etnopolitické situace.²⁷

V roli národnostních menšin Omukejeva uvádí netitulární etnika Kyrgyzstánu.²⁸ V předkládané práci, až na některé výjimky v souvislosti s kontextem, se používá obecný či generalizující pojem *etnikum* pro označení národnostních menšin, etnických skupin, minorit, majorit a jiných souvislých pojmů. V disertační práci se zmiňuje etnická politika státu, role státních struktur v upevnění mezietnických vztahů a předcházení mezietnických konfliktních situací, a také to, jak se jednotlivé aspekty současné etnické politiky realizuje v praxi.

Určité snahy státu o to, aby věnoval dlužnou pozornost řešení problematických otázek v oblasti mezietnických vztahů, skutečně jsou. Otázkou však je výsledek těchto snah. Příčiny zdlouhavých výsledků zkouám ne tak v rovině vládních struktur a koncepcí, jako více v rovině jejich percepce etniky Kyrgyzstánu. Snažím se přiblížit kontext mezietnických vztahů ne tolik z pozice zodpovědnosti státu (vlády, titulárního etnika) vůči netitulárním etnikům, kolik obráceně – z pozice vztahů etnik a jejich zodpovědnosti vůči státu (vlasti). Snažím se ukázat, že nejenom stav (oficiálně garantovaný vládou a státními zákony a ještě více skutečný) národnostních menšin v zemi, určuje míru její etnopolitické situace. Míru stabilizace etnopolitické situace v zemi může rovněž ovlivnit vlastenecká (považuje Kyrgyzstán za svou vlast a cítí k ní určitou, alespoň citovou zodpovědnost) a občanská (cítí, respektive chce cítit se občanem Kyrgyzstánu a součástí kyrgyzského národu) loajalita netitulárních etnik.

Omukejeva se zabývá analýzou státních koncepcí v oblasti etnické politiky a snaží se určit jejich teoretický a praktický obsah a hodnotu. Při své analýze se autorka zaměřuje na ty problematické otázky a výzvy, jejichž řešení je nutné pro mírové řízení mezietnických vztahů, formování stabilní státnosti, občanství a společné ideologie.²⁹

---

²⁶ Tamtéž. A. Prazauskas, cit. dle Omukejeve

²⁷ ОМУКЕЕВА, Дж., *Этнонациональная политика современного Кыргызского государства*. In: Научная электронная библиотека disserCat [online], [cit. 2018-12-11]. Dostupné z: <http://www.dissercat.com/content/etnonatsionalnaya-politika-sovremennogo-kyrgyzskogo-gosudarstva>.

²⁸ Tamtéž.

²⁹ Tamtéž.

V předkládané práci je také zmiňována určitá koncepce etnické politiky, zde se však, jak již bylo řečeno výše, zaměřím na vnímání koncepcí, respektive jejich jednotlivých aspektů řadovými občany. Snažím se uchopit, do jaké míry představitelé různých etnik jsou informováni v oblasti státní etnické politiky a do jaké míry její jednotlivé aspekty vnímají.

V teoretické rovině odborná práce Dž. Omukejeve představuje dobrý přehled vědeckého výzkumu etnopolitické problematiky. Uvedu sovětskou tradici pojmání etnopolitické problematiky, založené na marxistické koncepci. Třídní vztahy měly prioritní význam pro státní politiku než etnické, řešení třídních otázek mělo vést i k řešení etnických otázek. V 70. a 80. letech 20. století sovětské vědecké prostředí přistoupilo k pojmání etnické otázky jako otázky, která v polyetnickém státě nemůže hrát druhořadou roli. Začala být hojně diskutována témata zachování etnického (národního) uvědomění, jazyka, kultury a tradice. Omukejeva hovoří o sovětské koncepci etnické politiky jako o teoreticky nedokonalé, která se dodnes projevuje v některých politických zvycích, tradicích a stylu myšlení. Etnická forma existence společnosti je vytrvalejší než sociální, sociálně-ekonomické faktory ne vždy vyvolávají změny v rovině etnické. Jiná situace je, když etnická problematika se dostává do politické sféry.³⁰

Omukejeva se rovněž zmiňuje o etnopolitologii, jejíž součástí je výzkum etnopolitických konfliktů a mechanismů jejich řešení. Teoretický a metodologický základ analýzy konfliktů a jejich řešení byl rozpracován v 90. letech 20. století. Omukejeva uvádí, že podle výzkumů nejčastějšími příčinami konfliktů v postsovětských státech jsou migrační, náboženské a mezietnické problémy.³¹

Téma formování etnické politiky postsovětského Kyrgyzstánu, v době obhajoby disertační práce Dž. Omukejevou (2003), byl novým výzkumným tématem. Byla to jedna z prvních odborných prací zabývající se formováním kyrgyzské státnosti v postsovětské době, respektive vývojem politicko-právních základů řízení etnopolitických procesů v podmínkách sociální a politické transformace Kyrgyzstánu od svazové republiky k samostatnému národnímu státu unitárního, demokratického typu.³²

Již na základě nového přístupu³³, Omukejeva zkoumá otázka formování kyrgyzského etnika a etnického složení obyvatelstva země v předrevolučním a sovětském období,

---

³⁰ Тамтѣж.

³¹ Тамтѣж.

³² Тамтѣж.

³³ Omukejeva uvádí, že vývoj 20. století zpochybnil základy marxistického chápání termínu *нация* jako historického společenství lidí na základě stabilního hospodářství, jazyka, území a národního charakteru, ponechav v terminologii národní problematiky jen národní charakter (Stručný politický slovník cit. dle Omukejeve). ОМУКЕЕВА, Дж. А., – Сарыкова, Т. К. (ed.), *Этническая политика Кыргызского государства*, Ош 2000, s. 11, 12.

a také vliv procesů etnické mobilizace na formování etnické politiky Kyrgyzstánu v kontextu politické, sociální a ekonomické stagnace po rozpadu Sovětského svazu.³⁴

Rovněž Omukejeva, na rozdíl od předkládané práce, se věnuje analýze migračních procesů jako jednomu z indikátorů mezietnických vztahů. Pro nižší míru (vnější) migrace obyvatelstva země stát podnikl kroky pro zlepšení politické, ekonomické, sociální a kulturní oblasti. K tomu však nedošlo. Jako hlavní příčinu vysoké míry migrace Omukejeva vidí v nevyhovujícím sociálně-psychologickém prostředí, nebo přímo v diskriminační tendenci titulárního etnika vůči netitulárním. To vede k projevům separatismu nebo k diskriminaci titulárního etnika ze strany netitulárních etnik.³⁵

Dž. Omukejeva se zabývala rolí občanských institucí jako prostředníka realizace etnické politiky státu. Týká se to především Shromáždění národů Kyrgyzstánu³⁶. V tomto aspektu ve své práci zaujímám, na rozdíl od Omukejeve, spíše skeptický názor, o němž hovořím níže ve zvláštní kapitole. Omukejeva navrhovala rozpracovat vědecky založenou koncepci etnické politiky zahrnující pozitivní zkušenosti v oblasti mezietnických vztahů zemí postsovětského prostoru (především Ruské federace) a zemí mimo postsovětský prostor, a také vytvořit oficiální vládní strukturu, která by realizovala etnickou politiku.³⁷

Téměř po deseti letech, co vznikla odborná práce Omukejevy, byl připraven dokument *Koncepce upevnění jednoty národu a mezietnických vztahů v Kyrgyzské republice* (2013). Dokument sjednotil texty dvou koncepcí: koncepce připravené Shromážděním národů Kyrgyzstánu a koncepce poslanců parlamentu Kyrgyzské republiky – *Džokorku Kenešem*.³⁸ Rovněž byla rozpracována Koncepce občanské integrace „Kyrgyzský občan“ pro roky 2018 – 2023.³⁹ Základními cíli první Koncepce

---

Pojímání toho, že *нация* není konečnou formou lidského uskupení a termínem *народ* mohou být označovány sociální skupiny různého druhu, se začal používat termín *этнос* (*этническая общность*), což je specifický typ sociálního uskupení, které se vyvíjí historicky nezávisle na vůli jednotlivců a je schopné samo-generování v rámci určitého teritoria. Tamtéž, s. 12,14.

³⁴ ОМУКЕЕВА, Дж., *Этнонациональная политика современного Кыргызского государства*.

In: Научная электронная библиотека disserCat [online], [cit. 2018-12-11]. Dostupné

z: <http://www.dissercat.com/content/etnonatsionalnaya-politika-sovremennogo-kyrgyzskogo-gosudarstva>.

³⁵ Tamtéž.

³⁶ Slovo *народ* v názvu organizace Omukejeva uvádí v množném čísle. Oficiální název organizace však používá formu jednotného čísla s důrazem na to, že by se mělo jednat o jednotný národ Kyrgyzstánu.

Tamtéž. МУРЗУБРАЙМОВ, Б., *Ассамблея народа Кыргызстана: двадцать мгновений истории*.

In: Слово Кыргызстана [online], [cit. 2018-12-10]. Dostupné z: <http://www.slovo.kg/?p=29263>.

³⁷ ОМУКЕЕВА, Дж., *Этнонациональная политика современного Кыргызского государства*.

In: Научная электронная библиотека disserCat [online], [cit. 2018-12-11]. Dostupné

z: <http://www.dissercat.com/content/etnonatsionalnaya-politika-sovremennogo-kyrgyzskogo-gosudarstva>.

³⁸ *Концепция укрепления единства народа и межэтнических отношений в Кыргызской Республике*.

In: Oficiální stránky prezidenta KR, [online], [cit. 2018-12-16]. Dostupné

z: http://www.president.kg/files/docs/kontseptsiya_ukrepleniya_edinstva_naroda_i_mejetnicheskikh_otnos_heniy_v_kr.pdf.

³⁹ *Состоялась презентация итогов реализации концепции укрепления единства народа и межэтнических отношений в КР*. In: Государственное Агентство по делам местного

bylo formování společné občanské identity a národní jednoty cestou konsolidace etnik Kyrgyzstánu. Při tom by měla být zachována kultura etnik a zesílena výchova vzájemné tolerance. Základním cílem druhé Koncepce je formulování integrace společnosti na základě občanské identity, upevnění národní jednoty a zachování kulturní rozmanitosti země. V Kyrgyzské republice byla také zřízena vládní Agentura pro místní samosprávu a mezigetnické vztahy, která provozuje státní politiku v oblasti mezigetnických vztahů.⁴⁰

Výše uvedené skutečnosti však, ať jsou koncepce formulovány jakkoliv, zatím nepřivedly ke konečnému formování ani oné společné občanské identity, ani k upevnění národní jednoty, ani k výchově tolerance mezi etnicky odlišnými segmenty kyrgyzské společnosti. Jak uvádí Dž. Omukejeva, dnes častým jevem je, že k výrazné integraci a povýšení toleranci v praxi nedošlo ani mezi představiteli politické a akademické sféry v rovině osobnostní anebo profesionální. Podle ní etnicita není tou přírodní vlastností jednotlivce, které se v praktickém životě dá zbavit, nebo vyhnout se jejímu vlivu.⁴¹

Ve své odborné práci Dž. Omukejeva nemohla ponechat stranou historický kontext vývoje mezigetnických vztahů v Kyrgyzstánu, stejně jako formování základních směrů jeho dosavadní etnické politiky. Omukejeva nahlíží na jednotlivce, etnikum a stát jako na hlavní aktéry historického procesu formování a vývoje určitého společensko-politického jednání, jehož cílem je zabezpečení zájmů a práv aktérů tak, aby byla zachována celistvost kyrgyzského státu a zaručena bezpečnost jeho občan. Omukejeva tak definuje základní aspekty kyrgyzské etnické problematiky – bezpečný a jednotný stát. V Kyrgyzstánu by se měla realizovat promyšlená etnická politika i vůči titulárnímu etniku. Dobré cítění kyrgyzského etnika ovlivňuje pozitivní tendence ve vývoji mezigetnických vztahů v zemi.⁴²

V souvislosti s posledním, v předkládané práci, jako výsledek rozhovorů s respondenty, vyplývá, že Kyrgyzové již méně mají pocit, že jsou jako etnikum podceňováni. To však v současné době způsobuje jak pozitivní, tak i záporné tendence.

Pozitivní je pocit Kyrgyzů jako titulárního etnika. Jedná se o vlastní zemi i stát Kyrgyzů, kde Kyrgyzové již nejsou na „druhořadých pozicích či rolích“. Společně s tím

---

самоуправления и межэтнических отношений при Правительстве Кыргызской Республики [online], [cit. 2018-12-19]. Dostupné z: <http://www.gamsumo.gov.kg/ru/press-center/news/390>.

⁴⁰ *Межэтнические отношения*. In: Государственное Агентство по делам местного самоуправления и межэтнических отношений при Правительстве Кыргызской Республики [online], [cit. 2019-01-04]. Dostupné z: <http://www.gamsumo.gov.kg/ru/interethnic>; *Жаны доорго кырк кадам 2018 – 2023*. In: BizExpert [online], [cit. 2018-12-19]. Dostupné z: <http://www.bizexpert.kg/wp-content/uploads/2017/09/40-kadam-programma-Pravitelstva-2018-2022.pdf>. S. 193, 194.

⁴¹ Konzultace s Džumakan Omukejevou (prosinec 2018).

⁴² ОМУКЕЕВА, Дж., *Этнонациональная политика современного Кыргызского государства*. In: Научная электронная библиотека disserCat [online], [cit. 2018-01-10]. Dostupné z: <http://www.dissercat.com/content/etnonatsionalnaya-politika-sovremennogo-kyrgyzskogo-gosudarstva>.

se již jedná o etnikum, které se z pasivní (objekt) role dostalo do role aktivně působícího etnika (subjekt), a který prochází s dalšími etniky země transformací od etnika ke státotvornému národu.

Zápornou tendencí je nacionalismus, který obecně k pozitivnímu vývoji mezietských vztahů v zemi moc nepřispívá. Avšak i přes negativní aspekt kyrgyzského nacionalismu, jsou již známé jeho kladné důsledky. Například zvyšující se procento ovládnutí kyrgyzštinou, popularizace kyrgyzské kultury a pronikání do specifík kyrgyzské mentality.⁴³

O významu etnické politiky pro vývoj demokratických principů a hodnot mírového fungování státu Dž. Omukejeva hovoří i ve své dřívější publikaci s názvem *Etnická politika Kyrgyzského státu*. Publikace je rovněž součástí disertační práce Omukejevy, představuje mimo jiného i dobrý přehled vývoje etnické situace z období 80. let 20. století. Tento materiál je hodnotný zejména z toho důvodu, že je podložen i na základě vlastních zkušeností Omukejevy jako svědkyně té doby.

Výzkumné poznatky Omukejevy byly pro mě zajímavé a důležité z toho hlediska, že představují poznatky badatele odlišné generace. Chtěla jsem vědět, jak nahlíží na určité události minulých let, jak je interpretuje dnes a jak hodnotí současnost. Jak konala své výzkumy, jak pojímá určité pojmy, vnímá jednotlivé aspekty zkoumaného tématu apod. Zvláště bych uvedla osobní konzultace, besedy s Omukejevou a dalšími odborníky, kteří mě nasměrovali v mých úvahách, prospěly k doplňování a upřesnění jednotlivých částí předkládané práce, k užšímu uchopení širokého tématu tak, abych určila jen ten okruh otázek, s jejichž pomocí bych mohla dosáhnout určitých výsledků předkládané práce.

Především Omukejeva uvádí, že většina současných konfliktů v bývalých sovětských republikách (v období 1988 – 1991 v SSSR bylo registrováno více než 150 konfliktů) pramení z období 80. let 20. století a původně vznikly jako proces suverenizace republik. Zapojování místních etnických a náboženských hnutí do těchto procesů přetvářel procesy v etnický konflikt. Pokračování ignorování etnického faktoru politickou elitou, je příčinou dělení obyvatelstva podle etnického kritéria dodnes. Etnické konflikty se staly určitým atributem procesů stanovení státnosti. Určit je jako náboženské, nebo etnické, se jednoznačně nedá.⁴⁴

---

⁴³ Viz kapitola *Shrnutí výsledků rozhovorů s respondenty*.

⁴⁴ ОМУКЕЕВА, Дж. А., – Сарыкова, Т. К. (ed.), *Этническая политика Кыргызского государства*, Ош 2000, s. 24-26.

Omukejeva navrhuje označovat termínem „etnické“ konfliktní situace, kde etnický původ je mobilizujícím nástrojem určitých skupin obyvatelstva, politických institucí a hnutí, který se jimi používá při neschopnosti státu vyřešit vyskytující se problémy a požadavky. Kromě toho, zneužití jakýchkoli faktorů (politických, ekonomických aj.) existence jednoho etnika ve srovnání s druhým, kde faktory prvního nebudou podobné existenčním faktorům druhého, rovněž vedou ke konfliktní mobilizaci obyvatelstva země.⁴⁵

V předkládané disertační práci se zabývám otázkou sjednocení obyvatelstva Kyrgyzstánu do úrovně jednotné společnosti se stabilním a silným veřejným míněním a zodpovědností. Zatímco Omukejeva se pro tyto účely více zaměřuje na výzkum mezietnických vztahů přes studium etnické politiky státu, já ve své práci více kladu důraz na studium vztahů mezi etniky na úrovni jednotlivců, respektive skupin či kolektivů. Otázka formování jednotné společnosti v Kyrgyzstánu, ať se jedná o národ, nebo o občanskou společnost, zajímá mě z toho důvodu, že vidím v jednotě obyvatelstva účinný nástroj proti politicky uměle vyvolaným (mezetnickým) konfliktním situacím a obecně nástroj proti činnosti vlády, pokud by ta byla namířena proti národním, respektive společenským zájmům.

Ve své publikaci Omukejeva specifikovala již výše zmíněné (například viz publikace P. Kokaisla) historické procesy, které vedly k současné polyetnickosti obyvatelstva Kyrgyzstánu.⁴⁶ Pro mě však bylo zajímavé, jak autorka ohodnocuje historickou roli sovětské etapy ve vývoji kyrgyzské státnosti a Kyrgyzů.

Souhlasím s Omukejevou, že *de jure* a *de-facto* se dějiny kyrgyzské státnosti odpočítávají od chvíle vyhlášení své nezávislosti. Teritorium a vymezené hranice země dostala v sovětské epoše. Sovětská epocha přispěla k teritoriální, duchovní a kulturní konsolidaci Kyrgyzů, a to přesto, že k obdobné konsolidaci nedošlo v rovině ekonomické.⁴⁷ Omukejeva to vysvětluje tím, že kočovný způsob živobytí Kyrgyzů bránil vývoji rozvinutého ekonomického propojení oblastí země, rovněž jako celosvazový trh neumožňoval vznik kyrgyzského. Omukejeva tak vychází z toho, že existence vnitřního

---

⁴⁵ Tamtéž, s. 24-26.

⁴⁶ Pět typů: 1) „hledání lepšího života“ v rámci dobrovolně-spontánní migrace, 2) hledání nového životního prostoru a zdrojů v rámci koloniální politiky, 3) nucené přesídlení z důvodu přírodních katastrof, včetně vytláčení etnik, 4) nucené přesídlení 30. až 50. let 20. století v rámci stalinské etnické politiky a 5) přirozená polyetnickost příhraničních zón. Tamtéž, s. 29.

⁴⁷ Často jsem v rozhovorech s kyrgyzskými odborníky narážela na pojmání národa, kde jedním z nezbytných faktorů pro to, aby bylo možné hovořit o plně zformovaném národu, bylo formování a stabilní fungování hospodářství země. Poprvé podobné pojmání národa jsem slyšela během své stáže v období 2004 – 2006 na osobních konzultacích Kunina A. I., kandidáta historických věd Katedry teorie státu a práva Jižního regionálního institutu Kyrgyzské státní právnické akademie v Oši.

trhu, respektive rozvinutý ekonomický systém je jednou z hlavních podmínek formování jednotné společnosti (národa).⁴⁸

Dž. Omukejeva uvažuje o jednotě Kyrgyzů. Doposud existující klanový systém uvádí jako příznak procesu formování kyrgyzského národu. Omukejeva tak uvažuje o současném Kyrgyzstánu jako o státě, jehož národ by měl pro účely vlastního dotvoření pokračovat svůj vývoj v ekonomickém aspektu. Určité dotvoření kyrgyzského národa by také probíhalo aktivněji, pokud by klanové zájmy Kyrgyzů, jako titulárního etnika, nepřevládaly nad celospolečenskými, celostátními, respektive nad zájmy jiných netitulárních etnik země. Je jasné, že Kyrgyzové pro realizaci výše uvedených cílů si v sobě potřebují vychovat vysokou míru tolerance, úcty a kultury v oblasti mezietnických vztahů.⁴⁹

V publikaci Omukejevy opakovaně zní myšlenka o zodpovědnosti státu a titulárního etnika vůči netitulárním etnikům země. Zatímco titulární etnikum by mělo být pro ostatní etnika vzorem patriotického chování, spoluobčanství a tolerance, stát by ze své strany měl zajistit ostatním etnikům vhodné podmínky pro důstojné živobytí. Omukejeva hovoří o nutnosti studia dějin etnik Kyrgyzstánu, stejně tak, jak by titulární etnikum mělo být tou zodpovědnou a nejvíce zainteresovanou stranou ve formování ideologie a výchovy občanů Kyrgyzstánu na základě humanity a mravnosti, a také ve vývoji jejich šťastného osudu v zemi.⁵⁰

V období, kdy byla publikace Omukejevy psána, mýjela první dekáda nezávislé existence Kyrgyzstánu. Bylo to období, kdy si Kyrgyzové teprve uvědomovali, že mají vlastní stát, rovněž jako netitulární etnika země začínala přemýšlet o svých perspektivách vývoje v rámci „kyrgyzského“ Kyrgyzstánu. Kyrgyzský nacionalismus nenechal a nenechá velký prostor pro vývoj výše uvedené tolerance, spoluobčanství a kultury v oblasti mezietnických vztahů do té doby, dokud bude citelné nebezpečí existence Kyrgyzů samotných (kultura, jazyk apod.) a jejich státnosti, rovněž jako bude citelné nerovnopráví vůči Kyrgyzům ze strany jiných etnik země. Projevy etnonacionalismu, včetně klanovosti, jako je tomu v případě Kyrgyzstánu, často doprovází průběh formování či vývoje určité státnosti a národa.⁵¹

V době po získání nezávislosti země bylo jasné, proč se hovoří především o zodpovědnosti Kyrgyzů a státu vůči dalšímu osudu netitulárních etnik. Dnes, ve třetí

---

⁴⁸ ОМУКЕЕВА, Дж. А., – Сарыкова, Т. К. (ed.), *Этническая политика Кыргызского государства*, Ош 2000, s. 33-35.

⁴⁹ Tamtéž, s. 34-35.

⁵⁰ Tamtéž, s. 37-39.

⁵¹ Tamtéž, s. 35.

dekádě nezávislosti země, došlo k určitým projevům ze strany netitulárních etnik, o nichž je třeba přemýšlet. Charakter, obsah vzájemných vztahů mezi etniky, se nedá charakterizovat jednostranně. Pro objektivní popis těchto vztahů, které jsou významné pro vývoj kyrgyzské státnosti a kyrgyzského národa (Kyrgyzstánců), je třeba přiblížit téma občanského postoje představitelů netitulárních etnik.

I když výzkumným cílem předkládané práce je studium oblasti mezietnických vztahů ve vymezeném období, vyhnout se otázce formování a vývoje kyrgyzské státnosti a národa v určitých jeho aspektech, se nedá. Rovněž jako se nedá zaměřit na studium jenom kyrgyzsko-uzbeckých vztahů. Vztahy mezi Kyrgyzy a Uzbeky se nevyvíjí zvláště, ale v jednom systému vzájemných vztahů veškerých etnik Kyrgyzstánu při obdobných časových a historických podmínkách vývoje. Proto mluvím-li o určitých aspektech mezietnických vztahů v zemi obecně, vztahuje se to i na případ vývoje kyrgyzsko-uzbeckých vztahů.

V předkládané práci proto vedle zodpovědnosti Kyrgyzů jedním i o zodpovědnosti netitulárních etnik vůči vlastnímu státu a spoluobčanům. Snažím se přiblížit jejich vzájemné vnímání, mezietnické prostředí, nálady etnik, jejich vztah k titulárnímu etniku a zemi. Snažím se zjistit, jestli netitulární etnika „chtějí“ tvořit společně s titulárním etnikem jediný kyrgyzstánský, respektive kyrgyzský národ. Ptala jsem se proto respondentů, jestli jsou v jejich vztazích určité překážky. Pokud ano, do jaké míry ty jsou překonatelné, a také zda si jsou etnika vědoma, že tyto překážky zpomalují proces formování jednotné společnosti (národa) a stabilizaci mezietnického prostředí v zemi?

Proto často narazíte na odborné práce, ani ta má a Omukejevy není výjimkou, kde se jedná o tom, co podniká stát a Kyrgyzové v oblasti stabilizace mezietnických vztahů a blahobytu netitulárních etnik Kyrgyzstánu. Práce, kde se problémy hledaly na straně kyrgyzského státu a titulárního etnika, ale téma toho, že i netitulární etnika mají určitou zodpovědnost a závazek vůči státu, v němž bydlí, moc se mezi aktuální témata nedostala. Nejenom stát a titulární etnikum by se měly snažit o společný fungující stát, o jednotnou společnost, o stabilní mezietnickou situaci, o bezpečnost a rozvoj státu, ale všechna etnika Kyrgyzstánu. Proto by bylo vhodné, pokud by tématu role netitulárních etnik ve vývoji Kyrgyzstánu ze strany odborné a laické veřejnosti bylo věnováno více pozornosti. Pro lepší pochopení mentálního aspektu vzájemných vztahů mezi etniky Omukejeva věnuje pozornost psychologickým specifikům jednotlivých etnik a jejich osudu v období po získání zemí nezávislosti.⁵²

---

⁵² Tamtéž, s. 43-58.

Mluvíme-li o dějinách Kyrgyzstánu, nelze se vyhnout aspektu role rusko-carské koloniální politiky v oblasti vývoje mezietnických vztahů. Z tohoto hlediska, Omukejeva jako jedna z prvních, začala hovořit o ruské přítomnosti v 19. století jako o koloniální přítomnosti. Omukejeva pootevřela „oponu“ na některé negativní aspekty ruské koloniální politiky, ohodnotila její celkový vliv na mezietnický potenciál Kyrgyzstánu a jasně označila, že proces formování kyrgyzského národa byl přímo závislým na vývoji politické situace v Rusku.⁵³

Ačkoliv autorka uvádí, že etnická politika carského Ruska byla „politikou národního nerovnopráví“, sovětskou etnickou politiku charakterizuje jako politiku, která poznamenala vývoj Kyrgyzstánu jak z negativní, tak i z pozitivní strany. Jako hlavní pozitivní důvod Omukejeva uvádí, že u pramenů vzniku státnosti nejenom Kyrgyzů, ale i některých dalších bývalých sovětských národů, stalo Rusko. V případě Kyrgyzstánu Omukejeva tvrdí, že bez účasti, respektive vměšování Ruska, bylo vysoké riziko, že by vznikaly konflikty mezi klany, a proto by ke vzniku kyrgyzské státnosti nedošlo.⁵⁴

Charakteristickým výsledkem carské a sovětské etnické politiky byla polyetnickost obyvatelstva. Přičemž sovětský experiment budování mnohonárodnostního státu, podle principu internacionalismu, byl vykonán metodou pokusů a omylů. V epoše stalinismu, v podmínkách porušení principů demokratismu, internacionalismu a harmonizace národní politiky. Na jedné straně se jedná o „promíchání“ většiny obyvatelstva Sovětského svazu a na straně druhé – o jeho asimilaci (např. podle sčítání z roku 1926 v SSSR žili představitelé 194 etnik a v roce 1939 jejich počet klesl pod 100).⁵⁵

Omukejeva upozorňuje, že „promíchání“ podlehla etnika (přišla a místní) odlišná podle úrovně kulturního vývoje a sociálního statusu, což mezi nimi vytvářelo určitou disonanci. Určitý nesoulad bychom našli i v tom aspektu sovětské etnické politiky, kde na jednu stranu etnická příslušnost byla zdůrazňována (např. v sovětském pasu v „pátém grafu“, kde se uváděla etnická příslušnost), a na druhou stranu se jí sovětská etnická politika snažila 70 let přetvořit do jedné společné „sovětské“. Jakkoliv se o to snažila, byli mezi sovětskými občany ti, kteří se cítili být tím, kým se narodili.⁵⁶

Publikace Omukejevy je bohatá určitými historickými a jiného druhu fakty, jak zpravidla bývá v mnohých odborných dílech. Pochopení materiálů však usnadňují autorčiny vlastní úvahy. Jako příklad uvedu její úvahy o (sovětském) nacionalismu. Ten, podle Omukejevy, ke konci 20. století již ztratil svůj humánní význam. I když konfliktní

---

⁵³ Tamtéž, s. 59-65.

⁵⁴ Tamtéž, s. 69-70.

⁵⁵ Tamtéž, s. 70-73.

⁵⁶ Tamtéž, s. 75, 76, 78.

události sovětské epochy (alma-atinské, tbiliské, baltské) jsou výsledkem nedokonalé sovětské etnické politiky (ignorace etnického klíče při teritoriálním rozdělení, etnokulturních specifik a tradicí, nedostatky v jazykové politice, násilí vůči jednotlivcům a etnickému celku, sociální, ekonomické a jiné problémy), události však měly výrazně nacionalistický charakter. I když Omukejeva při tom nevyklučuje aktuální ekonomický prvek mezietnických konfliktů – zdroje, boj o zdroje. Za 70 let existence SSSR se především nepodařilo dosáhnout rovnosti sovětských národů v sociálně-ekonomické rovině.⁵⁷

V rovině tohoto aspektu Omukejeva analyzuje Ošský konflikt. Autorka tvrdí, že otázka půdy sice byla základní příčinou vzniku Ošského konfliktu, ale jeho politické, ekonomické a sociální příčiny jsou hlubší a složitější, než se zdají být na první pohled. Omukejeva je přesvědčena, že Ošský konflikt byl předem naplánovanou akcí, důsledkem zneužití chyb z historické minulosti, mezietnické nevraživosti a oživení nacionalismu a „půdní“ otázky pro destabilizaci vnitřní situace v SSSR, který přispěl k jeho rozpadu.⁵⁸

K Ošskému konfliktu došlo v „pravé“ chvíli – v roce 1990 v Sovětském svazu bylo možné pozorovat stagnaci téměř ve všech společenských sférách. V Kyrgyzstánu v tomto období sociálně-ekonomické potřeby a požadavky Kyrgyzů řešit bydlení v městské zóně se začaly nejvíce projevovat. Kyrgyzové se začali stěhovat z horských regionů a zařazovat se do pracovních sfér, kde „tradičně“ dominovali především Uzbeki a Rusové. Uzbeki reagovali tím, že vystoupili s politickými požadavky – uzbecké autonomie, uznání uzbečtiny jako úředního jazyka apod. Požadavky oběma stranami byly vyloženy v sociálně-psychologické a nacionalistické rovině, což vedlo k násilnému mezietnickému konfliktu.⁵⁹

Analýza konfliktu je doplněna rozbořem ideologických a kádrových problémů. To jsou oblasti, které byly ze strany vládních struktur do určité míry ponechány bez nutné pozornosti. Bylo pro mě přínosné zjištění, že etnická struktura obyvatelstva měst, vesnic a pracovní kolektivy podniků a institucí byla i v sovětské době, navzdory ideologii přátelství mezi národy, do větší míry monoetnickou, což připravilo úrodnou půdu pro vývoj nacionalismu a šovinismu. I dnes narazíte na podniky s monoetnickým kolektivem, což po dvou mezietnických konfliktech, není překvapivé. Je jasné, že politická a ekonomická elita byla uzavřeným kolektivem, ale i mezi řadovými občany existovalo rozdělení podle ekonomického a sociálního statusu. To vše na pozadí funkční

---

⁵⁷ Tamtéž, s. 80-84.

⁵⁸ Tamtéž, s. 84-105.

⁵⁹ Tamtéž.

„tržní mafie“, „stínové ekonomiky“ a ideologického vakua, které bylo možné pozorovat již od poloviny 80. let až do 90. let 20. století, podle Omukejevey, vedlo ke snazší manipulaci mladší generace Kyrgyzstánců.⁶⁰

Pravděpodobně otázka výchovy a vzdělávání mládeží, a to více v ideologickém a etnickém aspektu, je jednou z široko diskutovaných témat jak v odborných, tak i v laických debatách. Této otázce jsem se v rámci předkládané práce ve větší, či menší míře, nevyhnula ani já. Měli bychom se uvědomit, že v první řadě, se z mládeže nestala „Achillova pata“ společnosti. V Kyrgyzstánu je mládež tou „dostupnější“, a proto neaktivnější částí společnosti, která může být „zneužita“ třetími strany.⁶¹ Vezmeme-li v úvahu, že kvalita výchovy mládeže by mohla do určité míry ovlivnit kvalitu vývoje generace, nezbytné je věnovat mládeži dlužnou pozornost.

Dž. Omukejeva přichází se svou formulí existence a jednání občanů v polyetnickém státu tak, aby se vyhnout konfliktům. Omukejeva tvrdí, pokud stát chce dosáhnout mírného soužití etnik, v tom případě by měl zajistit etnikům vhodné podmínky pro realizaci jejich ekonomických potřeb, profesionální samorealizaci (najít si své místo pod sluncem), a také spokojenost a štěstí blízkých (šťastní lidé nebojují).⁶²

Zřejmě kyrgyzský stát potřebné podmínky pro „všeobecné štěstí“ zajistit přímo nemůže. Ve srovnání s některými státy regionu však vnitřní ovzduší Kyrgyzstánu poskytuje možnost si tyto vhodné podmínky vytvořit samostatně. Stát nebrání osobnostnímu rozvoji svých občan nebo jejich profesionální samorealizaci. Ostatně, postsovětské období se charakterizuje povýšením aktivit občanů. Sovětská vláda již nezaručovala občanům jistotu v zítřejším dni.

Za uplynulé dvacet let nezávislosti Kyrgyzstánci dobře pochopili, že žijí v zemi, kde čekat na státní podporu jako dříve se nedá. S postupem času občané přestali vyjadřovat

---

⁶⁰ Тамтэз, s. 105-106.

⁶¹ Jako příklad uvedu nedávný případ uzbeckého sportovce Nursoltona Ruzibojeva, který svými urážlivými slovy o Kyrgyzech a Kyrgyzstánu vyvolal vlnu negativních reakcí z kyrgyzské strany, mezi nimiž byli představitelé nejenom titulárního etnika. Jako odpověď na urážlivé video Ruzibojeva byly natáčeny další videa s patriotickým obsahem, a to zejména kyrgyzstánskými sportovci, kteří mimo jiného vyzývali Ruzibojeva na (oficiální či neoficiální) souboj. КУПСУЛДАЕВА, М., „Они – стадо. Они даже своего президента посадили.“ *Узбекистанский боец после турнира в Кыргызстане (видео)*. In: Vesti.kg, [online], [cit. 2020-07-05]. Dostupné z: <https://www.vesti.kg/obshchestvo/item/63857-oni-stado-oni-dazhe-svoego-prezidenta-posadili-uzbekistanskij-boets-posle-turnira-v-kyrgyzstane-video.html>. *В Кыргызстане начали проверку после скандального видео узбекского бойца*. In: Sputnik, [online], [cit. 2020-07-05]. Dostupné z: <https://www.uz.sputniknews.ru/society/20190821/12276869/V-Kyrgyzstane-nachali-proverku-posle-skandalnogo-video-uzbekskogo-boytisa.html>. Srov. КЫРГЫЗ ММА., Дастан Шаршеев рассказал, почему не состоялся бой с Нурсултаном Рузибоевым. In: YouTube, [online], [cit. 2020-07-05]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=cf5aYhQPWpY>.

⁶² ОМУКЕЕВА, Дж. А., – Сарыкова, Т. К. (ed.), *Этническая политика Кыргызского государства*, Ош 2000, s. 132.

svou nespokojenost vůči státu, respektive vládě. Kyrgyzstánci se stali o něco dospělejší a zodpovědnější. Bohužel i na štěstí, dnes již řadoví občané (a většina z nich ze zahraničí) podporují vývoj vlastního státu.

Jinými slovy, Kyrgyzstánci jsou ve stavu, kde stát je slabý. Slabost státu však v daném případě nevede k zesílení nedemokratických podmínek živobytí a rozvoje občanů do té míry, aby se ti nevystačili zajistit potřeby (aspoň ty základní). Proč tedy dochází ke konfliktním situacím a sporům mezi etniky, jestli možnosti na seberealizaci a uspokojení svých potřeb (více či méně) jsou? Zřejmě problém je v tom, že ne každý občan má stejný přístup k těmto možnostem, respektive dostup k nim znesnadňován.

Do roku 2010 těmi, kdo měl omezený přístup ke své seberealizaci, byli do větší míry Kyrgyzy, a to navzdor nacionalizačním procesům, k nimž došlo po získání nezávislosti, a neadekvátním vztahem vůči nim ze strany netitulárních etnik. Dnes mezi těmi, kdo nejvíce finančně či materiálně přispívá vývoji Kyrgyzstánu, jsou právě Kyrgyzy. Kyrgyzy jsou rovněž zpravidla těmi, komu záleží na budoucnosti země jako nezávislého a celistvého státu. Není překvapujícím, že potom kyrgyzsky nacionalismus květe, a rozdělení obyvatelstva podle etnické příslušnosti se prohlubují.

V disertační práci vycházela jsem z toho, že chtěla pro kyrgyzstánského čtenáře přiblížit téma vztahů mezi Kyrgyzy a Uzbeky, respektive titulárním a netitulárním etnikem jako vzorec jejich každodenního společného života, k jehož určité analýze se ne vždy dostanou. V průběhu řešení svých existenčních problémů ne každý má možnost a potřebu si zamyslet nad tím, jaký to je – žít si vedle Kyrgyza, Uzbeka, Rusa, Dungana nebo Ukrajince? Pro českého čtenáře přiblížit téma disertační práce nejenom jako vzorec interakcí etnik mezi sebou, ale podívat se na Kyrgyzstán a jeho problémy očima kyrgyzského autora. Podívat se na mezietnickou problematiku Kyrgyzstánu nejenom skrz pohled netitulárních etnik, jak je tomu často v ne-kyrgyzských zdrojích, ale i očima Kyrgyzů.

Mé snahy a pokusy v předkládané disertační práci v žádném případě by neměly být vnímány jako pokus o jednostranný výklad kyrgyzsko-uzbecké problematiky, jak je tomu bylo například v průběhu konání disertační práce. Obdobné podezření a obavy vznikaly zejména u reprezentantů netitulárních etnik. Mým skutečným cílem bylo zachytit obsah mezietnických vztahů v jižním Kyrgyzstánu do té míry, do jaké se tento obsah projevoval v praxi, a také do té míry, do jaké byly postačující mé intelektuální a fyzické kapacity, anebo, jak by ještě řekli Kyrgyzové, dopřál pan Bůh.

3. Metodologie

Samotný výzkum a jeho současné výsledky svědčí o tom, že zejména v současné době kyrgyzsko-uzbeckou problematiku nelze pojmout jenom historicky. Ač je historický přístup k výkladu zkoumaného tématu zachován, avšak stávající vývoj mezietských vztahů ovlivňuje celá řada faktorů nehistorického rázu. Analýza a porovnání politických, hospodářských a společenských procesů přispívá k potvrzení, či k vyvrácení určitých mýtů, které se zformovaly v průběhu historického vývoje jednotlivých etnik.⁶³ Proto se disertační práce nakonec zdá být nikoliv jenom historickou, ale také sociologickou a politologickou studií jižního Kyrgyzstánu.

Je jasné, že téma disertační práce je interdisciplinární. Jelikož se výzkumné téma nachází na pomezí několika disciplín (historie, mezinárodních vztahů, antropologie, sociologie), teoretická a praktická východiska disertační práce budou založena na využití těchto disciplín.

Pro účely disertační práce jsou důležité výzkumy v oblasti mezietských vztahů, respektive etnopolitiky a vývoje problematiky občanské společnosti. Neméně cennými jsou také aspekty politické a ekonomické modernizace, kultury a mentality. Ve svém výzkumu bych použila systémovou analýzu. Tato analýza nahlíží na proces formování národa, národní a (anebo) občanské identity, občanské společnosti jako na komplexní, nejednotný a mnohoúrovňový jev. Tento jev je úzce spjat se sociálními, ekonomickými a politickými procesy uvnitř státu. Dále je spjat s mentalitou a politickou kulturou společnosti.

Neméně cenným metodologickým přístupem v rámci výzkumu je komparativní metoda, jelikož bez srovnání současného a minulého stavu vývoje etnických vztahů nelze porozumět stávající realitě, podmínkám, mechanismu a specifikám vývoje vztahů mezi Kyrgyzy a Uzbeky v jižním Kyrgyzstánu. Rovněž bez znalostí historických souvislostí, sociálního systému a jiných paralel je obtížné pochopit, za jakých podmínek bylo a je možné mírné soužití etnik a tak vyjevit specifika a změny ve vývoji mezietských vztahů, k nimž došlo v současnosti.

---

⁶³ V případě Kyrgyzstánu by se dal použít výrok J. R. Seeleyho o tom, že „historie je minulé politika a politika je současná historie“, jelikož již od svého vzniku ve 20. letech 20. století průběh jeho historického vývoje určovalo vedení KSSSR a později skupina politické, kriminální a business elity. V budoucnosti se nevylučuje možnost vlivu náboženské elity. BUDIL, T. I., *Mýtus, jazyk a kulturní antropologie*, Praha 2003, s. 351.

Dále pak při operacionalizaci pojmů byla použita analýza dokumentů (odborná publikace a internetové zdroje) a pro naplnění cíle disertační práce byly použity metody orální historie a deskripce⁶⁴.

Vzhledem k tomu, že se disertační práce nezakládá jenom na výsledcích autorčina terénního výzkumu, ale též na „interpretaci dat nejrozličnějších textových a obrazových zdrojů zjištěných v terénu dalšími výzkumníky“⁶⁵. Pro účely dané práce jsem prozkoumala vybrané texty českých, kyrgyzských, uzbeckých a ruských autorů, a také anglicky psané texty o kyrgyzsko-uzbecké problematice a Kyrgyzstánu (oficiální dokumenty, monografie, články, studia, průzkumy, mediální zprávy, fotografie, videa, internetové zdroje atd.).

Mým cílem bylo zjistit, jak často se potvrzuje, či vyvrací hlavní a dílčí teze disertační práce v různých zdrojích (stejně tak i ve výpovědích respondentů). Dalším mým záměrem bylo porovnání interpretací kyrgyzsko-uzbecké problematiky různými autory a institucemi. Tato analýza je pak doplněna mými osobními zkušenostmi a interpretací v dané problematice. Rovněž se v práci používá analýza statistických údajů získaných z různých zdrojů. Avšak pro hlubší pochopení mezietnické problematiky v kyrgyzstánském / kyrgyzském kontextu, jehož součástí na dobu konání terénních výzkumů jsem byla i já a také proto, abych si vytvořila své poznatky, bylo nutné výše zmíněné terénní výzkumy vykonat.⁶⁶

Rovněž zeměpisné vymezení prováděného výzkumu svědčí o geografické specifikaci, která je výsledkem politicko-kulturní a etnické odlišnosti severní části Kyrgyzstánu oproti jižní.⁶⁷ Již v průběhu druhého terénního výzkumu se prokázalo, že respondenti ochotněji poskytují rozhovor, jakmile zjistí můj jižanský původ, popřípadě další osobní informace (klanová příslušnost, rodiče, rodinný stav, věk, místo bydlení a v případě konzultace s odborníky (nevládní organizace, místní univerzity) měla jsem

---

⁶⁴ Vzhledem k tomu, že se snažím ukázat vývoj kyrgyzsko-uzbeckých vztahů v historickém, politickém a sociálně-kulturním kontextu, neboli „ve všech jeho projevech a přirozené následnosti“, a také vzhledem k tomu, že nemůžeme přesně určit, které z faktorů a událostí ve zkoumané problematice je / jsou rozhodující či klíčové, používám metodu deskripce. Dalším důvodem použití metody deskripce je skutečnost, že kyrgyzsko-uzbecká mezietnická problematika v českém odborném prostředí je poměrně novým tématem, a proto pro přiblížení tématu českému čtenáři se metoda deskripce zdá být nejvhodnější Projekt *Vědecké metody pro doktorandy. Vědecké metody ve společenských vědách*. In: Doctorandus.info, [online], [cit. 2016-05-15]. Dostupné z: http://www.doctorandus.info/info/index.php?page=b_vmd.

⁶⁵ PAVLÁSEK, M., – NOSKOVÁ, J., eds., *Když výzkum, tak kvalitativní*, Brno 2013, s. 9.

⁶⁶ Tamtéž, s. 12.

⁶⁷ *Jižní Kyrgyzstán* anebo *jižní Kyrgyzstán*? Rozdíl mezi těmito pojmy spočívá v tom, že pro označení regionu v politickém a kulturním kontextu se používá termín *Jižní Kyrgyzstán* a pro jeho označení v administrativně-teritoriálním či geografickém kontextu *jižní Kyrgyzstán*. Pod kyrgyzsko-uzbeckými vztahy a problematikou chápu vztahy a problematiku mezi dvěma etniky v rámci jednoho státu, nikoliv mezi obyvatelstvem dvou sousedních států. Jedná se tedy více o mezietnické vztahy než o mezistátní poměry. Na vztahy mezi Kyrgyzstánem a Uzbekistánem však v disertační práci bude brán ohled, a to do té míry, nakolik se prolíná s tématem a s účely disertační práce.

absolvovat i svého druhu pohovor. V obou případech rozhodující roli sehrál můj jižanský původ a etnická příslušnost. Obecně se tvrdí, že „Seveřané“, ať to jsou odborníci, úředníci či obyčejní občané, se nevyznají v „jižních“ realitách.

Zde bych ráda uvedla určité specifikum výzkumů kyrgyzstánské tematiky pro ty zájemce, kteří upřednostňují začínat svůj výzkum z přehledu internetových zdrojů informací. Velmi často narazíte na oficiální weby určitých institucí, které buď téměř neobsahují žádné informace, nebo informace neaktualizované a neupřesněné, anebo žádný web neexistuje. To se vztahuje i na vysokoškolské instituce (například Džalal - Abadská státní univerzita, jejíž oficiální web ještě před několika lety neobsahoval ani tu informaci, která je uvedena v současné době), jednotlivá ministerstva (například Ministerstvo školství a vědy KR, kde nebylo možné si například dohledat podrobnější informaci o mateřských školkách a středních školách), magistráty měst (například města Džalal-Abad, který jsem i tak nedohledala) nebo již zmíněné střední školy (školy, které jsem navštívila já, ani ošské, ani džalal-abadské své weby nevedou).⁶⁸ Proto potřebnou informaci jsem zjišťovala přímo na místech. Výzkum kyrgyzstánské tematiky, a to zejména té jižanské, nemá moc v oblibě „distanční“ charakter zkoumání.

4. Terénní výzkum 2010 – 2017

Kyrgyzsko-uzbecká problematika zejména po roce 2010 byla hojně diskutovaným tématem nejenom v kyrgyzském akademickém prostředí. Avšak k dnešnímu dni jsem nezaznamenala žádnou rozsáhlou odbornou práci, která by se zabývala danou problematikou komplexně ve výše uvedeném časovém a tematickém kontextu. Výsledky terénních výzkumů (rozhovory s představiteli různých generací a etnik, stejně jako pozorování jihokyrgyzských realit), analýza dostupných písemných zdrojů, archivních materiálů, rozhovorů s kyrgyzskými historiky a dalšími odborníky mně poskytly široký prostor pro rozmyšlení o minulosti a současnosti Kyrgyzstánu a nahlédnout do jeho možné budoucnosti.

---

⁶⁸ Mezi nejrozšířenějšími příčinami obdobné situace bych uvedla nízký technologický vývoj internetového spojení, přetrvávající „sovětský“ přístup k pracovní činnosti (do větší míry u starší generace pracovníků) a nízkou úroveň veškeré počítačové gramotnosti obyvatelstva. Proto, i kdyby byl internet v Kyrgyzstánu technologicky rozšířen a dostupný širší vrstvě společnosti, ještě dlouho bude trvat, než se určitá „elektronická“ kultura zformuje. Pro zajímavost uvedu, že podle průzkumu 75 % obyvatelstva Kyrgyzstánu nemá přístup k internetu, přičemž i při existujících možnostech přístupu k internetu jeho používání zůstává v Kyrgyzstánu nízkým – cca 20 % obyvatelstva. КЕНДЕ, М., – ПАЛОВИРТА, М., – КОФФИН, Д., *Оценка интернет-среды Кыргызской Республики*. In: Internet Society, [online], [cit. 2017-08-09]. Dostupné z: https://www.internetsociety.org/sites/default/files/Kyrgyz%20Word_ru_22%20Nov.pdf. S. 9, 11.

Proto, abych vymezila, jak se vyvíjely kyrgyzsko-uzbecké vztahy v historickém kontextu od 80. let 20. století do současnosti, měla jsem zjistit a přiblížit historické prostředí vývoje vztahů mezi Kyrgyzy a Uzbeky v základních sférách společenského života (1). Měla jsem charakterizovat formuli, na jejímž základě mezietnické vztahy fungovaly a fungují v politické, ekonomické a sociálně-kulturní sféře státu (2). Rovněž jsem měla porovnat vývoj kyrgyzsko-uzbeckých vztahů v sovětském a v postsovětském období a pokusit se vymezit faktory, které ovlivňovaly a ovlivňují v regionu dynamiku vývoje vztahů mezi Kyrgyzy a Uzbeky (3). Vzhledem k tomu, že uzbecká otázka, respektive etnická otázka jakožto účinný politický nástroj může být použit v meziklanovém boji o moc, uzbecká složka obyvatelstva do značné míry formuje celkový obraz současného Jižního Kyrgyzstánu. To především jeho konfliktní nebo mírný charakter. Proto, abych mohla ověřit, do jaké míry je spravedlivé tvrzení o tom, že soužití mezi Kyrgyzy a Uzbeky bylo více konfliktním než mírným, jsem zjišťovala, proč v zemi, která není sice demokratická a rozvinutá, ale v porovnání s ostatními autoritářskými režimy v regionu prošla odlišným, nicméně liberálnější vývojem⁶⁹, a v zemi, jejíž tradiční společnost je poměrně otevřená a lidumilná⁷⁰, dochází k mezietnickým konfliktům (4).

Poněvadž mezietnické napětí, konfliktní situace a ozbrojené konflikty doprovází vývoj kyrgyzsko-uzbeckých vztahů, obrátila jsem se k jejich vývoji v kontextu dvou významných konfliktů v soudobém historickém vývoji Kyrgyzstánu – tzv. Ošských událostí z roku 1990 a ošského konfliktu z roku 2010. Rozbor těchto konfliktů poskytuje širší a hlubší pohled na kyrgyzsko-uzbeckou problematiku. Vzhledem k tomu, že se časově mezietnický konflikt z roku 2010 odehrál jako poslední, jehož výsledky ve vývoji vzájemných vztahů mezi Kyrgyzy a Uzbeky a mezi Kyrgyzstánem a Uzbekistánem se projevují dodnes, jeho rozboru je věnováno více pozornosti. Snažila jsem se při tom vycházet z analýzy vybraných cizojazyčných a domácích zdrojů a z dílčích výsledků terénního výzkumu v období let 2010 – 2013. Snažila jsem se tak podívat se na mezietnický konflikt z roku 2010 ze dvou perspektiv – vnitřní a vnější.

Tento terénní výzkum probíhal v několika fázích: červenec – září 2010, srpen 2011, červenec 2012 a srpen 2013. Účelem byl sběr informací o příčinách a průběhu Ošského konfliktů, a také o postkonfliktní situaci ve městech Oš a Džalal-Abad. Bylo

---

⁶⁹ HORÁK, S., *Předposlední fáze zhroutení Kyrgyzstánu?* In: Osobní webová stránka Slavomíra Horáka, [online], [cit. 2016-05-07]. Dostupné z <http://www.slavomirhorak.euweb.cz/MP201008-Kyrgyzstan.htm>.

⁷⁰ БАКТЫГУЛОВ, Ш., *Возможности для Кыргызстана в современном мире*. In: НОГОЙБАЕВА, Ч. – ИСАКОВА, Ч. – НОЙБАУЭР, А. (eds.): 20 лет демократического развития в Кыргызстане: взгляд изнутри и извне, Бишкек 2012, s. 16-28.

provedeno 135 rozhovorů se svědky Ošského konfliktu. Obrátila jsem se k informacím obsažených ve zprávách lokálních nevládních organizací, v zahraničních člancích a místních masových médiích. Bylo prohlédnuto 20 videozáznamů natočených během Ošského konfliktu a záznamy umístěné později, a také záznamy vztahující se k ošským událostem.

Rovněž jsem zjišťovala role zahraničních a lokálních nevládních organizací, které působí na jihu země s účelem budování míry a důvěry mezi etniky. Jedním z jeho dílčích závěrů bylo, že vliv organizací občanské společnosti v procesech budování meziethnické důvěry v postkonfliktních periodách je slabý a nevládní organizace, a zejména ty, které jsou podporovány zahraničními donátory, se neteší mezi obyvateli jihu velké důvěře. Co do činností zahraničních expertů a dobrovolníků, kteří působí v jižním regionu v rámci různých vzdělávacích, rozvojových, výzkumných a jiných projektů a programů, jejich činnost se nezdá být vždy podložena dobrou znalostí a pochopením situací na jihu Kyrgyzstánu, respektive objektivním jejím posuzováním, a to i přes jejich dobrou informovanost a přípravu pro terénní práci. Ač se nedá oficiálně tvrdit o jejich předsudcích vůči jednotlivým etnikům, jednostranný přístup se však v jejich činnosti projevoval nejenom v praxi, ale i v oficiálních zprávách. Dokonce i dnes ve městech Oš a Džalal-Abad narazíte na podniky včetně nevládních organizací, kde neoficiálně platí etnické kritérium.⁷¹

Terénní výzkum v Oši a Džalal-Abadu ukázal, že je třeba se zabývat kyrgyzsko-uzbeckou problematikou v mnohem širším kontextu než v kontextu meziethnického konfliktu a vzájemných vztahů mezi jenom dvěma etniky (viz další terénní výzkumy). Jako jeden z aspektů vývoje meziethnických vztahů jsou v práci zmiňovány i příhraniční konflikty. Jejich podrobný rozbor by také umožnil objasnit historický, politický a sociálně-kulturní podmínky vývoje vztahů mezi Kyrgyzy (Kyrgyzstán) a Uzbeky (Uzbekistán). Avšak vzhledem k rozsahu a obsahu práce, vybrané příhraniční konflikty byly použity jenom jako doplňující aspekt při výkladu problematiky vzájemných vztahů mezi Kyrgyzy a Uzbeky v jižním regionu.

4.1. Terénní výzkum 2014, 2015

Další terénní výzkum se konal v období 27. 07. 2014 – 11. 09. 2014, v jehož rámci jsem se zaměřila na výzkum etnické historie země.

---

⁷¹ Výsledky terénního výzkumu v srpnu 2013 a v období 05. 01. – 07. 05. 2017.

Kyrgyzsko-uzbecká problematika je součástí širší polyetnické problematiky, jelikož ještě do vzniku své státnosti v roce 1924 území současného Kyrgyzstánu obývala různá etnika.

Země je také polykonfesionálním státem.⁷² Kyrgyzstán v postsovětské době prochází hlubokými politickými a socio-ekonomickými změnami. Začal se proces etnické, občanské a náboženské identifikace obyvatelstva.

Dnes otázka mezietnických vztahů a mezikonfesionálního dialogu patří k neaktuálnějšímu. Rozpad Sovětského svazu v 90. letech minulého století vedl k tomu, že již v nezávislém Kyrgyzstánu se musely „znovu“ nastavit mechanismy státního a společenského fungování. Kyrgyzstán jako jedna z mála zemí v regionu, se pokusil o liberálnější cestu vývoje. Původně liberální přístup státního vedení se projevil především v sociální sféře.⁷³

V současném Kyrgyzstánu vedle titulárního etnika současný „kyrgyzstánský“ národ tvoří představitelé více než 80 etnik⁷⁴. Nejedná se jen o dějiny Kyrgyzstánu v jejich užším pojetí (dějiny Kyrgyzů), ale také o dějiny etnik, která jeho území obývají.

O začátku „polyetnické“ historie země by se mohlo hovořit již od konce 19. století, kdy se začala ruská kolonizace Střední Asie⁷⁵. Předkládaná práce je tak

---

⁷² Ještě nedávno se Kyrgyzstán odlišoval vysokou mírou náboženské tolerance. Největší podíl na obyvatelstvu země mají muslimové-sunité (80 % – Kyrgyzové, Kazaši, Uzbeci, Tataři, Dungani, Ujguři a další). Ruská pravoslavná církev je největší z konfesionálních menšin země a tvoří 16 % (Rusové, Ukrajinci, Bělorusy a Němci) a zbývající 4 % představují římská katolíci, protestanti, judaisté, bahaisté a buddhisté. КАЛИШЕВСКИЙ, М., *Кыргызстан: "Исламизация" необратима*. In: Фергана.Ру, [online], [cit. 2016-05-09]. Dostupné z: <http://www.fergananews.com/articles/8029>. Srov. *Концепция государственной политики в религиозной сфере Кыргызской Республики на 2014 – 2020 годы*. In: Каракол, [online], [cit. 2016-05-09]. Dostupné z: http://www.karakolcity.kg/ru/law/religion/1_1.html.

⁷³ *Мир и религия в Центральной Азии*. In: Государственная комиссия по делам религии Кыргызской Республики, [online], [cit. 2016-05-09]. Dostupné z: http://www.religion.gov.kg/ru/МК_Mir_I_religia_in_central_Asia.html.

⁷⁴ V roce 2015 největší podíl na celkovém obyvatelstvu (5,8 mil.) tvoří Kyrgyzové (72,8 %) a nejmenší Korejci (0,3 %). *Численность населения Кыргызской республики по национальностям 2009 – 2015 гг.* In: Национальный статистический комитет Кыргызской Республики [online], [cit. 2016-05-09]. Dostupné z: <http://www.stat.kg/ru/statistics/naselenie/>.

Podle statistiky, na začátek roku 2016 z celkového počtu obyvatelstva 6 019 480, největší podíl mají Kyrgyzové – 73 % a nejmenší Estonci, Litevci, Lotyšci, Moldavané, Čečenci, Turkmenové, Židé, Bělorusové, Gruzínové, Arméni – 0,0 %. СУЛТАНОВ, А. (ed.), *Кыргызстан цифраларда. Кыргызстан в цифрах*. In: Национальный статистический комитет Кыргызской Республики, [online], [cit. 2016-05-20]. Dostupné z: <http://www.stat.kg/media/publicationarchive/b40aaf45-f887-467a-8b7d-ca3943392999.pdf>. S. 48.

Státní statistický úřad v některých svých zdrojích uvádí jen 30 etnických skupin a v počtech zbývajících etnik neupřesňuje etnika. V jiných zdrojích se uvádí, že Kyrgyzstán obývá více než 100 etnik. *Демографический ежегодник Кыргызской Республики 2010 – 2014 гг.* In: Национальный статистический комитет Кыргызской Республики, [online], [cit. 2016-05-23]. Dostupné z: <http://www.stat.kg/media/publicationarchive/99205c1e-cb4d-499e-b03c-fe7648456fa1.pdf>.

⁷⁵ V období let 1896 – 1916 již více než milion ruských křesťanů obývalo okolí kazachstánského Akmolinska a Semipalatinska, a k roku 1914 ruští zemědělci tvořili 40 % obyvatelstva kyrgyzské stepi

věnována kyrgyzsko-uzbecké problematice jako jednomu z aspektů etnických dějin Kyrgyzstánu, a také stručné historii jeho vybraných etnik. Pozornost je rovněž věnována obecné charakteristice současné etnické situace v Kyrgyzstánu. To umožnilo porovnat poměry Kyrgyzů a Uzbeků v souvislosti s dalšími etniky a vymezit faktickou roli titulárního etnika a největší (uzbecké) minority země v zemi (1.1).

Vzhledem k tomu, že v průběhu výzkumu se ukázalo, že uzbecký vliv na představitele jiných etnických skupin Kyrgyzstánu je výraznější, snažila jsem se také zjistit, proč sblížení jiných etnik země a Uzbeků v kulturní, jazykové a náboženské sféře probíhá mnohem úspěšněji než s Kyrgyzy (3.1). Proto dílčími úkoly druhého terénního výzkumu byly:

- získání informací od příslušníků různých etnik (Ujguři, Tataři, Turci, Meschetští Turci, Čečenci, Ázerbájdžánci...). „*Údaje získané přímo od těch, kterých se určitá problematika týká, jsou velmi cenné*“,⁷⁶ a vezmeme-li v potaz výše stanovené výzkumné záměry, pro jejich realizaci v dané části výzkumu, byla použita metoda Orální historie.⁷⁷ Byly provedeny rozhovory s příslušníky minorit přímo, nebo prostřednictvím jejich národnostních sdružení. Rozhovory poskytly přehled názorů respondentů k určitým událostem, jejich vnímání okolí, vlasti, rodiny, vztahů mezi etniky, minulosti, budoucnosti a současných problémů v zemi. Rovněž jsou to příběhy jednotlivých lidí o rozporech s místní mocí a titulárním etnikem, o životě po rozpadu Sovětského svazu, o každodenním životě, etnické a teritoriální identifikaci a určitě o historii jednotlivých rodin. Rozhovory tak poskytují tematicky bohaté výpovědi obyvatel jižního Kyrgyzstánu, kterými je tvořen obraz regionu v rámci předkládané práce.

Mezi biografickými údaji a údaji o životních zkušenostech se vztahem k etnické tématice, byla věnována pozornost:

- jakým jazykem mluví příslušníci jednotlivých etnik, zda je to jejich rodný jazyk, jakým jazykem mluví jejich rodiče a mluvili prarodiče...;
- v jakém období byla situace příslušníků určitého etnika lepší, či naopak horší a proč?;

---

a 6 % hustě obývaného Turkeštánu. ЛАУРБЕ, С., *Особенности русской колонизации в Средней Азии*. In: Kungrad.com, [online], [cit. 2016-05-09]. Dostupné z: <http://www.kungrad.com/history/st/ruskolon/>. Přibližně ve stejnou dobu se z Ruska na území Turkeštánu dostali i Němci-mennonité a Němci-luteráni. Nucené přestupy Tatarů ze sunnitského islámu na pravoslaví zapříčinily odchod tisíce Tatarů z evropských částí Ruska do Střední Asie. Na konci 19. století ze severozápadní a západní Číny, kvůli pronásledování čínskou vládou, do Kyrgyzstánu, Kazachstánu a Ruska zamířili tisíce Dunganů a Ujgurů. KOKAISL, P., *Dějiny Kyrgyzstánu očima pamětníků*, Praha 2012, s. 28, 29, 39, 41-43.

⁷⁶ Konzultace s P. Kokaislem (21. 08. 2014).

⁷⁷ Orální způsob zachování historie je pro Kyrgyzy a další národy Střední Asie charakteristickým.

Od pradávna se historie národů předává od starší generace k mladší. Mládež je vychovávána s důrazem na úctu k dějinám svého národa, rodu a klanu.

- kde a jak se dané etnikum ve sledované zemi objevila (byla jedna migrační vlna, bylo jich několik, nebyla žádná – obyvatelé jsou v daném místě původní...);
- za koho se příslušníci daného etnika považují / považovali (přejímají identitu kyrgyzskou, uzbeckou nebo se naopak výrazně vůči většinové společnosti vyhraňují, chtějí si uchovat vlastní identitu? S jakým teritoriem si ztotožňují (vesnice, město, region, stát);
- pokud se vůči většinové společnosti vyhraňují, identifikovat hlavní prvky toho, čím se od okolí odlišují (jazyk, náboženství, jak vypadají, odlišné historické povědomí...).

Po získání informace od etnických příslušníků dalším úkolem bylo:

- zjistit, jestli jsou vytvořeny v Kyrgyzstánu národnostní spolky, politické strany, folklorní spolky, zjistit o jejich činnosti a členské základny (nárůst a pokles jejich členů);
- přiblížit jazykovou situaci příslušníků etnik (knihy, noviny, rozhlas, televize – v jakém jazyce jsou menšinová média aj.).⁷⁸

Zjištění výše uvedených aspektů u příslušníků tří generací – mladé generace, střední generace a starých pamětníků. U příslušníků odlišného sociálního a kulturního prostředí tento výzkum umožnil charakterizovat určité aspekty etnické situace v zemi. Tento výzkum probíhal v rámci třech terénních výzkumů (druhého, třetího a čtvrtého), během kterých bylo vykonáno 150 rozhovorů u příslušníků uzbeckého (53), ruského (19), tatarského (14), korejského (9), kurdského (8), tádžického (4), německého (3), ujugurského (2), a ázerbájdžánského etnika (2), a také u příslušníků etnicky smíšeného původu (36). Jako doplnění k rozhovorům s příslušníky různých etnik, bylo vykonáno dalších 47 rozhovorů s příslušníky titulárního etnika, jejichž výpovědi poskytly i jiný úhel pohledu na etnickou situaci v zemi. Ze 197 rozhovorů 43 jsou biografické (viz kapitola *Stručné shrnutí výsledků rozhovorů s respondenty (polostrukturované a nestrukturované rozhovory)*).

Třetí terénní výzkum se konal v období 19. 01. – 19. 04. 2015, byl pokračováním předchozího výzkumu, ale doplňujícím výzkumným záměrem bylo přiblížit změny, k nimž došlo v etnické situaci a struktuře obyvatelstva Kyrgyzstánu po dvou významných událostech – po rozpadu Sovětského svazu a Ošském konfliktu v roce 2010 (2.1), a zjistit, jaká ideologie v postsovětském Kyrgyzstánu vystřídala sovětskou ideologii „přátelství mezi národy“, a do jaké míry nová ideologie odráží jeho polyetnické složení (2.2).⁷⁹

⁷⁸ Konzultace s P. Kokaislem (21. 08. 2014).

⁷⁹ Konzultace s P. Kokaislem (12. 01. 2015).

Cílem čtvrtého terénního výzkumu (15. 06. – 22. 10. 2015) bylo zjistit, jakým způsobem, a do jaké míry reislamizační tendence ovlivňují aktuální vývoj etnické situace v Kyrgyzstánu. Konkrétně charakter kyrgyzsko-uzbeckých vztahů a také, zda rozdíly mezi Kyrgyzy a Uzbeky reislamizační tendence prohlubují, či naopak sblíží (3.2).

Pro účely třetího a čtvrtého terénního výzkumu bylo vykonáno dalších 38 rozhovorů. Rozhovory s respondenty se konaly v období říjen – listopad 2017 jako doplňující a ověřující jednotlivé výsledky rozhovorů s respondenty během posledních tří terénních výzkumů. Základním rysem rozhovorů s respondenty pozdějšího období je, že byly konány s respondenty z obchodního prostředí centrálního tržiště města Džalal-Abad. Jedná se o 23 respondentů, z nichž je 14 žen a 9 mužů ve věku od 18 do 25 let (2 respondenti), od 25 do 35 (9 respondentů), od 35 do 45 let (5 respondentů) a ve věku od 45 do 65 (7 respondentů). Mezi respondenty jsou příslušníci tádžického (1 respondent), tureckého (1 respondent), korejského (4 respondenti), uzbeckého (5 respondentů) a kyrgyzského (12 respondentů) etnika. Byly rovněž vykonány rozhovory s respondenty praktikujícími islám z města Oš (15 respondentů, z nichž bylo 9 mužů a 6 žen ve věku od 18 do 70 let).

4.2. Terénní výzkum 2016, 2017

4.2.1. Rok historie a kultury – 2016

Výzkum v roce 2016 probíhal převážně v akademickém terénu. Rok 2016 byl vyhlášen prezidentem Almazbekom Atambajevym *Rokem kyrgyzské historie a kultury*. V republice probíhaly vědecké konference, koncerty, soutěže a výstavy. Mezi akcemi v různých institucích, zejména v akademických, jsem si zvolila kulturní akce a konference věnované 25. výročí nezávislosti Kyrgyzstánu, 100. výročí *národněosvobozenického* hnutí z roku 1916, 90. výročí vzniku Kirgizské autonomní republiky a 80. výročí Kirgizské SSR, které pořádala Džalal-Abadská státní univerzita.⁸⁰ Akce probíhaly v období 15. 04. – 29. 04. 2016, na jejich závěr státní oblastní archiv pořádal fotovýstavu o historii města Džalal-Abad. Rovněž jsem měla možnost pozorovat

---

⁸⁰ V roce 2016 se v Kyrgyzstánu slavilo 1000. výročí narození významného turkického myslitele Jusufa Balasaguniho a 220. výročí národního hrdiny Tajlak baatyra. *В Кыргызстане 2016 год объявлен Годом истории и культуры*. In: КАБАР, [online], [cit. 2016-05-13]. Dostupné z: <http://www.kabar.kg/rus/society/full/100600>.

v archivu přípravy archivních materiálů k této výstavě, některé z nich jsem použila i ve své disertační práci.

I když jako posluchač, zúčastnila jsem se rovněž III. Kongresu etnologů a antropologů Kyrgyzstánu s názvem „Centrální Asie: znalostí, generace a tradice“, kterou pořádala Ošská státní univerzita ve dnech 13. 06. – 15. 06. 2016, a které se účastnili místní historici. V průběhu kongresu jsem získala cenné rady ke svému výzkumu od kyrgyzských odborníků – A. A. Asankanova (profesor, člen Národní akademie věd Kyrgyzské republiky), Š. T. Atachanova (docent Ošského humanitně pedagogického institutu A. Myrsabekova), Dž. M. Sulajmanova (docent Ošské státní univerzity) a dalších účastníků Kongresu, kteří mě svými příspěvky a radami rovněž nasměrovaly v mém výzkumu.

4.2.2. Rok historie a kultury, 2016: akce na středních školách

Rovněž v rámci vyhlášeného *Roku historie a kultury* v obcích, na středních školách proběhly aktivity věnované sběru biografických údajů významných a starších osobností pro příslušnou obec. Proto středoškoláci a jejich rodiny měli za úkol poskytnout biografické údaje o starších členech rodin.

Akce jsem si zúčastnila i já. Společně s mladšími členy rodiny jsme sbírali informaci o prarodičích u starších obyvatel vsí a v archivech. Snažili jsme se dohledat informace o jejich pedagogické činnosti z 50. let ve střední škole №12 ve vsi Madyš uulu Suzakského rajonu, Džalal-Abadské oblasti. Významnějším osobnostem obcí, bez ohledu na jejich etnickou příslušnost, byly také věnovány učebny v místních základních a středních školách.

Průzkumové aktivity proběhly také v městských školách se zaměřením na válečné veterány a pracovníky týlu. Určitým školním třídám byli přiděleni jednotliví veteráni (například střední škola-gymnázium № 5 B. Osmonova)⁸¹ a výzkumná témata, kterými se třídy zabývaly (střední škola-gymnázium № 1 M. N. Babkina, jejíž studenti se již řadu let věnují afghánské válečné tematice a veteránům-„Afgháncům“). Podobné výzkumné činnosti studentů středních škol vypovídají, jak o jejich zájmu o dějiny Kyrgyzstánu, tak

---

⁸¹ Rozhovor s učitelem ruského jazyka a ruské literatury džalal-abadské školy-gymnázia №5 Laburinou N. M. (14. 05. 2017). Viz příloha č. 24, 19, 21.

i o vhodné možnosti vychovat u mládeže pocit národní sounáležitosti přes společné dějiny.⁸²

Obdobné akce nebyly zorganizovány jenom nutností realizace státního programu aktivit v rámci *Roku historie a kultury*, ale především sejevily ukázkou směřování výchovné činnosti státních vzdělávacích institucí v oblasti upevnění mezinárodních vztahů. Jedná se především o základní, střední a vysoké školy, dětské kluby, kroužky, kulturně-vzdělávací a školící centra apod.

Za účelem sběru informací o mezinárodních vztazích v uvedených organizacích (etnické složení kolektivu, přístupnost práce a studia, kariéra, vztahy a komunikace mezi etniky), byly vykonány polostrukturované rozhovory se zvolenými představiteli jejich vedení a kolektivu. Důraz byl při tom kladen na sběr informace o stavu vzájemných vztahů mezi Kyrgyzy a Uzbeky.

Pro tyto účely, vzhledem k počtu a velikosti středních a mateřských škol, kontingentu dětí a personálů, a také jejich umístění (do jisté míry etnické složení obyvatelstva určitých čtvrtí ovlivňuje vyučovací jazyk škol), byly zvoleny vzdělávací instituce města Džalal-Abad. Z 22 městských středních škol jsem si zvolila dvě ruské střední školy (škola-gymnázium №1 M. N. Babkina a střední škola №3), jednu uzbecko-ruskou střední školu №2 K. Zakirova a dvě kyrgyzsko-ruské střední školy-gymnázia №4 a №5 B. Osmonova.

Z celkového počtu městských středních škol, pět z nich jsou považovány za uzbecké. Fakticky však kromě uzbeckého jazyka, vyučovacímijazyky jsou také ruština a kyrgyzština. Stejně tak ve městě jsou jen dvě školy s ruským jazykem výuky. Fakticky však ve 13 z 22 městských škol, jsou třídy s ruským jazykem výuky. Zájem studentů a jejich rodičů o vzdělávání v ruštině je čím dále, tím vyšší.⁸³

Na druhou stranu, vezmeme-li v potaz etnické složení obyvatelstva Džalal-Abadu, a také vládní záměry posilování kyrgyzštiny jako státního jazyka, počet kyrgyzských škol zatím není výrazně vysoký. V Džalal-Abadu je 7 kyrgyzských škol,

---

⁸² Rozhovor s učitelem ruského jazyka a ruské literatury džalal-abadské školy-gymnázia № 1 Kazybekovou A. R. (14. 05. 2017). Viz příloha č. 2, 3.

⁸³ Střední školy s jinými, než výše uvedenými vyučovacímijazyky v Džalal-Abadu nejsou. 2016 – 2017 окуу жылындагы карата Жалал-Абад шаарында мектептерде окуучулардын жана класстардын санын комплектиөө. Dokument vydaný Odborem školství města Džalal-Abad ze své databáze pro účely disertační práce; Rozhovor s učitelem ruského jazyka a ruské literatury džalal-abadské školy-gymnázia №5 Laburinou N. M. (25. 02. 2017); ЖАНЫБЕК КЫЗЫ, М., *В Оше в русские школы набрали первоклассников вдвое больше положенного*. In: Вечерний Бишкек, [online], [cit. 2017-07-02].

Dostupné

z: http://www.vb.kg/doc/284182_v_oshe_v_rysskie_shkoly_nabrali_pervoklassnikov_vdvoe_bolshe_pol_ojennogo.html; ДОНИС. И., *Куда уходит Слово?* In: Российская газета, [online], [cit. 2017-07-02]. Dostupné z: <https://www.rg.ru/2016/11/03/v-kirgizii-sokrashchaetsia-kolichestvo-grazhdan-vladeiushchih-russkim-iazykom.html>.

2 ruské a 5 formálně uzbeckých škol, zbývajících 8 škol, jsou školy smíšené, nebo 13, budeme-li počítat uzbecké školy. Kromě toho, počet středoškolských studentů studujících v ruštině je vyšší (10 792 studentů), než studujících v kyrgyzštině (6 801), počet studentů studujících v uzbečtině je ve srovnání s dvěma předchozími skupinami výrazně nižší – 1 783 studentů. Nesmíme však zapomenout, že v počtu studentů studujících v ruštině, jsou studenti různé etnické příslušnosti, mezi nimiž jsou především kyrgyzské a uzbecké.⁸⁴

Dalším doplňujícím kritériem volby smíšených a ruských škol pro výkon rozhovorů a výzkum mezietnického prostředí, se jevila skutečnost, že jejich etnicky pestřejší a otevřenější prostředí poskytly vhodnější podmínky pro výzkum, než etnicky homogennější a tradičnější školy. Konání rozhovorů s respondenty z etnicky homogennějšího a tradičnějšího prostředí se mně naskytly v jiném než školním prostředí, a to jednotlivé městské části, podniky, čajovny, posezení při rodinných událostech.

Mezi dalšími vzdělávacími institucemi města Džalal-Abad byly také zvoleny mateřské školy. Z 21 městských mateřských škol byla zvolena jedna z centrální části města (MŠ №1 N. K. Krupské, kde všechny 10 tříd jsou s ruským jazykem výuky), jedna z etnicky smíšené čtvrtě (MŠ №2 „Дружба“ se stejným počtem ruských a kyrgyzských tříd) a jedna z uzbecké čtvrti (MŠ №27 „Росинка“, kde jsou jen dvě třídy a obě jsou s kyrgyzským vyučovacím jazykem).⁸⁵

Ve většině z výše uvedených organizací, se ve své činnosti a kolektivech, vedení usiluje o mezietnické přátelství a rovné podmínky profesionální realizace pracovníků. Vzhledem k tomu, že mé jednání s jednotlivými respondenty a návštěvy jejich pracovišť pokračovalo i vně rámce výzkumu, jsem si zaznamenala určité projevy etnické nesnášenlivosti. Nesnášenlivost se projevila jak ze strany titulárního etnika (přímo a nepřímo), tak i ze strany netitulárních etnik. Nutné však poznamenat, že nesnášenlivost v rámci výše uvedených organizací se projevila častěji a především na individuální, než na profesionální úrovni. Jinak, vzhledem ke specifiku činnosti organizací, se ze strany vedení usiluje o oficiální pozici stanovenou vládními strukturami v tom, že Kyrgyzstán je společnou vlastí (společné historické dědictví) a společným státem (rovné občanství) představitelů různých etnik země.

Již bylo zmíněno, že se v zemi klade velký důraz na výchovu mladé generace v naději na to, že bude vychována generace „Kyrgyzstánců“. Jak ukazují dva poslední

---

⁸⁴ Тамтѳж.

⁸⁵ *Карта детских садов*. In: Министерство образования и культуры Кыргызской Республики, [online], [cit. 2016-06-06]. Dostupné z: <http://www.edu.gov.kg/ru/kindergarten/karta-detskih-sadov/>.

roky, cílovými organizacemi pro realizaci státních programů jsou především vzdělávací dětské a mládežnické instituce. Proto pro sběr informací, potvrzení či vyvrácení dílčích výsledků mých pozorování v předchozích organizacích a případné jejich doplňování, jsem se rozhodla pro volbu dalších pěti institucí, kde jsem rovněž vykonala rozhovory. Rozhovory s respondenty proběhly v ošské dětské hudební škole №1 S. Bekmuratova a M. Glinky v Džalal-Abadu, v bývalé uzbecké a nyní uzbecko-ruské střední škole-gymnáziu №23 I. V. Panfilova v Oši, v Dětském centru ekologické výchovy, vlastivědy a techniky, a také v Dětském tvůrčím domě Džalal-Abadské oblasti.⁸⁶

Celkem bylo provedeno 47 rozhovorů. Mezi respondenty byli příslušníci 1 korejské, 1 tádžické, 14 ruské, 13 kyrgyzské a 18 uzbecké etnické příslušnosti, 6 mužů a 41 žen ve věkovém rozmezí od 25 do 65 let, jen 5 z nich nemělo vysokoškolského vzdělání. Jedná se především o respondenty, z nichž 35 zastávalo funkce učitelů, 7 ředitelů institucí, 1 technický pracovník a 4 obslužný personál.

Pro srovnání výpovědí respondentů a prostředí, v němž se vyvíjí vztahy mezi etniky, byly též uskutečněny rozhovory s představiteli personálu Džalal-Abadské krajské a městské nemocnice, a také s jednotlivými pacienty. Pacienti jako respondenti byli mnou zvoleni v těch případech, kde představovali etnicky smíšený kolektiv lidí, kteří přijeli z různých částí Džalal-Abadské oblasti a sdíleli společné prostory. Mezi respondenty byli farmaceuti (6), zdravotničtí odborní pracovníci – ne lékaři – (11), technicko-hospodářští pracovníci (5) a provozní pracovníci (5).⁸⁷ Z nich 7 mužů a 20 žen, 4 respondenti bez vysokoškolského vzdělání. Věk respondentů se pohyboval v rozmezí od 20 do 65 let. Podle etnické příslušnosti se jednalo o příslušníky kyrgyzského (14), uzbeckého (8), ruského (3) etnika a o 2 Meschetské Turky.

Rozhovory s pacienty (21) jsem ohodnocovala zvlášť, a to společně s rozhovory, kde byla použita nestrukturována forma rozhovoru (viz níže). Mezi respondenty z řad pacientů, byli 3 muži a 18 žen, z nich 15 osob přijelo z různých rajónů Džalal-Abadské oblasti a 6 z města. Přibližný věk 13 z nich byl starší 55 let, věk 8 respondentů se pohyboval v rozmezí od 18 do 45 let.

Při konání výzkumu v uvedených organizacích byla dána přednost polostrukturované (polostandardizované) formě rozhovorů. Forma rozhovoru byla diktována samotným průběhem rozhovorů s respondenty. V praxi se ukázalo,

---

⁸⁶ Viz příloha č. 17.

⁸⁷ Kategorie zdravotnických pracovníků je převzata z: *Pracovníci ve zdravotnictví. 31. 12. 2013. Aktuální informace (Topical Information)*. In: ÚZIS ČR, [online], [cit. 2018-06-24]. Dostupné z: <https://www.uzis.cz/category/tematicke-rady/ekonomika-financni-analyzy/pracovnici-ve-zdravotnictvi>. S. 2.

že respondenti se vyhýbali jasně formulovaným a předem připraveným otázkám. Respondenti byli odpuzováni striktností položených otázek a jako výsledek i formalitou konání rozhovoru. Situace se navíc komplikovala tím, že respondenti se k etnické tematice snažili vyjadřovat opatrně a vyhýbali se vyplňování dotazníků. Dotazníky byly vnímány jako nějaký písemný dokument, který by mohl být použit proti nim. Kromě toho, výzkumné záměry disertační práce vyžadovaly ode mě porozumění jednání respondentů, což například strukturovaná (standardizovaná) forma rozhovoru neumožňovala. Ve prospěch volby polostrukturovaného rozhovoru hovořila též možnost položit respondentům upřesňující otázky, které vznikaly v průběhu konání rozhovorů v souvislosti se zjištěnou informací.⁸⁸

Rovněž polostrukturovaná forma rozhovoru byla použita při interviewování odborníků. Rozhovory s odborníky však byly tematicky a odborně hloubkové, ve srovnání s rozhovory konanými ve vzdělávacích institucích. Dle etnické příslušnosti byli dotazováni český, ruský, dva tatarští, dva uzbeckí, tři kyrgyzští, jeden odborník, který se identifikoval napůl Kyrgyzem a napůl Uzbekem, a ještě jeden napůl Uzbekem a Němcem. Všichni odborníci, vyjma českého, působí v jižních městech Oš a Džalal-Abad. Mezi nimi jsou akademičtí pracovníci (doc. Ing. PhDr. Petr Kokaisl, Ph.D., Katedra psychologie PEF ČZU, Halmatov K. A., Avazov E. A., Katedra historie Džalal-Abadské státní univerzity, Atachanov Š. T., Katedra historie Ošského humanitně pedagogického institutu A. Myrsabekova), ředitelé místních etnických spolků (Hodžajev R., předseda Uzbeckého národně-kulturního centra města Oš, Achmerova R. M., předseda Tataro-baškirského národně-kulturního centra *Илькаем* v Oši, Alimžanova E. V., předseda Tataro-baškirského kulturního centra *Идель* v Džalal-Abadu, Čolponova I. G., předseda Regionálního německého národně-kulturního centra *Хоффхунг* v Džalal-Abadu), úředníci (Halzova L. N., Archiv Džalal-Abadské oblasti, Pusurova G., Ošské regionální oddělení Shromáždění národů Kyrgyzstánu) a představitel místních masových médií (Saparov Dž., předseda Džalal-Abadského regionálního centra žurnalistiky). Mezi jedenácti odborníky, jejichž věk se pohybuje v rozmezí od 38 do 65, pět z nich jsou ženy.⁸⁹

---

⁸⁸ LIŠTIAKOVÁ, I., *Standardizovaný versus nestandardizovaný kvalitativní rozhovor*. In: Informační systém MU, [online], [cit. 2017-05-05]. Dostupné z: <https://www.is.muni.cz/el/1423/jaro2011/GEN104/25160014/Listiakova.pdf>.

PROKŠA, M., – HELD, L., *Metodológia pedagogického výskumu a jeho aplikácia v didaktikách prírodných vied*. In: Katedra chémie PdF Trnavská univerzity, [online], [cit. 2017-07-05]. Dostupné z: <http://www.katchem.truni.sk/prilohy/metod/interview.pdf>.

⁸⁹ АЛИШЕВА, А. Р. (ed.), *Пути к этническому миру в Кыргызстане*. In: Ассамблея народов Кыргызстана, [online], [cit. 2017-07-06]. Dostupné z: http://www.assembly.kg/li/Otchet_IRI_Puti_k_entich_New.pdf. S. 5, 6.

Nestrukturované (nestandardizované) rozhovory se ukázaly být nejvhodnějšími s těmi respondenty, kteří v době konání rozhovoru reprezentovali sebe jako jednotlivce, nikoliv jako představitele určité instituce. Rozhovor tak probíhal v méně formálních podmínkách. Ve spojení s dalšími faktory, tato forma rozhovoru mě nejvíc umožnila přiblížit se k osobnosti respondenta a jeho vnímání okolí.⁹⁰ Rozhovory se konaly v nejrůznějších částech měst Oš a Džalal-Abad – na tržištích, nádražích, parcích, jídelnách, muzeích, divadlech a nemocnicích. Snažila jsem se uchopit mezietské interakce v různých životních sférách, zachytit určité spektrum pohledů etnik na vlastní (pasivní/aktivní) roli v (stabilizaci/destabilizaci) etnické situace v zemi a jejich (občanský, vlastenecký) vztah k ní (2.3).

4.2.3. Druhé Světové nomádké hry, 2016

V roce 2016 došlo k významné pro Kyrgyzstán události symbolizující jeho návrat k historickým kulturním pramenům. V období 03. 09. – 08. 09. 2016 se konaly Druhé Světové nomádké hry, jejichž slavnostního zahájení vyjma prezidenta A. Atambaeva nezúčastnila žádná další hlava státu. Avšak organizace her a pohostinnost Kyrgyzstánců ukázala, že čestnými hosty her byli tisíce jejich účastníků, hosty ze zahraničí a Kyrgyzstánce samotní. Ostatně právě absence hlav států přispěla méně formálnímu průběhu her a stát se tak „národní“ slavnostní událostí.⁹¹

V souvislosti s Druhými Světovými nomádkými hrami (DSNH) se také často setkáte s používáním prefixu – *etno* (etnosport, etnoměsto, etnomoda, etnokultura)⁹². V zachování tradičních sportovních her pro budoucí generace a jejich přiblížení zahraničnímu publiku organizátoři DSNH spatřili způsob obnovy kulturního dědictví

---

⁹⁰ SKUHROVCOVÁ, V., *Kvalitativní rozhovory polostrukturované a nestrukturované*. Prezentace. In: Prezi Inc., [online], [cit. 2017-07-07]. Dostupné z: <https://www.prezi.com/wq3wcz1ygc1gb/kvalitativni-rozhovory/>.

⁹¹ Her se účastnily sportovci dle různých zdrojů od 40 do 60 zemí světa, včetně Itálie, Spojených států amerických, Iránu, Polska, Maďarska a Botswany. RADOVANOVIČ, D., *Zapomeňte na olympiádu, v Kyrgyzstánu pořádali Světové nomádké hry. Jak vypadá hra s bezhlavou kozou?* In: Český rozhlas, [online], [cit. 2017-04-22]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/plus/svet/_zprava/zapomente-na-olympiadu-v-kyrgyzstanu-poradali-svetove-nomadske-hry-jak-vypada-hra-s-bezhlavou-kozou--1648738; *Всемирные игры кочевников. Что знают о Всемирных играх кочевников жители США, Швеции Греции, Ирана*. In: Боорсок, [online], [cit. 2017-04-22]. Dostupné z: <http://www.boorsok.ru/tag/vsemirnye-igr-kochevnikov/>; *Всемирные игры кочевников – 2016 в Киргизии*. In: РИА Новости, [online], [cit. 2017-04-20]. Dostupné z: <https://www.ria.ru/photolents/20160905/1476064391.html>; *Итоги II Всемирных игр кочевников (список)*. In: КирТар, [online], [cit. 2017-04-20]. Dostupné z: <http://www.kyrtar.kg/society/itogivtorykh-vsemirnykh-igr-kochevnikov-spisok>.

⁹² Viz přílohy o DSNH 2016 č. 8, 9, 10, 11.

země.⁹³ DSNH se však nestaly pouhou sportovní událostí, která by vedla k obnově kulturního dědictví, ale také událostí, která poskytla prostor i pro mezikulturní dialog.

Ačkoliv se DSNH staly mezinárodní událostí, jejich význam pro Kyrgyzstánci samotné je důležitější. Organizace a průběh her sjednotily Kyrgyzstánci, ať jsou to organizátoři, účastníci nebo publikum, bez ohledu na jejich etnickou příslušnost, což umožnilo konání her na té úrovni, na které v roce 2016 byly pořádány.

Třebaže tato velkolepá akce byla zorganizována s důrazem na kyrgyzskou etnickou kulturu, avšak, vezmeme-li v potaz postsovětský vývoj Kyrgyzstánu, kdy se objevila možnost nezávislého na sovětském vidění obnovy etnokultury titulárního etnika, konání obdobných akcí se zda být spíše očekávaným procesem. Ostatně sami o sobě snahy Kyrgyzů, rovněž jako i dalších etnik, si zachovat svou tradiční kulturu by neměly představovat bezprostřední hrozbu jiným etnokulturám v republice.

O tom, že kyrgyzská etnokultura ve vztahu k jiným etnokulturám v Kyrgyzstánu není fakticky významným (vyjímá jazykovou sféru), svědčí současná situace v republice. Na jihu státu situace je dokonce opačná – uzbecký kulturní vliv je zde již charakteristickým. Dnes však některé prvky uzbecké kultury jsou zaměňovány, respektive kombinovány hlavně přes zesilující reislamizační tendence s „arabskými“. V sovětské době pak byl citelnější vliv sovětské, respektive ruské kultury a dnes jsme svědky toho, jak kyrgyzská etnokultura dostala větší prostor pro svou obnovu a další vývoj.

O tom, že kyrgyzská etnokultura nedominuje nad uzbeckou, potvrzuje současné módní trendy mezi Uzbeky. V Kyrgyzstánu již téměř nepotkáte Uzbeky v uzbeckém tradičním oblečení, respektive v tom stylu oblékání, který byl rozšířen mezi Uzbeky v sovětský a na začátku postsovětského období. Uzbecké tradiční oblečení se dnes stalo spíše symbolickou záležitostí slavnostních událostí jako je například svatba, ale i v tomto případě částečně. Jestli tyto změny jsou vyvolány jen dočasnou „módou“ anebo se zakotví mezi Uzbeky a dalšími etniky, vyznávajícími islám, na delší dobu, lze odpovědět jenom v závislosti na další vývoj reislamizačních tendencí v zemi.

„Arabský“ styl oblékání Uzbeky-respondenty v hidžábu vysvětlovaly, že uzbecká kultura (v daném případě se jednalo o vnější vzhled žen dle uzbecké národní tradice oblékání) není „zapomenutá“, „vytlačena“ či dobrovolně jimi „rezignovaná“. Ač v úzkém rodinném a přátelském kruhu uzbecký vzhled je dodržován. Podle nich, národní oblečení nezahaluje je části těla tak, jak je vyžadováno islámskými pravidly. Například

---

⁹³ *Всемирные игры кочевников в Кыргызстане*. Видео. In: Asiarussia.ru, [online], [cit. 2017-05-01]. Dostupné z: <http://www.asiarussia.ru/news/13466/>.

v tradičním národním oblečení se ne vždy dá schovat obrys své postavy, šíjí, vlasy, a pokud je třeba i obličej. Některé z respondentů pak dodali, že právě kvůli tomu, že uzbecké (stejně tak i kyrgyzské či tatarské) kulturní prvky v současném muslimském oblečení žen „mizí z veřejnosti“, a také vzhledem k tomu, že ze strany je tak těžko rozpoznatelná jejich etnická příslušnost, se rozhodly pro dodání k jejich muslimskému oblečení tradiční pro jejich etnickou kulturu prvky. Na otázku, proč si respondenti zvolili hidžáb, niqáb, al-amiru, zejména starší ženy khimar, burku a dokonce svůj místní vzorec zahalování místo toho historicky tradičního pro středoasijských žen Fergánské údolí *parandži*, jsem žádnou odpověď nedostala.⁹⁴

4.2.4. Rok mravnosti, výchovy a kultury, 2017

Druhé Světové nomádské hry 2016 a další akce vzbudily velký ohlas u odborné veřejnosti, části domácí laické veřejnosti a v menší míře i v zahraničí. Jak během akcí, které jsem navštívila já, tak i v oficiálních médiích, se často hovořilo o zodpovědnosti mladší generace Kyrgyzstánců v zachování historického a kulturního dědictví Kyrgyzstánu, o jeho významu pro formování soudobé společnosti Kyrgyzstánu.⁹⁵

Rok 2017 byl proto vyhlášen *Rokem mravnosti, výchovy a kultury*, který navazoval na předchozí *Rok historie a kultury*. Prezident Atambajev se tak snažil určit další základní cíl výchovné činnosti příslušných institucí – vychovat generaci budoucích Kyrgyzstánců, kteří uctívají dějiny a kulturu vlasti, kultivují hodnoty jako je tolerance, kultura a vzdělanost.⁹⁶ Mluví se o generaci, jejichž vlastenecká identita by vycházela z historických a kulturních kořenů, nikoliv „kyrgyzského“, ale „kyrgyzstánského“ národa. V obdobném přístupu Atambajev spatřuje cestu ke snížení konfrontačních nálad mezi mládeží, respektive v širší společnosti, při čemž k její manipulaci „třetími stranami“, by již docházelo obtížněji.⁹⁷

---

⁹⁴ Zdroj: terénní výzkum z období leden – duben 2017.

⁹⁵ В Кыргызстане 2017-й год объявлен Годом нравственности, воспитанности и культуры. In: K-News, [online], [cit. 2017-04-20]. Dostupné z: <http://www.knews.kg/2017/01/v-kyrgyzstane-2017-j-obyavlen-godom-nravstvennosti-vospitaniya-i-kultury/>; Z návštěvy kulturních aktivit a konferencí věnovaných 25. výročí nezávislosti Kyrgyzstánu, 90. výročí vzniku Kirgizské autonomní republiky a 80. výročí Kirgizské SSR pořádané Džalal-Abadskou státní univerzitou z období 15. 04. – 29. 04. 2016.

⁹⁶ 2017-й объявлен в Кыргызстане Годом нравственности, воспитанности и культуры. In: ИА“24.kg“, [online], [cit. 2017-04-23]. Dostupné z: https://www.24.kg/obschestvo/42757_2017-y_obyavlen_v_kyrgyzstane_godom_nravstvennosti_vospitaniya_i_kultury/.

⁹⁷ 2017-й объявлен в Кыргызстане „Годом нравственности, воспитанности и культуры“. In: Gezitter.org, [online], [cit. 2016-04-23]. Dostupné z: http://www.gezitter.org/politic/56565_2017_god_obyavlen_godom_nravstvennosti_vospitaniya_i_kultury/.

To jsou určité vládní pokusy o formování a posílení občanské identity Kyrgyzstánců. Co do obnovy a posílení kyrgyzské etnické identity, všechny výše uvedené vládní akce a jejich rezonance u „Kyrgyzů“, se i jeví ukázkou tohoto procesu.⁹⁸

Rok mravnosti, výchovy a kultury se mně však nezdál být bohatý na velkolepé události. Zatímco předchozí rok 2016, byl poznamenáván akcemi republikánského významu, v roce 2017 veškerá činnost institucí v rámci vyhlášeného *Roku mravnosti, výchovy a kultury*, spíše probíhala na úrovni jednotlivých oblastí a institucí. Jedinou akcí, která se tematicky vztahovala k tématu mé disertační práce, proběhla 21. 03. 2017, kdy se slavil „Nový rok“ nebo „Svátek jara“ – *Nooruz*.

Oslavy Nooruzu proběhly v každém regionu republiky, zejména v hlavním městě Biškeku. Jednou ze slavnostních akcí se stal i mírový pochod reprezentantů etnických spolků akreditovaných v Kyrgyzstánu. Pochod byl připraven vládní agenturou pro místní samosprávu a mezietnických vztahů ve spolupráci se Shromážděním národů Kyrgyzstánu (SNK). Rovněž proběhla výstava národních jídel a uměleckých řemesel.⁹⁹ Charitativního veletrhu se zúčastnila i diplomatická zastupitelstva různých států a mezinárodních organizací.¹⁰⁰ Avšak je nutné podotknout, že tento rok v jižních velkých městech Oš a Džalal-Abad, že oslavy Nooruzu probíhaly bez výrazného mezietnického či mezinárodního rozměru.

---

⁹⁸ ISAACS, R., – POLESE, A., *Between „imagined“ and „real“ nation-building: identities and nationhood in post-Soviet Central Asia*. In: Nationalities Papers: The Journal of Nationalism and Ethnicity, [online], [cit. 2016-04-23]. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00905992.2015.1029044>.

⁹⁹ *НООРУЗ - 2017*. In: Гос. Агентство по делам местного самоуправления и межэтнических отношений, [online], [cit. 2017-05-15]. Dostupné z: <http://www.gamsumo.gov.kg/ru/news/full/318.html>. Viz příloha č. 12.

¹⁰⁰ *Красивая одежда и танцы – ярмарка с участием посольств проходит в Бишкеке*. In: Sputnik, [online], [cit. 2017-05-15]. Dostupné z: <https://www.ru.sputnik.kg/culture/20170321/1032393278/diplomaticheskaya-yarmarka-v-bishkeke.html>.

5. Praktická část práce

Stručný historický přehled

5.1. O původu kyrgyzského národa

Dějiny Kyrgyzstánu jsou dějinami určitých společenství lidí a státních útvarů. Otázkou vzniku kyrgyzského národa, se v jeho užším pojetí, zabývala celá řada především kyrgyzských a ruských historiků, archeologů, antropologů a etnografů-turkologů¹⁰¹. Zisk nezávislosti na SSSR v roce 1991 vedlo ke zvýšenému zájmu o studium vlastní historie a o její přehodnocení. Tyto zájmy však byly diktovány spíše ideologickými důvody. Mladý stát se již od začátku svého vzniku snažil o formulaci nové národní ideologie, která by přispěla k posílení společenské jednoty a etnokulturního uvědomění. Sovětský ideologický koncept přátelství mezi národy nahradily koncepty „Kyrgyzstán je náš společný dům“ a „Kyrgyzstán – země lidských práv“, jakožto základy státní ideologie a národní ideje. Další koncept „Sedm závětí Manasa“¹⁰² odkazuje na historické a ideologické tradice někdejší kyrgyzské stepní demokracie.¹⁰³ Tento

---

¹⁰¹ Abramzon S. M., Bartold V. V., Valihanov Č., Soltonojev B., Osmonaly Sydyk uulu, Attokurov S., Karajev O. K., Rémi Dor. Mezi českými odborníky lze uvést Emanuela Faitu, Jana Janů, Otakara Nahodila, Edgara Knoblocha, Jana Pargače, Františka Vrhela a Petra Kokaisla.

¹⁰² Manas je velký hrdina (*baatyr*) a bájný sjednotitel Kyrgyzů, o jehož legendárních hrdinských činech se vypráví v národním eposu Manas. Epos pojednává o bojích mezi Kyrgyzy a Čínou v 8. století a šířil se národními pěvci – akyny specifickou formou. *Manas*. In: Osobní webová stránka Slavomíra Horáka, [online], [cit. 2016-05-15].

Dostupné z: <http://www.slavomirhorak.euweb.cz/sa1999-manas.htm> ; KOKAISL, P., –

KOHOUTKOVÁ, P., – MICHÁLEK, P., *Srovnání kulturních změn u afghánských Kyrgyzů a Kyrgyzů v Kyrgyzstánu*. In: AntropoWeb,

[online], [cit. 2016-05-15]. Dostupné z: <http://www.antropoweb.cz/cs/srovnani-kulturnich-zmen-u-afghanskych-kyrgyzu-a-kyrgyzu-v-kyrgystanu>.

Během terénního výzkumu v období leden – duben 2015 jsem se stala svědkem sporu v knihovně města Oš, kde došlo ke sporu mezi kyrgyzskými studenty a dobrovolníky Mírových sborů (Peace Corps Volunteer). Jeden z dobrovolníků Mírových sborů zpochybnil existenci Manasa jakožto skutečné historické postavy. Domníval se, že ideologie, duchovní kultura a národní citění Kyrgyzů se opírá více o mýty a výmysly desítek generací, než o konkrétní historické události. Podle něj obdobné mýty nemůžou tvořit pevný základ pro účinnou státní ideologii a současná ideologická situace v zemi je toho potvrzením. Kyrgyzští mladíci neuměli vysvětlit význam postavy Manasa a není se třeba divit proč. Jde o to, že Kyrgyzové pojmají svou etnicitu spíše primordialisticky, tedy mají hluboký „pocit vnitřní hrdosti a obětavosti“ vůči svému etniku a vlasti. *Primordialism*. In: eNotes.com, [online], [cit. 2016-05-31].

Dostupné z: <http://www.enotes.com/research-starters/primordialism>.

Kyrgyzům nejde tak o vědecké odůvodňování historické existence Manasa, o pravdivost události v eposu, ale o jeho sjednocující vliv na Kyrgyzy. Epos má v sobě mystický prvek, který dokáže vycítit pravděpodobně jenom Kyrgyz a není možné obdobné citění vysvětlit slovy. Sám Manasči – pěvec eposu Manas – upadá při zpěvu do transu. Zpochybnit a omezit význam hrdiny Manasa jenom tím, že se začne vědecky zpochybňovat skutečnost jeho existence, není možné.

¹⁰³ КАЛИШЕВСКИЙ, М., *Кыргызстан: Идеология в состоянии "турбулентности"*. In: Фергана. Py, [online], [cit. 2016-05-15]. Dostupné z: <http://www.fergananews.com/articles/7958>.

koncept se však v praxi osvědčil jako kulturní a duchovní, než ideologicko-politický koncept.¹⁰⁴

Po rozpadu Sovětského svazu, etnická příslušnost v post-sovětských republikách, se stala jakýmsi privilegovaným, či naopak znevýhodňujícím sociálním, ekonomickým, kulturním a politickým příznakem. „Náhle“ se v národech bývalých sovětských republik začal projevat silný etnonacionalismus titulárního etnika. Dnes netitulární etnika tvoří národ v jednotlivých středoasijských státech formálně, a to tak, že etnické menšiny prochází spíše „dobrovolně-volitelnou“ asimilací, než integrací do většinové společnosti. Jaké tedy byly okolnosti, které vyvolaly „náhlé“ projevy nutnosti etnik, navzájem se vymezovat? Skutečně jde o etnické konflikty, které byly uměle „zakonzervovány“, neřešeny v minulosti, a nyní po získání nezávislosti se tyto konflikty znovu objevily? Proč již samotný pojem „etnická příslušnost“ má v Kyrgyzstánu negativní konotaci?

Abychom odpověděli na tyto otázky, obrátíme se ke kořenům vzniku současného kyrgyzstánského národa (*нация, nation*), jak politickým, sociálně-kulturním a dalším reáliím, které ovlivňovaly a ovlivňují jeho vývoj, formování v sovětské a postsovětské době. Je tak třeba ukázat, jak probíhají v polyetnickém a polykonfesionálním Kyrgyzstánu snahy o formování jednotného národa zároveň s procesy „znovuzrození“ historie Kyrgyzů.

Je jasné, že po získání nezávislosti se v Kyrgyzstánu zvýšil zájem o dějiny Kyrgyzů a Kyrgyzstánu. Kyrgyzští historikové se dodnes snaží o přezkoumání vlastních dějin, snaží se je „očistit“ od prvků sovětské ideologie. Podle některých autorů, (například Batyrbaeva Š. Dž.) po rozpadu SSSR, ve většině bývalých sovětských republik, vzrostl zájem o dějiny etnik, které se kdysi na jejich územích objevily. Po dvaceti pěti letech nezávislosti, ve školních učebnicích dějin Kyrgyzstánu, nenajdeme rozsáhlejší kapitoly o dějinách Dunganů, Čečenců, Tatarů, Korejců a dalších etnik Kyrgyzstánu. Rovněž jen málo vědeckých výzkumů je věnováno etnickým dějinám Kyrgyzstánu.¹⁰⁵

---

¹⁰⁴ *Кыргызская фольклорная традиция*. In: Кыргызский эпос „Манас“, [online], [cit. 2016-05-15]. Dostupné z: <http://www.eposmanas.ru/?page=39>.

¹⁰⁵ БАТЫРБАЕВА, Ш., *Население Кыргызстана в 20-50-е годы XX века: историко-демографический анализ*. In: Кыргызский Национальный университет имени Жусупа Баласагына, [online], [cit. 2016-05-21]. Dostupné z: http://www.university.kg/index.php?option=com_content&view=article&id=1410:-20-50-&catid=124:2010-04-21-10-36-57&Itemid=281.

Pro obecnou charakteristiku složení kyrgyzstánského národa použijeme klasifikaci V. Hauga. Podle jeho klasifikace, se na území Kyrgyzstánu objevily další etnické skupiny, které rozdělil na základní skupiny¹⁰⁶:

- etnika¹⁰⁷, která tradičně obývala území současného Kyrgyzstánu a širší prostory Turkestánu: Kyrgyzové, Kazachové, Uzbekové, Tádžikové, a také Ujguři, Dungáni a Kalmykové z čínského Turkestánu (Východní Turkestán) – původní obyvatelstvo;

- etnika, která dorazila do země v důsledku carské kolonizace a přesídlení na začátku sovětského období a také v průběhu evakuace za Druhé světové války z území obsazené Němci: Rusové, Ukrajinci, Bělorusové, Němci, Židé a některé turkické a ugrofinské národy (Tataři, Baškirové, Čuvašové, Mordvine) – příšlé obyvatelstvo;

- etnika, která byla deportována do středoasijských republik před Druhou světovou válkou a v jejím průběhu z Dálného Východu, Jižního Povolží, Kaspického pobřeží a Kavkazu: Korejci, Němci, Čečenci, Ingušové, Balkarci, Karačajevci, Krymští Tataři, Meschtenští Turkové, Kurdové, Ázerbajdžánci a jiné etnické skupiny – nepůvodní obyvatelstvo anebo „potrestané“ obyvatelstvo.¹⁰⁸

Skutečnost, že současný kyrgyzstánský národ tvoří vedle etnických Kyrgyzů představitelé více než 20 etnických skupin¹⁰⁹, svědčí nejen o kyrgyzských dějinách v jejich užším pojetí (viz níže), ale též o dějinách četných etnických skupin Kyrgyzstánu. Jinými slovy, v současné době je třeba operovat vedle pojmu *kyrgyzský národ* i pojmem *kyrgyzstánský národ*, kde posledním pojmem je míněn stát a je chápán jako *nation*.

---

¹⁰⁶ Ve většině starších ruských psaných odborných textů, na etnickou tematiku nejčastěji narazíme při použití termínu *národ* pro označení etnik či etnických skupin. Viz ХАУГ, В., *Демократические тенденции, формирование наций и межэтнические отношения в Киргизии*. In: Демоскоп, [online], [cit. 2016-05-20]. Dostupné z: <http://www.demoscope.ru/weekly/2005/0197/analit04.php>.

V novějších výzkumných textech místo terminů *národ* (*нация, народности*), *мноhonárodnостní, mezinárodní*, již častěji jsou používány termíny *etnikum/etnická skupina, polyetnický a mezietnický*. Srov. БАЙСАЛОВ, Э., *Этническое многообразие Кыргызстан – ключ к его завтрашнему процветанию*. In: ЦентрАзия, [online], [cit. 2016-05-20]. Dostupné z: <http://www.centrasia.ru/newsA.php?st=1075437060>; *Национализм в информационном поле Кыргызстана*. In: Egalité, [online], [cit. 2016-05-20]. Dostupné z: http://www.egaliteinternational.org/wp-content/uploads/2014/05/Электронная_библиотека_Музея_антропологии_и_этнографии_им._Петра_Великого. In: (Кунсткамера) МАЭ РАН, [online], [cit. 2016-05-21]. Dostupné z: http://www.kunstkamera.ru/files/lib/978-5-88431-207-4/978-5-88431-207-4_51.pdf.

¹⁰⁷ V textu disertační práce se termíny *etnická skupina* a *etnikum* používají jako synonyma.

¹⁰⁸ ХАУГ, В., *Демократические тенденции, формирование наций и межэтнические отношения в Киргизии*. In: Демоскоп, [online], [cit. 2016-05-22]. Dostupné z: <http://www.demoscope.ru/weekly/2005/0197/analit04.php>.

¹⁰⁹ Ačkoliv podle oficiálních údajů zemi obývá více než 80 etnik, bylo námi napočítáno jen cca 20. Největší podíl na celkovém obyvatelstvu (5,8 mil.) tvoří Kyrgyzové (72,8 %) a nejmenší Korejci (0,3 %). *Население 2015*. In: Национальный статистический комитет Кыргызской Республики, [online], [cit. 2015-11-21]. Dostupné z: <http://www.stat.kg/ru/statistics/naselenie/>.

Kyrgyzstánský národ tak zahrnuje mnohonárodnostní společnost Kyrgyzstánu. Pod pojmem „kyrgyzský“ se naopak rozumí homogenní stát, stát jedné entity – Kyrgyzů.¹¹⁰

Obdobné rozlišování se též týká pojmu *etnická kultura*. Etnickou kulturu je třeba odlišovat od národní kultury, která se vytvářela v průběhu existence a vývoje státního útvaru. Například v sovětské době v Kirgizské SSR sovětská národní kultura dominovala nad etnickou. Sovětský občan bez ohledu na etnickou příslušnost se cítil být občanem státu. Po získání nezávislosti došlo k opačnému procesu. Na úkor občanského chápání státu začalo být upřednostňováno pojetí státu etnických Kyrgyzů.¹¹¹ Místo „ruské“ Kirgizie (*Киргизия*) vznikl Kyrgyzstán (*Кыргыз Республикасы*) s tím důrazem, že ruské znění názvu státu neodráží skutečnost, že se jedná o stát Kyrgyzů.

Jak je vidět, proces formování národní kultury a identity, která by spojovala každého Kyrgyzstánce, nikoli pouze Kyrgyzy do jednotného národa, probíhá dodnes. Transformační procesy obecně probíhají v zemi velmi pomalu, a proto otázka společné identity a ideologie, rozvoj demokracie a tržního hospodářství, formování občanské společnosti a právního státu a jiné aktuální problémy současného dění země nejsou vyřešeny dodnes. Zde je nutné zmínit, že nacionalizační tendence z 90. let neměly zdaleka tolik negativních rysů a následků, jako jejich výrazné projevy po roce 2010, kdy se odehrál mezietnický konflikt, který neměl obdoby v novodobých dějinách země.

Ačkoliv historie etnik Kyrgyzstánu je častěji spojována s koncem 19. století, napřed je nutné se věnovat dějinám kyrgyzského národa (tzv. dějinám Kyrgyzstánu v užším smyslu). O vývoji kyrgyzsko-uzbeckých vztahů se nedá hovořit, aniž bychom se nepodívali do souvislostí jejich vývoje v minulosti. Je to zejména nutné proto, že růst etnického uvědomění obyvatelstva v mnohonárodnostním státu jako je Kyrgyzstán, vede k nárůstu žhavých sporů nejenom na akademické půdě, ale bohužel i na mezistátní a mezietnické úrovni. Nejčastěji spory vznikají ohledně určitých teritorií, kde se každá ze stran snaží prokázat svou historickou oprávněnost obývat teritoria a na tomto základě znevýhodňovat ostatní etnika. Pro mě je však důležitějším cílem následujících kapitol, i kdyby jenom částečně a v rámci této práce, přiblížit se k objektivnějšímu pochopení a popsání těch událostí z etnické historie Kyrgyzstánu, které by přispěly k formování pohledu na minulost etnik osvobozeného od přehnaného etnocentrismu, politizace a idealizace. Jinými slovy, studium kyrgyzsko-uzbeckých mezietnických vztahů by

---

¹¹⁰ *Hospodářská a kulturní studia. Teorie etnicity*. In: Stránky pro studenty oboru Hospodářská a kulturní studia PEF ČZU v Praze, [online], [cit. 2015-11-15]. Dostupné z: [http://www.hks.re/wiki1/doku.php?id=teorie etnicity](http://www.hks.re/wiki1/doku.php?id=teorie+etnicity).

¹¹¹ Tamtéž.

umožnilo dané disertační práci, představit ještě jeden úhel pohledu na etnickou historii Jižního Kyrgyzstánu.¹¹²

5.1.1. Formování a vznik kyrgyzského národu¹¹³

V historické minulosti Kyrgyzové (kyrgyzské kmeny) obývali nejenom území současné Kyrgyzské republiky, ale i jiné regiony Střední Asie. V průběhu vzniku kyrgyzské státnosti od Kara-Kirgizské autonomní oblasti v roce 1924 do suverénního Kyrgyzstánu v roce 1991 z etnických Kyrgyzů se stalo titulární etnikum a v dalších, především sousedních středoasijských státech, se z nich stála etnická menšina. Proces formování kyrgyzské státnosti a národu není jen přirozeně-historickým procesem, ale též důsledkem určitých mírných a konfliktních historicko-politických událostí, a také dobrovolného a nuceného přesídlení kyrgyzského obyvatelstva.¹¹⁴

O tom, že otázka původu Kyrgyzů je velmi diskutabilní a obtížně zkoumatelným aspektem etnické historie středoasijského regionu, svědčí existence celé řady teorií a hypotéz o etnogenezi kyrgyzského národu.

Podle jedné z nich tzv. aborigenní teorie (A. H. Margulan, A. Hasanov) k založení organizovaného politického útvarů Kyrgyzů došlo v období 9. – 10. století v okolí Urumči a k severu od Turfanu. Později, když se do oblasti pohoří Ťan-šan odstěhovalo několik významných kyrgyzských klanů a kmenů, došlo ke vzniku kyrgyzské národnosti¹¹⁵. Podle A. N. Bernštama k přesunutí kyrgyzských kmenů k Ťan-šanu došlo v důsledku několika migračních vln, a to z Jeniseje v průběhu 1300 – 1400 let.

---

¹¹² ГУБОГЛО, М. Н. (ed.) a kol., *Тюркские народы. Фрагменты этнических историй*. In: История БГ, [online], [cit. 2016-12-20]. Dostupné z: http://www.bulgari-istoria-2010.com/booksRu/Guboglo_TURKI.pdf. S. 6, 8.

¹¹³ V dané podkapitole pod pojmem *národ* rozumíme „společenství lidí, kteří se hlásí ke stejné národnosti“ anebo „několik etnik či kmenů, které tvoří politický a / nebo etnický národ“. Pod etnikem chápeme „skupinu lidí, kteří sdílí [především] společnou kulturu“ než „historicky vzniklou skupinu lidí, kteří údajně mají společný historický původ, rasový typ, jazyk, materiální a duchovní kulturu, mentalitu a tradice a obývají společné území“. Podobné pojetí termínu *etnikum* je vhodnější proto, že „společný genetický původ příslušníků jednoho etnika“ je těžce prokazatelný „kvůli migraci a míšení různých etnik mezi sebou“. JUŘEK, J., *Rasy, etnika, národ, národnost*. In: Osobní webová stránka Mgr. Jaromíra Juřka, [online], [cit. 2016-11-06]. Dostupné z: http://www.jarjurek.cz/archiv/Vyuka/rasy_etnika_narod_narodnost_ucebnice.pdf.

¹¹⁴ КЕРИМБЕКОВА, Н. К., *История формирования этно-политической территории Кыргызстана (17 - 19 вв.)*, Бишкек 1994, s. 1.

¹¹⁵ Pod pojmem „národnost“ se pojímá „příslušnost osoby k určitému národu, přičemž národ se chápe jako společenství, na jehož utváření mají největší vliv společné dějiny, společná kultura a společné území a jehož členové mají také povědomí sounáležitosti s tímto společenstvím“. JUŘEK, Jaromír, *Rasy, etnika, národ, národnost*. In: Osobní webová stránka Mgr. Jaromíra Juřka, [online], [cit. 2016-11-06]. Dostupné z: http://www.jarjurek.cz/archiv/Vyuka/rasy_etnika_narod_narodnost_ucebnice.pdf.

Národnost může být určena státem, v respektive útvaru státního charakteru (například rodokmenová unie), a také při vzniku národnosti by se mohlo hovořit o určitém přechodu od etnického národu k politickému. Srov. tamtéž.

S. M. Abramzon spojil formování kyrgyzské národnosti s etnickými procesy v Centrální Asii,¹¹⁶ na Sibíři, ve Střední Asii a Kazachstánu a tvrdil o vzájemném podílu původních domorodých a přistěhovatelských kmenů na vzniku kyrgyzské národnosti. J. Hudjakov se domníval, že se kyrgyzská národnost zformovala v 9. – 10. století (doba kyrgyzské velmoci), kdy došlo k rozdělení raných Kyrgyzů na Jenisejské a Východoturkestánské Kyrgyzy.¹¹⁷

Zajímavým názorem o původu současných Kyrgyzů je předpoklad sovětského historika K. I. Petrova. Petrov odmítá spojitost Jenisejských Kyrgyzů z prvního tisíciletí př. n. l. s Ťan-šanskými Kyrgyzy a nesouhlasí s tvrzením o tom, že většina předků posledních se objevila na Ťan-šanu v předmongolské době. Podle Petrova, turkicko-jazyčné mongolské kmeny, které určily současný vzhled Kyrgyzů, byli východu z Irtyšsko-Jenisejského meziříčí. Jako národnost, tvrdí Petrov, Ťan-šanští Kyrgyzové se zformovali ze tří tzv. etnických masívů – místní europoidní obyvatelstvo Ťan-šanu v předmongolské doby, k němuž patřili Karluci, Ujguři, některé rody Kamlů a Kypčaků; druhý masív představují mongolské kmeny Čagatajského a Ögödejského, které se původně usazovaly v Ili-Irtyšském meziříčí. Později, když je následovaly kmeny Džochiho ulusu, poslední způsobily přesun části lokálního obyvatelstva na Západní Ťan-šan a Mavérannahr a druhá část ve Východním Ťan-šanu asimilovala s Mongoly a naopak. Výsledkem tohoto turkicko-mongolského asimilačního procesu se objevili tzv.

---

¹¹⁶ V sovětské odborné literatuře se rozlišovalo mezi pojmy „Centrální Asie“ a „Střední Asie“, kde Centrální Asie se pojímala jako zeměpisný region – „vnitrozemská oblast Asie, která je lemovaná na východě s pohoří Velký Chingan a Tchaj-chang, na jihu horními toky Indu a Brahmaputry, na západě a severu hory východního Kazachstánu, Altaje a Sajan (Mongolsko a Čína)“. ЛАЗАРЕВИЧ, К. С., *Так все-таки Средняя или Центральная? Еще раз о районировании и географической терминологии*. In: Первое сентября, [online], [cit. 2016-11-07]. Dostupné z: <http://www.geo.1september.ru/article.php?ID=200303004>.

Střední Asii sovětskými odborníky byla označována „asijská oblast SSSR mezi Kaspickým mořem na západě a Čínou na východě, a také od aralsko-irtyšského rozvodí na severu až k hranicím Íránu a Afghánistánu na jihu“. Tamtéž.

Jinými slovy, v sovětském a ruském kulturně-historickém a odborném pojetí Centrální a Střední Asie jsou odlišné regiony, které se nacházejí vedle sebe. ИБРАГИМОВ, С., *Средняя или Центральная Азия?* In: Сочинения Сагынбая Ибрагимова, [online], [cit. 2016-11-07]. Dostupné z: <http://www.katharsis.su/newspaper/15-asia.html>.

V postsovětské odborné literatuře oba pomy jsou používány jako synonyma, a to především z toho důvodu, že bývalé sovětské středoasijské státy se začaly označovat za centrálněasijské podle anglické, v respektive západní analogie (Central Asia), ačkoliv pro označení pěti středoasijských států západními autory byl používán upřesňující termín „Soviet Central Asia“. Zatímco některými konzervativnějšími odborníky je Centrální Asie jako historicko-kulturní region zpochybňována (např. již citovaný K. S. Lazarevič), pro jiné autory (např. S. Ibragimov) termín „Centrální Asie“ je mezinárodně uznávaným termínem. Podle nich Centrální Asie je zeměpisným regionem, jehož součástí jsou několik civilizačně odlišných subregionů, jejichž geopolitický význam stoupá. Tamtéž.

¹¹⁷ КЕНЖЕТАЕВ, О. Т., *О происхождении Киргизов*. In: Osobní webová stránka Kenžetaeva O. T., [online], [cit. 2016-11-08]. Dostupné z: <http://www.kenjetaev.tripod.com/histkyr.htm>. Srov. ŠKODA, M., *Velké říše kočovníků. Dvě tisíciletí ve stepích Evropy a Asie*, Praha 2015, s. 152.

Ťan-šanští Mongolové,¹¹⁸ kteří podlehlí asimilaci třetího etnického masivu. Byly to turkicko-jazyčné kmeny Irtyšsko-Jenisejského meziříčí mongoloidního vzhledu, které se nazývaly Kyrgyzy. Některé z nich společně s dalšími kmeny do 9. století tvořily státní útvar Jenisejských Kyrgyzů, poté Kimaků a v 11. století kmenový svaz s Kypčaky (kypčacko-kyrgyzské kmeny). Tyto kmeny se pohybovaly na území od Jeniseje do Ťan-šanu a Volhy a vytvořily základ pro vývoj v 15. století kazašské národnosti, rovněž jako kyrgyzské, uzbecké, národnosti sibiřských Tatarů, Altajců aj.¹¹⁹

Rovněž stojí za zmínku odborná práce Kerimbekove N. K. o historii formování etno-politického území Kyrgyzstánu v období 17. – 19. století. Podle ní v době spádu velmocenského období se část Kyrgyzů vracela z Centrální Asie zpět na Jenisej a druhá jejich část zůstala na Altaji. Altajští Kyrgyzové se asimilovali s místním kimacko-kypčackým obyvatelstvem a v 15. století vytvořili na Ťan-šanu jádro středověké kyrgyzské národnosti.¹²⁰

Do jisté míry obdobný názor uvádí ve své knize „*Velké říše kočovníků. Dvě tisíciletí ve stepích Evropy a Asie*“ Milan Škoda. Podle něj v roce 1207 (jenisejští) Kyrgyzové se podrobili Čingischánovi a již v rámci mongolské říše část Kyrgyzů odchází na Ťan-šan, kde se mísí s Kypčaky. V průběhu tohoto období se mění jazyk a vzhled Kyrgyzů (z europoidního na mongoloidní) a vzniká nový národ, který je považován za předky současných Kyrgyzů. Dále M. Škoda uvádí, že ta část Kyrgyzů, která se v době úpadku velkého rozkvětu Kyrgyzské říše (kaganat) vrátila na Jenisej v Minusinské kotlině, posloužila základem v procesu formování chakaského národu.¹²¹

Podle kyrgyzských historiků O. Dž. Osmonova a Oskon uulu U. proces etnické konsolidace a sjednocení kočovných kmenů na Ťan-šanu probíhal především v rámcích vojenskopolitických svazků (například saský, wusunský svazek). S příchodem do regionu Hunů se začíná turkizace iránojazyčných kočovníků. Jinými slovy, s pronikáním v 6. století do oblasti Ťan-šanu centrálněasijských turkických kmenů, autoři spojují začátek nové fáze v etnických dějinách Kyrgyzstánu. Podle nich v období 8. – 12. století byli turkizováni kočovníci na Ťan-šanu a potom i usedlé populace Sedmiříčí. V důsledku těchto změn se v obou zmíněných oblastech zformoval etnosociální celek

---

¹¹⁸ Zde bohužel autor neuvádí přímo, jestli lokální obyvatelstvo Ili-Irtyšského meziříčí bylo turkické. ПЕТРОВ. И. К., *К истории движения Кыргызов на Тянь-Шань и их взаимоотношений с ойратами в 13. – 15 в.в.* In: Lib.kg, [online], [cit. 2017-04-16]. Dostupné z: http://www.lib.kg/?wpfb_dl=626. S. 4.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 3-5.

¹²⁰ КЕРИМБЕКОВА, Н. К., *История формирования этно-политической территории Кыргызстана (17 - 19 вв.)*, Бишкек 1994, s.13, 14.

¹²¹ ŠKODA, M., *Velké říše kočovníků. Dvě tisíciletí ve stepích Evropy a Asie*, Praha 2015, s. 149, 152, 153.

dvou kultur – kočovné a usedlé. Přičemž autoři uvádí, že ve Fergánském údolí etnické procesy probíhaly odlišně. Podle autorů již od starověku obyvatelstvem údolí byly čutské kmeny europoidní rasy pamiro-fergánského typu, jejichž jazyk patřil do východní skupiny íránských jazyků. K první polovině 16. století Kyrgyzy již stále obývali území Sedmiříčí, Centrálního a Západního Ťan-šanu, a také jeho některé přilehlé oblasti. Zde postupně dochází k sjednocení kyrgyzských kmenů pravého a levého křídla a skupiny ičkilik.¹²²

Co do státních útvarů, které existovaly na Ťan-šanu, se Kerimbeková ve své odborné práci se zabývá výzkumem státotvorných procesů počínaje obdobím, kdy se do Ťan-šanu dostali již etnicky smíšení jenisejští Kyrgyzy z Altaje. Ve 2. století př. n. l. se severní a centrální oblasti Ťan-šanu staly součástí kočovné říše Wusunů. Později, když v 6. století po východoíránských kmenech¹²³ (Sakové, Kangüjové, Wusunové) větší vliv v euroasijském regionu získali Turkuti (Turkutský kaganat 551 – 744 století n.l.), území současného Kyrgyzstánu bylo součástí několika turkutských kaganátů: Západoturkutského, Tūrgešského, Karlukského a Karachánského chanátu. Od 13. století po mongolské expanzi do Střední Asie území Kyrgyzstánu postupně zahrnovaly Čagatajský ulus, stát Chajdu, který se v 14. století rozdělil na Moghulistán (Ťan-šan) a Tímúrovskou říši (Mavérannahr).¹²⁴ K jejich úpadku došlo v 16. století v důsledku vojenské expanze kočovníků-Uzbeků ze stepí Kazachstánu a Kyrgyzů z Altaje. Zatímco Uzbeki vytvořili stát s dynastií Šejbanidů (potomci Šibanu – Džochiho syna a Batuiho bratra), Kyrgyzům si vytvořit vlastní státní útvar (chanát) nepodařilo. Vzniklo však jádro kyrgyzské národnosti – duální etnopolitický systém „pravého a levého křídla“, k němuž se přidala skupina kmenů „ičkilik“, čímž proces formování kyrgyzské národnosti na Ťan-šanu byl v 16. století ukončen. Jak poukazuje Kerimbeková, tento systém jakožto vojensko-administrativní systém by bylo možné považovat za základ budoucí kyrgyzské

¹²² ОСМОНОВ, О. Дж., ОСКОН УУЛУ, У., *История Кыргызстана (с древнейших времен до наших дней) Краткий курс (в таблицах, схемах картах и рисунках)*, Бишкек 2013, s. 75-77.

¹²³ Též sveroiránské kmeny – Skythové, Sarmati, Massageti. Tamtéž, s. 15.

¹²⁴ V knize M. Škody nenajdeme informace o státu Chajdu, jako i v jiných českojazyčných odborných textech na toto téma. Autor uvádí, že ke zniku Moghulistánu a Mavérannahru došlo v důsledku rozpadu Čagatajského ulusu. Srov. Škoda, s. 234, 248.

Jiní kyrgyzští autoři, O. Dž. Osmonov a Oskon uulu Ulukbek uvádí, že stát Chajdu k 40. létům 14. století se rozdělil na Čagatajský ulus (Mavérannahr) a Moghulistán. ОСМОНОВ, О. Дж., ОСКОН УУЛУ, У., *История Кыргызстана (с древнейших времен до наших дней) Краткий курс (в таблицах, схемах картах и рисунках)*, Бишкек 2013, s. 72.

V období státu Chajdu (1269 – 1301) značná část Jenisejštích Kyrgyzů byla posunuta do míst kolem Karakorumu, bývalého centra Mongolské říše, a také do 60. let 14. století některé skupiny mongolských plemen (Barlasové, Kungirati) se posouvají z kyrgyzstánského území do tehdejšího Mavérennahru.

ЧОТОНОВ, У. Ч., АБДРАХМАНОВ, Д. А., *История Кыргызстана (Учебно-методическое пособие для выпускников вузов)*, Бишкек 2009, s. 17; *Государство Моголистан. Государство Хайду. Амир Тимур*. Prezentace [online], [cit. 2016-11-26]. Dostupné z: https://www.prezi.com/mjigv_ke3ndl/presentation/.

státností.¹²⁵ Tehdy prostory kyrgyzských kočovníků přesahovaly hranice současného Kyrgyzstánu a pohybovali se v areálu řeky Ili na východě do Pamíru na západě, Buchary a Samarkandu na severu do Himálají a Lobnoru na jihu.¹²⁶

V období 17. – 19. století tehdejší „etno-politické“ hranice Kyrgyzstánu se určovaly především vztahy s okolními národy a státními útvary. Například v důsledku Džungarského vpádu část kyrgyzských kočovníků odkočovala do Fergany a část pozůstala v centrálním Ťan-šanu.¹²⁷

Mezi tím ruský etnolog V. A. Šnirelman uvádí, že sovětská etnologie ponechávala turkologům prostor pro jejich výzkum etnogeneze středoasijských národů a uznávala za jejich předky různé etnické skupiny. Tato skutečnost, podle něj, dovolila turkologům navázat na „árijské dědictví“ iránojazyčných kočovníků ze starší doby železné. Avšak podstata tohoto „árijství“ je pojímána Uzbeky, Kazachy a Turkmeny různě a dokonce i zneužívána. To znamená především jejich uznání jakožto původního obyvatelstva území, které tvoří jejich národní státy. Navazování na „árijský prapůvod“ podle něj umožňuje turkickým národům zaujmout vedle evropských význačné místo ve starověkých dějinách a vyrovnat jejich úlohy. V árijství též středoasijské národy spatřují bojovný duch a pohotovost bránit svou vlast, a také důraz na vysoké morální hodnoty. Tento sjednocující obraz společných předků bývá použit s cíli větší národní konsolidace, překonání tribalismu a regionalismu a vytvoření nových národních mýtů. Neexistuje však shoda o původu společných předků. Podle sovětské akademické interpretace došlo ke smíšení iránojazyčných kmenů s příšlymi turkickými. Podle další verze vedle iránojazyčných kmenů region obývaly i turkické. Někteří pak představují

---

¹²⁵ КЕРИМБЕКОВА, Н. К., *История формирования этно-политической территории Кыргызстана (17 – 19 вв.)*, Бишкек 1994, s. 14, 15; ЧОТОНОВ, У. Ч., – АБДРАХМАНОВ, Д. А., *История Кыргызстана (Учебно-методическое пособие для выпускников вузов)*, Бишкек 2009, s. 21.

Po rozpadu Sovětského svazu historiky středoasijských republik byly podniknuty kroky odstoupit od sovětské akademické tradice interpretace historické minulosti středoasijských republik, zejména etnické historie republik. Vznikly práce, respektive jednotlivé výzkumy a hypotézy, které jsou diktovány nacionalistickými a politickými ambicemi vedení nově nezávislých států. Tedy není možné je považovat za zcela odborné a objektivní, což v praxi nepřispívá jak vyřešení mezistátních, tak i mezietnických sporů, nemluvě o růstu nacionalismu. Z tohoto hlediska studium etnické historie středoasijských národů je nezbytné. Proto, pokud by předkládaná práce mohla aspoň vyvrátit „lidské klepy“ o tom, že kyrgyzský či uzbecký etnikum nemá vlastní etnickou historii, že jedno etnikum je historicky privilegovanější druhého, a že kyrgyzsko-uzbecké mezietnické vztahy v Kyrgyzstánu jsou nezbytné konfliktní, by už nás posunulo k objektivnějšímu zájmu a studiu celé kyrgyzské tematiky.

Více o autorech a o jejich pracích o formování středoasijských národů v článku V. A. Šnirelmana „Символическое прошлое. Борьба за предков в Центральной Азии“. Odkaz viz níže.

¹²⁶ КЕРИМБЕКОВА, Н. К., *История формирования этно-политической территории Кыргызстана (17 - 19 вв.)*, Бишкек 1994, s. 15.

¹²⁷ Tamtéž, s. 15.

obraz předků jako „oturkičtění“ a jiní jen jako krvežíznivé útočníky.¹²⁸ Etnický historik S. P. Tolstov se však domnívá, že „ani jeden ze současných středoasijských národů se nedá považovat za přímého potomka etnických skupin starověku“.¹²⁹

Expert R. Abdullajev tvrdí, že pojmem „Árijové“ se neoznačuje určitá vyspělá rasa, ale třída bojovníků v pravěkých státech Indie a Íránu, stejně jako pojmem „Uzbek“ byla označována vojenská třída doby Zlaté hordy. Proto, dle Abdullajeva, pod pojmem „árijské státy“, mezi nimiž patřily indické, íránské, ale rovněž i státy Centrální Asie, uvedené v Aveste a v jiných literárních zdrojích, se pojímaly státy s určitou společenskou vrstvou – bojovníků. Podle této analogie Zlatá horda byla nazývána „Mamlakat i-uzbeki“ – zemí uzbeků či Uzbekistánem, tedy zemí obývané bojovníky.¹³⁰

Mezi odborníky, kteří se zabývali různými aspekty dějin středoasijských zemí a jejich národů, odborné publikace Sergeje Abašina¹³¹ si podle mě zaslouží větší pozornosti. Zmíníme se o jedné z nich – monografii „*Национализмы в Средней Азии: В поисках идентичности*“, kde se autor zabývá procesem formování středoasijských národů v období 19. – 20. století a zkoumá široký spektrum témat počínaje etnickými identitami a každodenní kulturou a konče středoasijskými nacionalismy dob carského Ruska, sovětské a postsovětské doby.¹³² Tato monografie je jednou z mála odborných prací osvobozené ideologického a jiného druhu záměru a historicko-antropologickou „encyklopedií“ středoasijských národů. Při výkladu materiálu se autor snaží vycházet jak z tradic sovětské a současné ruské etnografické školy („teorie etnosu“), tak i západních teorií nacionalismu (primordialismus, konstruktivismus). I když se ve své práci Abašin

---

¹²⁸ ШНИРЕЛЬМАН, В. А., *Символическое прошлое. Борьба за предков в Центральной Азии*.

In: Журнальный зал, [online], [cit. 2016-12-27]. Dostupné

z: <http://www.magazines.russ.ru/nz/2009/4/sh8-pr.html>.

¹²⁹ Citace dle ГУБОГЛО, М. Н. (ed.) a kol., *Тюркские народы. Фрагменты этнических историй*.

In: История БГ, [online], [cit. 2016-12-29]. Dostupné z: http://www.bulgari-istoria-2010.com/booksRu/Guboglo_TURKI.pdf. S. 9.

¹³⁰ АБДУЛЛАЕВ, Р., *Узбеки – дворяне тюркских народов, а сарты – предприниматели Центральной Азии (ч. з.): Рустамжон Абдуллаев*. In: ИА REX, [online], [cit. 2017-03-12]. Dostupné z: <http://www.iarex.ru/articles/20551.html>.

Více k árijské tematice například v článku R. O., *Arbinci a Árijci – bili tvůrci velkých starověkých civilizací potvrzení antropologii i moderní genetikou - 2. část*. In: Bratrství.net, [online], [cit. 2020-07-14]. Dostupné z: <https://www.sarmatia.wordpress.com/2013/04/17/arbinci-a-arijci-bili-tvurci-velkych-starovekych-civilizaci-potvrzeni-antropologii-i-moderni-genetikou-2-cast/>; nebo КУЗЬМИНА, Е. Е., *Откуда пришли индоарии? Материальная культура племен андроновской общности и происхождение индоиранцев*. Dostupné z: http://www.vk.com/doc-7768848_152071023?hash=7506dace7abd4aa230&dl=28aabb49a7217e1962.

¹³¹ Abašin Sergej Nikolajevič je profesorem Fakulty antropologie Evropské univerzity v Sankt-Peterburgu. Сергей Абашин. In: Европейский Университет в Санкт-Петербурге, [online], [cit. 2018-12-19]. Dostupné z: <https://www.eusp.org/people/sergei-abashin>.

¹³² АБАШИН, С., *Национализмы в Средней Азии: В поисках идентичности*. In: Academia.edu, [online], [cit. 2017-04-07]. Dostupné z: <https://www.academia.edu/1261378> nebo z: <file:///C:/Users/u%C5%BEibvatel/Downloads/21076955.pdf>.

zaměřuje více na specifika uzbeckého a tádžického nacionalismu, bylo by velkou škodou nezmínit se o této (ale i o dalších) jeho publikaci pro účely mé disertační práce.

Dle Abašina představa o tom, že současné středoasijské národy již tisíce lety obývají území svých (národních) států, vznikla v 40. a 50. letech 20. století, tedy do vzniku sovětské „teorie etnosu“ v 60. letech a byla dopracována v 70. a 80. letech 20. století.¹³³ Ač tato představa byla podpořena oficiálně a odchýlení od ní se počítalo za projev „panturkusmu“, „paniránismu“ apod., ale, jak uvádí Abašin, ne všichni sovětští odborníci souhlasili s podobnými představami. Sovětští vědci si uvědomovali, že i v 19. století středoasijské obyvatelstvo nepředstavovalo homogenní společnost a tedy dat dohromady četné skupiny nebo společenské celky s různými kulturami do předem určeného „etnosu“¹³⁴ a teritoria by žádná jednoduše formulovaná koncepce bez napodobení faktů nedokázala. Bylo třeba odůvodnit nutnost napodobení faktů.¹³⁵ Jak tvrdí Abašin, paradoxně právě ze sovětské „teorie etnosu“ se čerpaly argumenty politickým vedením středoasijských republik pro nezbytnost rozpadu SSSR a ospravedlnění svých nároků na samostatnost.¹³⁶

Abašin hovoří o dvou protikladných teoretických přístupech k problematice etnicity v tehdejší sovětské etnografii. Na jedné straně ortodoxní teze „teorie etnosu“ - etnosy byly, jsou a budou (dle západní klasifikace klasický primordialismus), a na straně druhé teze přibližně, ať vzdáleně, ke konstruktivismu. Podle ní ještě před stoletím vedle sebe existovaly četné kultury, které za etnické označit bylo nelze, jejich vědomí bylo víceúrovňovým a flexibilním. Teprve společenské změny posledních desetiletí startovaly proces transformace kulturně-jazykových skupin do podob relativně ustálené a homogenní etnické kultury a uvědomění.¹³⁷ Jinými slovy, snažíme-li se interpretovat dějiny Střední Asie, pak to je otázkou výzkumu nejenom současných Tádžiků, Kyrgyzů, Kazachů, Uzbeků, Turkmenů, ale též tehdejších skupin Kypčaků, Sartů, Hodžů, Kuraminců, Čagatajů, Karluků, Lokajců, Kalmyků, Arabů, Ujgurů aj. Jak uvádí Abašin, do etnizace uvědomění současných středoasijských národů, který se začal od konce 19. století, základními typy uvědomění tehdejšího středoasijského obyvatelstva byly

---

¹³³ Tamtéž, s. 297, 298.

¹³⁴ Podle Abašina pod etnosem se pojímá buď dotvořená homogenní společnost, anebo společnost, která se sice formuje, ale její složky jsou autonomní a soběstačné. Dále Abašin uvádí, že sovětská teorie etnosu, která byla rozšířena i ve středoasijském akademickém prostředí, definuje etnos jako přirozené společenství s vlastním etnonymem, jazykem, kulturou, psychického založení a územím, které se jakožto atributy předávají z generace na generaci, díky čemuž etnosy mohou přetrvávat století. АБАШИИ, С., *Национализмы в Средней Азии: В поисках идентичности*. In: Academia.edu, [online], [cit. 2017-04-07]. Dostupné z: file:///C:/Users/u%C5%BEibvatel/Downloads/21076955.pdf., s. 7-8, 12, 297, 298.

¹³⁵ Tamtéž, s. 6-7.

¹³⁶ Tamtéž, s. 298.

¹³⁷ Tamtéž, s. 8.

Kypčaci (uvědomení rodokmenového charakteru)¹³⁸, Hodžiové (stavovsko-náboženské)¹³⁹, Samarkandci (lokální)¹⁴⁰ a Sarty (sociálně-hospodářské)¹⁴¹.¹⁴² Jinými slovy, existovalo několik typů identit, mezi nimiž víceméně ustálenou a sjednocující identitou byla konfesionální – muslimové – na niž se shodovala většina Středoasiátů, nikoliv etnická identita. Proto se Abašin ptá, jestli je vhodné popisovat historii Středoasiátů za použití etnické terminologie.¹⁴³

Absenci v „předruské“ Střední Asie „proto - etnických skupin“ či „společenstev“¹⁴⁴ Abašin vysvětluje absencí určitých příznaků etnik. Tak například mezi jednotlivými skupinami tehdejší středoasijské společnosti ne vždy existovala kulturní a jazyková spojitost, solidarita či mýtus o společném původu, společné dějiny nebo obývané území. Neexistovaly ani „objektivní“, ani „subjektivní“ hranice, jimiž se dalo vymezit tyto skupiny. Představitelé jedné skupiny v různých regionech mohli zaujímat odlišné sociální postavení a přijímali kulturu a jazyk svého okolí.¹⁴⁵ Toto vzájemné ovlivňování skupin Abašin neoznačuje jako proces asimilace – kultura jedné skupiny nepohlcuje kulturou té jiné¹⁴⁶ – ale za „tavení“ kultur a identit.¹⁴⁷ Abašin to vysvětluje tím, že hranice mezi usedlým a kočovným obyvatelstvem, městy a kišlaky, turkickojazyčnými a iránojazyčnými apod. v tehdejší středoasijské společnosti byly fyzicky a mentálně měnitelné a rozdíly mezi skupinami obyvatelstva nebyly dlouhodobé a navzájem nesmiřitelné opozici, proto „Kašgar či Tádžik se mohl přeměnit v Sarta, a Kalmyk v Kyrgyza“¹⁴⁸. Dokonce i rodokmenová struktura kočovníků nebyla tak striktní, tvrdí Abašin. Manipulace s mytologickou genealogií umožňovalo rodokmenům

---

¹³⁸ V 20. letech 20. století většina Kypčaků byla začleněna do složení „uzbeckého národu“. Tamtéž, s. 14, 20.

¹³⁹ Rusové zbavili Hodžů jejich stavovských privilegií a zařadili je do zvláštního „kmenu“, častěji však do řad Sartů a těch národností, jejichž jazykem hovořili a žili k počátku 20. století. Tamtéž s. 20-21.

¹⁴⁰ Otázka etnické příslušnosti obyvatel Samarkandu je předmětem nejenom akademických, ale především politických debat mezi Tádžikistánem a Uzbekistánem. Počet iránojazyčných Samarkandců, kteří představovali většinu obyvatel Samarkandu od roku 1872 do roku 1915, se rapidně snížil ve 20. letech 20. století. Podle tádžických odborníků pod tlakem uzbeckých stranických a sovětských orgánů Tádžici byli přepsáni jako Uzbeki a Buchara a Samarkand se neprávem ocitla na uzbeckistánském území. Jak poukazuje Abašin, vzhledem k tomu, že etnické či národnostní uvědomění do příchodu Rusů v regionu nebylo rozšířený jevem, to Samarkandci se cítili být Samarkandci, mluvili turkicky, iránsky a arabsky, drželi se lokálních tradic a uzavírali smíšené sňatky. Tamtéž, s. 22, 24-25.

¹⁴¹ Sarty se označovali usedlé (městské) obyvatele, řemeslníci a obchodníci. Odborníci střídavě označovali za Sarty Uzbeky, Tádžiky a s příchodem Rusů od druhé poloviny 19. století Sarty se označovali ty skupiny obyvatelstva s neurčitelnou etnickou příslušností. Tamtéž, s. 25-27.

¹⁴² Tamtéž, s. 6-8, s. 11, 13.

¹⁴³ Tamtéž, s. 68, 70.

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 40.

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 69.

¹⁴⁶ *Asimilace (kulturní kontakt)*. In: *Varianty.cz*, [online], [cit. 2017-4-07]. Dostupné z: <https://www.varianty.cz/slovnicek-pojmu/2-asimilace-kulturni-kontakt>.

¹⁴⁷ АБАШИН, С., *Национализмы в Средней Азии: В поисках идентичности*. In: *Academia.edu*, [online], [cit. 2017-4-7]. Dostupné z: <file:///C:/Users/u%5BEibvatel/Downloads/21076955.pdf>. S. 70.

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 70.

„měnit“ své struktury v souvislosti s dobovými politickými, hospodářskými, ideologickými a demografickými požadavky.¹⁴⁹

Jinými slovy, původní skupiny středoasijského obyvatelstva s etnonymem Tádžik, Kyrgyz, Kašgar, Sart aj. neodpovídají soudobým Tádžikům, Kyrgyzům, Ujgurům či Uzbekům čili se tyto původní skupiny dají považovat za „společných“ předků soudobých středoasijských etnik.¹⁵⁰ To znamená, že ve světě tzv. „národního obrození“ středoasijských národů v post-sovětský period a pátrání po svém „čistém“ původu, které mohou vést k mezietnickým konfliktům a hlubší defragmentaci celého regionu,¹⁵¹ by bylo vhodné pro Středoasiaty si vzpomenout a obrátit se na svou historickou minulost - k praxi společné koexistenci. Avšak, ať je v důsledku národnostní politiky carského Ruska či Sovětského svazu, byl poskytnout prostor pro vznik středoasijských nacionalismů,¹⁵² které, jak píše Abašin, jsou dnes mocným instrumentem udržování celistvosti středoasijských republik, tak ale i pro vznik nových konfliktů.¹⁵³

Před stávající a budoucí generací tak stojí náročný a dlouhodobý úkol poznávat a „vyrovnávat“ se s historickou minulostí, naučit se vyhýbat se etnizaci svého prostředí,¹⁵⁴ která činí z biologických, sociálních, kulturních, psychických a jiných rozdílů, které sami o sobě nejsou konfliktními jevy, rozdíly „problematické“, což vede ke vzniku „nás“ a „druhých“, kolektivních práv, povinností a zodpovědností.¹⁵⁵

Zde je také nutné říci o odlišnosti mezi severními a jižními Kyrgyzy. Jde o to, že do ruské kolonizace jihokyrgyzské kmeny společně s Uzbeky, Tádžiky a dalšími etniky Fergánského údolí byly součástí a tvořili obyvatelstvo Kokandského chanátu. Tato

---

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 70.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 40.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 11, 24.

¹⁵² Středoasijské nacionalismy Abašin definuje jako etnonacionalism – vnímání státu jako národního, „víra“ v tisíciletou minulost vlastního národu, důraz k problematice národního jazyku, zájem o národní dějiny aj. Tamtéž, s. 196.

¹⁵³ Tamtéž, s. 206.

¹⁵⁴ Jako příklad etnizace můžu uvést několik případů z různých období terénního výzkumu, které jsem si z určitých důvodů zapamatovala.

U džalal-abadského centrálního tržiště řidičovi (etnický Kyrgyz) neshodlo auto. Řidič se obrátil s žádostí o pomoc k místním taxikářům. Po nějaké době nakonec na řidičovu žádost reagovala skupina Kyrgyzů. Později to řidič komentoval slovy, že na pomoc ze strany Uzbeků ani nepomýšlel. Nebo obdobná situace u parku Toktogula, vedle konečné zastávky maršrutky č. 10. Dívce (etnická Kyrgyzka) došel kredit v mobilním telefonu. Dívka potřebovala nutně zavolat a požádala řidiče maršrutek, aby jí půjčil na chvíli telefon. Po několika neúspěšných pokusech u uzbeckých řidičů, dívka půjčil telefon řidič-Kyrgyz. Dívka to komentovala, že v první řadě čekala pomoc od „svých“. V Oši, před dvěma roky, v jedné z bankovních poboček uprostřed uzbecké mahalli Sai-Tobo, kde kolektiv tvořilo pět lidí, jedna byla Uzbečka. Podle slov kolegů, Uzbeki mahalli dávají přednost spolupráci s ní častěji, než s nimi. Dokonce bývalí klienty z ústřední pobočky následovali jí a přestoupili do pobočky, kam přestoupila ona. Uzbeki-klienti se ptali po ní, pokud jí nezastihli na pracovním místě, mluvili o ní, jako o „své holce“. Vlastní vzpomínky autorky práce během konání dílčích terénních výzkumů.

¹⁵⁵ Tamtéž, s. 260.

skutečnost vedla k tomu, že v rámci chanátu jihokyrghyzské kmeny asimilovaly s dalšími etniky kulturně a přejala jejich usedlý způsob života. Na rozdíl od jihokyrghyzských kmenů severokyrghyzské kmeny, na nichž se silný politický a kulturní vliv Kokandského chanátu vztahoval málo, respektive tomuto vlivu úspěšně vyhýbaly, pokračovali vést kočovní způsob života.¹⁵⁶

Některé národní tradice a zvyky a jejich dodržování se projevuje v obou regionech odlišně. Jižní Kyrgyzy jsou konservativnější oproti svým krajanům ze severu, kteří nejenom byli historicky, ale jsou i geograficky mimo uzbecký, respektive fergánský kulturní vliv. Obyvatelstvo severního Kyrgyzstánu bylo více pod kazašským a ruským kulturním vlivem.¹⁵⁷ To bylo také důsledkem toho, že se severní Kyrgyzstán stal součástí carského Ruska dříve než jižní. Jako prvními se na Rusko se žádostí o jejich začlenění k Rusku obrátili představitelé severokyrghyzského rodu *Bugu*, k čemuž došlo v roce 1855. V roce 1862 se po issyk-kulských Kyrgyzech ruskými příslušníky stali čujští Kyrgyzy, o rok později kyrghyzské rody z Tenir-Too a v roce 1864 z Ketmen-Tjube. Ačkoliv se v učebnicích dějin Kyrgyzstánu obecně uvádí, že severokyrghyzské rody přijali ruskou příslušnost dobrovolně, je třeba zmínit, že v období 1860 – 1868 pobíhaly ruské vojenské akce s cíli podřídit zbývající severokyrghyzské rody. Jižní Kyrgyzstán si Rusko podmanilo až po likvidaci Kokandského chanátu v roce 1876.¹⁵⁸

O tom, že oba regiony Kyrgyzstánu vyvíjely pod vlivem různých kulturních vlivů, svědčí i to, že podstatná část populace jižního Kyrgyzstánu je zastoupena v zemědělském sektoru jako důsledek usedlého stylu života, kdežto severní Kyrgyzy chovali dobytek a kočovali. Často narazíte na charakteristiku jižních oblastí jako převážně agrární a sever republiky jako centrum průmyslu. Jako jeden z příkladů uvedu zprávu s názvem „Národní generový profil agrárního sektoru a venkovských oblastí Kyrgyzské republiky“, který připravila Organizace OSN pro výživu a zemědělství. Autoři zprávy uvádí, že i v sovětském období zemědělství země tvořily dvě její tradiční složky – živočišná výroba (chov hospodářských zvířat), kde byly používány dovednosti a znalosti Kyrgyzů, a rostlinná výroba, která byla více rozvinutá ve Fergánském údolí mezi usedlými Uzbeky.¹⁵⁹ V současné době podle statistických údajů a odborných zdrojů o rozvoji

---

¹⁵⁶Традиционное деление Кыргызстана на Север и Юг проходит экзамен на единство нация.

In: Радио Азаттык, [online], [cit. 2016-12-09]. Dostupné

z: http://www.rus.azattyq.org/a/kyrgyzstan_north_south/2030369.html.

¹⁵⁷ Тамtéž.

¹⁵⁸ ОСМОНОВ, О. Дж., ОСКОН УУЛУ, Улукбек., *История Кыргызстана (с древнейших времен до наших дней) Краткий курс (в таблицах, схемах картах и рисунках)*, Бишкек 2013, s. 96, 97.

¹⁵⁹ *Национальный гендерный профиль сельского хозяйства и сельских домохозяйств – Кыргызская Республика. Серия оценок гендерной ситуации в странах региона.* In: Food and agriculture Organization of the United Nations, [online], [cit. 2016-12-11]. Dostupné z: <http://www.fao.org/3/a-i5763r.pdf>. S. 1, 14.

agrárního sektoru v zemi vyplývá, že zastoupení zemědělství s jeho odvětvími jako je lesnictví a vodní hospodářství je v celé republice téměř rovnoměrné.¹⁶⁰

Když už jsme u rozdílů mezi severními a jižními Kyrgyzy, uvedu další odlišnost – televizní kanály. Jižani dávají přednost regionálním kanálům a rádio vysílání nebo vysílání ze sousedního Uzbekistánu před státním z Biškeku. Podle analogie Severané kromě státního televizního a rádio vysílání sledují též ruské.¹⁶¹ Podle vlastní zkušenosti však můžu uvést, že televizní a rádio vysílání z Biškeku, stejně tak i ruské, bylo a je dodnes často sledované obyvateli obou regionu. Do mezinárodního konfliktu 2010 ve městě Oš, nemluvě o Biškeku, vysílalo více regionálních radiostanic, než tomu je dnes.¹⁶²

Sledování ruských a dalších zahraničních televizních a radiostanic je vysvětlováno především objemem a mírou důvěryhodností poskytnutých jimi informací ve srovnání s kyrgyzskými. Avšak, jak ukazují výsledky průzkumů (například Rasy Alisauskiene z litevské výzkumné organizace Baltic Surveys / The Gallup Organization), z 1500 dotazovaných 94 % uvedlo jako základní zdroj (politické) informace televize, 30 % noviny, 22 % internet a 19 % rádio. Přičemž hlavní kyrgyzská veřejná televizní a rozhlasová stanice KTRK se těší důvěry jen u 41% respondentů, regionální stanice jako Oš TV a původně ošská a v současné době již státní televizní a rozhlasové stanici El TR důvěřuje jen 2% a 7% respondentů. Na informace Veřejné ruské televize (OPT) (9 %) a Rossija – RTR (3 %) dotazovaní Kyrgyzstánci spoléhají, ač jen o pár procenta, ale méně než na informace kyrgyzské televize. Z výzkumu též sleduje, že 73 % respondentů neposlouchá rozhlas, 59% si nečtou noviny a 60% nepoužívají internet. Z tohoto výzkumu vyplývá, že jak kyrgyzské, tak i ruské, respektive zahraniční televize a rozhlas,

---

¹⁶⁰ Viz a srovnaj obrázek č. 1 „Структура валового выпуска продукции сельского хозяйства, лесного хозяйства и рыболовства в 2014 г.“ na s. 72 a obrázek č. 2 „Структура посевных площадей сельскохозяйственных культур по Кыргызской Республике под урожаем 2014 г.“ na s. 73.

In: Кыргыз Республикасынын айыл чарбасы 2010 – 2014. Dostupné

z: <http://www.stat.kg/media/publicationarchive/f033ee5d-fb21-42cb-862f-ef9c7e44ab52.pdf>.

Srov. též *Информационный бюллетень Кыргызской Республики по продовольственной безопасности и бедности*. In: Национальный статистический комитет Кыргызской Республики.

Dostupné z: <http://www.stat.kg/media/publicationarchive/e0c113b3-39ea-4aba-8c49-5743062e0fe4.pdf>, s. 11-14.

¹⁶¹ *Традиционное деление Кыргызстана на Север и Юг проходит экзамен на единство нация*.

In: Радио Азаттык, [online], [cit. 2016-12-15]. Dostupné

z: http://www.rus.azattyq.org/a/kyrgyzstan_north_south/2030369.html.

¹⁶² Jako příklad uvedeme rádio Almaz, Pyramida, Majak a jiné v Oši. Dnes podle seznamu radiostanic vysílající po celém Kyrgyzstánu, největší počet radiostanic je zaznamenáno na severe, konkrétně v hlavním městě. Srov. na *Рейтинг онлайн радио – Топ 50 – Кыргызский*. Dostupné

z: http://www.guzei.com/online_radio/?radio_lang=173; též na *Справочник предприятий и организаций. Информация, СМИ, Радио и телевидение: Радиостанции и телекомпании Кыргызстана*.

In: Inform. kg, [online], [cit. 2020-07-14]. Dostupné

z: http://www.inform.kg/ru/business_pages/62/.

a také ani noviny a internet, většina respondentů nepovažují za důležitý a spolehlivý zdroj (politické) informace.¹⁶³

Jsou tedy určité kulturní odlišnosti mezi Kyrgyzy jihu a severu země: zvyky, tradice, vztah k náboženství, dialektem, ačkoliv kyrgyzské dialekty se mezi sebou foneticky, gramaticky a lexikálně výrazně neodlišují, a také přesto, že se spisovná kyrgyzština formovala na základě několika dialektů, je rozšířeno mínění, že základ spisovné kyrgyzštiny tvoří právě severokyrgyzský dialekt. Je jasné, že jihokyrgyzský dialekt obsahuje i uzbecká slova, respektive jeho fonetické a intonační znění je blízké ke znění uzbeckého jazyka. Stejně tak se jižní a severní Kyrgyzy odlišují povahovými rysy.¹⁶⁴

Jinými slovy, jsou zde určité odlišnosti mezi severem a jihem Kyrgyzstánu jak z historicko-kulturního, tak i z politicko-ekonomického hlediska. Jak jsem se zmiňovala výše, s regionalismem je úzce spjat klanový systém Kyrgyzů. Rozdělení na klany se zpravidla je dobře viditelné v politické sféře. Například v období 1950 – 1961 funkci prvního tajemníka ÚV KS Kirgizské SSR zastával představitel jihokyrgyzských klanů¹⁶⁵ I. Razzakov, následoval ho severan T. Usubalijev (1961 – 1985) a po něm se opět do čela strany dostal jižan A. Masalijev (1985 – 1990). V roce 1990 / 1991 prvním prezidentem

---

¹⁶³ Například rádio Azattyk (Svoboda), které vysílá z Prahy, sleduje 6 %. Pro srovnání vedu, že stejné procento respondentů sleduje hudební rádio Кыргызстан Обондору. *Результаты опроса жителей Кыргызстана 2016*. In: SIAR, [online], [cit. 2016-12-17]. Dostupné z: <http://www.siar-consult.com/wp-content/uploads/IRI-Poll-Presentation-Kyrgyzstan-March-2016-RUS-72-91.pdf>. S. 82. s. 78-86.

¹⁶⁴ *Формирование киргизского литературного языка и киргизской национальной письменности*. In: МИА СНГ, [online], [cit. 2016-12-09]. Dostupné z: http://www.inlang.linguanet.ru/Cis/CisCountries/detail.php?ELEMENT_ID=2226&SHOWALL_1=1. *Традиционное деление Кыргызстана на Север и Юг проходит экзамен на единство нация*. In: Радио Азаттык, [online], [cit. 2016-12-09]. Dostupné z: http://www.rus.azattyq.org/a/kyrgyzstan_north_south/2030369.html.

¹⁶⁵ Používám pojmy *klan* a *kmen* jako synonyma, jelikož současné kyrgyzské klany nejsou „pěvně semknutými společenstvími“, a také proto, že i v kyrgyzském kontextu se oba pojmy používají spíše jako synonyma. *Slovník cizích slov. Klan*, [online], [cit. 2015-11-17]. Dostupné z: <http://www.slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/klan-clan-klan>.

Členové stejného klanu mohou nejen obývat různé části země, nemusejí se navzájem ani znát. Větší propojenost a sounáležitost vykazují spíše malé klany, jejichž příslušníci žijí ve stejné lokalitě, častěji vesnicích. Avšak v současnosti nejde o tzv. tribalismus v striktně antropologickém smyslu, ale spíše o historicko-kulturní jev, tradiční vnímání Kyrgyzů sebe sama skrz rodokmenovou identifikaci, a tedy o určitém klanovém povědomí, než o reálně existující organizační jednotka společnosti. *Национальная политическая энциклопедия. Трайбализм*. In: Национальная энциклопедическая служба, [online], [cit. 2020-07-14]. Dostupné z: <http://www.politike.ru/termin/traibalizm.html>.

Jako příklad uvedu obyvatelé vesnice Madyš uulu Suzakského rajonu Džalal-Abadské oblasti se považují za příbuzné bez ohledu na míru blízkosti příbuzenských vztahů. Tvrdí se, že obyvatelstvo vesnice pocházejí ze dvou rodin, které si vesnici založily. Tento malý klan se nazývá Gerki Tamga a je součástí většího klanu *Basyz*. Všichni obyvatelé se zde oslovují „příbuzný“ (*tuugan*). Příbuzenství je pro Kyrgyzy velmi důležitou institucí a neznalost svého původu je pro Kyrgyza potupnou skutečností. Při seznamování s lidmi mívá první otázka na původ. Podle jmen rodičů, prarodičů a místa původu je Kyrgyz velmi rychle schopen odvodit původ. Při společenských akcích je možné se setkat s oslovením „Vážení příbuzní“ místo „Vážené dámy a pánové“. Zdroj: výsledky z autorčinných terénních výzkumů z období 2013 – 2015.

země se stal představitel sverního klanu *Sarybagyš* A. Akajev, v roce 2005 prezidentem byl zvolen jižan z klanu *Tejit* K. Bakijev a v roce 2011 jej nahradil severan A. Atambajev.¹⁶⁶

I když mám velké riziko, že by se z další části textu mohla stát zvláštní podkapitola, zde je nutně říci, proč je těžkým se vyhnout etnizaci prostředí, a jakou roli hraje historická minulost při nasměrování současného vývoje mezietnických vztahů Kyrgyzstánu.¹⁶⁷

Předpokládá se, že etnické konflikty a rozpory mají větší šance být vyřešeny se změnou generací. Do jaké míry musí být obtížným průběh generační změny anebo „vyrovnání“ s historickou minulostí, když to znesnadňuje politická situace v jednotlivých republikách. „Budují“ se národy a státy založené na etnocentrismu a náboženství místo světskosti a občanství, vždyť se „nějaký“ národ a stát „dobudovat“ musí¹⁶⁸. V Kyrgyzstánu se „budovaly“ národnostní identity Kyrgyzů, v Uzbekistánu Uzbeků apod. a menší míře se prosazovala idea „budování“ občanské identity, která by spojovala všechna etnika do jednoho společného národu. Jinými slovy, po rozpadu Sovětského svazu se ve středoasijských státech hlavní pozornost věnovala „budování“ národnostních identit titulárních etnik.¹⁶⁹

V Kyrgyzstánu (jestli jako výsledek na zesílení kyrgyzského nacionalismu po roce 2010) teprve nedávno začala být věnována pozornost etnickým minoritám, byť zatím ze strany státu než společnosti, a také spíše v kulturně-vzdělávacím směru. To je zatím jenom malý krok v procesu budování identity „Kyrgyzstánců“. To je však pořád pozitivnější jev, než „budování“ etnických minorit „nových Kyrgyzů“. Pro úspěšnější budování identity „Kyrgyzstánců“ je třeba, vedle vládních institucí, zvýšit účast a roli občanského sektoru, tedy jak etnických minorit, tak i titulárního etnika.¹⁷⁰

---

¹⁶⁶ ОЛЕНЕВ, М., *Роды и кланы Средней Азии. Каримовы, Рахмоновы, Ниязовы... (обзор)*. In: Центр Азия, [online], [cit. 2016-12-06]. Dostupné z: <http://www.centrasia.ru/newsA.php?st=1165821120>; *Биография*. In: Официальный сайт Президента Кыргызской Республики, [online], [cit. 2016-12-07]. Dostupné z: <http://www.president.kg/ru/prezident/biografija/>; *Акаев Аскар Акаевич*. In: МГИМО Университет МИД России, [online], [cit. 2016-12-07]. Dostupné z: <http://www.old.mgimo.ru/about/dossier/document3213.phtml>.

¹⁶⁷ МОКЕЕВ, А., *Этапы этнической истории кыргызского народа во второй половине IX первой – половине XVIII вв.* In: Lib.kg, [online], [cit. 2016-04-17]. Dostupné z: <http://www.lib.kg/mokeev-anvarbek-etapy-etnicheskoj-istorii-kyrgyzskogo-naroda-vo-vtoroj-polovine-ix-pervoj-polovine-xviii-vv/>.

¹⁶⁸ Brubaker, cit. dle SZALÓ, C., *Domov a jiná místa/ne-místa formování kulturních identit*. In: Sociální studia / Social Studies, [online], [cit. 2020-07-14]. Dostupné z: https://www.journals.muni.cz/socialni_studia/article/view/5525/4623.

¹⁶⁹ ISAACS, R., POLESE, A., *Between „imagined“ and „real“ nation-building: identities and nationhood in post-Soviet Central Asia*. In: Nationalities Papers: The Journal of Nationalism and Ethnicity, [online], [cit. 2016-04-09]. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00905992.2015.1029044>.

¹⁷⁰ Tamtéž.

Nezbytným je vyvíjet intenzivnější komunikaci mezi státem a obyvatelstvem, aby podněty postupovaly nejenom ze směru „ze shora dolů“, ale i opačně.¹⁷¹ V souvislosti s tímto se nabízejí další otázky. Co překáží komunikaci směrem „zdola nahoru“? Proč za uplynulá léta nezávislosti Kyrgyzstánu se ne každý jeho občan, ve většině případů to jsou reprezentanti etnických minorit, cítí být občanem, nebo dokonce se tohoto státu bojí? Třeba se domnívali, že na bázi identity „sovětského občana“ se dá „vybudovat“ občanskou loajalitu „nových Kyrgyzstánců“. K tomu, jak víme, nedošlo. Přičemž v sovětské době byli celé generace „Kyrgyzstánců“ vychovávány směrem k loajalitě ke státu. Proč se sovětský model budování národa a občanské ideologie ukázal být poměrně úspěšnější, než model nezávislého Kyrgyzstánu? Proč tato loajalita zmizela v postsovětském Kyrgyzstánu? Je možné hovořit o „jediném“ národu Kyrgyzstánu?

Zatím je jasné to, že hovořit o „jediném“ národu Kyrgyzstánu nelze. Tento proces je ve stádiu svého velmi komplikovaného vývoje. Je jasné také to, že vzhledem k bohatému historickému „etnickému dědictví“, projekt vývoje Kyrgyzstánu jako státu „Kyrgyzstánců“, se zdá být vhodnějším „mírným“ projektem, než projekt státu „Kyrgyzů“. Na druhou stranu však není možné přijít ke státu „Kyrgyzstánců“ bez státu „Kyrgyzů“ alespoň z toho důvodu, že Kyrgyzové mají právo na „svůj stát“ a hlavně mají možnost na realizaci tohoto práva. Podstatu Kyrgyzstánu jako svébytné země tvoří projekt „země Kyrgyzů“. Projekt „stát Kyrgyzstánců“ je další vývojovou fází Kyrgyzstánu na cestě, když už ne k ideálně demokratickému, právnímu státu (na „západní“ způsob), tak alespoň na cestě k relativně stabilně mírné (mezi-etnické) budoucnosti.

V současnosti však uvnitř etnických minorit dominují více pasivní nálady. Jejich jakoby „neutrální“ postoje k procesům vývoje národa (s nímž) a státnosti (v němž) žijí jak podle „kyrgyzstánského“, tak i „kyrgyzského“ projektu, oddalují onu budoucnost. Přičemž zastánci obou projektů musí pochopit, že vzájemná nepodporování, oddaluje společnou budoucnost, nikoliv budoucnost jednoho z nich.

Zájmy většiny etnických minorit spočívají více v hospodářské, zdravotnické, vzdělávací a jiných „blahobytných“ sférách země. Vyžadují zpětnou vazbu od státních struktur v tomto směru aktivněji, než směrem k dialogu o procesech budování národa a státu. Loajalita občanů vůči státu se charakterizuje nejenom vztahem určitých skupin společnosti ke státu, ale i charakterem jejich vztahů mezi sebou. Vzájemný postoj

---

¹⁷¹ Tamtéž.

k historické minulosti a paměti etnik určuje míru jejich vzájemného vnímání a respektování, tedy i míru jejich mírného soužití a společenského vývoje.¹⁷²

V případě Kyrgyzstánu se dostáváme do složité situace. Ve světle zesilujícího etnonacionalismu, zkreslení a nedostatečný výzkum historických událostí, se nejenom nedá zaujmout určitý postoj, ale i „vyrovnat se“ s minulostí. Dnes je jen málo studií a publikací, respektive dostupné široké veřejnosti, které by rozšířily rozhled Kyrgyzů a „Kyrgyzstánců“ o roli etnik ve vývoji Kyrgyzstánu. Dějiny se však píší i teď. „Kyrgyzstánci“ nestíhají poznat a „smířit“ se nejenom s minulými událostmi, ale i uchopit, nebo si uvědomit současné. Přitom apelace na historickou minulost v duchovním a praktickém životě, je velmi rozšířená zejména mezi Kyrgyzy. Čeho z toho je více: projevy uctívání staletých tradic Kyrgyzů a snaha pochopit sama sebe, nebo se jedná o projevy nacionalismu v jeho záporném pojmání¹⁷³?¹⁷⁴

Pravděpodobně by bylo vhodné rozlišovat jednotlivé etapy vývoje nezávislého Kyrgyzstánu, jelikož v postsovětském vývoji země se objevovaly jak pozitivní, tak i negativní projevy nacionalismu. V širším kontextu by se dalo hovořit o „pozitivním“ nacionalismu v období do roku 2010 a o zesilujícím etnonacionalismu v období po roce 2010. „Nově“ vzniklý samostatný Kyrgyzstán vznikl jako stát „Kyrgyzů“, což se nedá označit za něco překvapujícího, jelikož posílení své státnosti Kyrgyzové viděli především v národnostní samoidentifikaci.

I kdyby dnes Kyrgyzstán doplňoval řadu nacionalizujících států¹⁷⁵, minimálně při sovětské minulosti a současné zesilující islámské kultuře, maximálně při budoucím relativně stabilním ekonomickém, politickém, sociálním a kulturním vývoji, intenzivních migračních procesech a zapojení Kyrgyzstánu do procesů globalizace, by prostor pro vývoj (negativního) nacionalismu do určité míry omezoval.

Kyrgyzové, respektive Kyrgyzstánci jsou hrdí na své historické dědictví a často apelují na historickou minulost. Historie vlastního národa a země poskytují základ národního uvědomění, sjednocuje Kyrgyzy a ovlivňuje do určité míry jejich místo vůči svým sousedům, ať se jedná o souseda z vedlejší ulice, nebo ze sousedního státu.

---

¹⁷² SAHADEO, J., *History and memory: Implications for Pluralism in Kyrgyzstan and Ferghana Valley*. In: Global Centre for Pluralism, [online], [cit. 2016-04-12]. Dostupné z: http://www.pluralism.ca/images/PDF_docs/pluralism_papers/HistoryMemory_Implications_for_Pluralism_in_Kyrgyzstan_the_the_Ferghana_Valley_Global_Centre_for_Pluralism.pdf. S. 1.

¹⁷³ SCHNEIDEROVÁ, Z., *Muzeum romské kultury jako aktér národního obrození Romů*. In: DocPlayer.cz, [online], [cit. 2016-04-17]. Dostupné z: <http://www.docplayer.cz/37047644-Muzeum-romske-kultury-jako-akter-narodniho-obrozeni-romu.html>.

¹⁷⁴ МОКЕЕВ, А., *Этапы этнической истории кыргызского народа во второй половине IX – первой половине XVIII вв.* In: Lib.kg, [online], [cit. 2016-04-17]. Dostupné z: <http://www.lib.kg/mokeev-anvarbek-etapy-etnicheskoj-istorii-kyrgyzskogo-naroda-vo-vtoroj-polovine-ix-pervoj-polovine-xviii-vv/>.

¹⁷⁵ Koncepce R. Brubakera, kde etnická kultura majority se prosazuje na úkor minority. Tamtéž.

Politováníhodné je to, že historická minulost může být zkreslená nebo použita „proti“ Kyrgyzům a Kyrgyzstáncům samotným a obecně pro negativní účely.

I když minulost může být pro nás někdy skryta, přítomnost probíhá před našima očima. Minulost už se ovlivnit nedá, ale můžeme ovlivnit současnost tak, aby alespoň nejbližší generace potomků mohly být svědky toho, o čem píšu v předkládané práci.

Už nadešel čas pro to, aby nepokračoval ve své existenci pod trvalým výrazným vlivem minulosti, ale aby se zamyslel i nad současností a budoucností. Přišel čas na to, aby Kyrgyzové nakonec pochopili a přiznali si, že současný Kyrgyzstán by nebyl možným bez podílu netitulárních etnik Kyrgyzstánu na jeho vývoji, že Kyrgyzstán není jenom jejich vlastní a státem pro Kyrgyzy, že netitulární etnika nejsou „hosty“, ale plnohodnotnými obyvateli Kyrgyzstánu a Kyrgyzstán je jejich domovem. Stejně jako přišel čas i pro netitulární etnika Kyrgyzstánu, která po právu můžou být označována za národy Kyrgyzstánu, aby se cítili ve své zemi ne druhořadou částí obyvatelstva, která není u sebe doma. Kyrgyzové také mají právo na stejný přístup k veškerým zdrojům živobytí a vlastního vývoje, jako mají oni. Přišel čas na to, aby si netitulární etnika zvykla vidět vedle sebe Kyrgyzy (v kině, divadle, diskotéce, na předních pracovních pozicích, v drahých autech a dokonce v hlavním městě země).

Netitulární etnika by měla pochopit, že jejich neochota „dělit“ se s Kyrgyzy o svou „zónu komfortu“, přivedla a vede k tomu, že Kyrgyzové si to udělají samostatně a ve velmi otevřené a nepřijatelné formě. Je na čase, aby se ze strany netitulárních etnik nevyhýbalo komunikaci s Kyrgyzy, ale nacházet a jít na kompromisy a dialog. Netitulární etnika by měla pochopit, že projekt „stát Kyrgyzů“ může a měl by být jen dočasným projektem, dokud by měla trpělivost přečkat toto „vývojové“ období.

V době sovětského období, netitulární etnika podporovala a sdílela svůj veškerý potenciál s nečetnými Kyrgyzy na blaho společné budoucnosti. Netitulární etnika by měla pochopit, že dnes by se za pomoci jejich podpory Kyrgyzstán společensky rychle obnovil. Zatímco Kyrgyzové to obnovení a neurčitý vývoj „táhnou“ samostatně.

Nadešel čas, abychom se pokusili společně napsat současné dějiny Kyrgyzstánu tak, aby naši potomci nemuseli se smířovat s negativními momenty minulosti a vyhledávat je pro nepřijatelné použití v současnosti.

5.2. Oslava Dne Vítězství, 2017

5.2.1. Den Vítězství: „můj“ svátek – „tvůj“ svátek

V souvislosti s úsilím státu o formování budoucí generace Kyrgyzstánců založené na vědomí společných dějin, je třeba se zmínit o oslavách kyrgyzského státního svátku Dne Vítězství. Oslavy Dne Vítězství nejsou součástí oficiálního státního programu v oblasti upevnění mezinárodních vztahů, ale jak poukazují zejména poslední tři roky, rovněž přispívají k pocitu občanské spřízněnosti Kyrgyzstánců.¹⁷⁶

Mezi veterány Velké vlastenecké války, stejně jako mezi veterány „Afghánci“, patří občané Kyrgyzstánu, respektive Kirgizské SSR různých etnik. Ovšem i zde vznikají spory. Níže pro příklad uvedu jeden z nich.

Ředitelka džalal-abadského historického muzea (etnická Tatarka)¹⁷⁷ uvedla, že v její praxi se často vyskytuje otázka ze strany etnických Kyrgyzů, proč je v seznamu padlých vojáků města Džalal-Abad, Kyrgyzů ve srovnání s Rusy a Uzbeky, málo.¹⁷⁸ Vzhledem k tomu, že ředitelka muzea ponechala danou otázku jako téma pro případnou debatu, to vyvolalo ve mně velký výzkumný zájem. Proto jsem se obrátila s prosbou o konzultaci na vedoucího archiváře krajského archivu L. N. Halzovou (etnická Ruska).

L. N. Halzova potvrdila, že během své dlouhodobé práce s archivními materiály opakovaně narážela na dokumenty, které svědčily, že ve válečném období případy vyhýbání se Kyrgyzů odvodům do armády nebyly výjimkou. Archivářka však neupřesnila, zda tyto případy se týkaly Kyrgyzů – příslušníků města, anebo příslušníků Džalal-Abadské oblasti.¹⁷⁹

Rovněž podle *Книга памяти город Джалал-Абад*, kterou mně předložila ředitelka džalal-abadského historického muzea, z celkového počtu padlých Džalal-Abadců (2 576 lidí) nejvíce padlo Kyrgyzstánců ruské etnické příslušnosti – 44,2 %, následovaní Uzbeky – 21,9 %. Procento padlých Kyrgyzů je ve srovnání s počtem

---

¹⁷⁶ Srov. Pochod Nesmrtelného pluku v roce 2016:

Акция „Бессмертный полк в Кыргызстане“. In: Sputnik, [cit. 2017-07-15]. Dostupné

z: https://www.ru.sputnik.kg/trend/procession_immortal_regiment_20160507/;

ПЕТРОВ, А., *Наши Бессмертный полк*. In: Российская Газета, [cit. 2017-07-15]. Dostupné z:

<https://www.rg.ru/2016/04/28/v-kirgizii-podgotovilis-k-provedeniiu-marsha-bessmertnogo-polka.html>.

Pochod Nesmrtelného pluku v roce 2015:

ШЕСТАКОВА, Н., *В Бишкеке прошла акция „Бессмертный полк“*. In: Вечерний Бишкек,

[cit. 2017-07-15]. Dostupné

z: http://www.vb.kg/doc/312237_v_bishkeke_proshla_akciia_bessmertnyy_polk.html. Viz příloha č. 5, 6, 7.

¹⁷⁷ Dala přednost si zachovat anonymitu.

¹⁷⁸ Konzultace s ředitelkou džalala-abadského historického muzea (03. 04. 2017).

¹⁷⁹ Konzultace s archivářkou krajského archivu L. N. Halzovou (15. 04. 2017).

padlých Rusů a Uzbeků nižší a činí 14,2 %. Mezi padlými Džalalabadci též najdeme Ukrajince (7,3 %), Tatary (7 %), Tádžiky (2,4 %), Židy (1 %), Bělorusy (7 lidí), Armény (6), Kazachy (5), Ázerbájdžance (3), Baškiry (3) a Turkmeny, Dungany, Bulhary, Mordviny, Poláky a Němce po jedné osobě. V seznamu je také uvedeno, že 21 osob je nezvěstných.¹⁸⁰

Bylo rozhodnuto, že se obrátíme na statistické údaje městského a venkovského obyvatelstva ve válečném období. Avšak z toho důvodů, že v archivu nebylo možné dohledat potřebné statistické údaje ze 40. let 20. století (celostátní sčítání lidu v zemi proběhlo v roce 1926, 1939 a v poválečném období až v roce 1959) týkající se konkrétně města Džalal-Abad podle etnického klíče, ve zkoumání jsme musely vycházet z obecných statistických údajů Džalal-Abadského okruhu pro roky 1926 a 1939. Dle těchto údajů, základ předválečného městského obyvatelstva netvořili Kyrgyzové, ale především Rusové a Uzbeki, čemuž odpovídá i vyšší počet padlých Rusů a Uzbeků.¹⁸¹ Daný předpoklad jsme se snažily ověřit i dle sovětských statistických údajů sčítání lidu z roků 1959, 1970 a 1979, jestli i v poválečném období se dá pozorovat tendence, při které podíl Kyrgyzů na městském obyvatelstvu, ve srovnání s Rusy a Uzbeky, je výrazně nižší než na venkovském. Statistické údaje z roku 1959, 1970 a 1979 ukazují, že v těchto letech podíl Kyrgyzů na městském obyvatelstvu Ošské oblasti činilo 11,3, 16,0 a 23,1 % oproti 34,5, 32,4 a 26,8 % podílu Rusů a 26,5, 29,9 a 31,6 % podílu Uzbeků. Jinými slovy, zatímco ruské a uzbecké etnikum se soustřeďovalo ve městech, příslušníci kyrgyzského etnika tvořili absolutní většinu obyvatel venkova (srovnej 62,1, 65,9 a 67,7 % Kyrgyzů oproti 4,3, 2,6 a 1,5 % Rusů a 23,5, 25,2 a 25,6 % Uzbeků)¹⁸².

Tyto statistické údaje jsme též porovnali s údaji ze stejného období, které poskytuje současný státní statistický úřad. Zjistilo se, že ukazatel podílu městského obyvatelstva Džalal-Abadské oblasti je výrazně vyšší než ukazatel Ošské oblasti, což by znamenalo, že naprostou většinu obyvatelstva Ošské oblasti tvořilo venkovské obyvatelstvo (srovnej 30,6 % městského obyvatelstva v Džalal-Abadské oblasti k 9,7 % v Ošské oblasti v roce 1970 a 22,6 % k 8 % v roce 2009; 69,4 % venkovského

---

¹⁸⁰ Konzultace s ředitelkou džalala-abadského historického muzea (03. 04. 2017).

¹⁸¹ Konzultace s archivářkou krajského archivu L. N. Halzovou (15. 04. 2017).

Jako příklad srov. viz příloha č. 26, 27, 32.

¹⁸² V roce 1959 Džalal-Abadskou oblast sloučili s Ošskou. *Характеристика Ошской области.*

In: МЧС КР, [online], [cit. 2017-07-22]. Dostupné z: <http://www.mes.kg/ru/about/subordinate/oshskoi-obl/harakteristiki-osh-obl/>.

Konzultace s archivářkou krajského archivu L. N. Halzovou (15. 04. 2017).

Srov. viz příloha č. 29, 28, 30.

obyvatelstva v Džalal-Abadské oblasti k 90,3 % v Ošské v roce 1970 a 77,4 % k 92 % v roce 2009).¹⁸³

Podle jiných zdrojů vydaných státním statistickým úřadem vyplývá, že se podíl Kyrgyzů na městském a venkovském obyvatelstvu Džalal-Abadské oblasti postupně zvyšoval, až se jejich podíl na městském a venkovském obyvatelstvu oblasti zhruba vyrovnal – 72,6 a 71,6 %. V Ošské oblasti podíl Kyrgyzů na městském obyvatelstvu zůstal na rozdíl od ukazatelů v Džalal-Abadské oblasti stejný. I v roce 2009, kdy proběhlo poslední sčítání lidu, podíl Kyrgyzů na městském obyvatelstvu oblasti činil výrazný rozdíl ve srovnání s jejich podílem na venkovském obyvatelstvu, 17,4 a 73,1 % oproti 79,4 a 23,5 % podílu Uzbeků. Avšak, vezmeme-li podíl Kyrgyzů a Uzbeků na obyvatelstvu města Oš, nikoliv oblasti, nenajdeme žádné statistické údaje, až do roku 1989. Údaje z roku 2009 však ukazují, že se podíl příslušníků obou etnik na obyvatelstvu Oše k roku 2009 zhruba srovnal – 41,3 % oproti 48,3 % podílu Uzbeků.¹⁸⁴ Jinými slovy, ve všech uvedených zdrojích, ač místy s odlišnými ukazateli, se uvádí, že podíl příslušníků kyrgyzského etnika na městském obyvatelstvu jižního Kyrgyzstánu, byl od vzniku kyrgyzské státnosti nižší ve srovnání s etniky, která v té době představovaly (Rusové) a dodnes představují (Uzbeci) významné minority v zemi. Tato situace se začala měnit v 80. letech, respektive koncem 70. let 20. století, a dnes Kyrgyzové tvoří již 60,9 % městského obyvatelstva z celkového počtu populace Kyrgyzstánu.¹⁸⁵

V tomto dílčím výzkumu jsme se také snažily obrátit na současnou odbornou literaturu. Zjistilo se však, že současná odborná literatura na historicko-demografickou tematiku ve válečném období je omezena, respektive je málo zpřístupněna. Jak se zdá, i tato tematika se zatím dočkala jen omezené pozornosti ze strany současných odborníků.¹⁸⁶ Avšak, i když se nedala dohledat odborná literatura zabývající se výhradně demografickou situací v Kirgizii ve válečném období, uvedu jako příklad aspoň tři z nich, s nimiž jsem pracovala. Jsou to publikace *Кыргызстан: перспективы плюрализма*

---

¹⁸³ *Территория и население*. In: Национальный статистический комитет Кыргызской Республики, [online], [cit. 2017-07-22]. Dostupné z: <http://www.stat.kg/media/files/d5a59588-1ad7-4c9e-952d-451f4da124cb.pdf>. S. 5.

¹⁸⁴ *Население по национальности и языку*. In: Национальный статистический комитет Кыргызской Республики, [online], [cit. 2017-07-23]. Dostupné z: <http://www.stat.kg/media/files/9cd9d7ee-78f0-413e-885d-80f914049ebf.pdf>. S. 3-12.

¹⁸⁵ Tamtéž, s. 3.

¹⁸⁶ БАТЫРБАЕВА, Ш. Д., *Тенденции изменения численности населения Кыргызстана в 1939 – 1959 гг.* In: Кыргызско-Российский Славянский университет, Кафедра истории, культурологии и рекламы, [online], [cit. 2017-07-24]. Dostupné z: http://www.history.krsu.edu.kg/index.php?option=com_content&view=article&id=453:-----1939-1959-&catid=24&Itemid=56.

(2015)¹⁸⁷ autorky Э. Марат, kolektivní práce *Население Кыргызстана* (2004) pod editorstvím З. Кудабаев, М. Гийо а М. Денисенко а publikace *Население Кыргызстана в межпереписный период с 1926 по 1939 гг.* (2003) od autorky Ш. Д. Батырбаева.

5.2.2. Den Vítězství: „náš“ svátek

Zde bych podrobněji věnovala svou pozornost akci Nesmrtelný pluk. Do akce se Kyrgyzstán zapojil v roce 2012.¹⁸⁸ Cílem mezinárodní akce není jen uctívání památky předků – vojáků, pracovníků týlu а nevinných obětí, ale rovněž omezit snahy mocenských struktur v upravování historického materiálů а zachovat původnost oficiální historie.¹⁸⁹ Každý rok, 9. května oslavy Dne Vítězství а zvlášť akce Nesmrtelný pluk, sjednocují lid Kyrgyzstánu v jeden národ.

Obdobně působí projekt Nesmrtelný pluk i v Ruské federaci, kde i vznikl jako občanská iniciativa. Ostatně se v zakládající listině Nesmrtelného pluku přímo uvádí, že „alespoň“ jednou ročně občané Ruské federace bez ohledu на jejich politickou, náboženskou а etnickou příslušnost, tvoří jeden „Pluk“.¹⁹⁰

Každoročně v Kyrgyzstánu probíhá celá řada akcí věnované Dni Vítězství. Málokterá akce však vyvolala mezi Kyrgyzstánci tak velký ohlas, jejich dobrovolné zapojení do organizace а realizace aktivit jako je Nesmrtelný pluk.

---

¹⁸⁷ Autorka uvádí, že podle celosvazového sčítání lidu z roku 1926 z celkového počtu obyvatelstva Kirgizské autonomní oblasti, které sotva dosahovalo 1 milionu, ke kirgizskému etniku se přihlásilo 67 % obyvatel а k uzbekému а ruskému 11 %. Avšak kolektivizace а industrializace v období 30. – 50. let 20. století vedly k výraznému růstu podílu ruského etnika, což způsobilo změnu ve statusu kirgizského etnika jako titulárního, на minoritní. МАРАТ, Э., *Кыргызстан: перспективы плюрализма*. In: Global Centre for Pluralism, [online], [cit. 2017-07-23]. Dostupné z: http://www.pluralism.ca/images/PDF_docs/ericamarat_prospectforpluralism_RU.pdfhttp://www.pluralism.ca/images/PDF_docs/ericamarat_prospectforpluralism_RU.pdf. S. 6.

¹⁸⁸ První pochod pluku se v republice uskutečnil o rok později. *К акции „Бессмертный полк“ в этом году присоединится Нарын*. In: Sputnik, [online], [cit. 2017-05-30]. Dostupné z: <https://www.ru.sputnik.kg/society/20170503/1033199641/k-bessmertnomu-polku-v-ehdom-godu-prisoedinitsya-naryn.html>; *Бессмертный полк. Летопись*. In: Официальный сайт движения „Бессмертный полк“, [online], [cit. 2017-05-31]. Dostupné z: <http://www.moypolk.ru/LETOPIS-POLKA>; *Бессмертный Полк в столице Кыргызстана – Бишкеке*. In: Официальный сайт движения „Бессмертный полк“, [online], [cit. 2017-05-31]. Dostupné z: http://www.static.moypolk.ru/sites/default/files/news-files/federal/v_bishkeke_proshla_akciya_bessmertnyu_polk_0.mp4; *В Оше (Кыргызстан) пройдет колонна Бессмертного Полка*. In: Официальный сайт движения „Бессмертный полк“, [online], [cit. 2017-05-31]. Dostupné z: <http://www.static.moypolk.ru/v-oshe-kyrgyzstan-proydet-kolonna-bessmertnogo-polka>.

¹⁸⁹ *Nesmrtelný pluk v Česku: důstojná odpověď на zkreslování historie*. In: Aliance národních sil, [online], [cit. 2017-05-30]. Dostupné z: <https://www.aliacens.cz/single-post/2017/04/26/Pochod-Nesmrteln%C3%BD-pluk-Praha-852017>.

¹⁹⁰ *Устав Полка*. In: Официальный сайт движения „Бессмертный полк“, [online], [cit. 2017-05-31]. Dostupné z: <http://www.static.moypolk.ru/ustav-polka>.

Organizace oslav ke Dni Vítězství byla spíše doménou státu, proto i podoba jejich oslav byla oficiální – vojenské přehlídky, masové divadelní přestavení, sportovní závody, povinná účast státních institucí apod. Organizace a průběh Nesmrtelného pluku rovněž nepředstavovaly výjimku. V Kyrgyzstánu, na rozdíl od Ruské federace, kde daná akce vznikla bez nařízení „ze shora“, Nesmrtelný pluk již od začátku byl výsledkem aktivní spoluúčasti vládních struktur. Ostatně realizace obdobných akcí se v Kyrgyzstánu jen stěží obejde bez koordinace s místními státními orgány.¹⁹¹ Nicméně Nesmrtelný pluk poskytl prostor pro stejně smýšlející občany a jejich uvědomění jako celek.

Jak ukazuje dění, vedle masových akcí mohou být inspirující a sjednocující, do jisté míry, i vystoupení jednotlivých občanů. Obyvatele vesnice Korumdu v Issyk-Kulské oblasti (severní Kyrgyzstán) spojuje stejný skutek. Taalajbeka Borombajeva a Rašita Gizatulina z vesnice Šekaftar v Džalal-Abadské oblasti (jižní Kyrgyzstán) postavili a zrekonstruovali ve svých vesnicích pomníky padlým vojákům, kteří odešli na frontu Velké vlastenecké války.¹⁹²

Borombajev postavil, Gizatulin zrekonstruoval, pomníky padlým vojákům ve svých vesnicích za vlastní finanční prostředky – Borombajev na prostředky získané z prodeje krávy a Gizatulin si za tímto účelem vzal bankovní půjčku. Rovněž za vlastní finance zorganizovali slavnostní odhalení pomníků, pohoštění návštěvníků, včetně představitelů místních státních orgánů. Počínání obou mužů se těšilo výrazné podpoře ze strany místní veřejnosti. Gizatulin zastává názor, že podobné „národní“ akce, upevňují vztahy mezi etniky a společně s dalšími obyvateli vesnice zorganizoval pochod Nesmrtelného pluku, který uskutečnil ve Šekaftaru o rok dříve, než v administrativním

---

¹⁹¹ Iniciátorem zapojení země do tohoto, dnes už mezinárodního hnutí, byl pracovník oddělení pro sociální a kulturní vývoj magistrátu města Oš K. Tašibajev. Před konáním Nesmrtelného pluku v Oši v roce 2013, Tašibajev byl jedním z organizátorů obdobné akce s názvem „Věčně živí, stále ve službě“, která se konala v Oši v roce 2012. Pochod Nesmrtelného pluku v Biškeku v roce 2014 a 2015 byl zorganizován představiteli městské samosprávy. ПЕТРОВ, А., *Наши Бессмертный полк*. In: Российская газета, [online], [cit. 2017-05-31]. Dostupné z: <https://www.rg.ru/2016/04/28/v-kirgizii-podgotovilis-k-provedeniiu-marsha-bessmertnogo-polka.html>; ШЕСТАКОВА, Н., *В Бишкеке прошла акция „Бессмертный полк“*. In: Вечерний Бишкек, [online], [cit. 2017-05-31]. Dostupné z: http://www.vb.kg/doc/312237_v_bishkeke_proshla_akciiia_bessmertnyu_polka.html; Устав Полка. In: Официальный сайт движения „Бессмертный полк“, [online], [cit. 2017-05-31]. Dostupné z: <http://www.static.moypolk.ru/ustav-polka>.

Что такое „Бессмертный полк России“ (БПР) и чем он отличается от народного Бессмертный Полк. In: Официальный сайт движения „Бессмертный полк“, [online], [cit. 2017-06-1]. Dostupné z: <http://www.moypolk.ru/что-такое-bessmertnyu-polk-rossii-bpr-i-chem-otlichaetsya-ot-narodnogo-bessmertnyu-polka>.

¹⁹² Z vesnice Korumdu odešlo na frontu 119 obyvatel, z nichž se nevrátilo 79. *Житель Ыссык-Куля воздвиг монумент участникам ВОВ, продав свою корову*. In: Sputnik, [online], [cit. 2017-06-04]. Dostupné z: <https://www.ru.sputnik.kg/society/20150326/1014832454.html>.

Житель Джалал-Абада взял кредит, чтобы достроить памятник бойцам ВОВ. In: Sputnik, [online], [cit. 2017-06-04]. Dostupné z: <https://www.ru.sputnik.kg/society/20150330/1014889949.html>; *Житель Шекафара организовал шествие Бессмертного полка у себя в селе*. In: Sputnik, [online], [cit. 2017-06-04]. Dostupné z: <https://www.ru.sputnik.kg/society/20160509/1025096708.html>.

centru oblasti Džalal-Abadu. Díky své činnosti se spřátelili Borombajev (etnický Kyrgyz) s Gizatulinyem (etnický Tatar).¹⁹³

Uvedené příklady poukazují na život obyčejných Kyrgyzstánců, jejich přemýšlení a vnímání okolí, které nejsou zkomplikované politickými, finančními, kulturními či jinými hesly. Jsou to příklady dalších jím podobným Kyrgyzstánců, kteří v obtížných politických, sociálních a ekonomických podmínkách, žijí si život, kde mezietnické rozdíly nestojí na pořadu dne.¹⁹⁴ Jsou to tak příklady, kdy Kyrgyzstánci začínají projevovat vlastní iniciativu, i kdyby jejich iniciativa měla omezený význam a jednoduchý charakter. Z tohoto hlediska se studium etnické problematiky v Kyrgyzstánu zdá být zajímavé, jelikož je nutné zjistit, za jakých okolností se vztahy mezi etniky začínají komplikovat.

Dnes je téma Velké vlastenecké války zatím jedním z mála historických témat, která by u Kyrgyzstánců mohla vyvolat pocit občanské sounáležitosti na celostátní úrovni. Některé příběhy dokonce svědčí o tom, že téma Velké vlastenecké války dokáže posloužit vhodnou půdou pro překonání i konfesijních rozdílů. V roce 2015 se ve vsi Beš-Kungej v Čujské oblasti (severní Kyrgyzstán) uskutečnilo slavnostní odhalení opraveného pomníku válečným letcům I. Tarančijevu (Kirgizská SSR) a A. Tkačevu (Smolenská oblast, RSFSR). Při této příležitosti byl pomník posvěcen farářem pravoslavné církve a imámem.¹⁹⁵

Oslavy společných svátků jako je Den Vítězství, jsou na rozdíl od oslav Nooruzu (Svátek jara), nebo Druhých Světových nomádských her, mohou zmobilizovat soucit občanské / národní solidarity a lépe ukazují společné historické „výdobytky“ minulých generací. Vyvíjet pocit občanské solidarity a vlastenectví na základě „společných dějin“, je jedním z klíčových aspektů občanského vyrovnání příslušníků rozmanité kyrgyzské společnosti. V daném případě kořeny „společných dějin“, v širším smyslu, sahají k sovětské minulosti země. Proto, i dnes probíhají oslavy v sovětském formátu, v zemi obecně jsou patrné stopy sovětské epochy.

Odkaz Kyrgyzstánu na svou sovětskou minulost neznamena „zpětnou“ či „zaostalou“ podobu jeho současného vývoje. A to i tehdy, kdy politická, ekonomická, sociální, kulturní a zejména bezpečnostní vládní rozhodnutí a okolností tomu moc nenavědčují. Ostatně vyškrtnout z historické minulosti země téměř 70 let sovětské epochy, se nepředstavuje možným, alespoň z jednoho historického důvodu. Jde o to,

---

¹⁹³ Тамтѣж.

¹⁹⁴ Porovnání s obsahem rozhovorů respondentů během svých terénních výzkumu.

¹⁹⁵ В Беш-Кунгее открыли отреставрированный памятник Таранчиеву и Ткачеву. In: Sputnik, [online], [cit. 2017-07-20]. Dostupné z: <https://www.ru.sputnik.kg/society/20150504/1015357730.html>.

že kyrgyzská státnost byla kyrgyzskému národu „dopřána“ Sověty. Proto k přeorientování Kyrgyzstánu směrem na „Západ“ v brzké době dojde jen stěží. Nesmíme též zapomenout na stále přetrvávající vrstvu kyrgyzské společnosti, která se označuje jako sovětská generace, která je široko zastoupena mezi obyvatelstvem země dodnes.

Ať se tedy jedná o jakoukoliv státní a společenskou sféru, nelze se obejít bez zmiňování sovětské minulosti. Stejně tak i kořeny problematiky kyrgyzsko-uzbeckých vztahů v současném Kyrgyzstánu jsou odvozeny ze sovětské minulosti země. To však neznamena nemožnost jejího vyřešení v budoucnu. Pouhé zjišťování, že určitý problém, spor, konflikt je pozůstatkem sovětské, respektive carsko-ruské koloniální politiky, řešení aktuálních problémů Kyrgyzstánu neprospívá. Stejně jako jeho opakovatelné zmiňování v různých psaných a nepsaných zdrojích nemění nic na tom, že s někdejšími sovětskými spornými otázkami se budou muset vyrovnat postsovětská generace.

I kdyby historický vývoj Kyrgyzstánu byl jiný, obdobné nevyřešené problémy po sobě mohla zanechat rovněž kterákoliv jiná mocnost. Je třeba si uvědomit, že při formulaci stanovisek k jednotlivým aspektům problémů, a zejména při jejich řešení, nestačí jenom znalost historických souvislostí, ale také umění se vyrovnat s minulostí, odhodlanost a schopnost racionálního řešení historických sporů ve světle aktuálního dění.

Aktuální dění Kyrgyzstánu nám zatím ukazuje, že se v zemi usiluje o formování národa, přesněji o posilování nejenom etnické (rozuměj titulárního etnika), ale i občanské složky společnosti.¹⁹⁶ Problémem je, že to nejsou procesy plnohodnotné, nebo stabilní. Průběh těchto (ale i dalších) procesů ukazuje, že od doby získání nezávislosti se Kyrgyzstán nachází ve stavu, kde není jisté a jasné, zda mu i nadále je historickým osudem dopřáno, aby se dotvořil.

5.3. Ošský konflikt

Za dvacet devět let nezávislosti země se odehrála celá řada konfliktů, které měly etnický charakter, respektive byly prezentovány jako mezi-etnické konflikty.¹⁹⁷ Jestli

---

¹⁹⁶ HLOUŠEK, V. – STRAPÁČOVÁ, M., *Budování státu a národa v podmínkách postkonfliktní rekonstrukce Kosova*. In: Mezinárodní politologický ústav/The International Institute of Political Science, [online], [cit. 2017-05-30]. Dostupné z: <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=648>.

¹⁹⁷ Konfliktní potenciál země je vysoký. Nejedná se jenom o mezi-etnické konfliktní situace a konflikty, ale též o příhraniční, vnitropolitické spory o vodu, které kdykoliv můžou vyvrcholit v (ozbrojenou) konfliktní situaci a rozsáhlejší konflikt. Například, v roce 2013 bylo na hranicích Kyrgyzstánu zaregistrováno 41 konfliktních situací. *С начала года на границах Кыргызстана зафиксирован 41 конфликт*. In: K-News, [online], [cit. 2016-05-11]. Dostupné

vznik obdobných konfliktů z 90. let minulého století (období tzv. pozdního Sovětského svazu)¹⁹⁸ byl výsledkem sovětské etnické politiky, pak příčiny současných etnických konfliktů pocházejí nejenom ze sovětských dob, ale rovněž ze současné neúčinnosti i bez tak nepromyšlené, a proto i chybné státní politiky.

Etnický konflikt z roku 2010 jasně ukázal, jak může být použita etnická otázka v bojích nejenom o politickou moc. Rovněž tento konflikt prokázal krizi celého systému státního řízení etnické politiky a definitivní konec prvků někdejší sovětské ideologie internacionalismu.¹⁹⁹ Avšak důležitějším zjištěním byla konceptuální a faktická absence celoobčanské (kyrgyzstánské) ideologie, na jejímž základě by se mohlo hovořit o formování vztahů občanů ke státu.²⁰⁰ Rovněž Ošský konflikt odhalil neaktuálnější sociální a ekonomické problémy jižního regionu země.

Ve světle výše uvedených aspektů kyrgyzsko-uzbecké problematiky a vnitroregionálního dění, analýza Ošského konfliktů z roku 2010 je tím nejvhodnějším způsobem ukázat danou etapu vývoje kyrgyzsko-uzbeckých vztahů v kontextu aktuálních politických, ekonomických a sociálně-kulturních specifik Jižního Kyrgyzstánu.

---

z: http://www.knews.kg/action/38275_s_nachala_goda_na_granitsah_kyrgyzystana_zafiksirovan_41_konflikt/.

K září 2013 se uvádí přibližně 145 konfliktních zón mezi etniky. *В Кыргызстане около 145 конфликтных межэтнических точек*. In: K-News, [online], [cit. 2016-05-11]. Dostupné z: http://www.k-news.kg/society/37410_v_kyrgyzystane_okolo_145_konfliktnyih_mejetnicheskikh_tochek.

Podle Global Peace Index (globální index míru) 2015 Kyrgyzstán je na 12. místě oproti roku 2013, kdy byl na 131. místě (pro srovnání Česká republika je na 10., Sierra Leone – 59., Kosovo – 69. anebo Venezuela – 142.; Kazachstán – 87., Turkmenistán – 106., Tádžikistán – 108., Uzbekistán – 113. *Global Peace Index 2015*, [online], [cit. 2016-05-11]. Dostupné z: http://www.economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2015/06/Global-Peace-Index-Report-2015_0.pdf.

¹⁹⁸ *Хрупкий мир в Оше*. In: Радио Свобода, [online], [cit. 2016-05-11]. Dostupné z: <http://www.svoboda.org/content/article/25416839.html>.

¹⁹⁹ МУРЗАКУЛОВА, А. Дж. – ДЯТЛЕНКО, П. И., *Аналитический отчет. Политика управления этнокультурным многообразием в Кыргызстане: прошлое, настоящее, будущее?* Бишкек 2012, s. 4.

²⁰⁰ Příhraniční spory rovněž nezlepšuje vývoj kyrgyzsko-uzbeckých mezietnických a mezistátních vztahů. V březnu roku 2016 uzbecká vojenská jednotka se 40 muži s vojenskou technikou obsadila sporné území Čalasart Džalal-Abadské oblasti, čímž vyvolala velké nepokoje ze strany místního kyrgyzského obyvatelstva. Bouřlivé nálady místního obyvatelstva se snažila využít pro své politické cíle kyrgyzská opozice, které prohlásila, že prezident Almazbek Atambajev, rovněž jako jeho předchůdci, toto sporné území připravuje předat Uzbekistánu. Obsazení Čalasartu uzbeckými vojáky, stejně jako i dalšího sporného území na kyrgyzsko-uzbecké hranici, mohl využít uzbecký prezident Islam Karimov. Uzbecká vnější (tím méně vnitřní) politika je v porovnání s Kyrgyzstánem jen málo ovlivnitelná „třetími strany“. Uzbecká politika je tak nepředvídatelná, a to nejenom vůči svým sousedům v regionu (zejména Kyrgyzstánu), ale i vůči významným regionálním aktérům, jakou je Ruská federace. V roce 2006 Uzbekistán ukončil své členství v Organizaci Smlouvy o kolektivní bezpečnosti (OSKB) a v roce 2008 v Euroasijském ekonomickém společenství (EAES). Uzbekistán blokuje celou řadu iniciativ OSKB a ŠOS (Šanghajská organizace pro spolupráci) v afghánské problematice (navrhuje alternativní formát jejího řešení „6+3“, tedy skupinu států, které bezprostředně sousedí s Afghánistánem včetně Turkmenistánu, Pákistánu a dva vnější aktéry – Spojené státy americké a NATO, a vylučuje členské státy OSKB Kyrgyzstán a Kazachstán, které s Afghánistánem nesousedí. ЛУЗЯНИН, С., *Центральная Азия: измерения безопасности и сотрудничества*. In: Перспективы, [online], [cit. 2016-05-11]. Dostupné z: http://www.perspektivy.info/table/centralnaja_azija_izmerenija_bezопасnosti_i_sotrudnichestva_2012-02-06.htm.

Definice konfliktu. Ošský konflikt z roku 2010 se sice přibližuje k definici občanské války či vnitrostátního konfliktu, avšak začínal jako konfliktní situace, která rapidně přešla v intenzivní konflikt.²⁰¹ Přitom ošský konflikt byl formou hrozby etnické a kulturní identifikace. Identifikace však *a priori* není příčinou konfliktu. Je pouhým základem pro mobilizaci stran konfliktu.²⁰²

Příčiny Ošského konfliktu. Ošskému konfliktu předcházela tzv. dubnový státní převrat téhož roku. Byl sesazen prezident Kurmanbek Bakijev (představitel jižních klanů) a moci se ujala dočasná vláda pod vedením Rozy Otunbajevové.²⁰³ Veškeré politické síly se snažily připravit na možné přerozdělení moci v zemi, včetně předních uzbeckých lídrů. Meziklanové boje o moc a mocenské vakuum vedlo ke ztrátě kontroly nad vnitropolitickou situací v jižním regionu. Tak v noci z 10. na 11. června došlo v jednom z ošských zábavných zařízení k potyčce mezi mladými lidmi kyrgyzského a uzbeckého etnika. Důvodem k potyčce byl spor o autoritu. Avšak již během několika hodin se situace vymkla kontrole a přešla v násilné srážky mezi Kyrgyzy a Uzbeky v různých částech města.²⁰⁴

Vadim Kozyulin²⁰⁵ z Ústavu ruských politických studií (ПИР-Центр²⁰⁶) tvrdí, že příčiny konfliktů sahají až k dobám carského Ruska. Uvádí, že vztahy mezi oběma etniky nikdy nebyly úplně jednoduché. Obě etnika považují toho druhého za přistěhovalce a sebe samo za domorodé obyvatelstvo. Tradičně kyrgyzští Uzbekové²⁰⁷ vedou usedlý způsob života. Ačkoliv jsou zemědělci, obchodníci a podnikatelé, „nemají“

---

²⁰¹ КОЗАЧКОВ, М., *Кыргызстан и Узбекистан: к вопросу границы и региональной стабильности*. In: Центральная Евразия, [online], [cit. 2016-05-28]. Dostupné

z: <http://www.ceasia.ru/forum/kirgizstan-i-uzbekistan-k-voprosu-granitsi-i-regionalnoy-stabilnosti.html>.

²⁰² КАМЕНКО, И., *Социальные конфликты: угрозы реальные и мнимые*. In: Kyrgyztoday.kg, [online], [cit. 2016-05-28]. Dostupné z: <http://www.kyrgyztoday.kg/arhiv/makala/31296/ivan-kamenko-sotsialn%C4%B1e-konflikt%C4%B1-ugroz%C4%B1-realn%C4%B1e-i-mnim%C4%B1e>.

²⁰³ Klanová příslušnost Rozy Otunbajevové se nedá určit jednoznačně. Severanka, která byla vychována v Oši a Biškeku. Ve své politické kariéře spolupracovala s představiteli jak severní, tak i jižní politické elity. V kyrgyzské politice osobnost Rozy Otunbajevové lze označit za kontroverzní. Více na КНЯЗЕВ, А., *Státní převrat 24. března 2005*. In: Oficiální webová stránka Alexandra Knyazeva, [online], [cit. 2016-05-28]. Dostupné z: http://www.knyazev.org/books/Gov_over_3.pdf.

²⁰⁴ *Ошские события напомнили о межэтническом конфликте 20-летней давности*. In: РИА Новости, [online], [cit. 2016-05-28]. Dostupné z: <http://www.ria.ru/world/20100611/245262070.html>.

²⁰⁵ Vzhledem k hojnému počtu variací a zdrojů k tématu ošských událostí, jsem si pro účely dané práci zvolila publikaci tohoto autora. КОЗЮЛИН, В., *Ошский конфликт: драма с продолжением*. In: ПИР-Центр, [online], [cit. 2016-05-28]. Dostupné z: http://www.pircenter.org/kosdata/page_doc/p2232_1.pdf.

²⁰⁶ Ústav ruských politických studií je ruskou nevládní organizací, která byla založena v roce 1994 a zaměřuje se na oblast mezinárodní bezpečnosti, nešíření jaderných zbraní a odzbrojení; od roku 2010 má poradní status při OSN. ПИР-Центр, [online], [cit. 2016-05-28]. Dostupné z: <http://www.pircenter.org/pages/48-about-pir-center>.

²⁰⁷ Je třeba z určitých důvodů odlišovat mezi kyrgyzskými a uzbeckými Uzbeky. Rozdíly jsou mezi nimi dány vlivem specifik politického a sociálně-kulturního prostředí obou států. Dále by se dalo hovořit o vnitroregionálních odlišnostech Uzbeků uvnitř Kyrgyzstánu. Například nookatsí a větší část uzgenských Uzbeků se liší od ošských a džalalabadských tím, že jedni převážně představují venkov a ti druzí – městské obyvatelstvo. Průběh Ošského konfliktu prokázal, že mezi místními uzbeckými lidry ne vždy dochází ke konsensu. Jako příklad uvedu uzgenské Uzbeky, kteří se odmítli zúčastnit konfliktu.

obecný zájem o studium na státních vysokých školách, zastoupení ve státních úřadech či bezpečnostních orgánech.

Kyrgyzská část obyvatelstva města Oš a Džalal - Abad se skládá především z přistěhovalců z horských oblastí země a jejich potomků. Mnozí z nich oproti Uzbekům absolvují místní vysoké školy a ucházejí se o zaměstnání na státních úřadech (například soudy, policie nebo státní zastupitelství). Mezi Kyrgyzy a Uzbeky jsou proto očividné sociální a ekonomické rozdíly. Ačkoliv Uzbeki neprojevují častý zájem o kyrgyzstánské vzdělání²⁰⁸, řídí však podstatnou část obchodu. Uzbecké čtvrtě se nazývají („mahall'a“²⁰⁹). Kyrgyzové převážně zastupují státní (administrativní, silové) pozice, přesto výše příjmů u většiny z nich není vysoká. Ačkoliv ani výše příjmů většiny Uzbeků není moc odlišná od Kyrgyzů, majetkové rozdíly mezi dvěma entitami se jeví, a také se uvádí jako hlavní neslučitelný bod ve vzájemných vztazích.²¹⁰

V Kyrgyzstánu nejčastěji dochází k tzv. domácím konfliktním situacím, kde stranami konfliktu sice mohou být různá etnika, ale nemůžeme je kvalifikovat jako mezietnické, jelikož původně nevznikají jako mezietnické a rozsáhlé konflikty. Tím pádem mezietnické konflikty mají původ v místních „pubertáckých“ potyčkách, které za

---

²⁰⁸ Uzbeki mají přístup ke střednímu a vysokoškolskému vzdělání. Uzbecké mládež však upřednostňuje spíše uzbekistánské nebo uzbecké univerzity – Kyrgyzsko-Uzbecká univerzita, *Univerzita Družby narodov* Alyma Batyrova nebo dokonce zahraniční univerzity. Na druhou stranu přibližně do roku 2005 studoval na státních univerzitách v Kyrgyzstánu i velký počet uzbekistánských studentů, a to včetně studentů z Taškentu. Zdroj: z vlastních vzpomínek a studijních zkušeností autorky.

Kyrgyzští Uzbeki udržují vztahy s „historickou vlastí“ ve většině v osobní rovině – uzavření sňatků, příbuzenství. Srov. КАДЫРОВ, Д., *Узбеки Казахстана и казахи Узбекистана. Диаспоры – это хорошо, но "топорный" подход Ташкента к границам – плохо*. In: ЦентрАзия, [online], [cit. 2016-05-28]. Dostupné z: <http://www.centrasia.ru/newsA.php?st=1034910480>.

²⁰⁹ Ovšem v některých tzv. uzbeckých *mahall'ach* mohou bydlet i Kyrgyzové. Podíl Kyrgyzů může být menší, ale většinou se jednalo o (alespoň před ošským konfliktem z roku 2010) naprosto běžné a bezkonfliktní soužití. Například v Džalal - Abadu, kde se na rozdíl od většího Oše, uzbecké a kyrgyzské čtvrti se razantně nevymezovaly.

Ačkoliv po konfliktu z roku 2010 došlo k určitému poklesu společného soužití, dnes se dá opět pozorovat společné soužití obou etnik (například v panelových domech v Oši). Obě etnika sdílejí nejenom společný panelák, ale i stejnou ulici a sídliště jako celek. Promíchané společné bydlení je záměrné, aby se obě entity navzájem moc neseparovaly. Kromě toho, ještě do roku 2010 Kyrgyzové a Uzbeki nemuseli nutně žít separátně. Ačkoliv je i dnes znatelné etnické napětí, některé lokality vedle sebe existují na základě sousedských vztahů.

²¹⁰ Vadim Kozjulín uvádí, že většina Kyrgyzů je vnímána a dokonce zaujímá v sociální struktuře pozice „lumpenů“. Autor pro lepší porozumění bohužel neuvádí, kým a proč konkrétně jsou Kyrgyzové vnímáni jako „lumpeni“. КОЗЮЛИН, В., *Ошский конфликт: драма с продолжением*. In: ПИР-Центр, [online], [cit. 2016-05-30]. Dostupné z: http://www.pircenter.org/kosdata/page_doc/p2232_1.pdf. *Lumpeny* se označuje deklasovaná, znevýhodněná marginální skupina; může to být skupina, která zahrnuje široké spektrum osob, například dlouhodobě nezaměstnaní osoby nebo osoby málo přispívající vývoji společnosti. Nejbližším synonymem tohoto terminu je výraz *podtřída*. *Slovník cizích slov*, [online], [cit. 2016-05-28]. Dostupné

z: <http://www.slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/underclass>; BLAHA, O., *Jazykové – nezbeda, rozštak, darebak a grazl*. In: Český rozhlas, [online], [cit. 2016-05-28]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/olomouc/okenko/_zprava/jazykove-nezbeda-rostak-darebak-a-grazl--268318.

určitých okolností přecházejí do mezietnického konfliktu. Neměli bychom opomíjet místní kulturu, která spočívá v „bojovném duchu“ mužů, zejména v mladistvém věku.²¹¹

I příhraniční konfliktní situace mají původ v „pubertálních“ srážkách. Expert na středoasijský region Vladimir Paramonov uvádí, že se nejedná o (mezietnický) konflikt, ale o konfliktní situaci.²¹² Podle dalšího odborníka, Ivana Kamenkova, mezietnické konflikty jsou nezapříčiněny etnickými, jazykovými, náboženskými a kulturními odlišnostmi, které jsou doplňujícími konfliktogenními a mobilizujícími faktory, jimiž jsou maskovány skutečné zájmy aktérů konfliktu.²¹³

Иlja Gerasimov spatřuje příčiny etnických konfliktů v Kyrgyzstánu v historickém vývoji regionu, které ještě doplňuje o socioekonomické faktory. Gerasimov uvádí, že mezietnické vztahy v sovětském období byly ve většině případů přátelské. Od 80. let 20. století se v důsledku zhoršujících se socioekonomických poměrů etnodemografická situace změnila. Masová migrace Rusů a ruský mluvícího obyvatelstva, Němců, Židů a dalších etnik z Kyrgyzstánu především do Ruska, Německa, Izraele a USA vedlo k tomu, že obyvatelstvo jižního Kyrgyzstánu začali tvořit primárně Kyrgyzové a Uzbeki. Tradičně kyrgyzské a uzbecké rodiny jsou mnohohdětné. Získání nezávislosti Kyrgyzstánem bylo doprovázeno závažnými problémy, které způsobily překotný pokles životní úrovně obyvatelstva. Rovněž socioekonomické problémy zapříčinily vnitřní migraci obyvatelstva. Migrace se neprojevila jen v migraci venkovního obyvatelstva do měst, ale také v meziregionálních migračních vlnách, jako například z Narynské, Issyk-Kul'ské a jižních oblastí primárně na sever, do Čujské oblasti a hlavního města Biškeku. Původní státní demografická politika pozbyla svou aktuálnost

---

²¹¹ Například zbití dvou kyrgyzských mladíků Dungany kvůli sporu o volné místo v místní internetové kavárně v únoru 2006 ve vesnici Iskra v Čujské oblasti, vyvolal konfliktní situaci mezi dunganskou a kyrgyzskou mládeží. Rovněž napětí mezi etniky vyvolal spor o autoritu mezi kyrgyzskými a tádzickými mladíky ve vesnici Andarak Batkenské oblasti. Ošský konflikt z roku 2010 začal srážkou mezi kyrgyzskou a uzbeckou mládeží v kasinu. МАРАТОВА, М., *Из Искры возгорелось пламя : Киргизо-дунганский конфликт начался из-за место у компьютера*. In: ЦентрАзия, [online], [cit. 2016-05-28]. Dostupné z: <http://www.centrasia.ru/newsA.php?st=1139608140>. Srov. В *Киргизии киргизы и дунганы столкнулись на национальной почве*. In: NEWSru.com, [online], [cit. 2016-05-28]. Dostupné z: http://www.newsru.com/arch/world/06feb2006/dung_kirg.html; *Ошские события напомнили о межэтническом конфликте 20-летней давности*. In: РИА Новости, [online], [cit. 2016-05-28]. Dostupné z: <http://www.ria.ru/world/20100611/245262070.html>; КАМЕНКО, И., *Социальные конфликты: угрозы реальные и мнимые*. In: Kyrgyztoday.kg, [online], [cit. 2016-05-30]. Dostupné z: <http://www.kyrgyztoday.kg/arhiv/makala/31296/ivan-kamenko-sotsialn%C4%B1e-konflikt%C4%B1-ugroz%C4%B1-realn%C4%B1e-i-mnim%C4%B1e>.

²¹² КОЗАЧКОВ, М., *Кыргызстан и Узбекистан: к вопросу границы и региональной стабильности*. In: Центральная Евразия, [online], [cit. 2016-05-28]. Dostupné z: <http://www.ceasia.ru/forum/kirgizstan-i-uzbekistan-k-voprosu-granitsi-i-regionalnoy-stabilnosti.html>.

²¹³ КАМЕНКО, И., *Социальные конфликты: угрозы реальные и мнимые*. In: Kyrgyztoday.kg, [online], [cit. 2016-05-28]. Dostupné z: <http://www.kyrgyztoday.kg/arhiv/makala/31296/ivan-kamenko-sotsialn%C4%B1e-konflikt%C4%B1-ugroz%C4%B1-realn%C4%B1e-i-mnim%C4%B1e>.

a nová prakticky neexistovala, což problematizovalo sféru řízení etnodemografických procesů.²¹⁴

Koncepce posílení národní jednoty a mezinárodních vztahů (dále jenom Koncepce) uvádí, že současný stav a tendence (mezi)etnických vztahů jsou podmíněny především historickými, demografickými, migračními, socioekonomickými a politickými procesy. Avšak podle autorů Koncepce soužití mezi etniky na území Kyrgyzstánu v historické retrospektivě bylo nekonfliktní.²¹⁵ Země má tak historicky potenciál pro opětovné mírové soužití etnik. I přes pokračující migrace obyvatel různého etnika, zůstává Kyrgyzstán mnohonárodním státem. Účinnější management etnických vztahů se tak začal z uvědomění potřeby sledování změn etnické struktury obyvatelstva země, což pro vytvoření funkčního modelu managementu etnických vztahů stejně neprospělo.²¹⁶

---

²¹⁴ Koncepci posílení národní jednoty a mezinárodních vztahů (dále jen Koncepce) byla rozpracována pro léta 2013 – 2017. Daný program vznik na bázi *Koncepce etnické politiky a národní konsolidace a Koncepce národnostní politiky*, kterou rozpracovalo Shromáždění národů Kyrgyzstánu, poslanci Džokorku Keneš (parlamentu) KR, představitelé organizací občanské společnosti, vzdělávacích a odborných institucí, a také další experti. V dané Koncepci se „národem“ rozumí určité sociálně-politické společenství, synonym slovu *stát*. Termínem *mezinárodních vztahů* označuje Koncepce oblast vzájemných vztahů mezi představiteli různých etnik, obývajících území určitého státu. *Концепция укрепления единства народа и межэтнических отношений в Кыргызской Республике*. In: Oficiální stránky prezidenta KR, [online], [cit. 2016-05-29]. Dostupné z: http://www.president.kg/files/docs/kontsepsiya_ukrepleniya_edinstva_naroda_i_mejetnicheskikh_otnosheniya_v_kr.pdf; ГЕРАСИМОВ, И., *Этнические конфликты в Кыргызстане. Проблемы исторические*. In: ЦентрАзия, [online], [cit. 2016-05-29]. Dostupné z: <http://www.centrasia.ru/newsA.php?st=1376892240>.

²¹⁵ Obdobný názor zastávají i odborníci Katedry historie Džalal-Abadské státní university Avazov Ernis, Halmatov Kudrat a Berdyhodžaev Kadyrbek. Podle Avazova o mírné koexistenci různých etnik na území současného Kyrgyzstánu lze hovořit i v době Kokandského chanátu (1709 – 1867), jehož obyvatelé tvořili Kara-Kirgizové (současní Kyrgyzové), Kirgizové-Kajsaci (od 20. let 20. století Kazachové), bulharští Židé (potomci Židů vystěhovaných v 8. století př. n. l. Asyřany (ztracené kmeny), Tádžikové, Sartové (usedlí Uzbekové), kočovníci-Uzbekové a další etnika. Jižní Kyrgyzstán byl součástí Kokandského chanátu v letech 1762 – 1876 a Severní v letech 1825 – 1832 a 1855 – 1863. V průběhu těchto let se Kyrgyzy bouřili proti kokandské nadvládě. Povstání se účastnili spolu s Kyrgyzy i další etnika. Slovy Avazova by se v té době dalo hovořit o tzv. ferganské (mírné) variantě soužití etnik Kokandského chanátu. Konzultace s Avazovym E., Halmatovym K., Berdhodžaevym K. (15. 04. 2016); ФАДЕЕВ, Ю., *Исповедь репатрианта*. In: Проза.Ру, [online], [cit. 2016-05-29]. Dostupné z: <https://www.proza.ru/2015/11/09/1537>; ПЛОСКИХ, В. *Кыргызы и Кокандское ханство*. In: Кыргызско-Российский Славянский университет. Кафедра истории, культурологии и рекламы, [online], [cit. 2016-05-29]. Dostupné z: http://www.history.krsu.edu.kg/index.php?option=com_content&view=article&id=123%3A-----&catid=16&Itemid=93&showall=1; *История Бухарских евреев с древнейших времен до настоящего времени (часть I)*. In: Mishmar. Infor, [online], [cit. 2016-05-29]. Dostupné z: <http://www.mishmar.info/istoriya-buxarskix-evreev-s-drevneishix-vremen-do-nastoyashego-vremeni-chast-1.html>; *6000 let. Židovské dějiny ve spojitosti s dějinami Lužice*. In: Bibelgarten Oberlichtenau-Pulsnitz, [online], [cit. 2016-05-29]. Dostupné z: <http://www.bibelgarten.de/pdf/juedische-geschichte-tschechisch.pdf>.

²¹⁶ *Концепция укрепления единства народа и межэтнических отношений в Кыргызской Республике*. In: Oficiální stránky prezidenta KR, [online], [cit. 2016-05-29]. Dostupné z: http://www.president.kg/files/docs/kontsepsiya_ukrepleniya_edinstva_naroda_i_mejetnicheskikh_otnosheniya_v_kr.pdf.

Předpoklad o tom, že kyrgyzsko-uzbecké vztahy nejsou historicky nepřátelské, vyvrací i Askar Akajev, bývalý prezident Kyrgyzské republiky (1990 – 2005). Podle něj, mezi Kyrgyzy a Uzbeky nejde (ne vždy šlo) o nepřekonatelný mezietnický rozpor nebo o zásadně odmítavé postoje vůči sobě, ač v médiích se často tvrdí opak. Uzbeki-zemědělci a Kyrgyzy-kočovníci žili vedle sebe od pradávna a navzájem se doplňovali. Jejich vztahy se zásadně a dlouhodobě zhoršily po ošském konfliktu z roku 2010, který způsobili „političtí avanturisté“.²¹⁷

Podobného názoru je i prezident Uzbekistánu Islam Karimov. Podle Karimova, ošský konflikt není konfliktem mezi oběma etniky, jelikož ani jeden z nich nemá k těmto počínům důvod, respektivě nemá zájem řešit spory násilně. Usuzuje, že [ošský] konflikt je výsledkem „vnějšího“ vlivu a kalkulace.²¹⁸

Úsudek o přátelských a mírumilovných základech vztahů mezi Kyrgyzy a Uzbeky dokazuje postkonfliktní vývoj ve vybraných lokalitách a segmentech společností, kde došlo k návratu do původního stavu relativně brzy. Pro kyrgyzsko-uzbecké vztahy, rovněž jako i pro vztahy Kyrgyzů s dalšími etniky, je příznačné jak historicky přetrvávající napětí a nevraživost, tak i historicky přetrvávající mírové soužití. Zmíněná nevraživost v procesu vzájemné asimilace (zejména z důvodu jazykové, kulturní a náboženské blízkosti) nebránila a po dobu poměrně dlouhého mírného období se etnika spíše sblížovala²¹⁹. Zde je na místě se zamyslet, za jakých okolností se domácí konfliktní situace transformují do dimenze mezietnického konfliktu. Kde, kdy a jak je etnicita zneužita pro sociální a politické akce?²²⁰

5.3.1. Sociálně-politický anebo mezietnický konflikt?

Ačkoliv mezi odborníky neexistuje shoda v tom, zda je Kyrgyzstán slabý, nebo rozpadající se stát²²¹, řada z nich (V. Paramonov, S. Pritčín, Z. Urmanbetová) nevyklučuje

²¹⁷ ШИПИЛОВА, Е., – ПОПОВ, А., *В Кыргызстане многие еще только ждут своего часа*. In: РосБизнесКонсалтинг, [online], [cit. 2016-05-29]. Dostupné z: http://www.presskg.com/rec_art/akaev/002_ru.htm.

²¹⁸ *Ошский конфликт*. In: Учебный класс "Конфликтология", [online], [cit. 2016-05-29]. Dostupné z: http://www.conworkshop.blogspot.cz/2012/05/blog-post_6774.html.

²¹⁹ Jedním z potvrzení hlubší asimilace mezi jižními Kyrgyzy a Uzbeky je označení severními Kyrgyzy jižních za Sarty. Příslušníci sartských kmenů začali být označováni za Uzbeky a stali se součástí uzbeckého národu ve 20. letech 20. století při vzniku Uzbeké SSR. КОКАЙСJI, П., – УСМАНОВ, А., *История Кыргызстана глазами очевидцев*. Прага 2012, s. 159-160.

²²⁰ *Ethnic Differentiation, Interethnic relations and Conflict in Central Asia: the Case of the Uzbeks in Kyrgyzstan, Afghanistan, Tajikistan and Kazakhstan*. In: Halle-Zurich Center for the Anthropological Studies of Central Asia (CASCA), [cit. 2016-05-29]. Dostupné z: <http://www.casca-halle-zurich.org/ethnic-differentiation-interethnic-relations-and-conflict-in-central-asia/>.

²²¹ Podle Fragile States Index 2015, kterou zveřejňuje The Fund for Peace, figuruje Kyrgyzstán na 62. pozici (v roce 2014 na 58. pozici) mezi 178 státy, kde Jižní Súdán (1.) vykazuje nejvyšší míru zranitelnosti a Finsko (178.) je velmi udržitelným státem. Kyrgyzstán je tak zařazen do skupiny států

fakt, že po Ošském konfliktu 2010 bude pravděpodobným scénářem jeho budoucího vývoje destabilizace. Snížení stability ve vnitropolitické situaci země nespočívá pouze v přijetí nové ústavy či zlepšení stávajících zákonů, jak se často zdá. Velký díl nesou procesy a tendence světové (geo)politiky, jejichž součástí je Kyrgyzstán, svébytná politická schémata, praktiky, historická paměť, charakter vzájemných vztahů moci a obyvatelstva, role konkrétních politiků a mnoho dalších faktorů. Po rozpadu Sovětského svazu země prochází procesem transformací, který nevede vpřed, ani vzad, zkrátka nikam²²². Stát postrádá nutný sociální základ pro demokratické politické změny. Místo toho se zde usazují organizace radikálních islamistů²²³, funkcí státu v procesech formování společenských hodnot se ujímají náboženské složky a činitelé. Společnost a sociální procesy v zemi jsou v kritickém stavu.²²⁴ Ne všichni občané Kyrgyzstánu se cítí být součástí jednotného kyrgyzského národa a státu. To je jeden z důvodů, proč se jednotná kyrgyzská občanská společnost, bez ohledu na etnickou příslušnost, formuje obtížně. Rovněž na pozadí představující vysokou sociální a regionální diferenciaci, nezaměstnanost, náboženskou radikalizaci, kriminalizaci a klesající vzdělanost probíhá politizace etnických vztahů.²²⁵ Proto se vysoká náchylnost země ke konfliktům nezdá být něčím překvapujícím či neočekávaným. Překvapující se

---

s velmi vysokým varováním. *Fragile States Index 2014*. In: The Fund for Peace, [online], [cit. 2016-05-30]. Dostupné z: <http://www.library.fundforpeace.org/library/cfsir1423-fragilestatesindex2014-06d.pdf> ; *Fragile States Index 2015*. In: The Fund for Peace, [online], [cit. 2016-05-30]. Dostupné z: <http://www.fsi.fundforpeace.org/rankings-2015>.

Podle T. Šmída a V. Vaďury se v současné době nedá hovořit o postsovětských státech, jako o selhávajících státech, ačkoliv většina z nich odpovídá definici slabých států. ŠMÍD, T. – VAĐURA, V., *Teoretické vymezení a konceptualizace fenoménu slabých a selhávajících států*. In: Mezinárodní vztahy, [online], [cit. 2016-05-30]. Dostupné z: <https://www.mv.iir.cz/search/authors/view?firstName=Tom%C3%A1%C5%A1&lastName=%C5%A0m%C3%ADd>.

²²² БАКТЫГУЛОВ, Ш., *Возможности для Кыргызстана в современном мире*. In: НОГОЙБАЕВА, Ч., – ИСАКОВА, Ч., – НОЙБАУЭР, А.(eds.), 20 лет демократического развития в Кыргызстане: взгляд изнутри и извне. Бишкек 2012, s 18; ШАКИРЖАНОВ, Р. *Дестабилизация – основной и наиболее вероятный сценарий развития Кыргызстана*. In: Центральная Азия, [online], [cit. 2016-05-30]. Dostupné z: <http://www.ceasia.ru/forum/destabilizatsiya-osnovnoy-i-naibolee-veroyatniy-stsenariy-razvitiya-kirgizstana.html>.

²²³ Země jako Kyrgyzstán a Tádžikistán jsou nejhudší, vykazují vysokou míru korupce a neschopnosti kontrolovat své periferní regiony. Proto na jejich území vznikají mezinárodní a regionální islamistické organizace, jejichž bojovníci a zbraně mohou být kdykoliv použité v teroristických akcích v dalších zemích. Zde islamisté též nabírají nové rekruty. САФРАНЧУК, И., *Трансформация угроз внутренней нестабильности в Центральной Азии*. In: ПИР-Центр, [online], [cit. 2016-05-30]. Dostupné z: <http://www.pircenter.org/media/content/files/12/14116652640.pdf>.

²²⁴ ШУЛЬТЕ, Ю., *Рефлексия как необходимый этап в развитии гражданского общества*. In: Центр социальных исследований АУЦА: Кыргызстан на современном этапе развития, [online], [cit. 2020-07-15]. Dostupné z: http://www.elibrary.auca.kg/bitstream/123456789/568/1/SRC_Kyrgyzstan%20na%20sovremennom%20etape%20razvitiya_rus.pdf. S. 21-27.

²²⁵ *Концепция укрепления единства народа и межэтнических отношений в Кыргызской Республике*. In: Oficiální stránky prezidenta KR, [online], [cit. 2016-05-29]. Dostupné z: http://www.president.kg/files/docs/kontseptsiya_ukrepleniya_edinstva_naroda_i_mejetnicheskikh_otnosheniy_v_kr.pdf.

spíše zda být to, že se vzdor výše uvedeným faktorům v zemi odehrálo relativně málo konfliktů.

O tom, že za podmínek vysoké společenské politizace běžné potyčky mezi Kyrgyzy a Uzbeky později přerůstaly v mezietnické střety, potvrzuje i různorodost aktérů konfliktu. Mimo bývalého kyrgyzského prezidenta K. S. Bakijeva, prozatímní vlády v Biškeku, oškého starosty M. Myrzakmatova, kriminálních prvků a případných islamistických organizací se uváděly i tzv. „třetí síly“ nebo „třetí (neviditelné, skryté) strany“ konfliktu. Tou byli tádžičtí (dokonce i lotyšští) snajpři, „neviditelná ruka“ Moskvy a Washingtonu. Představitelé OBSE tak uvádějí nejednoznačnou pozici obou mocností ke konfliktu v Kyrgyzstánu. Víme, že nejednoznačná ruská pozice zklamala jižní Kyrgyzy.²²⁶ Přítomnost vojenských základen Ruské federace a Spojených států na území Kyrgyzstánu poskytovalo zemi pocit určitého bezpečí. Vojenské základny odmítly zprostředkovat dodávky humanitární pomoci. Daná situace ukazuje, že loajalita vůči mocnostem, ještě není zárukou jejich podpory.²²⁷

O tom, že ošský konflikt není pouze mezietnickým, ale je daleko složitějším jevem, svědčí též existence několika hypotéz o jeho příčinách. Podle jedné z nich se předpokládá, že nějaké vnější síly iniciovaly a podporovaly uzbecké lídry v jejich separatistických snahách a střetech s kyrgyzským etnikem. Síly usilovaly o omezení ruské přítomnosti v regionu. Podle druhé hypotézy se stal konflikt výsledkem vnitřních bojů o moc. Uzbeckí lídři se po státním převratu v roce 2010 spolupodíleli na zřízení moci biškekské prozatímní vlády na jihu země a tímto si vydobývali určitý podíl na moci.

---

²²⁶ Jako obecnou charakteristikou Kyrgyzstánu a větší části jeho obyvatelstva lze pravděpodobně uvést některou zbytečnou loajalitu vůči svým partnerům. Obzvlášť to platí pro Ruskou federaci, ačkoliv prezidentsví K. Bakijeva tomu moc nenasvědčovalo. Společná historická minulost a strategicko-geopolitické pozice a zájmy kyrgyzského státu určují zahraniční politice proruskou orientaci. Podstata loajalita Kyrgyzstánců však nespočívá v pragmatických zájmech, ale v naturelu jejich charakteru. Na středoasijské poměry jsou Kyrgyzstánci otevřenější a nepragmatictí. V kombinaci s vysokou mírou korupce a nezájmu státních funkcionářů o budoucnost země, povaha Kyrgyzstánců přivedla stát ke krizi. „Dětské“ zklamání kyrgyzských jižanů z nejednoznačné pozice Ruska, respektive odmítnutí pomoci během Ošského konfliktu, je vyvoláno naivními představami o Rusku jako o „všemohoucím velkém bratrovi“, který pomůže bez skrytých motivů, a také neporozuměním aktuálnímu (geo)politickému dění. V tomto smyslu jsou jižané Kyrgyzstánu porovnatelní s Indiány, když poprvé uviděli Evropany. Obecně je pro jižany příznačná mentalita, díky které jim není jasné, proč jiná strana nemusí pomáhat, když může. Pořád jsou citelné pozůstatky z minulosti, kdy se na Rusko vzhlíželo v rámci sovětské ideologie přátelství. Na jihu země je tedy naprosto samozřejmé, že lidé si pomůžou. Je však na čase, aby se mentalita jižanů začala modernizovat, odpovídat současným tendencím vývoje a přizpůsobit se k okolnímu světu. Je na čase pochopit, že být závislý, neznamená vždy dobré, a že je třeba jednat a řešit své vnitřní záležitosti samostatně. Poučit se z Ošského konfliktu, kdy jižané zůstali s kriminálníky, islamisty, snajpři, „třetími silami“ a nakonec jeden proti druhému samotní. Kyrgyzstán musí přehodnotit obsah své loajalita, aby na místo „dětského urážlivého nejistého sebevímavého chování“ přišel nový, posílený, pragmatický, politicky zralý jednotný národ a stát, kde pro každého občana Kyrgyzstán není pouze společným, ale skutečně jeho vlastním domovem.

²²⁷ КОЗЮЛИН, В., *Ошский конфликт: драма с продолжением*. In: ПИР-Центр, [online], [cit. 2016-05-30]. Dostupné z: http://www.pircenter.org/kosdata/page_doc/p2232_1.pdf.

Prozatímní vláda však pod tlakem jihokyrghyzské politické elity tyto uzbecké mocenské požadavky musela odmítnout. Prozatímní vláda se obávala rozdělení země a spolupráce s uzbeckou stranou by mohla zmíněné regionalistické tendence zesílit.²²⁸

5.4. Etnické spolky a národně-kulturní centra (NKC)

5.4.1. Jižní region

O tom, že se etnická situace v severním a jižním Kyrgyzstánu liší, svědčí i veškeré pracovní, respektive existencionální podmínky regionálních oddělení etnických spolků (národnostních sdružení). Etnické spolky a národně-kulturní (etnokulturní) centra zastřešuje Shromáždění národů Kyrgyzstánu (SNK). Počínaje sídlištěm SNK, kde se ve většině případů nacházejí kanceláře etnických spolků a národně-kulturních center, a končí mírou informovanosti místního obyvatelstva o činnosti SNK, jeho regionálních oddělení a struktur. Vše ukazuje na určité odlišnosti ve funkčnosti etnických spolků v jednotlivých regionech a jejich význam, stejně jako význam celé struktury SNK jako „lidového parlamentu zastupující každé etnikum“²²⁹.

Podle vlastní zkušenosti, během terénního výzkumu v Oši a Džalal-Abadu můžu říci, že jsou určité odlišnosti i mezi Ošským a Džalal-Abadským regionálními strukturami SNK. Tyto odlišnosti spočívají především v akčnosti, entuziazmu, organizovanosti, přístupu ke spolupráci a ke své činnosti. I když jsem se místy setkala s pokusy jednotlivých etnických spolků a národně-kulturních center vyhnout se jednotlivým otázkám, členové etnických spolků a hlavně jejich vedení, stejně jako i vedení regionálních struktur SNK, mně nakonec dopřalo prostor pro konání mého výzkumu. Přičemž možnost výzkumu nespočívala jenom v přístupu ke zdrojům a poskytnutí interview, ale i v konzultování jednotlivých aspektů výzkumu, a také v možnosti

---

²²⁸ Mezi dalšími příčiny Ošského konfliktu, rovněž jako budoucích konfliktů, Roman Vejcel' uvádí středoasijská tradice mnohodětnosti, která je obzvlášť příznačná jihokyrghyzským a uzbeckým rodinám. S tím souvisí další tradice, podle níž rodina musí obstarat pro syny dům, což znamená půdu. Nedostatek půdy a přelidnění, jako významné problémy v regionu, vyskytují se z dob kolonizace. ВЕЙЦЕЛЬ, Р., *О некоторых причинах межнационального конфликта на юге Кыргызстана в 2010 году*. In: *Время Востока (East Time)*, [online], [cit. 2016-05-30]. Dostupné z: <http://www.easttime.ru/analytics/kyrgyzstan/o-nekotorykh-prichinakh-mezhnatsionalnogo-konflikta-na-yuge-kyrgyzstana-v-2010->.

Obdobného názoru jsou i kyrgyzští experti, podle kterých růst populace země způsobují etnické konflikty КУДРЯВЦЕВА, Т., *Кыргызстан: потенциал мира или угрозы?* In: 24.kg, [online], [cit. 2016-05-30]. Dostupné z: <http://www.arch.24.kg/community/164207-kyrgyzstan-potencial-mira-ili-ugrozy.html>.

²²⁹ GUSEINOVA, M., *Ассамблея народов Кыргызстана как основа межэтнического диалога (на примере общественного объединения турок Кыргызской Республики)*. In: DocPlayer.ru, [online], [cit. 2017-05-20]. Dostupné z: <http://www.docplayer.ru/28190419-Assambleya-narodov-kyrgyzstana-kak-osnova-mezhetnicheskogo-dialoga-na-primere-obshchestvennogo-obedineniya-turok-kyrgyzskoy-respubliki.html>. S. 257.

pozorování jejich činnosti a vzájemné komunikace, i kdyby se jednalo jen o krátkodobé příležitosti.

Musím zvláště podotknout větší porozumění a vlídnější přístup k mému výzkumu ze strany vedení Ošského oddělení SNK a vedení Uzbeckého národně-kulturního centra města Oš Rašitchana Hodžajeva. Činnost Ošského oddělení SNK ve srovnání s Džalal-Abadským by se dalo označit za intenzivnější. V obou případech se však nedala přehlédnout určitá kontrola, ze strany vedení, nad činností etnických spolků. To se do jisté míry projevovalo během rozhovorů s vedením jednotlivých spolků.

V regionálních odděleních SNK mě vítali stálí pracovníci SNK, kteří představují především jeho vedení. Kanceláře etnických spolků (kromě Slovanské diaspory v Džalal-Abadu) byly často zavřeny. Financování činnosti SNK, respektive etnických spolků, často není pravidelné a postačující, čímž je jejich činnost omezena a lidé z vedení etnických spolků zpravidla mají další zaměstnání. Činnost spolků může být ohraničena i takovými skutečnostmi, které se na první pohled nezdají být důležité. Budova Džalal-Abadského oddělení SNK je téměř v havarijním stavu,²³⁰ není dost prostoru pro všechny spolky. Například, členové tureckého etnického spolku sdílejí své prostory s německým spolkem, když poslední zůstal bez vlastních prostor. Většina etnických spolků je nucena, a také dává přednost si zařizovat své zastupitelské kanceláře jinde, kde se z vlastních a nepravidelných sponzorských prostředků snaží vytvářet vhodné podmínky pro svou činnost.

5.4.2. Severní region

Zdá se, že za přibližně stejných podmínek fungují národnostní spolky a NKC i v severním regionu republiky. Ač jejich aktivita a finanční podpora, respektive samofinancování, se do jisté míry, ve srovnání se (samo)financováním národnostních spolků a NKC v jižním regionu, zdají být vyšší. Mezi nimi jsou však i ty, které mají špatné technické zabezpečení. Jak svědčí závěrečná zpráva ze dne 28. 12. 2014 o výsledcích soutěže o nejinspirativnější a nejhezčí kancelář etnických spolků a NKC, které se nacházejí v biškekském Domě přátelství,²³¹ všechny sídlí v relativně dobře vybavených prostorech, kde je čisto a teplo, dobré elektrické osvětlení, pevná telefonní linka a obnovený nábytek. Komise ocenila snahy většiny národnostních spolků a NKC odrazit vlasteneckou (kyrgyzstánskou) tematiku při zařizování svých prostor, rovněž jako i snahy

---

²³⁰ Viz příloha č. 13, 14, 15, 16.

²³¹ Jak jsem se zmiňovala výše, některé kanceláře se můžou nacházet v jiném než státem odvedených prostorech.

v propagování výuky státního jazyka a jazyka svého etnika a jejich dostupnost pro veřejnost. Mezi 19 kanceláři, které komise pod vedením předsedy Rady SNK B. M. Murzubraimova navštívila, jen etnické spolky Balkarců a Čechů měly špatné materiálně technické pracovní podmínky. Jako vzorovou Komise označila činnost a přípravu k soutěži následujících národnostních spolků a národně-kulturních centrů: občanského sdružení *Asociace Dunganů Kyrgyzstánu*, Společnosti Ujgurů Kyrgyzské Republiky *Иттипак*, Tataro-Baškirské kulturní centrum *Туган тел*, Mezinárodní asociace Karačajevců *Ата-Джурт*, občanského sdružení Bělorusů v Kyrgyzské republice *Свитанак*, občanského sdružení Ukrajinců Kyrgyzské Republiky *Берегиня* a Ruské kulturní centrum *Гармония*.²³²

Mezi společnými nedostatky činností národnostních spolků uvedla Komise absenci nebo neaktuálnost názorných agitačních materiálů včetně informativních a fotografických materiálů. Absence provozní doby spolků, zastaralá technická výbava a zastaralý nábytek spolků (týká se zejména Společnosti židovské kultury *Менора*, běloruského etnospolku *Свитанак* a občanského sdružení Kabardinců a Balkarců *Минги-Тай*). K prostorům některých národnostních spolků se Komise dokonce nedostala, jelikož byly zamčeny (Sdružení Arménů Kyrgyzské Republiky, Sdružení Kurdů Kyrgyzstánu *Мидия*, Sdružení Gruzínů Kyrgyzstánu *Иверия*, Sdružení občanů KR ingušské národnosti *Вайнах* a Sdružení Ázerbájdžánců žijících na území KR *Азери*).²³³

Výrazným nedostatkem činností národnostních spolků je podle Komise ohraničená pozornost, kterou národnostní spolky věnují těm materiálům, které by měly odrážet jejich praktickou činnost za účelem realizace státních programů a nařízení prezidenta. Tak například, Komise téměř nenarazila na ty, které by odrážely veškerou činnost národnostních spolků v průběhu roku 2014, jenž byl vyhlášen prezidentem A. Atambaevym *Rokem upevnění státnosti*, a také akce, kterých se účastnily národnostní spolky v průběhu roku 2015 – *Roku posílení národního hospodářství*.²³⁴

Z tohoto, ale i na základě rozboru dalších zdrojů, včetně videozáznamů, které jsou dostupné na oficiálních webových stránkách SNK a státní televizní a rozhlasové společnosti (КТРК), ale i na dalších televizních kanálech, se dá hovořit o úzkém hierarchickém vztahu SNK jako instituce s prezidentem, respektive státem. To se také potvrzuje skutečností, že v roce 2013 nařízením prezidenta Atambaeva SNK získalo status konzultativního orgánu, který pomáhá místním orgánům správy a dalším státním

---

²³² *Будни Ассамблеи. Итоги конкурса „День диаспор АНК“*. In: Вестник Ассамблеи народа Кыргызстана, 1 2015, 2014, s. 31-32, s. 65.

²³³ Тамtéž.

²³⁴ Тамtéž.

institucím posílit spolupráci s etnokulturními centry ve sféře upevnění jednoty mezi Kyrgyzstánci, kde se pod etnokulturními centry pravděpodobně pojímají pododdíly SNK.²³⁵

Vycházíme-li z toho, že v Kyrgyzstánu kromě již výše zmíněných národnostních spolků a dalších struktur SNK, již jiná zaregistrovaná etnokulturní centra neexistují, biškekská ústřední kancelář SNK zprostředkuje vzájemnou interakci mezi státními orgány a svými regionálními oddíly.

Zatímco v rámci disertační práce se používá obecný výraz etnický spolek (etnospolek), v periodiku „Вестник Ассамблеи народа Кыргызстана“, který vydává Shromáždění národů Kyrgyzstánu, etnické spolky jsou označovány oficiálním termínem *etnické občanské sdružení*. Podle seznamu etnických občanských sdružení, národně-kulturních centrů a regionálních oddělení SNK, status občanského sdružení má 26 spolků z 28, jeden spolek (uzbecký) má oficiální status národně-kulturního centra a ještě jeden (tataro-baškirský) má status veřejného kulturního centra. Strukturu SNK tvoří též nadační fond *Многодетная семья*, Issyk-Kulské regionální oddělení SNK, Rada (mezi)etnického rozvoje v Tokmaku, Rada (mezi)etnického rozvoje v Kara-Baltě a filiálka SNK v Talasu.

Shromáždění je tak strukturálně širší a představeno v severním regionu země, než v jižním, a to jak podle počtů národnostních spolků a jejich členských základů (viz dále), tak i podle strukturálních složek Shromáždění, jakými jsou Rady (mezi)etnického rozvoje. Například, velmi obtížně zaznamenala jsem jejich existenci v nejjihnější oblasti Kyrgyzstánu – Batkenské oblasti,²³⁶ jejíž obyvatelstvo je také polyetnické, anebo stále Rady Ošské a Džalal - Abadské oblasti. Teprve v roce 2014, po čtyřech letech po mezietnickém konfliktu v roce 2010, při Ošském regionálním oddělení SNK, byla magistrátem města Oš zřízena kancelář pro mezietnické vztahy

---

²³⁵ Tamtéž, s. 7.

Srov. materiály z oficiálního webu SNK, dostupné z: *Кыргызстан элинин Ассамблеясы*, [online], [cit. 2017-08-07]. Dostupné z: <http://www.assembly.kg/bb.html>; *Мы кыргызстанцы*. In: Oficiální web Televizní a rozhlasové společnosti Kyrgyzské republiky, [online], [cit. 2017-08-07]. Dostupné z: <http://www.ktrk.kg/media/project/18>; *Ассамблея народа Кыргызстана: „свадебные генералы“ или рядовые бойцы за межнациональный мир и солидарность?* In: Polit.kg, [online], [cit. 2017-08-07]. Dostupné z: <http://www.polit.kg/conference/2/489><http://polit.kg/conference/2/489>.

²³⁶ Opět sehrálo velkou roli štěstí a náhoda. Předseda tatarské diaspory Batkenské oblasti, který dal přednost zůstat anonymním, přijel do města Džalal - Abad, kde jsem v té chvíli dopisovala svou práci. Předseda mi vyprávěl o pořádaných akcích a aktivitách diaspory. Musím říci, že mezi poskytnutými fotomateriály najdeme místní a zahraniční šachové turnaje (například loňsky šachový turnaj v Tádžikistánu), oslavy státních svátků, výpomoc členům diaspory apod.). Rovněž slovy předsedy diaspory, činnost diaspory není moc známá v Oši, Džalal - Abadu nebo v Biškeku, nebo je zaznamenána v médiích a internetových zdrojích. Rozhovor s předsedou Tataro-baškirské diaspory Batkenské oblasti (15. 06. 2020, 06. 07. 2020, 08. 07. 2020).

(ze 20 zřízených kanceláří ošská kancelář byla zřízena až 18.). Kancelář však nebyla strukturální součástí SNK a působila jen krátkou dobu.²³⁷

5.4.3. Členské základny etnických spolků a NKC

Kromě financování a organizace materiální základny, akčnost etnických spolků je také ovlivňována počtem jejich členské základny. Z celkového počtu populace Kyrgyzstánu (6 019 480 lidí), v jižním regionu země žije 2 898 770 lidí.²³⁸ Největší podíl na obyvatelstvu v jižním regionu, s výjimkou titulárních Kyrgyzů, mají Uzbeki, k nimž se v roce 2016 ve městě Oš hlásilo 120 306 lidí. Následují je Turci (5 634), Rusové (4 505), Tataři (1 924), Ujguři (842), Tádžikové (672), Ázerbájdžánci (665), Kazaši (266), Korejci (263), Ukrajinci (180) a Němci (62). V Ošské oblasti je počet Uzbeků, ve srovnání s ostatními etniky, opět vyšší a dosahuje 361 463 lidí. Druhou početnou skupinu v oblasti již tvoří Turci, jako tomu je v Oši, ale Ujguři, ač ten rozdíl není značný – 13 412 oproti 12 551 Turkům. Výši počtu pak následují Tádžikové (7 590), Ázerbájdžánci (3 755), Rusové (1 264), Tataři (1 143), Dungani (873) a Kazaši (510). V roce 2016 v Oši bylo zaregistrováno 887 lidí turkmenské národnosti. Pokud by se jednalo o turkmenský spolek, ten by se zařadil mezi spolky, jako jsou ujgurský nebo tádžický. V menších počtech Oš obývají též Dungani (99), Arméni (24), Gruzínci (21), Židé (18), Lotyšci (8), Moldavané (5), Čečenci (2), Bělorusové (2) a Estonci (1). Kromě vyjmenovaných etnik k ostatním etnikům se přihlásilo dalších 2 125 lidí.²³⁹ Nesmíme však opomíjet, že členská základna etnických spolků je také tvořena jejich případnými členy z řad etnik Ošské oblasti, nikoliv jenom města.²⁴⁰

Vzhledem k tomu, že Džalal-Abad není městem republikánského významu, jako Oš a Biškeek, v oficiálních statistických údajích od roku 2015 se informace o etnickém

²³⁷ *Сведения об этнических общественных объединениях, национально-культурных центрах и отделениях Ассамблеи народа Кыргызстана.* In: Вестник Ассамблеи народа Кыргызстана, 1 2015, 2014, s. 65; *В Оше открылась общественная приемная по борьбе против национализма.* In: Биржевой лидер, [online], [cit. 2017-08-12]. Dostupné z: <http://www.profi-forex.org/novosti-mira/novosti-sng/kyrgyzstan/entry1008209047.html>; Konzultace s pracovníci Ošského oddělení SNK Pusurovou G. (26. 04. 2017).

²³⁸ Jižní region země tvoří 3 oblasti – Batkenská (492 594 lidí), Ošská (1 259 656) a Džalal - Abadská (1 146 520). Dle statistických údajů na začátek roku 2016 fakticky bydlící obyvatelstvo Kyrgyzstánu činí 5 mil. 764 tisíc lidí. СУЛТАНОВ, А. (ed.), *Демографический ежегодник Кыргызской Республики 2011 – 2015 гг.* In: Национальный статистический комитет Кыргызской Республики, [online], [cit. 2017-05-19]. Dostupné z: <http://www.stat.kg/media/publicationarchive/dd6e5a2a-2788-4818-b522-7edf2c73c391.pdf>. S. 6, 101.

²³⁹ *Численность постоянного населения областей и гг. Бишкек, Ош по отдельным национальностям в 2009 – 2016 гг.* In: Национальный статистический комитет Кыргызской Республики, [online], [cit. 2017-05-18]. Dostupné z: <http://www.stat.kg/ru/statistics/naselenie/>.

²⁴⁰ Etnické složení obyvatelstva Ošské oblasti je dostupné z: СУЛТАНОВ, А. (ed.), *Демографический ежегодник Кыргызской Республики 2011 – 2015 гг.* In: Национальный статистический комитет Кыргызской Республики, [online], [cit. 2017-07-25]. Dostupné z: <http://www.stat.kg/media/publicationarchive/dd6e5a2a-2788-4818-b522-7edf2c73c391.pdf>. S. 101.

složení obyvatelstva Džalal-Abadu zvlášť neuvádí. Proto budu vycházet ze statistiky obyvatelstva města Džalal-Abad z roku 2009 a Džalal-Abadské oblasti z roku 2015.

Počet obyvatel města Džalal-Abad, bez přilehlých vesnic v roce 2009 činilo 89 004 lidí, z nichž 48 655 jsou Kyrgyzy, 33 847 – Uzbeki, 2 993 – Rusové, 1 033 – Tataři, 556 – Ujguři, 471 – Turci, 313 – Tádžikové, 268 – Kurdové, 223 – Ukrajinci, 113 – Kazaši a 532 příslušníků ostatních etnik.²⁴¹ Počet obyvatel Džalal-Abadské oblasti na začátku roku 2016 dosáhl 1 146 520 obyvatel, z nichž Kyrgyzové (824 977) a Uzbeki (289 587) mají na obyvatelstvu největší podíl. Za poslední 6 let podíl Kyrgyzů na obyvatelstvu oblasti stoupl o 99 656 lidí, podíl Uzbeků stoupl o 38 839 lidí. Obyvatelstvo oblasti tvoří dále Rusové (6 903 lidí oproti 9 120 v roce 2009), Turci (6 569 oproti 5 842), Tádžici (6 308 oproti 5 642), Ujguři (3 718 oproti 3 271), Tataři (2 852 oproti 3 694), Ázerbájdžánci (1 029 oproti 996), Kazaši (706 oproti 692), Ukrajinci (328 oproti 789), Korejci (203; ve statistice z roku 2009 se počet Korejců neuvádí, jelikož se dávala přednost nejpočetnějším etnikům oblasti, kde se jako nejméně početnou uvádí Kazaši s 692 lidmi), Němci (153), Čečenci (71), Turkmeni (61), Gruzínci (44), Dungani (42), Arméni (25), Moldavané (19), Bělorusové (13), Litevci (3), Estonci (1), Lotyšci (1), Židé (1) a jiná etnika (2 905).²⁴²

Jak vyplývá z výše uvedených údajů, s výjimkou Kyrgyzů a Uzbeků, podíly ostatních etnik v zemi se postupně snižují, až mizí (z početnějších etnik v zemi se to týká především Rusů), nebo zůstávají bez výrazných změn (Ázerbájdžánci, Ujguři, Kazaši). I přes vzrůstající počet (pracovních) migrantů různé etnické příslušnosti, k nimž patří především Kyrgyzové a Uzbeki, je možné pozorovat navýšení počtů příslušníků obou etnik, ač ovšem ukazatelé navýšení počtů Kyrgyzů jsou ve srovnání s ukazateli počtů Uzbeků dvakrát vyšší.²⁴³

Přibližně obdobné tendence v oblasti bylo možné pozorovat i v časovém rozmezí 1989 – 2009, kdy se počet Kyrgyzů a Uzbeků zvyšoval, zatímco podíl ostatních etnik na obyvatelstvu oblasti výrazně klesal. Tak například k roku 2009, počet Ukrajinců byl zhruba jedenáctkrát nižší, než v roce 1989. Stejně tak počet Rusů klesl pětkrát, Tatařů

---

²⁴¹ АБДЫКАЛЫКОВ, О. (ed.), *Перепись населения и жилищного фонда Кыргызской Республики 2009 года / Книга III (в таблицах) / Регионы Кыргызстана / Джалал - Абадская область*. In: Национальный статистический комитет Кыргызской Республики, [online], [cit. 2017-07-25]. Dostupné z: <http://www.stat.kg/media/files/be8371e3-967a-462c-8549-9aaf32ba3d90.pdf>. S. 67.

²⁴² Tamtéž, s. 66; СУЛТАНОВ, А. (ed.), *Демографический ежегодник Кыргызской Республики 2011 – 2015 гг.* In: Национальный статистический комитет Кыргызской Республики, [online], [cit. 2017-07-25]. Dostupné z: <http://www.stat.kg/media/publicationarchive/dd6e5a2a-2788-4818-b522-7edf2c73c391.pdf>. S. 101.

²⁴³ Srov. též počet vnější migrace obyvatelstva Džalal - Abadské oblasti podle etnické příslušnosti. Tamtéž, s. 296, 297.

a Kurdů třikrát a z nepočtených džalal - abadských Němců zůstalo jen 210 osob ze 4 425 v roce 1989.²⁴⁴

Ve stejném období obdobné poklesy v počtech jednotlivých etnik probíhaly v Oši a Ošské oblasti.²⁴⁵ Poklesy v počtech byly zaznamenány především u slovanského obyvatelstva – Rusů, Ukrajinců, Bělorusů. Mezi početnými minoritami, jejichž počet v regionu se výrazně snížil, patří Tataři. Rovněž po rozpadu Sovětského svazu téměř zmizela etnika, která v regionu netvořila početné minority – Baškirové, Poláci, Bulhaři, Němci, Arabové, Arméni, Gruzíni, Židé, Balkarci, Korejci, Řekové, Čuvaši, Darginci, Lezginové, Marijci, Mordvinci aj.²⁴⁶

Z výše uvedených statistických údajů vyplývá, že po rozpadu Sovětského svazu a následného vývoje země, Kyrgyzstán a jižní region obzvlášť, ztratil určitou atraktivnost pro celou řadu etnik.

Ve výše uvedeném aspektu, však bez ohledu na přetrvávající problémy na celostátní úrovni, vlídnějším mezietnickým prostředím se liší severní regiony Kyrgyzstánu. To se potvrzuje i početností jednotlivých etnik v regionech, a tím potenciální členských základen národnostních spolků a národně-kulturních center. Vezmeme-li statistické údaje jedné z nejlidnatějších oblastí severního Kyrgyzstánu Čujské oblasti (celkový počet obyvatel v roce 2009 činilo 803 230 obyvatel oproti 1 104 248 obyvatelům Ošské oblasti), druhým početným etnikem oblasti jsou Rusové (167 135 lidí oproti 1 552 Rusům v Ošské oblasti, 9 120 v Džalal-Abadské a 3 560 Rusům v Batkenské oblasti), což v kombinaci s dalšími etniky, která obývají Čujskou a další severní oblasti Kyrgyzstánu ve větších počtech než jižní region, činí ze severního Kyrgyzstánu kulturně odlišný region. Stejně tak vysoká koncentrace uzbeckého

---

²⁴⁴ АБДЫКАЛЫКОВ, О. (ed.), *Перепись населения и жилищного фонда Кыргызской Республики 2009 года / Книга III (в таблицах) / Регионы Кыргызстана / Джалал - Абадская область*. In: Национальный статистический комитет Кыргызской Республики, [online], [cit. 2017-07-27]. Dostupné z: <http://www.stat.kg/media/files/be8371e3-967a-462c-8549-9aaf32ba3d90.pdf>. S. 65. Viz tamtéž seznam dalších etnik Džalal-Abadské oblasti.

²⁴⁵ Srov. Численность постоянного населения по национальностям (1989, 1999, 2009), dostupné z: АБДЫКАЛЫКОВ, О. (ed.), *Перепись населения и жилищного фонда Кыргызской Республики 2009 года / Книга III (в таблицах) / Регионы Кыргызстана / Ошская область*. In: Национальный статистический комитет Кыргызской Республики, [online], [cit. 2017-07-28]. Dostupné z: <http://www.stat.kg/media/files/8ae697b8-c5ba-4688-8c54-cbc467fe8182.pdf>. S. 51. Srov. též Численность постоянного населения по национальностям (1989, 1999, 2009), dostupné z: АБДЫКАЛЫКОВ, О. (ed.), *Перепись населения и жилищного фонда Кыргызской Республики 2009 года / Книга III (в таблицах) / Регионы Кыргызстана / г. Ош*. In: Национальный статистический комитет Кыргызской Республики, [online], [cit. 2017-07-28]. Dostupné z: <http://www.stat.kg/media/files/9728fbd6-8d05-4867-82e4-19c9bbf5e61c.pdf>. S. 26.

²⁴⁶ Тамtéž.

obyvatelstva v jižním Kyrgyzstánu, z něj tvoří region, kde je uzbecký kulturní vliv nezanedbatelný.²⁴⁷

5.5. Státní instituce specializované na předcházení a prevenci meziethnických konfliktních situací

Vedle Shromáždění národů Kyrgyzstánu a jeho regionálních oddělení v republice ve sféře meziethnických vztahů byly zřízeny i jiné instituce, které nespádají pod SNK. Uvedu některé z nich.

Při Státní agentuře pro místní samosprávu a meziethnické vztahy při vládě KR (dále jen Státní agentura) byly iniciovány dvě rady – Meziethnická rada (konzultativní orgán) a Expertní rada. V jednotlivých oblastech a městech republiky rovněž Státní agenturou byly vytvořeny kanceláře specializované na meziethnické vztahy. K roku 2014, při místních rajónních a oblastních státních správách a magistrátech měst, vzniklo 20 obdobných kanceláří. Vedle kanceláří pro meziethnické vztahy na místech začaly pracovat veřejné poradní sbory, jejichž úkolem, rovněž jako úkolem kanceláří pro meziethnické vztahy, je předcházení meziethnickým konfliktům.

Pro účely realizace Konceptce posílení národní jednoty a meziethnických vztahů²⁴⁸ byla též zřízena Komise pro koordinaci činností ministerstev a administrativních orgánů.²⁴⁹ Pro včasné odhalování a prevenci potenciálních meziethnických konfliktních

---

²⁴⁷ Srov. etnické složení a podíl etnik na obyvatelstvu v jiných oblastech severního Kyrgyzstánu, včetně hlavního města Biškek. Pro zajímavost uvedu, že počet Čechů žijících v Čujské oblasti v roce 2009 nepřesahoval 20 lidí z 32 Čechů v roce 1989 (srov. například s počtem Rumunů – 8 z 31, Finů – 17 ze 42, Poláků – 189 z 618 či Němců – 5 919 ze 71 880 lidí. *Население по национальности и языку*.

In: Национальный статистический комитет Кыргызской Республики, [online], [cit. 2017-07-31].

Dostupné z: <http://www.stat.kg/media/files/9cd9d7ee-78f0-413e-885d-80f914049ebf.pdf>;

АБДЫКАЛЫКОВ, О. (ed.), *Перепись населения и жилищного фонда Кыргызской Республики 2009 года / Книга III (в таблицах) / Регионы Кыргызстана / Чуйская область*. In: Национальный статистический комитет Кыргызской Республики, [online], [cit. 2017-07-31]. Dostupné z: <http://www.stat.kg/media/files/aa7cd7ae-9f37-4dc1-b103-c828ac335b00.pdf>. S. 53, 54.

²⁴⁸ Konceptce byla rozpracována pro konkretizaci a realizaci Národní strategie pro udržitelný rozvoj Kyrgyzské Republiky 2013 – 2017, konkrétně pro její kapitolu *Концепция укрепления единства народа и межэтнических отношений в Кыргызской Республике*. In: Официальный сайт Президента Кыргызской Республики, [online], [cit. 2017-08-08]. Dostupné z: www.president.kg/files/docs/kontseptsiya_ukrepleniya_edinstva_naroda_i_mejetnicheskih_otnosheniya_v_kr.pdf. S. 3.

²⁴⁹ Na oficiálním webu Státní agentury se uvádí, že daná Komise je / byla vedena vicepremiérem-ministrem republiky. Jeho jméno se neuvádí. V Kyrgyzstánu jsou tři vicepremiéři-ministři a jeden první vicepremiér-ministr. Mezi nimi je jeden etnický Rus – Pankratov O. M. Obdobné neupřesnění by mohlo vypovídat o tom, že k dnešnímu dni byla Komise zrušena. Tento předpoklad se potvrzuje i obsahem agend jednotlivých vicepremiérů - ministrů. V žádné z uvedených agend jsem nenašla přímou zmínku o tom, součástí či agendy jsou otázky meziethnických vztahů. *Вице - премьер министры*.

In: Правительство Кыргызской Республики, [online], [cit. 2017-08-08]. Dostupné

z: http://www.gov.kg/?page_id=27298&lang=ru; *О Государственном агентстве по делам местного*

situací a konfliktů po celé republice od roku 2013 začalo působit monitorovací centrum.²⁵⁰

V Kyrgyzstánu také fungují tradiční (nestátní) instituce, jakými jsou „rady starších“, a mládežnické a ženské organizace, které mimo jiného mohou vystupovat v roli potenciálního lokálního nástroje odhalování a prevence konfliktních situací.²⁵¹

Jak je vidět z výše uvedeného, v zemi je zřízena celá řada státních institucí, o výsledcích jejich činnosti se však v širším kontextu (například ve formě závěrečné zprávy) nedalo dozvědět jak z webových stránek Státní agentury, tak i z oficiální webové stránky prezidenta republiky (například závěrečná zpráva Oddělení etnické a náboženské politiky a vztahů s občanskou společností aparátu prezidenta republiky).²⁵² Až na *Koncepci posílení národní jednoty a meziethnických vztahů (2013 – 2017)* jsem již nenarazila na žádný další oficiální dokument či zdroj, kde by se jednalo o dopadech státní politiky ve sféře meziethnických vztahů.

Vedle praktického vlivu činnosti státních institucí, je třeba říci, že informace o praktické realizaci určitých státních zákonů, směrnic, programů nebo strategií v oblasti meziethnických vztahů je též omezena. Jako příklad uvedu televizní pořad *Актуальный разговор*, jehož jeden díl byl věnován výsledkům realizace Národní strategie pro udržitelný rozvoj Kyrgyzské Republiky 2013 – 2017. Celý pořad se však projednávaly dopady Národní strategie ve sféře hospodářství (II. část Strategie), ale o tom, jaké cíle a úkoly ve sféře meziethnických vztahů, jako jednoho z ústředního bodu Strategie, byly splněny (I. část Strategie), se řeč nevedla vůbec.²⁵³

Je možné se dostat ke zdrojům, které sice byly označeny za oficiální (rozuměj vydaný státním orgánem a reprezentující jeho oficiální stanovisko), ale z nich se dá, i když zase jen v omezeném rozsahu, dozvědět o praktické činnosti výše zmíněných institucí. Za všechny jako příklad uvedu rozhovor (od 09. 06. 2015) poskytnutý časopisu

---

самоуправления и межэтнических отношений при Правительстве Кыргызской Республики.
In: Гос. Агентство по делам местного самоуправления и межэтнических отношений, [online], [cit. 2017-08-08]. Dostupné z: <http://www.gamsumo.gov.kg/ru/news/full/43.html>.

²⁵⁰ Tamtéž; *Межэтнические отношения.* In: Гос. Агентство по делам местного самоуправления и межэтнических отношений, [online], [cit. 2017-08-12]. Dostupné z: <http://www.gamsumo.gov.kg/ru/inter-ethnic-relations/>.

²⁵¹ Tamtéž.

²⁵² Srov. Официальный сайт Президента Кыргызской Республики (<http://www.president.kg>) a oficiální web Pražského hradu / Prezidenta ČR (<https://www.hrad.cz/>).

²⁵³ *Актуальный разговор / Реализация Национальной стратегии устойчивого развития КР на период 2013 – 2017.* In: КТРК, [online], [cit. 2017-08-16]. Dostupné z: <http://www.ktrk.kg/media/video/6351>;

Текст Национальной стратегии устойчивого развития Коризской Республики на период 2013 – 2017 годы. In: Официальный сайт Президента Кыргызской Республики, [online], [cit. 2017-08-17]. Dostupné

z: http://www.president.kg/ru/news/ukazy/1466_tekst_natsionalnoy_strategii_ustoychivogo_razvitiya_kyrgyzskoy_respubliki_na_period_2013-2017_gody/.

Новые лица bývalou vedoucí Oddělení etnické a náboženské politiky a vztahů s občanskou společností (dále jen Oddělení) a nyní poradkyní prezidenta A. Atambaeva M. Karybaevou.

Karybaeva uvádí, že do vzniku Státní agentury v roce 2013, jedinou státní institucí, která se zabývala otázkami mezietnických vztahů, bylo Oddělení. Vedle mezietnických vztahů se Oddělení zabývalo náboženskou politikou, udržováním styků s občanskou společností, otázkami genderové rovnosti a právy člověka. Proto v praxi se případy mezietnických konfliktních situací zabýval jen jeden ze sedmi odborníků Oddělení. Přičemž velmi často informace o potenciálních konfliktních situacích poskytovaly nestátní orgány a masová média. Pracovník Oddělení tak plnil náročnou a objemnou práci zejména na místech: jednal s vedením místní administrativy, s každou ze stran konfliktu, s místními komunitami a vytvářel vhodné podmínky pro řešení konfliktní situace.²⁵⁴

V současné době řešením případných mezietnických konfliktních situací a obecně otázkami mezietnických vztahů se zabývá kolektiv odborníků Státní agentury, kanceláře pro mezietnické vztahy. Podle slov M. Karybaevy, odborníci řeší konfliktní situace úspěšně. Například byly úspěšně vyřešeny konfliktní situace ve vsi Vasiljevka (Alamudunský rajón Čujské oblasti)²⁵⁵, v jednom ze sídlišť Biškeku v Tokoldoši²⁵⁶, nebo

---

²⁵⁴ САРАЛАЕВА, Л., *Мира Карыбаева: „Нации, которая гордится собой, своим прошлым, знает свою историю, стыдно позориться в настоящем“*. In: *Новые лица*, [online], [cit. 2017-08-18]. Dostupné z: http://www.nlkg.kg/ru/interview/mira-karybaeva-nacii_-kotoraya-gorditsya-soboj_-svoim-proshlym_-znaet-svoyu-istoriyu_-stydnopozoritsya-v-nastoyashhem.

²⁵⁵ Nejednalo se o konfliktní situaci mezi etniky, ale o konfliktní situaci mezi představiteli „aborigenní“ a „příšlé“ skupiny kyrgyzské mládeže ve vsi. Příšlými jsou zde označováni etničtí Kyrgyzové, kteří se po rozpadu Sovětského svazu začali vracet do historické vlasti z Tádžikistánu a Uzbekistánu. Samotný název vsi vypovídá o tom, že původním obyvatelstvem vsi před tím, než začal masový odchod obyvatelstva, byly Rusové a Němci. Na jejich pozemcích je vystřídali Kyrgyzové Ošské, Narynské a Issyk - Kulské oblasti (jak je vidět Kyrgyzové nejenom jižních regionů země), „příšlí“ nebo „noví“ Kyrgyzové a Kurdové. Jedná se tak o ves „přistěhovalců“. КАДЫРКУЛОВА, Н., *Вернувшиеся*. In: Medium, [online], [cit. 2017-08-18]. Dostupné z: <https://medium.com/%D0%B1%D0%B8%D1%88%D0%BA%D0%B5%D0%BA-%D0%B2%D1%87%D0%B5%D1%80%D0%B0-%D0%B8-%8F-25dc86c88317>.

²⁵⁶ Mezi zdroji konfliktních situací v Tokoldoši jsou dostupné jen tři, ale ve všech třech případech nešlo o mezietnické konfliktní situace, které by přešly do fáze mezietnického konfliktu. Řeč šla o sociální konflikt od roku 2010 (spor o vlastnictví na pozemky) a konflikt mezi místním obyvatelstvem sídliště a místním podnikatelem, poslancem parlamentu KR T. Salimovym (etnický Ujgur). СОРОКИНА, З., *В „Токолдоше“ кипят страсти*. In: *Вечерний Бишкек*, [online], [cit. 2017-08-18]. Dostupné z: http://www.members.vb.kg/2015/11/18/panorama/1_print.html; *Табылды Бекмуратов: В жилом массиве „Токолдош“ столицы Кыргызстана самозахватчики заняли земли, принадлежащие местным жителям*. In: ИА «24.kg», [online], [cit. 2017-08-18]. Dostupné z: <https://www.24.kg/archive/ru/bishkek24/87721-tabylly-bekmuratov-v-zhilom-massive.html>; *Депутатская трибуна стала для Турсунтая Салимова щитом от прессы и простых людей*. In: КирТар, [online], [cit. 2017-08-18]. Dostupné z: <http://www.kyrtag.kg/news/deputatskaya-tribuna-stala-dlya-tursuntaya-salimova-shchitom-ot-pressy-i-prostykh-lyudey/>; *Салимов Турсунтай Аблизович*. In: АКІpress, «Кто есть Кто», [online], [cit. 2017-08-18]. Dostupné z: <http://www.who.ca-news.org/people:1013>.

ve vsi Yrdyk²⁵⁷ (Issyk-Kulská oblast). Konfliktní situace ve vsi Yrdyk byla na rozdíl od předchozích dvou meziethnickou konfliktní situací (Kyrgyzy vs. Dungani), která měla vysoký potenciál se stát závažným meziethnickým konfliktem.²⁵⁸

Obdobné meziethnické konfliktní situace, jako ve vsi Yrdyk, ukazují, že jejich povaha má mnohem složitější charakter, a ne vždy se začíná jako meziethnická konfliktní situace, respektive jako situace, kde strany konfliktu musí být charakterizovány jen podle etnického klíče. Často konfliktní situace bývají též charakterizovány podle teritoriálního a / nebo sociálního klíče. To se potvrzuje i spektrem zúčastněných státních a nestátních orgánů. V případě vsi Vasiljevka a Yrdyk se vyřešením situace rovněž zabývali představitelé Ministerstva práce, migrace a mládeži KR, Ministerstva vnitra KR, krajské správy státní bezpečnosti a místní oddělení policie, jednotlivé diaspory, nejstarší představitelé místního obyvatelstva, místní výbor mládeže, masová média, vědci aj.²⁵⁹

Měli bychom si uvědomit, že snahy ze strany státu o nešíření informací o potenciálních meziethnických neozbrojených střetech ne vždy přináší kladné výsledky. Stejně jako omezený přístup k oficiálním zdrojům informací, se nedá interpretovat, navzdor tvrzení Karybaevy, jako příznaky úspěšné činnosti státních institucí v oblasti meziethnických vztahů. Karybaeva má na mysli, že se případné meziethnické konfliktní situace řešily rychle, aniž by se dostaly na pořad dne jako hojně diskutované veřejné téma nebo stihly vyvolat rozsáhlou paniku.

Už je známo, že tam, kde stát neplní, respektive není schopen plnit své funkce, se této role ujímají jiní („třetí“) strany. Tak se do informačního oficiálního a neoficiálního prostoru dostanou informace upravené „třetími“ stranami, které, jak se ukázalo, mohou mít za přímý cíl destabilizovat situaci v zemi. V obdobném informačním „chaosu“ vliv státu jako oficiálního zdroje informací pro veřejnost může hrát rozhodující roli.

Ať jsou důvody omezení a kontroly vnitřního informačního prostoru ze strany státu jakékoliv, pokud však jde o záležitosti, které se bezprostředně týkají obyvatelstva, anebo

---

²⁵⁷ Vesnice Yrdyk byla založena Dunagany v roce 1877. O konfliktní situaci ve vsi Yrdyk viz *Власти вновь пытаются скрыть межэтнический конфликт от общественности Кыргызстана*. In: Stan radar, [online], [cit. 2017-08-18]. Dostupné z: <http://www.stanradar.com/news/full/3518-vlasti-vnov-pytajutsja-skryt-mezhetnicheskij-konflikt-ot-obschestvennosti-kyrgyzstana.html>.

²⁵⁸ Tamtéž; САРАЛАЕВА, Л., *Мира Карыбаева: „Нации, которая гордится собой, своим прошлым, знает свою историю, стыдно позориться в настоящем“*. In: Новые лица, [online], [cit. 2017-08-18]. Dostupné z: <http://www.nlkg.kg/ru/interview/mira-karybaeva-nacii-kotoraya-gorditsya-soboj-svoim-proshlym-znaet-svoyu-istoriyu-stydn-pozoritsya-v-nastoyashhem>.

²⁵⁹ *Дунгане обеспокоены дракой в Ысык-Ате*. In: Gezitter.org, [online], [cit. 2017-08-19]. Dostupné z: http://www.gezitter.org/society/22813_dungane_obespokoenyi_drakoy_v_yisyik-ate/; *Власти вновь пытаются скрыть межэтнический конфликт от общественности Кыргызстана*. In: Stan radar, [online], [cit. 2017-08-18]. Dostupné z: <http://www.stanradar.com/news/full/3518-vlasti-vnov-pytajutsja-skryt-mezhetnicheskij-konflikt-ot-obschestvennosti-kyrgyzstana.html>.

jde o určité snahy státu, jejichž cílovým objektem je obyvatelstvo, dosáhnout uspokojivých výsledků bez jednání s obyvatelstvem se nedá.

Informační mezeru ponechanou do určité míry státními institucemi a oficiálními masovými médii nedoplňují ani odborníci na mezietnické vztahy. Setkala jsem se buď s tím, že zkušenosti expertů, včetně hlav (místních) etnických spolků, nejsou v tom dostatečně zainteresováni, anebo s tím, že sdílení poznatků s širokou veřejností není umožněno.

Popularizování poznatků expertů by bylo vhodné i z toho hlediska, pokud by se státní instituce obávaly o ztrátu kontroly nad obsahem možných veřejných diskusí na mezietnická témata. Přes experty představující státní instituce, nebo úzce spolupracující s ní, by bylo možné nastavit rámec, v němž by probíhaly poznávací diskuse s veřejností. Tak například jsem narazila na přibližně obdobnou činnost jedinců, nikoliv však na pravidelnou činnost skupin či týmů expertů na danou problematiku, včetně hlav etnických spolků, jejichž výsledky činnosti a publikace by se měly zpřístupnit veřejnosti.

Místo nich se více či méně pravidelnou činností v oblasti upevnění mezietnických vztahů zabývají hlavně učitelé základních a středních škol, kteří však nejsou vždy odborníky na mezietnické vztahy a neposkytují studentům odborné informace (jedná se především o faktografické údaje). Rovněž školní akce v oblasti mezietnických vztahů probíhají ve formě tanečních, literárních, sportovních nebo v jiných slavnostních akcích.

Tvrzení o tom, že se bez konstruktivního dialogu s širokou veřejností se nedá vyřešit konfliktní situace a vylepšit vztahy mezi etniky v dlouhodobé perspektivě, potvrzuje i aktivní praktická role v této oblasti nestátních institucí. Spolupráce státních orgánů s nestátními aktéry nabývá na své důležitosti rovněž proto, že současný státní mechanismus ve sféře upevnění mezietnických vztahů a předcházení a řešení konfliktů se vytvořil teprve před necelými pěti léty²⁶⁰, respektive se vytváří dodnes. Třeba pro jiné státy pětileté období by mohlo být postačujícím, aby se obdobný mechanismus začal efektivně fungovat, v kyrgyzstánském kontextu však to možné není.

---

²⁶⁰ Počítá se od doby vzniku Státní agentury v roce 2013. *О нас*. In: Гос. Агентство по делам местного самоуправления и межэтнических отношений, [online], [cit. 2017-08-19]. Dostupné z: <http://www.gamsumo.gov.ru/about/>.

5.6. Typy akcí používané v oblasti upevnění meziethnických vztahů

Na oficiálním webu Státní agentury, na webových stránkách jednotlivých magistrátů měst a v dalších zdrojích (za všechny uvedu některé zdroje použité v dané disertační práci) byste našli informace vztahující k akcím v oblasti upevnění meziethnických vztahů, stability a bezpečí. Dané akce však byly zorganizovány a realizovány především vládními institucemi. Jedná se o akce, ať už za podpory lokálních či mezinárodních (ne)vládních organizací, mezi nimiž, zejména k poslední jmenovaným, osobně si zastávám skeptický postoj. Zastávám si skeptický postoj aspoň z toho důvodu, že by se o vyřešení vnitřních záležitostí, v první řadě, měl starat především stát, jehož se bezprostředně tyto problematické záležitosti týkají.

K těmto typům akcí, které častěji používá vedení měst, patří semináře (republikánské a regionální), semináře-tréninky (například pro představitele místních mocenských struktur a vedení etnických komunit s cíli povýšení jejich schopností v prevenci konfliktních situací), pravidelné schůze reprezentantů různých etnik jednotlivých lokalit, mezinárodní etnofestivaly, festivaly (například festival *Дружба народов* v Oši)²⁶¹, koncerty (například galakonzert *Народ Кыргызстана в семье единой*)²⁶², pracovní setkání a projekty se zahraničními institucemi (například Rozvojový program OSN (UNDP), Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OSCE), Agentura Spojených států pro mezinárodní rozvoj (USAID)), dny přátelství národů Kyrgyzstánů ve vzdělávacích institucích, stejně tak soutěže o nejlepší studentské eseje, pochody, sportovní akce, oslavy a jiné akce zaměřené na podporu a rozvoj polyethnické mládeže a místního obyvatelstva.²⁶³

---

²⁶¹ *Ош: фестиваль „Дружба народов“* (20. 03. 2015). Video. In: КТПК, [online], [cit. 2017-08-11]. Dostupné z: <http://www.ktrkdev.ktrk.kg/ru/novosti/osh-festival-druzhba-narodov>; Srov. s fórem v severním městě Tokmak se názvem „Дружба народов – приоритетная задача“ (07. 12. 2015). Video. In: КТПК, [online], [cit. 2017-08-11]. Dostupné z: <http://www.ktrkdev.ktrk.kg/ru/novosti/druzhba-narodov-prioritnaya-zadacha>.

²⁶² Koncert za aktivní účasti SNK, věnovaný *Roku posílení národního hospodářství* a 8. kurultaji Shromáždění národa Kyrgyzstánu. Video. In: КТПК, [online], [cit. 2017-08-11]. Dostupné z: <http://www.ktrkdev.ktrk.kg/ru/novosti/narod-kyrgyzstana-v-seme-edinoy>.

²⁶³ Kvůli četnosti zdrojů zde použitých, uvádím obecný odkaz na oficiální web magistrátu města Oš, kde je možné prohlédnout poslední akce a zprávy o dění ve městě. *Ош шаарынын мэриясынын официалдуу порталы официалдуу порталы*, [online], [cit. 2017-08-11]. Dostupné z: <http://www.oshcity.kg/index.php/ru/kmaterialdar-ru?limitstart=0>; *О Государственном агентстве по делам местного самоуправления и межэтнических отношений при Правительстве Кыргызской Республики*. In: Гос. Агентство по делам местного самоуправления и межэтнических отношений, [online], [cit. 2017-08-11]. Dostupné z: <http://www.gamsumo.gov.kg/ru/news/full/43.html>; *Межэтнические отношения*. In: Гос. Агентство по делам местного самоуправления и межэтнических отношений, [online], [cit. 2017-08-13]. Dostupné z: <http://www.gamsumo.gov.kg/ru/inter-ethnic-relations/>.

Stejně tak určité kroky v oblasti předcházení mezietnických konfliktů na vyšší a specializovanější úrovni byly iniciovány jednotlivými státními orgány ve spolupráci s orgány (vnější) bezpečnosti (Státní výbor národní bezpečnosti KR – ГКНБ КР) a orgány (vnitřní) ochrany veřejného pořádku (struktury Ministerstva vnitra KR – МВД КР). Nebo za účasti vládních reprezentantů byly podniknuty akce, které měly za cíl sjednotit polyetnické obyvatelstvo jednotlivých obcí. Na celostátní úrovni se též konaly kulaté stoly (například kulatý stůl v Biškeku na téma *Единство народов и дружба – богатство Кыргызской Республики* (04. 07. 2016)²⁶⁴ nebo *Участие национальных меньшинств в общественно-политической жизни Кыргызстана* (30. 11. 2015)²⁶⁵.

Nesměly by být opomíjeny akce spojené s masovými médii: agitační a reklamní videa, písňe a plakáty (například reklamní video *Только вместе*²⁶⁶, píseň s názvem *Ынтымак ыры – Песня Дружбы*²⁶⁷) televizní a rozhlasové pořady aj. Akce, které jsou věnovány konstruktivní diskusi problematice mezietnických vztahů nebo etnické situaci v zemi, ke dnešnímu dni jsem si zaznamenala málo. Jako příklad uvedu jeden z dílů televizního pořadu *Демилге* (23. 06. 2015), který byl věnován tématu SNK jako nástroji upevnění mezietnických vztahů, nebo díl pořadu s názvem *Ой ордо* věnovaný debatě o tom, jestli je nutnost zrušení kategorie národnosti v občanských průkazech)^{268, 269}. V Kyrgyzstánu se občas dá rovněž sledovat na kyrgyzských televizních kanálech reportáže o smíšených manželstvích (například *Интернациональная любовь* (09. 06. 2016), nebo reportáže o tom, jak představitelé různých etnik svými činnostmi prospívají upevnění důvěrných vztahů mezi etniky (například *Люди разных национальностей работают и создают в Кыргызстане* (31. 05. 2016).²⁷⁰

---

²⁶⁴ ЖУМАДЫЛОВА, К., *Единство народов и дружба – богатство Кыргызской Республики* *Единство народов и дружба – богатство Кыргызской Республики*. In: Vesti.kg, [online], [cit. 2017-08-11]. Dostupné

z: http://www.vestikg.com/index.php?option=com_k2&view=item&id=41203:edinstvo-narodov-i-druzhiba-%E2%80%93-bogatstvo-kyrgyzskoy-respubliki&Itemid=80.

²⁶⁵ *В Бишкеке прошел круглый стол на тему прав этносов*. Video. In: КТРК, [online], [cit. 2017-08-11]. Dostupné z: <http://www.ktrkdev.ktrk.kg/ru/novosti/v-bishkeke-proshel-kruglyy-stol-na-temu-prav-etnosov>.

²⁶⁶ *Только вместе*. In: YouTube, [online], [cit. 2017-08-11]. Dostupné

z: <https://www.youtube.com/watch?v=TNveXq86jVI>.

²⁶⁷ *Ынтымак ыры – Песня Дружбы (дружба народов Кыргызстана)*. Video. In: ВКонтакте, [online], [cit. 2017-08-11]. Dostupné z: https://www.vk.com/video-20913179_158818261.

²⁶⁸ *Демилге: „Ассамблея народа Кыргызстана, как инструмент укрепления межэтнической дружбы“*. Video. In: КТРК, [online], [cit. 2017-08-11]. Dostupné z: <http://www.ktrkdev.ktrk.kg/ru/tv-projects/demilge-assambleya-naroda-kyrgyzstana-kak-instrument-ukrepleniya-mezhnacionalnoy-druzhy>.

Ой ордо: Паспортто улутту көрсөтпөө сунушу. Video. In: КТРК, [online], [cit. 2017-08-11]. Dostupné z: <http://www.ktrk.kg/media/video/3244>.

²⁶⁹ *О Государственном агентстве по делам местного самоуправления и межэтнических отношений при Правительстве Кыргызской Республики*. In: Гос. Агентство по делам местного самоуправления и межэтнических отношений, [online], [cit. 2017-08-12]. Dostupné z: <http://www.gamsumo.gov.kg/ru/news/full/43.html>.

²⁷⁰ Osobní pozorování během sledování televizních pořadů na kyrgyzských kanálech.

I když prohlédnuté reportáže poskytují určitou představu o mezietnické situaci v Kyrgyzstánu na příkladech jeho jednotlivých občanů, společným rysem většiny z nich je ideologický charakter. Zatím se jedná o formování (občanského) patriotismu u reprezentantů různých etnik Kyrgyzstánu přes zdůraznění kyrgyzské etnické kultury místo internacionálního a multikulturního pojetí národa (Kyrgyzové vs. Kyrgyzstánci). V některých pořadech dokonce narazíte na projevy etnonacionalismu, a také na nastavený „shora“ řízený formát reportáží a pořadů, což připomíná sovětský způsob jednání s okolím. To se rovněž často projevuje ve formě a jazyce reportáží, jednání členů, některé aktivity a publikací, které vydává SNK. A ta skutečnost, že určitá videa se dají dohledat, jak tomu bylo v mém případě, přednostně na webových stránkách ústřední televizní a rozhlasové společnosti při existujících dalších minimálně osmi²⁷¹, poukazuje mimo jiného i na to, že jako státní, respektive provládní společnost má jistou monopolní pozici v šíření informací. Je tak omezený přístup i bez tak k „povrchním“ informacím.

Vezmeme-li reportáž o smíšených manželstvích *Интернациональная любовь*, o níž jsem se zmiňovala výše, pro tu část veřejnosti, pro niž jsou smíšená manželství běžným jevem, obdobné téma nepředstavuje informačně hodnotný materiál. Nejedná se jen o několikrát zmiňovaném akcentu na „kyrgyzská“, a v dané reportáži i „muslimská“, témata. Jde také o to, že současný stav mezietnických vztahů v zemi svědčí o slabosti perspektiv jejich bližšího vývoje. V zemi, kde v minulosti byla smíšená manželství a vliv ruské, respektive internacionální kultury běžným jevem, se najednou začalo hovořit o obdobných manželstvích jako o „nových“ společenských fenoménech.

Vezmeme-li v potaz, že od rozpadu Sovětského svazu uteklo necelých 30 let, ty společenské změny, k nimž došlo v oblasti mezietnických vztahů v průběhu těchto let, jsou značné. Za dobu své nezávislé existence a hledání sama sebe, se zdá, že Kyrgyzstán přišel o ty internacionalistické tradice a zkušenosti v oblasti mezietnických vztahů, které za velkou cenu získal ve své sovětské minulosti.

Vzhledem k tomu, že nebylo možné vyhledat si ty pořady, které jsem sledovala ještě před zahájením svého studia a výzkumu, a také vzhledem k tomu, že v tom vyhledávání mě nebyly prospěšné ani oficiální weby televizních a rozhlasových společností, až na výjimky КТРК a jednotlivé videomateriály na webu rádia Азаттык (srov. například Ала-Тоо-24, УМҮТ ТВ, ЭлТР, Пятый канал), uvádím jako příklady videomateriály z webových stránek Státní televizní a rozhlasové společnosti КР (КТРК) a informační zdroje, které nejvíce dostupné veřejnosti, a to je především YouTube.

Интернациональная любовь. Video. In: КТРК, [online], [cit. 2017-08-13]. Dostupné z: <http://www.ktrk.kg/media/video/2982>; *Люди разных национальностей работают и создают в Кыргызстане*. Video. In: КТРК, [online], [cit. 2017-08-13]. Dostupné z: <http://www.ktrk.kg/media/video/2838>.

²⁷¹ ЮСУПОВА, Д., *В Кыргызстане официально запущено вещание цифрового телевидения*. In: Вечерний Бишкек, [online], [cit. 2017-08-14]. Dostupné z: http://www.vb.kg/doc/292490_v_kyrgyzstane_oficialno_zapusheno_veshanie_cifrovogo_televideniia.html.

Proto je obtížné říci, zda bude proces formování „Kyrgyzstánců“, který je nutný pro stabilizaci Kyrgyzstánu zevnitř, úspěšnějším a rychlejším, pokud bude probíhat v jednostranném, nařizovaném směru a jen slabě zohledňující reálné potřeby a tendence vývoje mezietnických vztahů v každém z regionů republiky. Přičemž jižnímu regionu republiky musí být věnována zvláštní pozornost, respektive stejná pozornost, která je věnována severnímu regionu země.

Druhou stranou procesu formování „Kyrgyzstánců“ jsou samotní občané. Bez ohledu na to, jedná se o příslušníky titulárního etnika či další etnika, loajální vztah ke společnému státu by měl spojit každého jeho občana. Nejedná se jen o případy, kde loajalita mezi občany chybí, ale především o případy, kde se představy o loajalitě ke státu liší (viz výsledky rozhovorů s respondenty). Stejně jako se liší státní koncepce, respektive koncepce jednotlivých politických skupin o „národech“ Kyrgyzstánu – pojetí identity „Kyrgyzstánců“ podle občanské příslušnosti (danou koncepcí pojetí „národu“ se snažila prosadit v Koncepci etnické politiky KR bývalá prezidentka R. Otunbajeva) proti pojetí identity „Kyrgyzstánců“ podle etnické příslušnosti (krve).²⁷² To znamená, že z obou stran – státu (vlády) a obyvatelstva (občan) – existují překážky, které brání formování generace „Kyrgyzstánců“.

Jak vyplývá z výše uvedeného, ze strany státních a nestátních institucí (dokonce i na úrovni jednotlivců) v republice probíhají četné akce věnované mezietnickým vztahům. Akcí se účastní nejrůznější místní a zahraniční instituce a odborníci, kteří tvrdí, že dodnes minoritní etnika jsou málo zapojena do politické sféry republiky²⁷³. Stejně tak v tomto směru jsem byla několikrát dotazována zájemci o kyrgyzskou problematiku, kde těmito zájemci ve většině případů byli bohužel lidé ze zahraničí, nikoliv občane Kyrgyzstánu. Byla jsem svědkem debat a besed, kde kyrgyzští studenti a představitelé zahraničních vzdělávacích institucí ve většině případů v neformálních podmínkách se opatrně snažily hovořit na etnická témata. Většina z představitelů netitulárních etnik, rovněž jako i titulárního etnika, nemá jistotu, jestli jsou nějaké kariérní perspektivy, pokud se rozhodnou zůstat v Kyrgyzstánu a neemigrovat do zahraničí.

Jinými slovy, uvažuji nad tím, proč navzdor četným akcím, ve snaze „demokratizovat“ Kyrgyzstán v mezietnické oblasti, nejenže k oné „demokratizaci“ nedochází, ale jsou zaznamenány opačné tendence na státní a společenské úrovni. V čem

---

²⁷² Rozhovor s expertem E. Nogojbaevou. *Ошская резня 6 лет спустя. Кто стоял за бойней кыргызов и узбеков?* Video. In: YouTube, [online], [cit. 2017-08-19]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=hujcs-DKE8s>.

²⁷³ *В Бишкеке прошел круглый стол на тему прав этносов.* Video. In: КТПК, [online], [cit. 2017-08-20]. Dostupné z: <http://www.ktrkdev.ktrk.kg/ru/novosti/v-bishkeke-proshel-kruglyy-stol-na-temu-prav-etnosov>.

je překážka? V neúčinném fungování celého systému institucí, neefektivních akcích, nebo obě zmíněné příčiny?

Ovšem, že by snaha odpovědět na výše stanovenou otázku, přivedla ke vzniku další rozsáhlé odborné práce, jelikož podstata dané otázky je mnohem složitější, než jsem si ji v rámci předkládané práce zformulovala já. Avšak pro účely mé práce je tato problematická otázka jednou z klíčových, jelikož charakterizuje etnickou situaci v zemi a poukazuje míru vzájemné důvěry mezi titulárním a ostatními etniky v politické sféře státu. Proto v souvislosti s tématem práce se snažím najít „svou“ odpověď.

Když se setkáváte se zprávou či informací o tom, že již poněkolkáté proběhl seminář či kulatý stůl, kde zvláště zahraniční odborníci konstatují nedostatky odvedené činnosti státu v oblasti mezietnických vztahů (ale i v dalších oblastech) během určitého období, se naskytuje další otázka. Jestli si zahraniční a místní odborníci uvědomují a můžou garantovat bezkonfliktní existenci a funkčnost slabého státu, dokud vedení státu podstoupí jejich požadavkům a povýší reprezentativnost etnik ve své politické sféře?

Vezmeme-li v potaz, že se jedná o odborníky, je jasné, že jsou si vědomi křehkosti státu a jeho reálných kapacit. Proto vzniká jiná otázka: proč na širším zastoupení etnik pořád trvají? Kromě toho, je třeba zjistit, jestli vedle státu k obdobným krokům jsou připravena sama etnika, respektive o to mají zájem. A také jakou cenu by za obdobný zájem mohl zaplatit sám stát. Proto by bylo správné zeptat se nejenom Kyrgyzů, „jejich“ vlády a netitulární etnika, proč „Kyrgyzové nechtějí pustit k moci jiná etnika“? Na tento aspekt mezietnických vztahů je tedy nutné nahlížet nejenom z hlediska „stát / titulární etnikum versus netitulární etnika“, což je nejrozšířenější přístup k uchopení mezietnických vztahů v Kyrgyzstánu, ale též z hlediska opačného – „netitulární etnika versus stát / titulární etnikum“.

Ať jsou zájmy zahraničních a místních aktérů v Kyrgyzstánu jakékoliv, důležité je, aby si především sama etnika určila svou míru loajality ke státu, státnímu jazyku, titulárnímu etniku a své místo ve státě. Upřímně řečeno, není tu velký výběr: buď s titulárním etnikem, anebo ne, respektive proti. Míra vzájemné loajality mezi titulárním etnikem a netitulárními etniky by se mohla stát základem pro formulování občanského postoje ke společnému státu, včetně jeho výkonnosti ve vztahu k nim. Až poté je možné uvažování o podstoupení zkoušky, jakou by bylo povýšení zastoupení etnik v politické sféře Kyrgyzstánu. V opačném případě může dojít k tomu, že v budoucnosti nebude existovat žádný ze států: ani stát „Kyrgyzů“, ani stát „Kyrgyzstánců“.

Právě proto je velmi důležité, aby obyvatelstvo Kyrgyzstánu, a zejména mládež jako první, se dostala k informacím a vědomostem v oblasti mezietnických vztahů. To je

důležité proto, že z obyvatelstva země se nestane jednoduchá cílová skupina pro vlivy „ze strany“, a také proto, že obyvatelstvo je tím prostředím, kdy se mezinárodní vztahy formují.

5.7. Výuka dějin Kyrgyzstánu na středních školách z pohledu obsahu předmětných učebnic

V Kyrgyzstánu, do získání nezávislosti na Sovětském svazu, se dějiny Kyrgyzstánu jako samostatný předmět výuky na středních školách nevyučovaly. V postsovětské době se dějiny Kyrgyzstánu vyučují již od 5. třídy (*Stručné (epizodické) příběhy o historii Kyrgyzstánu od starověku do současnosti*) do 11. třídy střední školy (*Dějiny Kyrgyzstánu od poloviny 19. století do současnosti*). Počínaje 6. třídou studenti kyrgyzských středních škol začínají studovat kurz světových dějin (*Dějiny starověkého světa*) a rovněž do 11. třídy (*Světové dějiny od poloviny 19. století do současnosti*) se stejným počtem vyučovacích hodin jako u předmětu *Dějiny Kyrgyzstánu*.²⁷⁴

Vzhledem k tomu, že v Kyrgyzstánu se klade velký důraz na výchovu budoucí generace tolerantních „Kyrgyzstánců“, chtěla jsem se podívat, do jaké míry tato snaha je odražena v učebnicích dějin Kyrgyzstánu pro studenty 7., 8., 9., a 11. tříd. V obsahu učebnic jsem se snažila zjistit, zda jde o dějiny Kyrgyzstánu, nebo o dějiny Kyrgyzů. Pod dějinami Kyrgyzstánu máme na mysli dějiny státních útvarů a národů, které obývaly území současného Kyrgyzstánu.

V učebnici *Dějiny Kyrgyzstánu 9. – 18. století* pro studenty středních škol **7. třídy**, rok vydání – 2012, najdeme celou kapitolu (§24) o Kyrgyzech Ferganského údolí a Pamíru (s. 145).²⁷⁵ V učebnici *Dějiny Kyrgyzstánu 19. století* pro studenty **8. třídy**, rok vydání 2014, najdeme kapitolu (§16) o přesídlení části Kalmaků, Dunganů a Ujgurů do oblasti Sedmiříčí (s. 108). Mapa Sedmiříčenské oblasti v 19. století je též

---

²⁷⁴ *История*. In: Кутбилим, [online], [cit. 2017-09-14]. Dostupné z: <http://www.kutbilim.journalist.kg/2013/08/02/istoriya/>; *Базисный учебный план на 2016 – 2017 учебный год*. In: Министерство образования и науки Кыргызской Республики, [online], [cit. 2017-09-14]. Dostupné z: <http://www.old2.edu.gov.kg/ru/bazovuj-uchebnyj-plan-na-2016-2017-uchebnyj-god/>; Закон Кыргызской Республики от 30 апреля 2003 года № 92 *Об образовании*. In: Министерство юстиции Кыргызской Республики, [online], [cit. 2017-09-14]. Dostupné z: <http://www.cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/1216?cl=ru-ru>; ДАНИЛОВ, А. А., – ФИЛИППОВ, А. В. (eds.) a kol., *Освещение общей истории России и народов постсоветских стран в школьных учебниках истории новых независимых государств*. In: Министерство образования и науки Красноярского края, [online], [cit. 2017-09-14]. Dostupné z: <http://www.krao.ru/files/fck/File/Child/12.pdf>. S. 20.

²⁷⁵ ЧОРТЕГИН, Т. К., – ОМУРБЕКОВ, Т. Н., *История Кыргызстана IX-XVIII вв. / Учебник для 7 класса общеобразовательной средней школы*. In: Lib.kg, [online], [cit. 2017-09-21]. Dostupné z: http://www.lib.kg/?wpfb_dl=2502.

k nahlédnutí na s. 126. Rovněž v kapitole o politickém a sociálně-ekonomickém stavu Kyrgyzstánu po dobytí carským Ruskem (§20), přesněji v části o pozemkové a daňové politice najdeme zmínky o ukrajinských a ruských přesídlencích (s. 132). V kapitole o kyrgyzské národní kultuře v koloniální době (§ 23) najdeme zmínku o etnickém složení tehdejšího obyvatelstva (s. 157). Události jako dobytí území Kyrgyzstánu carským Ruskem (rovněž jako dobytí Kokandským chanátem) autoři učebnice uvádí jako ztráta kyrgyzské nezávislosti. Rozdělení Kyrgyzů mezi třemi administrativními útvary zpomalil jejich konsolidaci do uceleného etnika, a také vývoj jejich uvědomění (s. 126).²⁷⁶

V učebnici *Dějiny Kyrgyzstánu 20. – 21. století* pro studenty středních škol **9. třídy**, rok vydání 2014, v kapitole o vývoji Kyrgyzstánu po získání nezávislosti (§25), je podkapitola ze čtyř odstavců věnovaných mezietským vztahům. Jedná se především o vznik Shromáždění národů Kyrgyzstánu, Domu přátelství a masový odchod netitulárních etnik z Kyrgyzstánu (s. 200, s. 205-206). V učebnici též najdeme jednotlivé zmínky o deportacích některých etnik v době Velké vlastenecké války na území Kyrgyzstánu – 150 tisíc Čečenců, krymských Tatarů, Kalmyků, Chemšilů a dalších etnik, včetně 21 500 polských občan, když se součástí Sovětského svazu stala Západní Ukrajina a Západní Bělorusko (s. 121-122). Na s. 134 je též zmínka o roku 1957, kdy se část Čečenců, Kabardinců, Karačajevců a dalších etnik navrátila zpět do vlasti a část zůstala v Kyrgyzstánu. O prvním Světovém Kurultaji Kyrgyzů, který se konal v Biškeku v roce 1992, a o Kyrgyzech v zahraničí, se dozvíme v kapitole o vývoji Kyrgyzstánu v prvních desetiletích po získání nezávislosti (§24, s. 197,198).²⁷⁷

5.7.1. Dějiny Kyrgyzstánu od poloviny 19. století do současnosti / Základní vývojové mezníky (11. třída)

Učebnice *Dějiny Kyrgyzstánu od poloviny 19. století do současnosti / Základní vývojové mezníky* pro studenty středních škol 11. třídy, rok vydání 2012, v podstatě seznamuje studenty se stejnými tematickými okruhy z dějin Kyrgyzstánu ve stejném časovém rozmezí, jako učebnice pro studenty 9. třídy. Tato učebnice však je doplněnou

---

²⁷⁶ ОМУРБЕКОВ, Т. Н. – ЧОРТЕГИН, Т. К., *История Кыргызстана XIX век / 8 класс / Учебник для общеобразовательных школ*. In: Lib.kg, [online], [cit. 2017-09-21]. Dostupné z: http://www.lib.kg/?wpfb_dl=1179.

„Sedmiříčí (v ruštině Семиречье, kazašsky a kyrgyzsky Džeti-Suu) je historickou geografickou oblastí v jihovýchodním Kazachstánu mezi jezerem Balchaš, Džungarským Alatau a severním Tan-šanem. Název je podle sedmi hlavních řek – Ili, Karatal, Bien, Aksu, Lepsa, Baskan a Sarkand“ (citace je upravena autorkou dle КОКАИСЛ, Р. – МИХАЛЕК, Р. a kol., *Kyrgyzstán a Kyrgyzové / Кыргызстан и Кыргызы*. Plzeň 2008, s. 82).

²⁷⁷ ИМАНКУЛОВ, М. К., *История Кыргызстана (XX–XXI век) / 9 класс / Учебник для общеобразовательных школ*. In: Lib.kg, [online], [cit. 2017-09-21]. Dostupné z: http://www.lib.kg/?wpfb_dl=2487.

verzí a výklad materiálu je zaměřen na starší studenty, kteří již ovládají základní znalosti o dějinách Kyrgyzstánu a jsou schopni interpretovat a hodnotit materiál. Vzhledem k tomu, že jsem si volila jenom ty pasáže z učebnicového textu, které se týkají tématu předkládané práce, uvádím pasáže jednotlivě.

- Uvádí se přesídlení ukrajinských a ruských rolníků z Ruska do úrodných oblastí současného Kyrgyzstánu. Přibližně ve stejné období (1877 – 1884) se vedle Dunganů a Ujgurů začínají usazovat Sart-Kalmykové²⁷⁸ (s. 34, 35). Etnika přesídlená do Kyrgyzstánu ovlivnila tradiční způsoby obdělávání půdy Kyrgyzů a vznik vrstvy usedlých zemědělců (s. 38). Přesídlená etnika přejímala místní způsoby zavlažování, výstavby závlahových kanálů a využívání horských pastvin (s. 39). Najdeme i zmínku o tom, že na konci 19. století ve městech roste počet malých, individuálních, zpracovatelských podniků, jejichž vlastníky byli ve většině případů ukrajinští, ruští a uzbečtí obchodníci (s. 41).²⁷⁹
- Národně-osvobozené povstání z roku 1916 je představeno jako společný boj *středoasijských národů* proti carské vládě, jehož se vedle Kyrgyzů zúčastnili Dungan, Kazaši, Ujguři a Tataři (s. 47, 48).²⁸⁰ Ostatně, v ruských zdrojích se národně-osvobozené povstání z roku 1916, se označuje jako středoasijské nebo Turkestánské povstání.²⁸¹
- O tom, že dějiny Kyrgyzstánu v určitých obdobích tvořila i jiná etnika, svědčí například zvláštní kyrgyzská brigáda kavaléristů, která vznikla v roce 1920 při ustanovení sovětské moci ve Střední Asii. Brigáda vznikla na podnět M. V. Frunzeho. Tvořili ji Kyrgyzové a Kazaši Sedmiřičí. Dunganý pluk kavalérie pod vedením M. Masančina, který vznikl v roce 1919, rovněž byly

---

²⁷⁸ Jak uvádí prezident kalmycké veřejné organizace „Džungar“ (Republika Kalmykija, Ruská federace) L. Iliškin Sart-Kalmyky jsou označováni Kalmyci-muslimové Kyrgyzstánu. Sart-Kalmyci jsou též označováni jako issyk-kulští anebo karakolští Kalmyci, tj. podle názvu oblasti a obce, kde se nacházejí vesnice s převážně kalmyckým obyvatelstvem – Čelpek, Taš-Kuja a Bөрүбаš. ТЕНИШЕВ, Э. Р., *Каракольские калмыки Киргизии*. In: Свободная Калмыкия, [online], [cit. 2017-09-18]. Dostupné z: <http://www.forum.freekalmykia.org/index.php?showtopic=435>; ЛИДЖИЕВ, Д., *Калмыки Киргизии*. In: БумбинОрн, [online], [cit. 2017-09-18]. Dostupné z: http://www.bumbinorn.ru/hamagmongol/1165134345-kalmyki_kirgizii_48654.html.

²⁷⁹ ОСМОНОВ, О. Дж., *История Кыргызстана (с середины XIX века до наших дней) / Основные вехи / Учебник для 11 класса средней школы*. In: Lib.kg, [online], [cit. 2017-09-21]. Dostupné z: http://www.lib.kg/?wpfb_dl=2449.

²⁸⁰ Тамtéž; АБДЫКАНОВА, А. К., – ЧОЙБЕКОВ, Н. А., *Восстание 1916 года в Кыргызстане: мнение экспертов и активистов*. In: История Кыргызстана и кыргызов / АКИpress, [online], [cit. 2017-10-01]. Dostupné z: http://www.kghistory.akipress.org/unews/un_post:7896.

²⁸¹ МАГНИТОВА, А. С., *В Киргизии историю Среднеазиатского восстания 1916 года „переписывают“ в антироссийском ключе*. In: Российский институт стратегических исследований, [online], [cit. 2017-10-02]. Dostupné z: <https://www.riss.ru/analitics/30028/>.

zformovány oddíly kyrgyzských dobrovolníků, kterým veleli A. Osmonbekov a N. Orozoliev (s. 79).²⁸²

V učenci se dozvíte o významných osobnostech země. Jejich biografie jsou rovněž spojeny s dalšími středoasijskými republiky. Jsou tak významné nejenom pro Kyrgyzstán, ale i pro sousední státy s Kyrgyzstánem. Například, Magazy Masanči byl etnickým Dunganem (nar. 14. 07. 1885 ve městě Věrnyj (Alma-Ata), hlavní město Sedmiřečenské oblasti), velel zvláštnímu muslimskému oddílu Rudé armády. Oddíl se v roce 1918 účastnil potlačení antisovětských nepokojů v Taškentu a Kokandu a v roce 1920 se společně s D. Furmanovem podílel na potlačení nepokojů iniciovaných bělogvardějci. Na podnět M. Frunzeho a V. Kujbyševa, Masanči zformoval 15. dunganský kavalerní pluk a byl jeho velitelem v období 1920 – 1922. V roce 1932 byl náměstkem ministra spravedlnosti Uzbecké SSR. V roce 1935 pracoval při ústředním výkonném výboru sovětů národních komisařů Kazašské SSR. V roce 1938 byl uvězněn a zastřelen, v roce 1956 rehabilitován (srovnej s biografickými údaji osobností zmiňovaných v předkládané práci).²⁸³

- Zvláštní pozornost si zaslouží kapitola o sovětské národnostní politice, kde se jedná o způsobech řešení národnostní otázky, zvyšování důvěry místního obyvatelstva k sovětské moci a snížení šovinistických nálad bolševiků ruské národností. Zde se autor zmiňuje o neúspěších „středoasijské“ inteligence při získání národní a státní nezávislosti, přes vytvoření „Kokandské autonomie“ a o vzniku Turkestánské autonomní sovětské socialistické republiky v roce 1918 (s. 100, 101).²⁸⁴
- Jako pozitivní faktor ovlivňující vývoj vztahů mezi Kyrgyzy a Rusy, respektive reprezentanty sovětské moci, se uvádí podpora kyrgyzských utečenců po jejich návratu do vlasti. Většina z Kyrgyzů, kteří utekli do Číny v důsledku povstání z roku 1916, se vracela po únorové revoluci v roce 1917. Byla vytvořena komise (1920), která pomáhala utečencům získat původní vlastnická práva na půdu, zamezit jejich pronásledování a útlaku, přispět propouštění z čínského otroctví a obnovit rovné postavení Kyrgyzů a Rusů (s. 102, 103). Ke zlepšení vztahů mezi

---

²⁸² ОСМОНОВ, О. Дж., *История Кыргызстана (с середины XIX века до наших дней) / Основные вехи / Учебник для 11 класса средней школы*. In: Lib.kg, [online], [cit. 2017-09-21]. Dostupné z: http://www.lib.kg/?wpfb_dl=2449.

²⁸³ Informace o M. Masančim byla poskytnuta členy redakce dunganského elektronického časopisu *Хуэйзү Бо*, dostupné z: <https://www.facebook.com/khueyzu.bo/>; Rozhovor (22. 11. 2017); БУЯНОВСКИЙ, И., *Алма-Ата. Часть 2: осколки города Верного*. In: LiveJournal, [online], [cit. 2017-09-21]. Dostupné z: <https://www.varandej.livejournal.com/463445.html>.

²⁸⁴ ОСМОНОВ, О. Дж., *История Кыргызстана (с середины XIX века до наших дней) / Основные вехи / Учебник для 11 класса средней школы*. In: Lib.kg, [online], [cit. 2017-09-21]. Dostupné z: http://www.lib.kg/?wpfb_dl=2449.

kyrgyzskou a ruskou částí obyvatelstva rovněž přispěl Džeti-Sujský krajský komisariát pro národnostní otázky (1918), jehož součástí byl výbor pro podporu kyrgyzsko-ruských vztahů (s. 102).²⁸⁵

- Jako pokus kyrgyzské inteligence řešit vlastní národnostní otázku, autor učebnice uvádí období 1921-1922. Tehdy v Alma-Atě zazněla myšlenka kyrgyzské státnosti ve formě Horské kyrgyzské republiky v rámci Turkestánské ASSR. Kyrgyzové představovali zanedbatelný podíl na obyvatelstvu Džeti-Sujské, Syr-Darjinské, Ferganské a Samarkandské oblasti. Celkový počet Kyrgyzů tvořil 860 tisíc. Dalších 210 tisíc Kyrgyzů obývalo Pamírský, Bucharský a Západočínský region. Sjednocení Kyrgyzů v rámci Horské kyrgyzské republiky (do Horské kyrgyzské oblasti, která vznikla 25. března 1922 řešením Ústředního výboru Komunistické strany Turkestánu, vešly jen severní oblasti současného Kyrgyzstánu) bylo neúspěšné a bylo ukončeno rozhodnutím J. V. Stalina a Ústředního výboru Komunistické strany Ruska (bolševiků) do konce roku 1922 (s. 103, 104, 106).²⁸⁶
- V kapitole *Formování a vývoj kyrgyzské státnosti* se autor zaměřuje na výklad vývoje kyrgyzské státnosti od vzniku Kara-Kirgizské (autor učebnice používá současný termín *kyrgyzský*) autonomní oblasti (15. 01. 1925) v rámci Ruské sovětské federativní socialistické republiky (RSFSR) do Kirgizské sovětské socialistické republiky již v rámci SSSR (05. 12. 1936). Autor se však přímo nezmiňuje o nezohledňování etnicko-teritoriálních specifík při formování kirgizské státnosti ze strany centrálního sovětského vedení (§13, s. 105-115).²⁸⁷
- Při vládě Turkestánské ASSR bylo vytvořeno kyrgyzské, uzbecké a turkmenské oddělení, které pro účely stanovení hranic budoucích středoasijských svazových států sbíralo upřesňující etnografické, zeměpisné a hospodářské charakteristiky regionů. Na místech práce výborů pro národnostní otázky se účastnili reprezentanti etnik, která regiony obývala. Rovněž důvodem rozdělení Turkestánské ASSR na jednotlivé národní státy bylo prohlášení obyvatelstva Turkestánské ASSR, Bucharské a Chivské republiky. Ve vzniklých sovětských středoasijských republikách autor vidí sjednocení dříve roztříštěných území podle etnického klíče. Rovněž se uvádí, že rozdělení hranic při vzniku Turkmenské

---

²⁸⁵ Tamtéž.

²⁸⁶ Tamtéž.

²⁸⁷ Tamtéž.

a Uzbekké SSR, Tádžické a Kara-Kirgizské autonomní oblasti, a Karakalpacké autonomní oblasti v rámci Kazašské ASSR²⁸⁸ bylo dobrovolné (s. 105, 106).²⁸⁹

- Uzbeká (sovětská) státnost (27. 10. 1924) vznikla ve formě republiky. V následujícím roce (květen 1925) se stala oficiální členskou zemí Svazu sovětských socialistických republik. Kyrgyzská (sovětská) státnost začíná ve statusu autonomní oblasti v rámci RSFSR (14. 10. 1924 Kara-Kyrgyzské a od 25. 05. 1925 Kyrgyzské AO) a status svazové republiky obdržela v roce 1936. Do prosince 1924, kdy vládní orgány Kara-Kirgizské AO byly převedeny do Pišpeku (Biškeek), záležitosti nově vytvořené autonomní oblasti byly řízeny z Taškentu. Byl též znatelný nedostatek řídicích kádrů z řad kyrgyzského etnika (s. 107).²⁹⁰

Mezi středoasijskými městy (Fergana (Skobelev), Frunze (Biškeek), Alma-Ata (Vernyj), Krasnovodsk a jiné), která do ruské přítomnosti v regionu neměla důležitý administrativní a hospodářský význam, Taškent byl rychle se vyvíjejícím městem. Ačkoliv do roku 1865, díky příznivé zeměpisné poloze, byl Taškent místem rozvoje obchodních vztahů mezi horským obyvatelstvem, kočovníky a usedlými zemědělci, město však v té době nedosahoval úrovně vývoje měst, jako byl Kokand, Samarkand nebo Buchara. V carském a zejména v sovětském období, se z Taškentu stalo největší a hlavní administrativní, industriální, obchodní a vzdělávací centrum. V Taškentu se soustředil

---

²⁸⁸ V období 1925 – 1930 byla součástí Kazašské SSR, 1930 – 1936 částí RSFSR a 1936 – 1991 Uzbekké SSR. Tvrdí se, že byly odebrány sovětské pasy a zaměněny na uzbekké. Po rozpadu Sovětského svazu Karakalpakstán dva roky byl fakticky nezávislým státem. Od roku 1993 se však opět stal součástí Uzbekistánu s tím, že po 20 letech se budou moci rozhodnout o vlastní nezávislost prostřednictvím referenda. Karakalpací jsou turkickým etnikem, které se v 15. století zformovalo v oblasti Aralského jezera (moře) a dostalo se později do závislosti kazašských chánů a Chivského chanátu. ПАННИЕР, Б., – КЛЕВЦОВА, А., *День независимости Каракалпакстана прошел незаметно*. In: Радио Азаттык, [online], [cit. 2017-09-21]. Dostupné z: <https://www.rus.azattyq.org/a/karakalpakstan-aman-sagidullayev/27438115.html>; БОЛОГОВ, П., *Мирный бунт „Черных шапок“*. In: Русская Планета, [online], [cit. 2017-09-21]. Dostupné z: <http://www.rusplt.ru/world/mirnyiy-bunt-chernyih-shapok-13953.html>.

²⁸⁹ ОСМОНОВ, О. Дж., *История Кыргызстана (с середины XIX века до наших дней) / Основные вехи / Учебник для 11 класса средней школы*. In: Lib.kg, [online], [cit. 2017-09-21]. Dostupné z: http://www.lib.kg/?wpfb_dl=2449.

²⁹⁰ Tamtéž;

Киргизская Советская Социалистическая Республика (Кыргыз Советтик Социалистик Республикасы), Киргизия (Кыргызстан). In: БУК ВО „Областная универсальная научная библиотека“, [online], [cit. 2017-09-22]. Dostupné z: <https://www.booksite.ru/fulltext/1/001/008/061/338.htm>;

Узбекская Советская Социалистическая Республика (Узбекистон Совет Социалистик Республикаси), Узбекистан. In: БУК ВО „Областная универсальная научная библиотека“, [online], [cit. 2017-09-22]. Dostupné z: <https://www.booksite.ru/fulltext/1/001/008/113/685.htm>.

nejvyšší počet ruského a ukrajinského etnika, což rovněž přispívalo k zesílení vlivu města ve středoasijském regionu.²⁹¹

- Podle autora učebnice vznik kyrgyzské autonomie byl především spojen s obdobnými možnostmi Uzbeků, Turkmenů a Tádžiků (region obývali představitelé i jiných etnik)²⁹² na území Turkestánské ASSR, Bucharské a Chorezemske republiky (s. 105).²⁹³

L. M. Landa a Ch. T. Tursunov rovněž uvádějí, že pro realizaci sovětské národnostní politiky v regionu – vytvořit přidružené sovětské socialistické státy – bylo nutné, vedle zřízení Turkestánské ASSR (1918), Bucharské a Chorezemske lidové sovětské republiky (1920), vymezit jejich území podle etnického kritéria. Složitost úkolu bylo v tom, že z celkového počtu jednotlivých etnik v regionu obyvatelstvo Turkestánské ASSR tvořilo 66,5 % (středoasijských) Uzbeků, 43,2 % Turkmenů a 47,7 % Tádžiků. Dále 22,2 % Uzbeků, 27 % Turkmenů a 52,3 % Tádžiků tvořilo základ obyvatelstva Bucharské LSR a obyvatelstvo Chorezemske LSR se skládalo z 11,3 % Uzbeků, 29,8 % Turkmenů apod.²⁹⁴

- Jinými slovy, tehdejší obyvatelstvo Střední Asie, respektive té její částí, která odpovídá území Turkestánské ASSR, Bucharské a Chorezemske LSR, bylo z větší části smíšené. Sovětským mocenským orgánům se nedařilo vymezit určitá území podle etnického kritéria. Vznik Kara - Kirgizské autonomní oblasti se uvádí jako začátek procesu sjednocení kyrgyzského etnika v rámci vlastního národního státu (s. 106, 107, 111).²⁹⁵
- Zvláštní místo v učebnicích dějin Kyrgyzstánu patří tematice Kyrgyzstánu v období Velké vlastenecké války a vojáků-Kyrgyzstánců (§16, 17). Bez důrazu na etnické rozdíly se v učebnici uvádí téma poválečného vývoje národního

---

²⁹¹ АЛЛВОРТ, Э., *Россия: прорыв на Восток. Политические интересы в Средней Азии*. In: ЛитРес, [online], [cit. 2017-09-23]. Dostupné z: <https://www.litres.ru/static/trials/18/41/95/18419553.a4.pdf> (s. 55-58).

²⁹² Viz etnické složení obyvatelstva Turkestánu v carském a sovětském období. Tabulka č. 3.4, 3.5a a 3.5b na s. 59, 60, které uvádí Э. Аллворт. Тамtéž.

²⁹³ ОСМОНОВ, О. Дж., *История Кыргызстана (с середины XIX века до наших дней) / Основные вехи / Учебник для 11 класса средней школы*. In: Lib.kg, [online], [cit. 2017-09-21]. Dostupné z: http://www.lib.kg/?wpfb_dl=2449.

²⁹⁴ ЛАНДА, Л. М., – ТУРСУНОВ, Х. Т., *Национально - государственное размежевание советских республик Средней Азии*. In: БУК ВО „Областная универсальная научная библиотека“, [online], [cit. 2017-09-24]. Dostupné z: <https://www.booksite.ru/fulltext/1/001/008/080/539.htm>;

²⁹⁵ Тамtéž;

Konzultace s P. Kokaislem (16. 05. 2015);

ОСМОНОВ, О. Дж., *История Кыргызстана (с середины XIX века до наших дней) / Основные вехи / Учебник для 11 класса средней школы*. In: Lib.kg, [online], [cit. 2017-09-21]. Dostupné z: http://www.lib.kg/?wpfb_dl=2449.

hospodářství v zemi, jehož se účastnili příslušníci různých etnik jako občané jednoho státu. Jedná se především o hrdiny socialistické práce (§18).²⁹⁶

- V další kapitole o vývoji Kyrgyzstánu po „stalinské epoše“ (1953 – 1964) je zmínka o „otázce malých národů“, jejich deportacích jako o „převrácené“ stránce národnostní politiky a návratu části deportovaných etnik do Kyrgyzstánu. Je zde zmínka o Prvním tajemníkovi Ústředního výboru Komunistické strany Kyrgyzstánu, zvoleného z řad kyrgyzského etnika, Ischaku Razzakovi. Vedle termínu *Kyrgyzstán* se používá termín *Kirgizstán*, tedy se často objevuje další variace označení země (§19, s. 157, 158). V části o stanovení a vývoji (sovětské) kultury Kyrgyzstánu v období 1941 – 1964 se studenti středních škol dozvědí o podílu významných osobností ruské vědy, umění a kultury v rámci kyrgyzské kultury (§20).²⁹⁷
- V období „rozvinutého socialismu“ (1964 – 1985), kdy se definitivně zformoval byrokratický aparát Komunistické strany Sovětského svazu, ve svazových republikách vedení místních komunistických stran, republikánských orgánů a velkých podniků, bylo voleno moskevským vedením. Často na funkci Druhého tajemníka Ústředního výboru Komunistické strany, a také tajemníka krajských a okresních výborů strany byli voleni představitelé evropských národností (s. 171). O obdobných tendencích se autor zmiňuje v období „perestrojky“ (1985 – 1991), kdy zastánci politiky M. S. Gorbačova, především ruské etnické příslušnosti, obsadili řadu předních stranických funkcí – G. Kisilev, N. Semenov, M. Vasilenko, N. Čepelev (§22, s. 186).²⁹⁸
- V polovině 80. let 20. století Kyrgyzové tvořili 40 % dělnictva republiky (transport, zemědělství, stavebnictví). Do místního průmyslu byli zapojováni dělníci a odborníci z centrálních regionů Ruska. Pro tyto účely byly zajišťovány vhodné podmínky pro jejich bydlení a pracovní činnosti. Obdobná praktika zpomalila formování a vývoj dělnictva a odborníků z řad místního obyvatelstva (§21, s. 177, 178). O kádrovém nedostatku z řad místního obyvatelstva šla řeč i v souvislosti s vývojem průmyslového sektoru země v 50. letech. Vzhledem k tomu, že většina obyvatelstva žila na venkově, do země mířily migrační toky pracovníků z jiných průmyslových regionů Sovětského svazu (§18, s. 151, 152).²⁹⁹

---

²⁹⁶ Tamtéž.

²⁹⁷ Tamtéž.

²⁹⁸ Tamtéž.

²⁹⁹ Tamtéž.

- V období 1988 – 1989 v zemi došlo k zásadním změnám. K těmto změnám došlo v průběhu praktické realizace politiky perestrojky. Iniciativy prosazování změn se ujali řadový občané a jejich sdružení. Rovněž se v zemi zaktivizovala národní hnutí. Jedná se především o sdružení *Auap* spojující Kyrgyzy, kteří samovolně obsadili pozemky na okraji Biškeku – *samozastrojščiki*. Sdružení vzniklo jako organizace podporující ekonomické zájmy samozastrojščiků, ale rychle se přeměnilo v politické. *Auap* a národně demokratické spolky *Асаба* a *Улуттук демилге* (1989) tvořily v roce 1990 základ demokratického hnutí *Кыргызстан (КДК)*. Autor učebnice uvádí *Кыргызстан (КДК)* jako hnutí, které podporovala většina obyvatelstva, coby potenciálního mnohoetnického³⁰⁰ politického hnutí v zemi (§23, s. 187, 188).³⁰¹
- V jižním regionu země rovněž vznikala neformální sdružení. Kyrgyzská a uzbecká mládež se sdružila do spolku *Ош аймагы* a *Адолат*, které také jako v případě sdružení *Auap*, mělo hájit zájmy samozastrojščiků a pozemkové otázky (s. 188).³⁰²

Z pochopitelných důvodů se v učebnici nezmiňuje, že členové *Адолат* vystoupili s požadavkem územní autonomie a uznání uzbečtiny jako státního jazyka. Neformální sdružení již od svého vzniku mohla usilovat o svou oficiální registraci ve státních orgánech a hájit zájmy svých členů zákonným způsobem. Jak uvádí E. Mamytová, zákonný rámec hájení zájmů etnických skupin snižuje možnost vzniku konfliktních situací a konfliktů. Tak by byla větší naděje, že by k ozbrojeným srážkám mezi Kyrgyzy a Uzbecky v 90. letech minulého století nedošlo.³⁰³

- V období konce 80. let 20. století, na vlně občanské politické angažovanosti, rovněž byla stanovena otázka státního jazyka. Byl přijat zákon z 23. 09. 1989 „O státním jazyce Kyrgyzské SSR“, který určil status kyrgyzštiny jako státního jazyka a ruštiny, jako jazyka mezietnické komunikace. Zákon rovněž zaručoval svobodný vývoj jazyků netitulárních etnik země (s. 189). Porovnáme-li výklad autora učebnice o statusu jazyků podle první ústavy Kyrgyzské ASSR z roku 1929, i tam najdeme informaci o tom, že byla vyhlášena rovnoprávnost etnik

³⁰⁰ V dané práci používám termín *etnikum* jako neutrální, místo *národ*, *národnost*, a také jako neutrální termín *etnická minorita* místo *etnická / národnostní menšina*, proto některá odvozená slova nezní charakteristicky česky.

³⁰¹ ОСМОНОВ, О. Дж., *История Кыргызстана (с середины XIX века до наших дней) / Основные вехи / Учебник для 11 класса средней школы*. In: Lib.kg, [online], [cit. 2017-09-21]. Dostupné z: http://www.lib.kg/?wpfb_dl=2449.

³⁰² Тамtéž.

³⁰³ МАМЫТОВА, Э., *Проблемы становления политической оппозиции в Кыргызстане*. In: CA&CC Press®, Sweden 1998 – 2014, [online], [cit. 2017-09-28]. Dostupné z: https://www.ca-c.org/journal/2000/journal_rus/cac10_2000/05.mamit.shtml.

a svoboda volby jazyka výuky. Státními jazyky podle ústavy byla kyrgyzština a ruština. Úředníci by tak měli ovládat oba státními jazyky. Přidání statusu státního jazyka kyrgyzštině (vedle ruštiny) posílilo roli kyrgyzštiny ve společnosti a vytvořilo vhodné podmínky pro její další vývoj (§13, s. 114).³⁰⁴

Zde se autor učebnice snažil dodržet neutrální rámec výkladu materiálu. Na základě vlastních studijních zkušeností, můžu uvést, že ani v průběhu 90. let, kdy výuka dějin Kyrgyzstánu na středních školách teprve začínala a počet vyučovacích hodin byl (přibližně jedna hodina v týdnu) ve srovnání se současnou dobou nižší, obsah hodin nebyl „protiruský“ nebo „protisovětský“, nemluvě o upřednostňování jednoho etnika před jiným.

V případě tehdejších středoškoláků, proces „národní obnovy“, začal požadavky rodičů o zřízení tříd s kyrgyzským vyučovacím jazykem a zavedením předmětu *Dějiny Kyrgyzstánu*. Výuka těchto předmětů nebyla středoškoláky vnímána záporně. Výuka kyrgyzštiny dokonce byla vnímána jako lehký a „vedlejší“ předmět. Skutečnost, že existovaly a existují školy, kde jedno patro školy je „ruské“ a to druhé je „kyrgyzské“ si mnozí z nás uvědomili později. To jsou dvě odlišná východiska vnímání vlastní identity, respektive dva odlišné přístupy v pojímání národa a občanství.³⁰⁵

Avšak těmi, jejichž vize okolního světa byly náhle destabilizovány, nebyli studenti, ale učitelé. To jsou většinou představitelé starší sovětské generace netitulární etnické příslušnosti. Ve starším věku se dozvídali o negativních dopadech sovětské, respektive ruské moci, o „novém“, „jiném“ pohledu na dějiny země a o jejich „novém místě“ ve vývoji země, kde si poctivě prožili život i pracovali pro blaho společnosti. Právě výchově generace „nových“ Kyrgyzstánců, kteří by prospívali a vnímali zemi jako svou vlast, by měly napomáhat i výše zmíněné učebnice dějin.³⁰⁶

Proto také autor učebnice ve výše uvedené jazykové situaci v Kirgizii neuváděl jazykové záležitosti v konfrontačním smyslu, i když je jasné, že po celou dobu setrvání Kyrgyzstánu v Sovětském svazu, ruština byla dominantním jazykem. Dodnes, bez ohledu na časté veřejné diskuse o nutnosti posílení statusu kyrgyzštiny oproti ruštině, nebo o změně statusu ruštiny jen na jazyk mezietské komunikace, význam ruštiny jak pro stát, tak i pro společnost, nemluvě o vědní a kulturní sféře, je značný.³⁰⁷

---

³⁰⁴ ОСМОНОВ, О. Дж., *История Кыргызстана (с середины XIX века до наших дней) / Основные вехи / Учебник для 11 класса средней школы*. In: Lib.kg, [online], [cit. 2017-09-21]. Dostupné z: http://www.lib.kg/?wpfb_dl=2449.

³⁰⁵ Osobní vzpomínky autorky práce.

³⁰⁶ Тамtéž.

³⁰⁷ МАМЕДОВ, Г., *Русский язык в Кыргызстане: дискурс и нарративы (По материалам журнала „Русское слово в Кыргызстане“)*. In: Штраб, [online], [cit. 2017-10-01]. Dostupné z: <http://www.art-initiatives.org/ru/content/russkiy-yazyk-v-kyrgyzstane-diskurs-i>.

Autor učebnice vynechal represe kyrgyzské inteligence. Tak byl například represován Kasymbek Tynystanov, jeden ze zakladatelů kyrgyzského písma. Likvidace obdobných inteligentů zpomalila vývoj kyrgyzštiny, národního uvědomění a vnitřní konsolidace Kyrgyzů.³⁰⁸ Rovněž se neuvádí, že kyrgyzština se začala používat ve stejné míře jako ruština teprve za I. Razzakova (1950 – 1961). Kyrgyzština se dokonce stala povinným vyučovacím předmětem na ruských a uzbeckých středních školách. Tato situace však netrvala dlouho, jen do poloviny 50. let 20. století.³⁰⁹

Opět se začalo o kyrgyzštině více mluvit v roce 1989, kdy byl přijat již zmíněný zákon „O státním jazyce Kirgizské SSR“. Jinak období 60. až 80. let je další etapou úspěšného vývoje a dominance ruštiny jako jazyka elity a inteligence. Uvádí se, že v tomto období v Biškeku zůstala prakticky jedna kyrgyzojazyčná střední škola № 5.³¹⁰

Bylo by vhodné uvést, že vedle povýšení roli kyrgyzštiny se Razzakov snažil o zapojení Kyrgyzů do společenského života měst. Pro tyto účely usiloval o navýšení podílu Kyrgyzů na městském obyvatelstvu, krajských administrativních center a hlavního města. Rovněž Razzakovi šlo o rozvoj kvalifikovaného dělnictva, intelektuálů, vědecké a kulturní elity z řad kyrgyzského etnika. Podle něj vývoj kyrgyzské státnosti určuje vývoj hospodářství státu. Za Razzakova tak vzniklo ministerstvo dopravy, kolektivní družstva kolchozů a sovchozů, vodní hospodářství, masný a mlékárenský průmysl, byla ukončena stavba Velkého čujského kanálu, železnice Frunze – Rybače, horská autodráha Frunze (Biškek – Oš, která spojuje severní a jižní regiony země) aj. V roce 1961 byl však Razzakov vystřídán T. Usubalievym a „vypovězen“ do Moskvy, kde pracoval a v roce 1979 zemřel.³¹¹

- Vzhledem k tomu, že podíl Kyrgyzů na venkovském obyvatelstvu země byl poměrně vysoký, v učebnici O. Dž. Osmonova najdeme určité vysvětlení toho, proč se část venkovského obyvatelstva republiky ocitla na okraji sovětské kultury.

---

³⁰⁸ Stručně o vývoji kyrgyzského písma viz *Первые кыргызские газеты на арабице и латинице*. In: AKIpress, [online], [cit. 2017-09-29]. Dostupné z: <http://www.kg.akipress.org/news:629953>.

³⁰⁹ *Первый секретарь ЦК Компартии Исхак Раззаков. Фото 1952 год*. In: Foto.kg, [online], [cit. 2017-10-01]. Dostupné z: <http://www.foto.kg/galereya/1962-istoricheskie-lichnosti-ishak-razzakov.html>;

Русский язык и его статус в Кыргызстане. In: Epoch Times, [online], [cit. 2017-09-30]. Dostupné z: <http://www.epochtimes.ru/content/view/73695/3/>; ЮСУПХАНОВ, Т. *Ситуация вокруг русского языка в Кыргызстане*. In: Время Востока, [online], [cit. 2017-10-01]. Dostupné z: <http://www.easttime.ru/analytics/kyrgyzstan/situatsiya-vokrug-russkogo-yazyka-v-kyrgyzstane>.

³¹⁰ Tamtéž; Tamtéž; Tamtéž.

ОСМОНОВ, О. Дж., *История Кыргызстана (с середины XIX века до наших дней) / Основные вехи / Учебник для 11 класса средней школы*. In: Lib.kg, [online], [cit. 2017-09-21]. Dostupné z: http://www.lib.kg/?wpfb_dl=2449. S. 189.

³¹¹ Tamtéž; Tamtéž; Tamtéž; Tamtéž, s. 158; 171.

Jedním z negativních důsledků sovětského modelu hospodářství byla omezená finanční podpora kulturní sféry vesnic republiky. Obdobná tendence, která se objevila v 60. letech a v 70. letech, v důsledku hospodářské krize zesílila. Proto v 80. letech, zejména v horských vesnicích Ošské oblasti, byla úroveň kulturního rozvoje nízká (§22, s. 184).³¹²

- Kromě problémů v kulturní oblasti v 90. letech 20. století se v Kyrgyzstánu vyostřily i sociální problémy. Opět kořeny sociálních problémů autor vidí v socialistickém stylu života občanů Kirgizie. Mezi nejzávažnějšími sociálními problémy se řadil alkoholismus, opilství, zločinnost, drogová závislost a toxikomanie (§24, s. 196-199).³¹³
- V 90. letech se v Oši rovněž začala zakládat neformální sdružení příslušníků kyrgyzského a uzbeckého etnika. Cílem neformálních sdružení bylo zajistit své členy pozemky, především pro soukromou stavbu. Sdružení měla do větší míry charakter politicky a ideologicky nezralých a nestabilních organizací. To také přispělo k tomu, že konfrontace v pozemkové záležitosti mezi kyrgyzskou a uzbeckou částí obyvatelstva se rychle vyostřila do přímých srážek. O předcházení mezietnické konfrontaci a srážkám se stranické a vládní vedení, ale i sdružení starších – *aksakalů*, nesnažilo. Autor uvádí obsah dopisu 23 aksakalů Džalal-Abadu, který byl 2. března 1990 adresován vládním svazovým a republikovým orgánům, a také redakci časopisu *Известия ЦК КПСС* a novin *Советская Киргизия* (§24, s. 200-201).³¹⁴

V dopisu se aksakalové vyjadřovali pro autonomii Ošského regionu Kyrgyzské SSR, v čemž viděli řešení otázky rovného postavení etnik ve státě a nápravu chyb národnostní politiky ze stalinské epochy. Návrh aksakalů o Ošské sovětské socialistické autonomii, jak se uvádí v textu dopisu, podporuje obyvatelstvo Ošské oblasti (z roku 1959 až 1990 Džalal-Abadská oblast byla součástí Ošské a Batkenská oblast se vyčlenila z Ošské v roce 1999).³¹⁵ Eskalaci konfliktu mezi Kyrgyzy a Uzbeky předcházelo vystěhování některých kyrgyzských rodin z uzbeckých čtvrtí. Za začátek mezietnického střetu posloužil spor o území

---

³¹² ОСМОНОВ, О. Дж., *История Кыргызстана (с середины XIX века до наших дней) / Основные вехи / Учебник для 11 класса средней школы*. In: Lib.kg, [online], [cit. 2017-09-21]. Dostupné z: http://www.lib.kg/?wpfb_dl=2449.

³¹³ Tamtéž.

³¹⁴ Tamtéž.

³¹⁵ *Ошская область*. In: Правительство Кыргызской Республики, [online], [cit. 2017-10-05]. Dostupné z: http://www.gov.kg/osh/?page_id=25.

ОСМОНОВ, О. Дж., *История Кыргызстана (с середины XIX века до наших дней) / Основные вехи / Учебник для 11 класса средней школы*. In: Lib.kg, [online], [cit. 2017-09-21]. Dostupné z: http://www.lib.kg/?wpfb_dl=2449. S 201, 202.

kolchozů Lenina, kde se ráno 4. června sešli představitelé z obou stran. Vládní struktury se na místech snažili provádět preventivní vysvětlovací činnost. Avšak požadavky na řešení četných sociálních problémů a odvolání jednotlivých úředníků konfliktnímu ovzduší jen prospívaly. Začala se šířit informace, že z Ferganské, Namanganské a Andižanské oblasti Uzbeké SSR do Kyrgyzstánu míří další skupiny Uzbeků s cílem podpořit místní Uzbeky. K večeru se situace vymkla kontrole a davy lidí zamířily do centra města. V důsledku masových nepořádků a násilných akcí 4 – 7. června ve městě Oš, o život přišlo 155 lidí a 845 bylo zraněno (s. 202, 203)³¹⁶.

Ke srážce mezi skupinami kyrgyzské a uzbecké mládeže došlo i ve městě Uzgen v Ošské oblasti. Z jiných oblastí republiky do Uzgeny začaly přibývat skupiny Kyrgyzů. I zde měly masové nepořádky násilný charakter a městská policie nebyla schopná je zastavit. Bylo rozhodnuto o nasazení armády na zastavení násilných akcí ve městě. Mezietské napětí se rozšířilo na Ošskou oblast a hlavní město Frunze. Pro uklidnění situace v Uzgeně dne 8. června za podpory bezpečnostních složek, byla zorganizována společná modlitba – *namáz*, jehož se účastnili významní náboženští představitelé obou etnik. Avšak výsledky práce s místním obyvatelstvem prokázaly přetrvávající mezietské napětí. Jejich nespokojenost s činností vedení místních samospráv, napomohla také ohraničená a nízká míra důvěryhodnosti informací masových médií. Patřičné pozornosti a důkladné analýzy ze strany stranických a vládních struktur se ošské a uzgenské události rovněž nedočkaly. To se pak bude projevovat v nízké míře důvěry obyvatelstva vůči vládě republiky (jak se ukáže, obzvláště ze strany uzbeckého obyvatelstva).³¹⁷

Vzhledem k tomu, že průběh mezietských vztahů může být ovlivněn jednotlivými procesy kulturního vývoje v zemi, zaměřila jsem se též na kapitolu o kulturním vývoji v Kyrgyzstánu v období 1964 – 1990.

- Teprve od poloviny 60. let 20. století téma systému všeobecného, povinného středoškolského vzdělávání začíná být hojně diskutovaným tématem. Podle plánu přechodu na systém všeobecného povinného středoškolského vzdělávání měl být dokončen do roku 1975. Vzhledem k tomu, že v roce 1986 venkovská část obyvatelstva stále tvořila většinu obyvatelstva země, 83 % základních a středních škol bylo na venkově. Na těchto školách působilo přibližně 75 % všech

---

³¹⁶ Tamtéž.

³¹⁷ Tamtéž, s. 202-204.

středoškolských učitelů republiky. Autor uvádí, že těmito oblastmi, které do větší míry zůstaly mimo procesy školního rozvoje, byly obzvláště vysokohorské oblasti země. Avšak učebnicemi a učebními pomůckami byly i městské školy zabezpečeny až od roku 1980 (§25, s. 204, 205).³¹⁸

- Nedostatečné technické, materiální a finanční zabezpečení škol se začalo doplňovat snížením tvůrčího entusiasmů učitelů a jejich formálním přístupem ke své pedagogické činnosti. Snižovala se kvalita výuky a úroveň znalostí studentů středních a vysokých škol. Existovala určitá potřeba v kvalitních kádrech z řad místního obyvatelstva a akademická sféra nebyla v tomto ohledu výjimkou. Nízká míra státní finanční podpory, která například v 80. letech 20. století byla ve srovnání s ukazateli jiných svazových republik z 50. a 60. let 10 krát nižší, způsobila emigraci (ne)místních vědeckých pracovníků a určitou stagnaci vědy v Kyrgyzstánu. Jinak „zlatým věkem“ rozvoje vědy Kyrgyzstánu lze považovat období od poloviny 60. až 80. let 20. století. Určité negativní důsledky vývoje školství a vědy v 80. letech jsou patrné ve stavu školství a vědy Kyrgyzstánu i dnes (s. 205-208).³¹⁹
- V oblasti rozvoje literatury a umění, autor vede řeč především o kyrgyzských předních umělcích. Díla jiných než kyrgyzských spisovatelů začala být překládána do kyrgyzštiny a stala se dostupnou širšímu kruhu kyrgyzských čtenářů v 70. letech 20. století. Co se týká podílu kyrgyzských spisovatelů, jejichž díla byla překládána do jazyků národů Sovětského svazu a dalších světových jazyků, do roku 1984 bylo přeloženo 470 děl (s. 208-2011).³²⁰
- Období 60. a 80. let 20. století je rovněž považováno za aktivní období rozvoje umění v zemi. Do roku 1970 v celé republice měli jenom tři umělci hudební (skladatelské) vzdělání. Počet skladatelů v republice se v 70. letech 20. století zvýšil na 11 skladatelů. Stejně tak i kyrgyzská kinematografie, která vznikla v 50. letech minulého století, nejvyššího bodu rozkvětu dosáhla v období 60. až 80. let. Kromě osmi profesionálních divadel (divadlo opery a baletu, šest dramatických a hudebních divadel, divadlo loutek), v republice působilo 21 lidových divadel a více než 5 tisíc divadelních, hudebních a folklorních kroužků a kolektivů (s. 211-215).³²¹

---

³¹⁸ Tamtéž.

³¹⁹ Tamtéž.

³²⁰ Tamtéž.

³²¹ Tamtéž.

- Jinými slovy, období od 60. do 80. let 20. století lze považovat za „zlatý věk“ obecného kulturního vývoje Kyrgyzstánu. I zde však autor učebnice uvádí informace o negativním vlivu sovětské ideologie a životního stylu na duchovní vývoj tehdejší kyrgyzstánské společnosti. Formalismus a jednostrannost sovětské kultury neprospívaly vývoji kulturního života většiny řadových občanů. To se dotklo zejména venkovské části obyvatelstva země, kde tvůrčí a materiální podpora místních pracovníků kultury zůstávala nízkou (s. 216-217).³²²

Je jasné, že i přes důraz na kyrgyzské reprezentanty kulturní sféry země, nemluvě o školství a vědě, rozvoje sovětské kyrgyzské kultury se účastnila celá řada představitelů různých etnik. Například jako prvního autora uvádí zasloužilého pracovníka kultury a umění Kirgizské SSR, národního básníka Kyrgyzstánu Jasyra Šivazu (etnický Dungan).

Jasyr Šivaza byl jedním z představitelů nečetné dunganské inteligence Kyrgyzstánu, který stál u zrodu dunganské kultury, písemnosti a literatury ve Střední Asii. Jako představitel takzvaných „malých národů“, respektive netitulárního etnika usiloval o to, aby se Dunganí vedle dalších aktivistů titulárního a netitulárních „národů“, v rovné míře podíleli na rozvoji kyrgyzské státnosti. Jeho tvůrčí život je rovněž úzce spojen s významnými kyrgyzskými spisovateli a básníky – Čyngyzem Ajtmatovym, Temirkulem Umetalievym a Alykulem Osmonovym.³²³

V květnu 2016 ve vsi Aleksandrovka (Moskevský rajón), kdy se slavilo 110. výročí narození J. Šivazy, pojmenovali po něm střední školu №1. O významu jeho básnického dědictví, jako součástí společného kulturního dědictví Kyrgyzstánu, svědčí zájem a účast na oslavě jak reprezentantů etnického sdružení Dungan, tak i ministerstva kultury, místní administrace, svazu spisovatelů Kyrgyzstánu, zahraničních hostů (čínský historik Čan Guan Lin, zabývající dějinami Dunganů ve Střední Asii, představitelé asociace čínských podnikatelů) a účastníci z jiných středních škol Moskevského rajónu Čujské oblasti. Během oslav zazněly básně Šivazy ve třech jazycích: ruštině, dunganštině a kyrgyzštině. Básníkovi je ve vsi rovněž věnován pomník a muzeum.³²⁴

Zde je třeba uvést, že o polyetnické minulosti Kyrgyzstánu nesvědčí jenom pomníky, muzea, názvy parků, ulic, obcí a vzdělávacích institucí a jiných objektů po celé

---

³²² Тамтэž.

³²³ Тамтэž, s. 209;

ШИВАЗА, З., *Народному поэту Кыргызстана Ясыру Шиваза 110 лет*. In: Сайт новое наблюдение шелкового пути, [online], [cit. 2017-10-09]. Dostupné z: <http://www.ru.siluxgc.com/html/R1413/201605/170269748601.shtml>. S. 1, 2.

³²⁴ Тамтэž, s. 2, 3.

БУЯНОВСКИЙ, И., *Три села в Чуйской долине*. In: LiveJournal, [online], [cit. 2017-10-28]. Dostupné z: <http://www.varandej.livejournal.com/641332.html>.

republike, které dodnes i přes tendence jejich „nacionalizace“, například změnou jejich názvů, zachovaly své původní názvy.

Dobrym příkladem je i místní architektura, která odráží etnický kolorit, minulost a současnost země. To je v obecné rovině ke zhlédnutí z fotografií z terénních výzkumů. Uvedu však rovněž zdroj, kde se dá lépe seznámit se s (poly)etnickým vzhledem země. Například jsou velmi zajímavé cestopisy a fotografie Ilje Bujanovského,³²⁵ který ve svých cestopisech zachycuje aktuální vzhled obcí (především architektura) z etnické strany.³²⁶

- Vývoj vzájemných vztahů mezi etniky se autorem učebnice uvádí jako jeden z faktorů, které umožnily vznik institutu prezidenta v Kyrgyzstánu v 90. letech 20. století, zároveň však jako jedna z překážek, která neumožňovala plnohodnotné fungování republikánských státních struktur po zániku Komunistické strany Sovětského svazu (§26, s. 221).³²⁷
- V souvislosti s rozpadem SSSR nezávislosti se začaly dožadovat i „malé národnosti“. V Kyrgyzstánu 15. 12. 1990 byla přijata Deklarace o státní suverenitě Kyrgyzské Republiky, podle níž národ Kyrgyzstánu tvoří občané, kterými jsou reprezentanti všech etnik žijící na jeho území. Rovněž se uvádí, že stát vystupuje jako garant zachování a vývoje kultury, jazyka a tradic etnik (§26, s. 221, 222).³²⁸
- V dané učebnici autor uvádí, že území Kyrgyzstánu obývá více než 80 etnik, mezi nimi Kazaši a Uzbekové tvoří s Kyrgyzy původní obyvatelstvo. Další skupinu současného obyvatelstva země tvoří Rusové a Ukrajinci (objevili se po připojení území Kyrgyzstánu k carskému Rusku), Dungani a Ujguři (v důsledku čínského pronásledování), Němci (vyhnání z území Ukrajiny, usadili se především v Čujské a Talasské oblasti), Darginci přesídlení ve 20. a 30. letech 20. století a jiná méně početná etnika Severního Kavkazu, a také deportovaní během druhé světové války: Čečenci, Karačajevci, Balkarci, Ingušové a krymští Tataři (§29, s. 247).³²⁹
- Další skupinu obyvatelstva Kyrgyzstánu tvoří, respektive tvořili Bělorusové, Ukrajinci, obyvatelé Leningradu, váleční invalidé, ženy a starci, kvalifikovaní odborníci různých etnických příslušností, kteří byli evakuováni do republiky

---

³²⁵ Viz seznam použité literatury.

³²⁶ БУЯНОВСКИЙ, И., *Три села в Чуйской долине*. In: LiveJournal, [online], [cit. 2017-10-28]. Dostupné z: <http://www.varandej.livejournal.com/641332.html>.

³²⁷ ОСМОНОВ, О. Дж., *История Кыргызстана (с середины XIX века до наших дней) / Основные вехи / Учебник для 11 класса средней школы*. In: Lib.kg, [online], [cit. 2017-09-21]. Dostupné z: http://www.lib.kg/?wpfb_dl=2449.

³²⁸ Tamtéž.

³²⁹ Tamtéž.

z evropské části Ruska během druhé světové války a v prvních poválečných letech. Po válce se většina z nich vrátila zpět, ale byli i takoví, kteří se v Kyrgyzstánu usadili natrvalo (§29, s. 248).³³⁰

- Ještě jednu skupinu obyvatelstva Kyrgyzstánu tvoří (tvořili) odborníci z Ruska, kteří přijeli do země v době průmyslového rozvoje (přibližně od 60. let 20. století), a také ti, kteří se přistěhovali ze Sibíře, Dálného Východu a jiných severních regionů Ruska, za účelem lepších sociálně-ekonomických vyhlídek. V 80. letech 20. století, kdy v SSSR došlo k sociálně-politickým změnám, přistěhovalecké vlny zeslábly (§29, s. 248).³³¹
- V 90. letech začal opačný vývoj. Zatímco v roce 1990 byl registrován nejvyšší počet ruského obyvatelstva (918 tisíc nebo 21,2 % z celkového počtu obyvatelstva republiky), z nich již v období 1991 – 1994 opustilo zemi 170 tisíc lidí. K nejvyššímu počtu emigrace příslušníků různých etnik Kyrgyzstánu došlo v roce 1993. Tak z 143,6 tisíc osob, kteří v roce 1993 emigrovali, bylo 80,8 tisíc Rusů, 10,5 tisíc Němců, 10,6 tisíc Ukrajinců, 6 tisíc Uzbeků, 8,7 tisíc Tatarů aj. To výrazně změnilo jak etnickou strukturu obyvatelstva země, tak i kvalitu společenského života, jelikož zemi opustila inteligence a vysoce kvalifikovaní pracovníci. Autor učebnice vysvětluje, že mezi základními důvody masového odchodu etnik z Kyrgyzstánu je především hospodářská krize a osamostatnění země (§29, s. 248, 249).³³²

Nahlédnutí do kontextu minulé a stávající doby umožňuje vyjevit základní politické, ekonomické a sociálně-kulturní faktory, které formovaly a formují vývoj etnické situace v zemi. Rovněž nahlédnutí do obsahu učebnic dějin pro středoškolské studenty prokázalo, že autory učebnic, respektive etnická politika státu nemá za cíl odvést netitulárním etnikům „vedlejší“ místo v historické minulosti Kyrgyzstánu.

---

³³⁰ Tamtéž.

³³¹ Tamtéž.

³³² Tamtéž.

5.8. Shrnutí výsledků rozhovorů

5.8.1. Stručné shrnutí výsledků rozhovorů s respondenty (polostrukurované rozhovory)

Z polostrukurovaných rozhovorů s respondenty vyplývalo následující:

- V jižním regionu (stejně jako i po celé republice) kyrgyzský (etno)nacionalismus stále stoupá (tento názor vyjádřili i někteří respondenti, na nichž byla použita nestrukurovaná forma rozhovorů);
- Mezietské vztahy v jižním regionu jsou nestabilní, největší obavy však způsobují vzájemné vztahy mezi Kyrgyzy a Uzbeky;
- Respondenti jsou si vědomi toho, že ze strany státu se vede určitá činnost v oblasti upevnění mezietských vztahů, vědí, že na jejich pracovištích také probíhají akce pro zlepšení vztahů mezi pracovníky různých etnik;
- Respondenti jsou si však jistí, že neúčinnějším způsobem zlepšení mezietských vztahů zůstává individuální (neformální) úroveň komunikace;
- Respondenti, příslušníci netitulárních etnik cítí určitou dominanci titulárního etnika v kolektivu a nutnost se jim mentálně přizpůsobovat;
- Podle respondentů, příslušníků netitulárních etnik, v kolektivu „nechtějí slyšet i konstruktivní profesionální kritiku vůči titulárnímu etniku“;
- Podle respondentů, příslušníků titulárního a netitulárních etnik, jen obtížně se dá vybudovat hodnotnou multietnickou společnost, dokud na obou stranách, zejména v profesní oblasti, jsou jednotlivci, kteří převádějí profesionální a osobní vztahy v etnickou rovinu;
- Podle respondentů, příslušníků titulárního a netitulárních etnik, jednotlivé projevy neprofesionální etiky, společně s neobjektivním ohodnocením, míry profesionalismu pracovníků brzdí formování a vývoj jak kádrové báze určitého pracoviště, tak i profesionální kultury a efektivity celého sektoru (v daném případě se více jednalo o systém vzdělání);
- Podle starších respondentů, příslušníků netitulárních etnik, umění vyslovit a použít pár kyrgyzských výrazů či slov, usnadňuje a sblížuje kolektiv s převážně titulárním etnikem;
- Podle respondentů, příslušníků netitulárních etnik, etnika severního regionu země se přizpůsobují ke kyrgyzské mentalitě snadněji; příčinou je

převážné „poruštění“ tamějšího obyvatelstva a vyšší míra jeho vzdělanosti a kultury;

- Podle respondentů, příslušníků netitulárních etnik, vedle slavnostních a vědeckých akcí by stát rovněž měl věnovat pozornost zpřístupnění (nejen úředních) pracovních pozic pro reprezentanty netitulárních etnik;
- Starší respondenti, příslušníci netitulárních etnik (zejména Rusové a Uzbeki), se neztotožňují se statusem etnické minority, ale se statusem národa. Tato generace považuje současný Kyrgyzstán za svůj domov, cítili se však zapomenutými, respektive zapomenut byl jejich osobní (občanský) podíl na formování a vývoji kyrgyzské státnosti, ze strany státu a současné generace Kyrgyzstánců;
- Podle starších respondentů, příslušníků netitulárních etnik, i v profesním životě je častým jevem, kdy je na jejich pracovních místech vystřídají mladí odborníci z titulárního etnika. Horším však jsou projevy neúcty ze strany mladých odborníků;
- Podle starších respondentů, příslušníků netitulárních etnik, horší je, když mladší představitelé titulárního etnika je „posílají pryč“ z jejich domova – Kyrgyzstánu;
- Starší generace respondentů netitulárních etnik tvrdí, že jejich děti nemají v republice budoucnost;
- Podle starších respondentů, příslušníků netitulárních etnik, pro jejich děti je snadněji odejít do zahraničí (především do Ruské federace) a tam se usadit, než se snažit měnit či vystoupat proti nastavenému systému fungování společnosti a státu;
- Podle respondentů titulárního etnika jejich děti odchází do zahraničí pro lepší výdělek (ne vždy se však dostanou k lepšímu zaměstnání), a také pro možnost dostat se k perspektivám, která nabízejí zahraniční města. Rovněž častým jevem je usazení celých rodin v zahraničí;
- Mladá generace respondentů titulárního a netitulárních etnik uvádí, že v rámci střední a vysoké školy, rozdělení studentů podle etnického kritéria téměř neexistuje. Sjednovací roli v daném případě hraje vzdělávací instituce. Větší riziko napětí na mezietnickém základě je možné v případech spíše převážně monoetnických škol;
- Respondenti mladé generace titulárního a netitulárních etnik tvrdí, že se jejich patriotické výchově na středních školách věnují aktivně (zpívání

- každé ráno před zahájením výuky hymny Kyrgyzské republiky, návštěvy vlastivědných muzeí, diskuse a slavnostní akce, hodiny apod.). Cítí se patrioty své vlasti, ale ne jako příslušníci jednotlivých etnik, ale jako muži, budoucí ochránci vlasti, národa, rodiny, blízkých lidí a těch, kdo potřebují jejich ochranu;
- Rodiče titulárního a netitulárních etnik upřednostňují třídy s ruským jazykem výuky, i když v 90. letech minulého století rodiče, především titulárního etnika, se stali iniciátory vzniku ruských škol s výukou kyrgyzského jazyka. Dnes jsou třídy přeplněny studenty, kteří však rusky nemluví;
  - V průběhu rozhovorů, respondenti mladší generace uzbecké etnické příslušnosti, prokázali větší náklonnost a hlubší znalost kyrgyzštiny, než představitelé starší generace;
  - Experti uvádí, že čím je mladší generace, tím je znalost ruštiny nižší. Avšak závažnějším problémem je, že mládež neovládá na slušné úrovni ani svůj mateřský, respektive státní jazyk;
  - Mladí odborníci, například absolventi filologických fakult v oboru „Ruský jazyk a literatura“ místních univerzit, nemluví rusky. Jestli ještě do konce minulého století znalost ruštiny, respektive bilingvismus obyvatelstva země byl běžným jevem, to se již v průběhu první dekády nového století postupně vytrácelo;
  - Podle respondentů, příslušníků titulárního etnika, v sovětské době byla znalost ruštiny nezbytností. Pro ty, kteří neovládali ruský jazyk, to bylo velkou překážkou v zaměstnání a při studiu. Největší nepříjemností však bylo chování vybraných netitulních etnik (častěji byli zmiňováni Rusové), kteří si dopouštěli nekorektního vyjádření o příslušnících titulárního etnika, v souvislosti s projevy jejich nespolečenského chování. Obdobný vztah ze strany netitulních etnik se dá pozorovat i dnes, častěji však v severním regionu, a ve vztahu k příslušníkům venkovského obyvatelstva;
  - Dnes se požadavek znalosti kyrgyzštiny vztahuje jak na reprezentanty titulárního etnika (jedná se především o městské Kyrgyzy, kteří vyrůstali, byli vychováni a vzděláváni v ruském prostředí (převážně rusky mluvící lokality bydliště, ruské mateřské školy, ruské střední školy, vysokoškolské

vzdělávání v ruštině, oficiální dokumentace na pracovištích v ruštině), tak i reprezentanty netitulárních etnik;

- Podle respondentů, příslušníků titulárního etnika, současný nacionalismus Kyrgyzů pramení jak z minulosti, tak i ze současného dění. Zatímco v sovětské době mezietnické napětí neutralizovala sovětská ideologie, v postsovětském období obdobný „moderátor“ již neexistuje. Současný zesilující se nacionalismus pramení nejenom z toho, že Kyrgyzové chtějí realizovat svá práva, která nemohli realizovat za sovětské éry. Příčiny nacionalismu spočívají i v neopatrnosti netitulárních etnik ve vztahu k titulárnímu etniku, když staví svůj vztah na základě již zastaralé představy o tom, že „bezproblémoví“ Kyrgyzové „vědí, kde je jejich místo“. Rovněž kyrgyzský nacionalismus se zesiluje v případě, když netitulární etnika, respektive „poruštění“ Kyrgyzové nepatrně naznačují, respektive přímo ukazují negativní charakteristiky Kyrgyzů, které se staly v neoficiální komunikaci mezi netitulárními etniky určitými stereotypy, jako například nízká úroveň kultury, výchovy, divokost, závist apod.;
- Někteří netitulární etnika (např. Tádžikové, Kurdové, Tataři, Meschetští Turci), mluví více než dvěma jazyky (mezi nimi se nejčastěji vyskytuje uzbečtina);
- Požadavek znalosti kyrgyzštiny (vedení oficiální komunikace v kyrgyzštině). Jednou z podmínek nástupu do práce je znalost úředního jazyka, komunikace na státních úradech, stejně jako komunikace v pracovním kolektivu, anebo při neformálním jednání, se vztahuje i na představitele starší generace;
- Respondenti, příslušníci netitulárních etnik, se často ozývali, že jsou již moc staří na to, aby se začali učit státní jazyk. Na úradech či v místech poskytování veřejných služeb se zatím nesetkali se závažnými jazykovými problémy. Pracovníci jednali v ruštině, dokud se jednalo o Rusy, nebo kyrgyzsky, pokud šlo o Uzbeky a další etnika. Častým jevem je, že uzbečtina je dost rozšířeným jazykem společné komunikace netitulárních etnik jižního Kyrgyzstánu. Vzhledem k tomu, že kyrgyzština a uzbečtina jsou do určité míry podobné, s příslušníky netitulárních etnik se dá jednat v kyrgyzštině. Jsou etnika (například Tataři, Ujguři, Korejci), s nimiž se dá domluvit v obou jazycích. Pasivní znalost kyrgyzštiny a uzbečtiny je

mezi etniky jižního regionu běžná. Pasivní znalost ruštiny, však zatím u etnik jihu země, zůstává nízkou;

- V jižním regionu, mezi jednotlivými etniky, existují určité kontrasty v sociálně-kulturním aspektu (např. uzbecké a kyrgyzské „prestižní“ či „bohaté“ čtvrti), přičemž v případě Kyrgyzů se jedná o relativně nedávný jev, kdežto v souvislosti s uzbeckými čtvrtěmi, spíše jde již o charakteristický rys jejich životního stylu, v širším smyslu uzbecké kultury (např. uzbecká lokalita Šai-Töbö v Oši, které se dá považovat jako „městečko“ uprostřed města a nedá srovnat s lokalitami například Ázerbájdžánců v ošské čtvrti Jugo-Vostok nebo Kurdů ve městě Džalal-Abad; v sídlišti s názvem „Sputnik“ města Džalal-Abad bychom narazili na podniky (s největší pravděpodobností) Meschetských Turků³³³);
- Starší generace respondentů netitulárních etnik tvrdí, že dokud s titulárním etnikem sdíleli společné „sovětské hodnoty a výchovu“, se cítili být součástí jednoho národa. V současnosti na pocit národní, respektive občanské solidarity s titulárním etnikem mezi netitulárními etniky, narazíte méně;
- Podle starší generace respondentů netitulárních etnik, termínem „Kyrgyz“ se dá označit generace příslušníků kyrgyzského etnika sovětské doby, která ve většině případů ovládala ruský jazyk, odlišovala se vyšší mírou etnické a občanské snášenlivosti, kultury a výchovy;
- Starší generace respondentů netitulárních etnik se identifikuje jako kyrgyzští, respektive kyrgyzstánští Rusové, Ukrajinci, Uzbekové apod.;
- Experti uvádí, že neformálně mezi reprezentanty titulárního a netitulárních etnik pokračuje tendence uvažování o „skupinovém“ dělení jednotlivých kolektivů, či přístupů podle etnického klíče (například

---

³³³ Zjistit přesně, jestli se jedná o podnikatele meschetských (*ahyska turkleri*) Turků či anatolských Turků (respondenti se zmiňovali též o existenci jednoho z uzbeckých rodů (klanů) s názvem „Turk“) se mi nepodařilo. Důvodem je uzavřenost komunity a nejistá situace, v níž jsem se ocitla během konání rozhovorů. Musíme vzít v potaz, že anatolské Turci začali aktivně podnikat v Džalal-Abadu teprve zhruba před 10 lety. Respondenti z řad Meschetských Turků již několikátou generaci žijí v Džalal-Abadu, mluví rusky, mají kyrgyzstánské občanství, sdílí určité „prvky sovětské kultury“ jak v osobním vystupování, tak i ve stylu podnikání. Rozhovor s respondentem z 13. 8. 2014, žena, 62 let, podnikatelka, Džalal-Abad; osobní zkušenosti autorky práce; ХИЗРИЕВА, Г.А., *Турки-месхетинцы просят президента Путина о реабилитации*. In: Российский институт стратегических исследований, [online], [cit. 2016-08-27]. Dostupné z: <https://www.riss.ru/analitics/9354/>.

Jedná se o etnickou skupinu tureckého etnika (turecké subetnikum), která vznikla v areálu mezi dvěma etnickými teritorii – Gruzii a Tureckem. Tamtéž.

skupina ruských učitelů, skupina kyrgyzských studentů, lůžko s uzbekými pacienty anebo kolektiv s ruskými lékaři);

- Experti uvádí, reprezentanti titulárního a netitulárních etnik, se navzájem nevnímají jako občané jednoho státu, navzájem se obviňují a dohadují o tom, čím ta země je, kdo je u sebe doma, čím zásluhy se těší větší autoritě, kdo je rozvinutější, kdo měl a má rozhodující vliv na fungování země. Další otázky potvrzují, že se Kyrgyzstánci jako národ nezformovali, rovněž vývojové tendence uvnitř titulárního etnika nasvědčují, že ani Kyrgyzové se jako „novodobé“ etnikum nezformovali. Tyto procesy jsou však běžné, musí jimi projít Kyrgyzstán a jeho obyvatelstvo na cestě ke společnému státu a národu;
- Ve většině případů rozhovorů, spíše nevědomě, byly respondenty použity pojmy „oni“ a „my“, ale zároveň docházelo ke ztotožňování obou pojmů;
- Zatímco reprezentanti netitulárních etnik s neochotou a opatrně odpovídali na pokládané otázky, u reprezentantů titulárního etnika rozhovor na etnická témata nenarazil na závažné překážky;
- Až na některé výjimky, jsou ve vedení institucí, které jsem navštívila, reprezentanti titulárního etnika;
- ve většině případů se jednalo o kolektivy, kde i kdyby existovaly určité štěpící se linie na základě etnické příslušnosti, ale nehrály rozhodující, či hlavní roli. V daném případě by se spíše jednalo o „běžný“ přístup ve vzájemných vztazích mezi etniky, který však je zneužíván. „Staronovými“ štěpícími liniemi v současné fázi vývoje společnosti, po rozpadu Sovětského svazu, zůstávají pořád ekonomické, sociální, kulturní rozdíly a dnes to doplňují i náboženské rozdíly. To jsou tedy ty sféry společenského života, které se oficiálně snažila vyrovnávat sovětská centrální vláda, a které se zase objevily a „rozdělily“ obyvatelstvo země. Vzhledem k tomu, že tyto sféry jsou „bolavým místem“ mladé republiky, se tyto štěpící linie projevují dost viditelně a také se podepisují na vyšší životní úrovni. Dalším stěžujícím faktorem, který narušuje mezietnické vztahy a jednotu společnosti, je, jak jsem uvedla výše, zneužívání etnické příslušnosti jednotlivců a celých jejich skupin, nebo „etnizace“ ekonomických, sociálních, kulturních a politických problémů a jevů.

5.8.2. Stručné shrnutí výsledků rozhovorů s respondenty (nestrukturované rozhovory)

Z nestrukturovaných rozhovorů s respondenty vyplývalo následující:

- Podle respondentů starší generace titulárního a netitulárních etnik, již v kultuře místního obyvatelstva jsou založeny základy mírového soužití etnik. Málokdy dochází k tomu, aby nejstarší členové rodin a komunit vystupovali s výzvou ke konfliktu, nebo vychovávali děti k etnické nesnášenlivosti. Může docházet ke sporům v otázkách náboženství, ale i zde se přijde na společné řešení (respondenti měli na mysli především problematiku smíšených manželství, kdy se děti ženily s příslušníky jak etnicky, tak i nábožensky odlišných komunit). Stejně tak, jak ve všední, tak i ve slavnostní dny, starší přejí a žehnají dětem a obecenstvu mírový život. Starší respondenti tvrdili, že ve své době se již účastnili budování sovětské Kirgizie a národa, jednali podle svého nejlepšího svědomí, schopností a možností. Teď je na řadě mládež;
- Podle respondentů titulárního (pořád méně) a netitulárních etnik (více), současná etnická situace v zemi, je vstřícnější vůči titulárnímu etniku, zejména poslední léta pocit Kyrgyzů, jako titulárního etnika, zesílil;
- Podle respondentů mladší generace netitulárních etnik s vysokoškolským vzděláním, omezenost a absence pracovních perspektiv, a také obtížné podmínky výkonu privátního podnikání, je nutí přemýšlet o jejich profesionální realizaci jinde. Ti, kterým se dovedlo projít stáží v zahraničí, si uvědomili, že jejich profesionální příprava a osobní dovednosti nejsou tak špatné, jak si původně mysleli. Proto není vzácným jevem, když schopná mládež odchází a usazuje se v zahraničí;
- Podle respondentů mladší generace netitulárních etnik s vysokoškolským vzděláním, i schopná mládež titulárního etnika, odchází do zahraničí hledat lepší život. Na rozdíl od většiny pracovních migrantů, vystudovaní mladí lidé neodchází jenom pro peníze, které posílají svým rodinám ve vlasti, ale též odcházeli za účelem zdokonalení profesionálních a osobních dovedností;
- Podle respondentů mladší generace titulárních a netitulárních etnik s vysokoškolským vzděláním dochází k odlivu inteligence. Pro Kyrgyzstán to znamená řadu záporných a degradačních důsledků pro společnost. Jedním z nich je, že generace Kyrgyzstánců se neúčastní významných vývojových procesů v zemi;

- Podle názorů respondentů mladší generace titulárních a netitulárních etnik s vysokoškolským světským vzděláním, v jižním regionu zesilují islamizační tendence, včetně oblasti vzdělání. Vedle ekonomických důvodů k migraci mladší generace Kyrgyzstánců přispívá ostrý deficit kvalitní komunikace, jak na individuální, tak i na profesionální úrovni. Je velký zájem o vysoce kvalifikované specialisty, s nimiž by bylo možné spolupracovat a vyměňovat s nimi své znalosti a zkušenosti. Absence (podle respondentů z města Džalal-Abad) a nedostatek (podle respondentů z města Oš) kvalitního kulturního života pro mládež rovněž zesiluje odchod mládeží ze země;
- Podle respondentů mladší generace kyrgyzského a uzbeckého etnika pracujících v Ruské federaci, se jim v Rusku sice líbí, ale zemřít by tam nechtěli. Proto plánují návrat do vlasti. Kromě toho, nezletilé děti a nevdané slečny uzbeckého etnika se vracejí po určité době zpět do Kyrgyzstánu za účelem dalšího vzdělávání v náboženských školách, nebo v podmínkách domácí tradiční výchovy, ale také za účelem přípravy k případnému sňatku;
- Podle respondentů netitulárních etnik s vysokoškolským vzděláním, vlastní kulturní tradice jsou Uzbeky dodržovány striktněji než jinými etniky. Stejně tak je vyžadováno jejich dodržování od představitelů jiných etnik, kteří se z nějakých důvodů dostali do jejich okolí;
- Podle respondentů mladší generace titulárních a netitulárních etnik s vysokoškolským vzděláním, v jižním regionu je zatím ještě aktivní generace starších úředníků, a pokud se na úřady dostanou mladí odborníci, ve většině případů se jedná o nekvalifikované pracovní kádry;
- Podle respondentů mladší generace titulárních a netitulárních etnik, korupcí jsou poznamenáni úředníci obou generací;
- Podle respondentů mladší generace titulárních a netitulárních etnik s vysokoškolským vzděláním, současné dění v Kyrgyzstánu je takové, že ti, kteří patří „bazaru“, dnes jsou úředníci a ti, kteří patří „úřadu“ dnes pracují ve „večerkách“. Schopná a pokroková část mládeže tak ztrácí podněty a zájem o další kariéru a osobní růst, protože nevěří ve svou budoucnost;
- Podle respondentů mladší generace titulárního etnika s vysokoškolským vzděláním, naděje na světlou budoucnost a další úspěšný vývoj vlasti jsou charakteristické spíše pro reprezentanty titulárního etnika;
- Podle respondentů mladší generace titulárního etnika, mezi jejich přáteli a známými jsou reprezentanti netitulárních etnik, kteří se necítí být odříznutými

od většinové společnosti, rozumí místní mentalitě, přáteli s nimi ve stejné míře jako s příslušníky totožného etnika, ale jestli se považují za vlastence, říci nemohou;

- Podle městských respondentů mladší generace titulárního a netitulárních etnik, mezi městskými příslušníky netitulárních (ale i titulárního etnika) v komunikaci volí spíše ruštinu. Jen málo příslušníků netitulárních etnik umí kyrgyzsky a to se částečně vztahuje i na příslušníky titulárního etnika;
- Podle městských respondentů mladší generace titulárního a netitulárních etnik, neznalost kyrgyzštiny jim zatím, na osobnostní úrovni, závažné problémy nezpůsobuje, ale obávají se, že v blízké budoucnosti, kdy budou hledat zaměstnání po absolvování vysokých škol, znalost státního jazyka bude nezbytná;
- Podle městských respondentů mladší generace titulárního etnika ženského pohlaví, se naučí kyrgyzštině, až se vdají, jelikož je určitou zákonitostí, že budoucí manželova rodina někdy i přímo vyžaduje komunikaci se staršími členy rodiny v kyrgyzštině;
- Podle městských a venkovských respondentů titulárního a netitulárních etnik ženského pohlaví, ve smíšených manželstvích vedle svého mateřského jazyka a případných dalších jazyků, se snaží hovořit jazykem manželovy rodiny;
- Největší míra přejímání rodinných a etnických tradic manžela ženami, je respondenty městských a venkovských respondentů titulárního a netitulárních etnik ženského pohlaví ve smíšených manželstvích, uvedena v uzbeckých rodinách,³³⁴
- Podle městských respondentů titulárního etnika ženského pohlaví, dnes je tendence se ženit (včetně Uzbeků) s kyrgyzskými ženami z určitých praktických důvodů;
- Podle venkovských respondentů titulárního etnika ženského pohlaví, se ne vždy jedná o zisk z manželství s Kyrgyzkami. Jde jak o kulturní a náboženskou blízkost, tak i o místo společného původu. V souvislosti se specifíkem obyvatelstva jednotlivých vesnic se tento postoj mění. Jsou vesničky, kde smíšená manželství nejsou vzácným jevem, nebo vesničky, kde s převážným kyrgyzským obyvatelstvem příslušníci netitulárních etnik (Uzbeci, Arabové, Tádžikové) jsou svým životním stylem, mentalitou, jazykem a tradicemi dosti podobní s většinovým obyvatelstvem;

---

³³⁴ V daném případě se jednalo o respondenty z následujících smíšených manželství: rusko-uzbecké, rusko-kyrgyzské, kyrgyzsko-uzbecké a kyrgyzsko-tatarské.

- Podle respondentů titulárního a netitulárních etnik, těsnější kulturní a jazyková obměna probíhá na venkově. Příslušníci netitulárních etnik z venkovských oblastí s převážně kyrgyzským obyvatelstvem mluví kyrgyzsky;
- Podle respondentů titulárního etnika z města Oš ve věkovém rozmezí od 35 do 45 let, požadavek znalosti kyrgyzštiny mezi příslušníky netitulárních etnik v běžném životě (nejedná se tedy o státní instituce) nebyl aktuálním a nezněl často, jako je tomu zhruba poslední desetiletí. Tento požadavek se častěji vztahoval na „poruštěné“ Kyrgyzy. Dnes tento požadavek nemusí být ani vysloven. Tak například ve městech Oš a Džalal-Abad jsou Uzbeki zaměstnaní ve sféře služeb a obchodu, komunikují s kyrgyzskými zákazníky v kyrgyzštině. V Oši se však tento jev projevuje viditelněji než v Džalal-Abadu;
- Podle respondentů titulárního etnika, ošští Uzbeki jsou po mezinárodním konfliktu z roku 2010 „skromnější“ než džalal-abadští, ale uzbekistánští Uzbekové jsou „pohodlnější“ než kyrgyzstánští;
- Podle respondentů titulárního etnika ze strany netitulárních etnik, jim záleží na jejich úctě k zemi, i kdyby někteří z nich z určitých důvodů nepovažovali Kyrgyzstán za svou vlast. Stačil by jim i formální projev solidarity s titulárním etnikem. Jinak etnická příslušnost občanů Kyrgyzstánu, pro ně není rozhodujícím kritériem;
- Podle respondentů mladší generace netitulárních etnik (týká se především Uzbeků), chtěli by zůstat v Kyrgyzstánu, v zemi, kde jejich otcové prožili své životy, zastávali prestižní funkce a vědí, že mají dost dovedností, možností a kapitálu se realizovat profesionálně, i když mimo státní instituce;
- Podle respondentů titulárního etnika jsou si vědomi toho, že podíl netitulárních etnik v obchodě a obecně ve vývoji jižního regionu (zejména měst) je vysoký. Každý den si kupují u Uzbeků potraviny, oblečení, stavební materiály a šperky, opravují svá auta, šijí si oblečení a stříhají se u uzbeckých holičů, léčí se u uzbeckých, tatarských a ruských lékařů, obědvají v uzbeckých, ujugurských a ruských jídelnách a restauracích, kupují si u Korejců korejské saláty, jejichž recepty jsou tajné, mléko a další mléčné výrobky si kupují rovněž u Uzbeků, Kurdů a Ázerbájdžánců. Jejich domy staví a opravují Uzbeki, Rusové a dokonce před několika lety zde pracovali Uzbeki z Uzbekistánu. Elektrospotřebiče, koberce i nábytek si také častěji koupí u Uzbeků, než u příslušníků jiných

etnik.³³⁵ Domnívají se, že pro podnikání Uzbeků v Kyrgyzstánu jsou pořád lepší podmínky (politické, ekonomické, legislativní) ve srovnání s Uzbekistánem, včetně toho, že téměř nemají konkurenci v obchodě ze strany titulárního etnika. Naopak titulární etnikum se jeví jejich zákazníky;

- Podle respondentů titulárního etnika, jim nevadí podnikání, či kterákoliv jiná činnost netitulárních etnik včetně Uzbeků, dokud se nebudou chovat otevřeně drze, či povýšeně a nebudou používat vydělané peníze na podporu kriminálních, teroristických, anebo jiných činností, která by byla nasměrována pro destabilizaci situace v zemi;
- Podle respondentů titulárního etnika z prostředí obchodu a podnikání, uzbečtí obchodníci a podnikatelé neformálně tvoří určitou uzavřenou komunitu, a dodržují „týmovou“ spolupráci a disciplínu, daří se jim lépe než kyrgyzským obchodníkům. Obdobný model chování lze potkat i u ruských obchodníků a podnikatelů, i když v menší míře;
- Podle respondentů titulárního etnika z prostředí obchodu a podnikání, uzbečtí obchodníci a podnikatelé si nastavili systém, při němž kyrgyzští nakupující si kupují u uzbeckých obchodníků, opačným směrem však to funguje méně intenzivně;
- Podle respondentů titulárního etnika z prostředí obchodu a podnikání a také z oblasti poskytování služeb obyvatelstvu, životní úroveň uzbecké části obyvatelstva je ve srovnání s kyrgyzskou poměrně vyšší;
- Podle respondentů titulárního etnika z prostředí obchodu a podnikání, je též specifický způsob jednání uzbeckých nakupujících, které je zbytečně zdlouhavé, v povýšené a legrační podobě. Rovněž pro uzbecké zákazníky při nakupování či vrácení peněz je charakteristické, jen jejich částečné vrácení či nedodání určité částky peněz do výše původní ceny, přičemž obdobný přístup se praktikuje jak mezi dospělou, tak i mladší částí uzbeckého obyvatelstva. Vzhledem k tomu, že uzbecký kulturní vliv zejména v obchodním prostředí je výrazný, určité modely chování Uzbeků se již stávají běžným i mezi neuzbeckou částí obyvatelstva;

---

³³⁵ Jako příklad uvedu centrální tržiště ve městě Džalal-Abad, kde v celé řadě malých prodejen s drogerií narazíte jen na uzbecké prodavačky, nebo na dvě kyrgyzské, které jsou oblečené v hidžábu podle uzbeckého vzoru. Rovněž první patro jednoho z největších nákupních center Džalal-Abadu, kde jsou privátní prodejny a servis mobilních telefonů, v drtivě většině patří Uzbekům. Dalším příkladem je Ajtik bazar, což je tržiště s nábytkem, kde rovněž většina prodejen patří Uzbekům. Z terénního výzkumu z období 05. 01. – 07. 05. 2017).

- Podle respondentů titulárního etnika z prostředí obchodu a podnikání, v potravinářské oblasti se v poslední době objevuje na trzích ve větším množství uzbecké zboží. Zatím velké zkušenosti s uzbeckým zbožím nemají, ale nakupují je;
- Podle respondentů netitulárních etnik (jedná se především o Uzbeky) s vysokoškolským vzděláním a vlastníků podniků, jedním z negativních jevů je používání určitých klišé vůči nim reprezentanty titulárního etnika;
- Podle respondentů titulárního etnika, reprezentanti netitulárních etnik s nimi nejednají otevřeně;
- Podle respondentů titulárního etnika s vysokoškolským vzděláním a některých z výše uvedených expertů, je velmi důležitá komunikace mezi kyrgyzskou a uzbeckou stranou, jak na individuální úrovni, tak i na odborné. Zatím tvrdit, že dialog mezi stranami je konstruktivní a intenzivní, se nedá;
- Podle respondentů titulárního etnika, uzbecká strana (např. uzbecká pohraniční policie, celníci, vojáci, stejně jako i uzbečtí političtí funkcionáři) a jejich zahraniční politika je vůči Kyrgyzstánu agresivní;
- Podle respondentů titulárního etnika není velké spolehnutí ani na Kazachy, kteří jsou více mentálně a geograficky bližší severanům, než jižanům. Kazaši často mluví o úspěšnějším vývoji a životní úrovni v Kazachstánu ve srovnání s Kyrgyzstánem, vedou řeči o integraci Kyrgyzstánu a Kazachstánu, kde by ale de facto šlo o připojení Kyrgyzstánu ke Kazachstánu;
- Podle respondentů titulárního etnika, Kyrgyzové často naráží na komplikace v jednání s jinými etniky, jak uvnitř Kyrgyzstánu, tak se sousedy, přičemž v posledním případě Kyrgyzové nemají dalekosáhlé ambiciózní plány či nároky vůči sousedním státům a nevměšují se do jejich vnitřní politiky;
- Podle respondentů titulárního etnika by přivítali určité kroky v oblasti zlepšení mezinárodních vztahů a řešení konfliktních situací ze strany státu. Nejčastěji uváděli koncepci „Kyrgyzstán je náš společný dům“, ale detailněji specifikovat tuto koncepci nedokázali;
- Podle respondentů netitulárních etnik, výpovědi byly přibližně stejné, ale měly spíše více skeptický postoj k etnické politice státu, než k řešení určitých problémů na místní úrovni. Podle nich je úroveň realizace rozvoje mezinárodních vztahů, stejně jako monitoring a předcházení mezinárodním konfliktním situacím, je lokální. Přičemž čím je menší úroveň lokalizace problematice otázky, tím je rychlejší a průhlednější proces jejího řešení ve vývoji mezinárodních vztahů;

- Obecně respondenti bez vysokoškolského vzdělání ve věku od 18 do 25 let prokázali své vědomosti o určitých komplikacích ve vztazích mezi titulárním a netitulárními etniky. Pro představu se jednalo o lokální obtíže, které vznikly v důsledku sporů mezi určitými mladíky, nebo mezi dospělými o určitou autoritu, území, peníze, rodinu, podnik apod. Jejich informovanost v širším kontextu se však ukázala být nižší;
- Respondenti stejné věkové skupiny s vysokoškolským vzděláním prokázali vyšší míru informovanosti v oblasti mezietnických vztahů, a také v oblasti mezietnických vztahů toho regionu, v němž bydlí;
- Zatímco představy o mezietnických vztazích skupiny respondentů ve věku od 18 do 25 let se více pohybovaly v rovině informovanosti, skupina respondentů ve věkovém rozmezí od 25 do 40 let s vysokoškolským vzděláním prokázala hlubší znalosti, jak v oblasti současných mezietnických vztahů, tak i v oblasti (etnické) historie. Na rozdíl od respondentů stejné věkové skupiny bez vysokoškolského vzdělání, kteří uvažovali o současných mezietnických vztazích v kontextu konkrétních sídlišť a etnik, respektive jednotlivců, skupina respondentů s vysokoškolským vzděláním uvažovala v regionální a celostátní rovině a hovořila o dopadech vývoje mezietnických vztahů na situaci v zemi a v jižním regionu;
- S respondenty, kteří „nevidí“, „neřeší“ a „nezajímají se“ o mezietnickou tematiku, a také s respondenty, kteří „nemají žádné problémy“ a „jsou se vším spokojeni“, jsem se nejčastěji setkávala ve věku od 40 do 55 let. Mezi nimi se řadili především nezaměstnaní bez vysokoškolského vzdělání, delší dobu nezaměstnaní s vysokoškolským, respektive s úplným středním (odborným) vzděláním s maturitou a respondenty s vysokoškolským / s úplným středním (odborným) vzděláním s maturitou, kteří pracují v privátní sféře poskytování veřejných služeb;
- Vzájemné pochopení, tolerance a komunikace se častěji vyskytovala mezi respondenty od 55 do 65 let;
- Ze 154 respondentů o existenci Shromáždění národů Kyrgyzstánu (SNK) a jeho regionálních odděleních „slyšelo“ 32 respondentů, měli představu o činnosti SNK – 26 respondentů, byli seznámeni s některými akcemi SNK – 41 respondentů a o SNK nevědělo vůbec 65 respondentů. Nejvyšší počet respondentů, kteří byli s činností SNK obeznámeni, tvořili obyvatelé Oše.

5.9. Jednotlivé poznámky k průběhu výzkumné práce s etnickými spolky a respondenty³³⁶

Zde bych ve stručnosti věnovala pozornost jednotlivým aspektům svého výzkumu, které by mohly posloužit jako doplňující zdroj informací pro další výzkumníky a zájemce při konání svých výzkumu v Kyrgyzstánu, respektive v jeho jižním regionu.

Při konání výzkumu jsem musela čelit řadě nejrůznějších problémů, a to jak výzkumník, tak i jako jednatel. Tak například již od začátku bylo obtížné vyhledat vhodné respondenty a sjednat si s nimi schůzku. To není jenom kvůli tomu, že se respondenti vyhýbali etnické tematice jako součástí té politické, ale rovněž kvůli omezené přístupnosti některých z nich. Týká se to jak příslušníků jednotlivých etnik, jako například Lölü³³⁷ nebo batumských Kurdů, jejichž místa kompaktního bydlení nemusí být pro návštěvníky vždy bezpečné, tak i některých etnických spolků a národně-kulturních center.

Sjednat schůzku s vedením jednotlivých etnických spolků bylo obtížné proto, že měly „neoficiální“ kanceláře jinde a mnohdy i místo bydlení bylo mimo města. Rovněž vedení národnostních spolků upřednostňovalo v rozhovorech ty tematické otázky, které se zdály být neutrální. Tak například dávali přednost otázkám na kulturní a vzdělávací činnosti spolků, než aktuálním problémům jejich fungování apod.

Vedení národnostních spolků chtělo poukázat na praktický význam existence spolků, na jejich bytí i omezenou prospěšnost pro život lokální společnosti, pro účely budování a podpory důvěry, mírných a přátelských vztahů mezi etniky. Stejně tak se vedení spolků snažilo odůvodnit či obhájit své právo na existenci jako organizací, které se především snaží o zachování etnické kultury a identity svých členů (folklorní spolky).

Vezmu-li v úvahu svůj celkový dojem z průběhu a obsahu svého několikaletého výzkumu, je nutné říci, že již tím, že přes svůj strach, nedůvěru a zlobu v postkonfliktní situaci, příslušníci různých etnik nepřestávali žít vedle sebe. Tím, že se dokázali přizpůsobit celkové zhoršující se situaci v zemi, etnika jižního Kyrgyzstánu projevila

---

³³⁶ Daná podkapitola vznikla též na základě četných otázek zájemců o středoasijskou a konkrétně o kyrgyzskou problematiku z řad studentů České zemědělské univerzity v Praze, kde jsem měla možnost prezentovat dílčí výsledky výzkumu v rámci čtyř seminářů. Studenti se zajímali o určitá specifika terénního výzkumu v Kyrgyzstánu, respektive o specifika konání výzkumu v jižní a tedy tradičnější části, o problémy, s nimiž jsem se v průběhu výzkumu setkala, a také o svých zážitcích.

³³⁷ Někteří z nich se identifikují jako subetnická skupina Tádžiků, ale jedná se především o Lölü. Konzultace s P. Kokaislem (15. 01. 2015) a Š. T. Atachanovym (14. 06. 2016). V Kyrgyzstánu a v dalších středoasijských státech je rozšířeno vnímání Lölü jako středoasijských Cikánů. *Люли в Кыргызстане*. Video. In: YouTube, [online], [cit. 2017-08-12]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=hse3B2_jOQc

vlastenecké pozice a jejich pochopení a snahy zapojit se vedle titulárního etnika do jedné společnosti.

Rovněž obtížným bylo setkat se s vedením regionálních oddělení Shromáždění národů Kyrgyzstánu (SNK), a to zejména s vedením Džalal-Abadského oddělení. Sjednat s nimi schůzku a získat si publikace, které nejsou přístupné široké veřejnosti, se mně nakonec podařilo téměř po dvouleté době.

Dalším problémem byly zastaralé informace o vedení jednotlivých etnických spolků. Tak například vedení jednotlivých etnických spolků Oškého oddělení SNK se z různých důvodů mění. Informace na cedulích na dveřích kanceláří a v některých publikacích nejsou často aktualizované. To komplikovalo jejich vyhledávání. Co do stávajícího vedení etnických spolků, byla snaha mi omezit přístup ke svým kontaktním údajům, včetně plného znění jmen. Proto považuji za velké štěstí, když jsem narazila na předsedkyni Tataro-baškirského národně-kulturního centra *Илькаем* Achmerovou R. M. na Odboru kultury Magistrátu města Oš, kam jsem dorazila pro sběr informací o kulturních aktivitách města v rámci *Roku mravnosti, výchovy a kultury*.³³⁸

Za velkou náhodu a štěstí považuji setkání s předsedkyní Regionálního německého národně-kulturního centra *Хоффунг* Čolponovou I. G., s níž mě seznámil jeden z respondentů. Čolponová přišla navštívit respondenta ve chvíli natáčení našeho rozhovoru v jednom ze sídlišť Džalal-Abadu.³³⁹ Díky Čolponove I. G. jsem měla možnost seznámit se s Alimžanovou E. V., předsedkyní Tataro-baškirského kulturního centra Džalal-Abadské oblasti *Идель*. Obecně platilo, že sjednat schůzku s představiteli a vedením národnostních spolků a národně-kulturních center, bylo snazší za pomoci jednotlivých členů příslušného, nebo jiného spolků a NKC. Komunikace mezi členy spolků a NKC, zejména spolupráce mezi jejich vedením, se zdálo být dobře postavené, jak na osobnostní úrovni, tak i na kolegiální. Schůze a rozhovory tak probíhaly intenzivněji, byly-li zprostředkovány členy národnostních spolků a NKC, než vedením regionálních oddělení SNK.

Mezi dalšími specifickými problémy bych uvedla určité podezření ze strany respondentů a státních organizací, jestli nejsem špionka, odsuzování a spory s místními ženami (většinou radikálně věřícími Uzbečkami), které mě odsuzovali jako ženu a jako muslimku.

---

³³⁸ Jednu z kulturních akcí – dětskou hudební soutěž – jsem navštívila již následující den. Viz Příloha č. 18.

³³⁹ Viz příloha č. 15.

Jinak se dá říci, že hlavním východiskem pro řešení zmíněných problémů a překážek byl čas, vytrvalost a velké štěstí.

Ještě jednu věc by měl nastudovat terénní výzkumník před návštěvou jižního Kyrgyzstánu. To jsou určitá společenská pravidla. Bez ohledu na pracovní pozici, pro jižany v první řadě jsou důležité osobnostní charakteristiky, jako je pohlaví, věk, etnická příslušnost, město původu, rodinná příslušnost, rodinný stav, aktuální adresa bydliště, vzdělání a zaměstnání.

Zde bych věnovala pozornost jen dvěma aspektům společenských pravidel, s nimiž jsem se nejčastěji setkávala v průběhu terénních výzkumů. Prvním z nich je pohlaví výzkumníka. Jak pro výzkumníka ženu, tak i pro výzkumníka muže, platí určitá společenská pravidla, jež se týkají pohlaví jednotlivce a mají při konání výzkumu kladné a záporné důsledky. Pro mě osobně se tyto rozdíly projevily v tom, že ne všichni muži (věkově starší, tradiční, náboženští) mi byli ochotni poskytnout rozhovor. Také já jako žena, jsem nemohla navštívit některá místa shromáždění mužů, nebo ne vždy navštívit kterékoliv místo, kde muži početně převyšovali ženy. Pro rozhovory s některými respondenty-muži (věkově mladší, ale zletilí) jsem potřebovala souhlas i ženské poloviny jejich rodin.

Druhým aspektem společenských pravidel, jehož zohlednění mi ve svém vystupování zjednodušilo jednání s respondenty, byl individuální přístup s ohledem na jejich věk. V tradičním jižním regionu je velmi důležité, dát si pozor na formální a neformální formu komunikace. To se projevuje jak v samotném uctívání starších, tak i v některých nuancích. Tak například nečekejte od starších, a ani od respondentů-vrstevníků, dodržování společenského „Vy“ při prvním setkání. Stejně tak nečekejte nabídky „tykání“ od starších ani po blízkém seznámení.

V případě, že respondent nebo expert je starší než výzkumník, není rovněž úplně vhodné kontaktovat ho prostřednictvím e-mailu. Jestli v českém prostředí, včetně vysokoškolského, je komunikace prostřednictvím e-mailu běžná, obdobný způsob komunikace v jižním regionu Kyrgyzstánu zatím dostatečně rozšířený není. Je proto lepší, podle společenských pravidel, která jsou na jihu země tradičnější než na severu, před zasláním emailu navštívit respondenta nebo experta osobně.

Rovněž i ve vysokoškolských institucích se častěji setkáte s jevem, kdy se student osobně dostaví za svým vyučujícím, než ho kontaktuje emailem. Jen pro zajímavost uvedu, že ani u pracovních kolegů, a to není jen na akademické půdě, zejména v případě velkého věkového rozdílu, tykání nepřichází v úvahu.

Pro obecnou představu a srovnání uvedu, že v uzbeckých rodinách si často netykají ani rodiče mezi sebou, a také netykají svým dětem. Netykají si mezi sebou ani sourozenci, což je rozšířené i ve většině kyrgyzských rodin a v dalších převážně muslimských rodinách.

Obecně platí, že jen málokterý řadový zaměstnanec napíše email svému nadřízenému s určitým dotazem či prosbou, dokud nejsou domluveni na jiném. Rovněž těm, kdo nejsou interním zaměstnancem instituce, jako jsem například v průběhu výzkumu byla já, ve většině případů odesílat email, ani poté, co jsem se již s vedením a jednotlivými členy kolektivu setkala, nemá smysl.

I kdyby se pro některé výše zmíněné nuance nezdály být podstatné, jejich přibližné dodržování by prospělo ke vstřícnějšímu, i když ne vždy rychlejšímu jednání.

Dalším důležitým faktorem, který ovlivňoval průběh mého výzkumu, byla tak zvaná „náladovost“ etnik. Jde o to, že o nepopulárnosti, náročnosti a křehkosti etnické situace v zemi svědčí určitá ostražitost ze strany obyvatelstva země – pracovníků sféry služeb, obchodu, zemědělství a místní inteligence. Ve většině případů, při konání rozhovorů, jsem byla požádána, neuvádět jejich osobní údaje a zejména etnickou příslušnost. Rovněž většina z nich odmítla natočit videorozhovor. Byla jsem proto nucena pracovat v pomalejším rytmu a hlavně mít dobrou paměť. Později pak bylo potřeba, si výsledek rozhovoru zapsat do svých poznámek.

Celou výzkumnou situaci zase komplikovaly místní kulturní zvyky a pravidla. Tentokrát se jednalo o omezenou možnost konat rozhovory se ženami v domácnosti, vdanými ženami, anebo s mladými dívkami, zejména se zahalenými. Nemohly poskytnout ani dílčí rozhovor, ani se nechat vyfotit bez povolení rodičů, manželů, respektive starších v rodině. Bylo velmi obtížné vyhledávat další členy rodiny, vysvětlovat a hlavně si s nimi domluvit rozhovor, fotografování a videozáznam. To bylo časově náročnou záležitostí, někdy téměř nemožnou. Proto na některých fotografiích z terénních výzkumů jsou ženy zachycené zády.

Náročnost konání rozhovorů se zahalenými ženami však neznamená, že rozhovory s nimi ve výzkumu chybí. Získat s nimi rozhovor se podařilo především ve veřejných institucích, kde ženy pracovaly. Jedná se především o ženy, které již před re-islamizačními tendencemi v zemi, měly určité zaměstnání a některé z nich i vzdělání. Podařilo se mi získat z jejich řad 8 respondentek, ale získat si rozhovor se zahalenými (ale i nezahalenými) ženami v domácnosti, které jsou často bez vysokoškolského vzdělání, se zdálo být obtížnějším úkolem. Získání informací od poslední skupiny

respondentek znamenalo, získat informace z výpovědí jejich rodičů nebo dalších členů jejich rodin (bratr, strýc, někdy manžel).³⁴⁰

---

³⁴⁰ Viz příloha č. 21, 23, 24. Srov. S přílohami č. 26.

6. Závěr

Ač skoro kterýkoliv článek³⁴¹ o Ošském konfliktu, především od zahraničních autorů, nabízí vnější pohled na kyrgyzsko-uzbecké vztahy jako trvale nepřátelské³⁴², a také přesto, že některé zdroje nabízejí jednoduchý a jednostranný výklad mezietnických vztahů v Kyrgyzstánu a Ošského konfliktu, lze tvrdit, že **vnímání Kyrgyzů a Uzbeků navzájem není jen nepřátelské a vztahy mezi Kyrgyzy a Uzbeky zejména v současné době se nevyvíjí jednoznačně** (teze 1).

Když v 90. letech došlo k otevřenému střetu mezi Kyrgyzy a Uzbeky, pro normalizaci vztahů mezi nimi stačila relativně krátká doba. Rovněž i po deseti letech od konce Ošského konfliktu, se Kyrgyzové a Uzbeki však pomalu vracejí ke každodennímu životu, a to i navzdor tomu, že ve vzájemném vnímání etnik došlo k výraznému zhoršení. Napětí mezi etniky je zatím nejasného charakteru, stejně jako není jasné, kam mohou vést jejich interakce. Ošský konflikt z roku 2010 se na dlouhá leta zapsal do paměti každého obyvatele jižního Kyrgyzstánu bez ohledu na etnickou příslušnost. Zvláště u Kyrgyzů a Uzbeků se tyto vzpomínky budou předávat z generace na generaci jako genetický kód. Jisté však je, že dvě kultury – usedlá a kočovná – koexistovaly odedávna, a za vhodných vnějších a vnitřních podmínek je obdobné spolužití možné i dnes. Obraz Jižního Kyrgyzstánu netvoří jenom kyrgyzská a uzbecká

---

³⁴¹ Vysvětlují toto nepřátelství jako výsledek především sovětské politiky budování států a národů. Mezi obdobnými články bychom mohli uvést skoro veškeré příspěvky použité v dané práci. Mezi institucemi, v jejichž zprávách a výzkumech narazíme na interpretaci historie kyrgyzsko-uzbeckých vztahů jako permanentně konfliktních, je OSN, OBSE anebo v databázích Uppsala Conflict Data Program, nemluvě o četných oficiálních a neoficiálních materiálech, dostupných na internetu, včetně ruských zdrojů.

³⁴² Jak uvádí Ivan Kamenko, historické území Kyrgyzstánu, jako součást širšího asijského prostoru, se stalo centrem mnoha kultur, jazyků, náboženství, politických a hospodářských zájmů a bojů různých národů a jejich elit o životní prostor s odlišnými nacionalistickými motty. Situaci zkomplikovala nepromyšlená ruská kolonizace, která vedla k nedostatku půdy pro původní obyvatelstvo a jejich boj o ochranu své kulturní a náboženské svébytnosti. Avšak sovětská ideologie „přátelství mezi národy“ a sovětského občana s jednotnou kulturně-ideologickou identitou, rozdílnost etnik posunula z pořadu dne do stínu na několik desítek let. Po rozpadu Sovětského svazu dochází k růstu nacionalismu a role náboženství, národní kultura začíná mít novou sociální hodnotu, její „odpůrci“ jsou pronásledováni, mezi nimi jsou netitulární etnika. Některá z těchto etnik byla deportována ve stalinské epoše, žila izolovaně od původního obyvatelstva, což vedlo k jejich minimální integraci do společenského a kulturního života Kyrgyzstánu. КАМЕНКО, И., *Социальные конфликты: угрозы реальные и мнимые*.

In: Kyrgyztoday.kg, [online], [cit. 2016-05-30]. Dostupné z: <http://www.kyrgyztoday.kg/arhiv/makala/31296/ivan-kamenko-sotsialn%C4%B1e-konflikt%C4%B1-ugroz%C4%B1-realn%C4%B1e-i-mnim%C4%B1e>.

Jiný autor, Peter Finke, uvádí, že Ošský konflikt byl vyvolán přetrvávajícím napětím a nepřátelskými vztahy mezi oběma etniky z minulosti. V sovětské době vytvořené středoasijské státy jen zhruba odpovídaly původním hranicím státních útvarů či teritoriím středoasijských etnik, čímž byl založen základ pro mezietnickou konkurenci, spory a konflikty. I když region vykazuje vysokou míru konfliktotvornosti, počet vzniklých konfliktů v daném regionu se zdá být nízký. FINKE, P., *Patterns of identification and Ethnic Differentiation in Central Asia: the Case of the Uzbeks*. In: CASCA, [online], [cit. 2016-05-30]. Dostupné z: http://www.casca-halle-zurich.org/wp-content/uploads/2014/10/160x240_CASCA_web.pdf.

složka, ale mnoho dalších etnik, která se v různých sférách fungování regionu navzájem doplňují.

Je jasné, že neúčinnějším způsobem ovlivňování vnitřního i vnějšího politického dění Kyrgyzstánu je etnická otázka. Ošský konflikt z roku 2010 je ukázkovým příkladem toho, jak se „uplatnil“ výše zmíněný vnitřní a vnější vliv v Kyrgyzstánu a jak by se mohl „uplatnit“ v dalších zemích Střední Asie. Ošský konflikt objevil celou řadu dílčích problémů. Sociálně-ekonomické rozdíly mezi etniky a jejich separatistické tendence vyžadují dobře promyšlené a prakticky funkční koncepce etnické politiky, v překonání politicky-kulturního rozdělení země na „Jih“ a „Sever“, ke zformování jednotného kyrgyzstánského národa se společnou identitou a státní ideologií. Již v 90. letech minulého století četné etnické rozpory a problémy přivedly zemi k tragickým Ošským událostem. Jejich původ, vývoj a následky se dodnes nestaly předmětem hlubšího výzkumu a analýzy. Předmětem hlubšího zkoumání a analýzy se nestal ani sám Ošský konflikt z roku 2010.

Zejména Ošský konflikt odhalil celou řadu dílčích problémů (jazyková otázka: rozvoj úředního jazyka, status uzbečtiny, uzbecká nespokojenost s jejich nedostatečným zastoupením v mocenských orgánech, nacionalisty zneužitá mezietnické otázky ve prospěch osobních politických a ekonomických zájmů, částečná sociální integrace Uzbeků do sféry veřejné politiky a jejich odchod do ilegálních nábožensko-politických organizací)³⁴³.

Jestli před Ošským konfliktem veškeré rozdělení společnosti mělo ve většině případů „pokojný“, historicky a kulturně „symbolický“ charakter, po vzniku konfliktu dochází k prohlubující etnické segmentaci obyvatelstva jižního Kyrgyzstánu (teze 2).

V současném Kyrgyzstánu tedy konflikty nevznikají jako mezietnické, ale jsou vyvolávány uměle. Příčiny konfliktních situací a konfliktů jsou z velké míry

---

³⁴³ Obecně řečeno, pokus a změnu neformálně fungujícího mechanismu společného soužití mezi Kyrgyzy a Uzbeky (rozuměj rozdělení sfér činností etnik) vedlo ke vzniku Ošského a popřípadě dalších konfliktů. Na aspekt odchodu radikálně zaměřených Uzbeků do ilegálních (islamistických) organizací by mělo být nahlíženo i z hlediska toho, že ideově nábožensky založené organizace nejsou pro Uzbeky, jakožto radikálnější a tradičnější část populace země, úplně cizí. Daný předpoklad potvrzuje skutečnost, že ve většině případů sídla obdobných organizací najdeme právě v uzbeckých čtvrtích a okrcích. V daném případě nemůžeme jednoznačně tvrdit, že jenom politické vyloučení Uzbeků vede k jejich vstupům do těchto organizací. Avšak je pravděpodobnější, že vstup do islamistických organizací je jednou z cest dosažení svého dlouhodobějšího zapojení do politické sféry státu. Podle některých zahraničních expertů, například již zmíněného Matthewa Kupfera, který nepřímou uvádí, že spojitost Uzbeků s islamistickými spolky není tak pravděpodobná, jak se Kyrgyzům může zdát KUPFER, M., *Four Years After Ethnic Violence, A Glimmer of Hope In Kyrgyzstan*. In: Radio Free Europe Radio Liberty, [cit. 2016-05-30]. Dostupné z: <http://www.rferl.org/content/four-years-after-ethnic-violence-a-glimmer-of-hope-in-kyrgyzstan/25423822.html>.

politické, sociální a ekonomické, než historicky odůvodněné (teze 3). Kromě toho, se **ne vždy jedná o masový konflikt, ale o konfliktní situaci, která však nesmí být přehlédnuta** (teze 4). Na úrovni individuálních osob vede aktualizace etnicity, ať v rámci státní etnické politiky, anebo ve formě mezietnického konfliktu, k nepřetržité obnově nenávisli mezi etniky až do fáze permanentního konfliktního vztahu. Za podobných a dalších negativních faktorů, kterých je v zemi celá řada, mohou vnitřní a vnější aktéři měnit situaci uvnitř země podle svých zájmů a cílů.

I když po získání nezávislosti prováděl Kyrgyzstán reformy zacílené na posílení kyrgyzského etnika na úkor ostatních etnik³⁴⁴, přes akcent na kyrgyzskou národní symboliku, kulturu, tradice, ideologii a historii, to vše je běžné při vzniku kteréhokoliv nového státu a nelze to interpretovat jako akce namířené proti netitulárním etnikům Kyrgyzstánu. Jinými slovy, v té době **nešlo o nucenou asimilaci s Kyrgyzy řízenou shora, ale o integraci společnosti a občanskou loajalitu** (teze 5).

Jelikož se jedná o první nezávislý stát v historii kyrgyzského národa, postrádá zatím zkušenosti s tzv. procesy budování státu a národa. Dodnes se transformuje za složitých sociálních, politických a ekonomických podmínek. Z těchto důvodů není vždy schopný garantovat základní práva svým občanům. Nelze tedy konstatovat, že stát funguje „dobře“ pro Kyrgyzy a „špatně“ pro ne - Kyrgyzy.

Sociální integrace Uzbeků a dalších etnik s Kyrgyzy do společné „kyrgyzstánské“ společnosti je slabá. Nízká míra socializace ostatních etnik je výsledkem nejenom narůstajícího kyrgyzského nacionalismu a „standartního“ rozdělení sfér působnosti etnik, jako například politika (Kyrgyzové) a obchod (Uzbeci), ale též celkového nezájmu etnických menšin o podobnou integraci. Právě tento nezájem ze strany etnických menšin vyvolává nárůst kyrgyzského nacionalismu.

Etnická nesnášenlivost Kyrgyzů pak je zesílena dlouhodobým vnímáním Kyrgyzů jako „lumpenu“ a „divokých horalů“, kteří se začali stěhovat do měst především z ekonomických důvodů. Vnitřní migrace z vesnic do měst byla intenzivní, což výrazně ovlivnilo nejenom etnickou strukturu městského obyvatelstva, ale celkově ekonomické a sociokulturní prostředí měst. Kyrgyzské horské obyvatelstvo bylo nuceno zanechat tradiční prostředí a styl svého života, městské obyvatelstvo se s nimi muselo „vyrovnat“ ve svém okolí.³⁴⁵ Zatímco pro přestěhované Kyrgyzy se jejich nároky na lepší život

---

³⁴⁴ *UCDP Conflict Encyclopedia*. In: Uppsala University, [online], [cit. 2016-05-30]. Dostupné z: http://www.ucdp.uu.se/gpdata/gpcountry.php?id=89&regionSelect=6-Central_and_Southern_Asia#.

³⁴⁵ Podle odborníka Ivana Safrančuka, nebyla města připravena k masové a nezorganizované migraci z chudších (vesnických) regionů. Z přistěhovalců se nestávají obyvatelé města, ale spotřebitelé jeho ekonomického potenciálu. Takto pojaté „nové městské obyvatelstvo“ nedosahuje ve svém sociálním

a seberealizaci v rámci vlastního státu zdály být přirozeným, pro většinu ne - kyrgyzského městského obyvatelstva to bylo pravým opakem.

V minulosti kyrgyzské etnikum bylo umístěno do jakéhosi „kastového systému“ oproti ostatním etnikům, zejména ruskému. Pro většinu kyrgyzského obyvatelstva z horských oblastí platily určité teritoriální a sociální mantinely v rámci vlastního státu až do pozice tzv. „lumpenů“³⁴⁶. Po získání nezávislosti Kyrgyzstánu, se z Kyrgyzů stalo titulární etnikum a některá ostatní etnika začala ztrácet své „privilegované“ pozice (například Rusové) ve prospěch Kyrgyzů.

Jestli ještě před lety nebyla situace kolem mezietnické tolerance výrazně kritická, po ošském konfliktu z roku 2010 se situace značně změnila. Kyrgyzský nacionalismus zesílil zejména v jižním Kyrgyzstánu. Nacionalisté anebo zastánci etnické exkluzivity Kyrgyzů začali obsazovat přední státní funkce.³⁴⁷ Nelze jednoznačně říci, že právě nacionalismus je prvořadou příčinou etnických konfliktů. Dá se říci, že kyrgyzský nacionalismus byl do Ošského konfliktu mírný. Projevoval se spíše „chvályhodným vlastenectvím“ projevujícím se v tak, že si kyrgyzský národ váží a vysoko cení existence vlastního státu a krajanství. Dnes je jasné, že se málo komu chce hrát s Kyrgyzy hru „Kyrgyzstán – náš společný dům“, respektive stane se tak pouze s podmínkou, že v této hře nebudou Kyrgyzové vyhrávat.³⁴⁸

Je nutné si uvědomit, a uvědomit by si měli především zastánci pro-uzbeckých, respektive zájmů netitulárních etnik Kyrgyzstánu, že před tím, než si složí názor

---

a kulturním vývoji úroveň městského obyvatelstva. To vede k opačnému procesu – degradaci měst na úroveň přistěhovalců. Podobná degradace se dotkla nejenom hlavního města Biškeku, města Oše a Džalal-Abadu, ale i dalších větších měst v Kyrgyzstánu. САФРАНЧУК, И., *Трансформация угроз внутренней нестабильности в Центральной Азии*. In: ПИР-Центр, [online], [cit. 2016-05-30]. Dostupné z: <http://www.pircenter.org/media/content/files/12/14116652640.pdf>.

Analytička Džamila Džeenbajeva uvádí, že již v roce 1989 do Biškeku migrovalo z okolních vesnic 80 % obyvatelstva. Přibližně 1,5 milionů lidí se (celkový počet obyvatelstva země je 5,4 milionů obyvatel) stali pracovními migranty a vytvořili neformální (stínový) ekonomický sektor. V roce 2008 se kolem Biškeku objevilo 30 nových sídlišť vnitřních migrantů. Míra chudoby v těchto sídlištech zůstává nízká. Podle Džeenbajevy jsou vnitřní migranti schopni tvořit novou střední třídu na základě svého podnikatelského potenciálu a vzrůstající role producentů a spotřebitelů zboží a služeb. ЖЕЕНБАЕВА, Ж.,

Межсекторальное сотрудничество в разработке политики создания нового среднего класса из числа внутренних мигрантов, занимающихся предпринимательской деятельностью в рамках неформального сектора. In: Центр социальных исследований АУЦА: Кыргызстан на современном этапе развития. Бишкек 2008, s. 41-49.

³⁴⁶ Matthew Kupfer uvádí, že podle Uzbeků nejsou Kyrgyzové civilizovaní a schopní žít v demokratické společnosti. KUPFER, M., *Four Years After Ethnic Violence , A Glimmer of Hope In Kyrgyzstan*. In: Radio Free Europe Radio Liberty, [cit. 2016-05-30]. Dostupné z: <http://www.rferl.org/content/four-years-after-ethnic-violence-a-glimmer-of-hope-in-kyrgyzstan/25423822.html>.

³⁴⁷ НОГОЙБАЕВА, Ч., *Транзитный период и проблемы строительства нации в Кыргызстане*. In: НОГОЙБАЕВА, Ч., – ИСАКОВА, Ч., – НОЙБАУЭР, А. (eds.), *20 лет демократического развития в Кыргызстане: взгляд изнутри и извне*. Бишкек 2012, s. 29-39.

³⁴⁸ PLOCEK, J. *Jakou mají budoucnost suverenity, národní a teritoriální stát?* In: Střední Evropa, [cit. 2016-05-30]. Dostupné z: <http://www.stredni.evropa.sweb.cz/editor/clanek120.pdf>.

o kyrgyzské etnické problematice a o Kyrgyzstánu obecně, je třeba podstoupit výzkum oboustranně, nikoliv jenom z pozice netitulárních etnik, jejichž existenční podmínky jsou minimálně na stejné úrovni s titulárním etnikem, ne-li opačně. Není vhodné nahlížet na uzbeckou otázku v kyrgyzském kontextu zvláště nebo jednostranně, při tom upřednostňovat zájmy Uzbeků před zájmy Kyrgyzů proto, že Uzbeki nejsou titulárním etnikem v Kyrgyzstánu a proto se „mají hůře“ než Kyrgyzové, není úplně zřejmé. Ať je vliv jakýkoliv, ale to, že v Jižním Kyrgyzstánu Kyrgyzové a Uzbeki představují základní charakteristiku regionu, je nesporné. Není divů, že kvůli tomuto dualismu severní Kyrgyzové vnímají jižní Kyrgyzy jako Uzbeky. Za určitý důkaz nemalého vlivu Uzbeků se dá považovat skutečnost, když cizinci během dlouhodobých pracovních a studijních stáží a pobytů v Kyrgyzstánu začínají studovat uzbecky. Jen v poslední době jsem si všimla, že jsou mezi cizinci i ti, kteří se naučili kyrgyzsky.

Otázka jazyka je rovněž tím sporným a konfliktotvorným faktorem mezietnických vztahů. Bohužel ze strany těch, kdo se dobře nevyzná v kyrgyzstánských reáliích, role kyrgyzštiny v zemi se jím zdá být druhořadá.³⁴⁹

Na první pohled z běžných informací zahraničních zdrojů vyplývá, že Kyrgyzové získali cizí státní území, na které z neznámých důvodů neměli mít nárok, a proto se kyrgyzština „neprávem“ prosadila jako úřední jazyk na úkor ostatních jazyků. Není tedy jasné, který z jazyků by měl být v Kyrgyzstánu úředním: dunganština, ujugurština, korejština anebo ukrajinština? Vezmeme-li v úvahu analogickou situaci v Lotyšsku, kde Rusové tvoří významnou národnostní menšinu, úředním jazykem je lotyšština, nikoliv ruština. Stejná situace je v České republice, kde úředním jazykem je čeština, nikoliv slovenština, i na Slovensku je úředním jazykem slovenština, nikoliv maďarština. Málokoho překvapuje, že všechny uvedené jazyky jsou státními jazyky, a málokoho napadne tvrdit, že tyto státní jazyky se prosadily na úkor jazyků jejich etnických menšin a požadavek znalosti státního jazyka je popíráním lidských práv a je schopný vykořenit etnickou identitu občanů.

V současné době je situace taková, že v blízké budoucnosti získá uzbecká jazyk status oficiálního, či úředního jazyka jen stěží. Možná v dlouhodobé perspektivě, za předpokladu, že se uzbecké obyvatelstvo začne ztotožňovat se státem, respektive pokud zaujme vůči němu loajální stanovisko³⁵⁰. Tvrdit, že Kyrgyzstán je státem se

---

³⁴⁹ To sleduje z vlastního pozorování do a po terénním výzkumu, během rozhovorů s cizinci, s respondenty, během studia literatury.

³⁵⁰ PLOCEK, J., *Jakou mají budoucnost suverenita, národní a teritoriální stát?* In: Střední Evropa, [online], [cit. 2016-05-30]. Dostupné z: <http://www.stredni.evropa.sweb.cz/editor/clanek120.pdf>.

společenstvím, jehož členové se vyznačují sblíženým myšlením (občanského charakteru) a cítěním, zatím nelze. Etnické menšiny se cítí být ohroženy, za takových podmínek je zdánlivě standartní požadavek znalosti úředního jazyka jejími příslušníky, vnímán jako hrozba.

Je jasné, že Kyrgyzstán je mnohonárodnostním státem a jeho mírová existence a rozvoj není možný bez jednotného kyrgyzstánského národa. V praxi by tak měl být častěji upřednostňován termín „kyrgyzstánský“ před „kyrgyzským“, což by se mělo odrážet v procesech formování jak národa, tak i občanské společnosti. Mezi etnické konflikty a konfliktní situace jsou rovněž součástí nekontrolovatelného, nepromyšleného a zpolitizovaného procesu formování občanské společnosti v zemi. Těchto procesů se místy „trefně“ zúčastňuje celá řada mezinárodních vládních a nevládních organizací. Proto celá řada neziskových nevládních organizací postrádá důvěru místního obyvatelstva.

Integraci kyrgyzsko-uzbeckého obyvatelstva jižního Kyrgyzstánu překáží zneužití uzbecké otázky vnitřními a vnějšími aktéry pro své politicko-mocenské cíle. Například zneužití uzbeckého „nástroje“ severními klany v jejím boji o moc s jižními klany, znemožňuje uzbeckou otázku vyřešit. Proto **dokud se nezformuje jednotný kyrgyzstánský národ s určitou občanskou identitou a ideologií, nelze hovořit o omezení mezi etnických konfliktů a zneužití etnické otázky zejména v jižním Kyrgyzstánu. Pro vytváření jednotného kyrgyzstánského národa není postačujícím jenom účast státu a titulárního etnika, ale též zájem a ochota etnik zaujmout loajální občanské stanovisko vůči státu** (teze 6).

V současné době je otázkou, jestli tento zájem a ochota etnik se bude vytvářet jednostranně (shora a pod tlakem kyrgyzských nacionalistů) anebo oboustranně (dobrovolně a s uvědoměním).

Pokud bych měla říci svými slovy, otázkou je, podaří se „naučit“ etnika bez ohledu na to, jestli jsou titulární či ne, milovat svou vlast, vážit si spoluobčana, kontrolovat úředníky a hájit společně své zájmy a zájmy státu? Koneckonců veškeré odborné práce se píšou pro blaho lidstva, respektive na hromadění znalostí, které mohou být použity pro vyhlídky na bezkonfliktní budoucnost svých potomků, povýšení kvality živobytí člověka, jeho duchovní sféry a úroveň jeho civilizovanosti. I kdyby mě označili za idealistu, osobně si však věřím, že znalosti a civilizovanost, zodpovědnost a adekvátnost jsou klíčovými a perspektivními nástroji na to, aby překonaly rozdíly mezi lidmi v etnické, mentální, kulturní, politické, sociální rovině.

Pravděpodobně určitý idealismus nebo optimismus, skutečná láska ke své zemi a národu, hrdost na „své“ dějiny, talent a další faktory umožnily a umožňují předním osobnostem Kyrgyzstánu se podílet na jeho vývoji a reprezentovat na mezinárodní aréně. To jsou známí sportovci, lékaři, pracovníci kultury, vědy různé etnické příslušnosti – Kyrgyzstánci, nikoliv „Kyrgyzstánci“. To jsou lidé, kteří ve kterémkoliv časovém vymezení (v minulosti nebo dnes), plní svou povinnost (spolu)občana. Jak vyplývá z rozhovorů s respondenty v průběhu terénního výzkumu, ještě více Kyrgyzstánců z řad obyvatelstva země. Počet vyskytujících se konfliktních situace svědčí však o tom, že pořád stávající počet Kyrgyzstánců k dnešnímu dnu není postačující.³⁵¹

---

³⁵¹ O zajímavých životních příbězích Kyrgyzstánců různé etnické příslušnosti a o jejich roli ve vývoji země se lze dozvědět v publikacích *Многонациональный Кыргызстан – одна Родина на всех*. In: Международный центр Интербилим, [online], [cit. 2020-07-10]. Dostupné z: <http://www.interbilim.org/kg/wp-content/uploads/2017/12/Mnogonacionalnyy-Kyrgyzstan.pdf>; Nevydaná publikace, kterou připravuje Ošské oddělení Shromáždění národů Kyrgyzstánu o předních představitelích etnických Uzbeků, kteří se významně podíleli na vývoji země. ЖУРАЕВ, Б., *Во имя процветания Кыргызстана*, Ош 2016.

Seznam použité literatury a pramenů

Periodika

BLAHA, O., *Jazykové – nezbeda, rozšťak, darebak a grazl*. In: Český rozhlas, [online], [cit. 2016-05-28]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/olomouc/okenko/_zprava/jazykove-nezbeda-rostak-darebak-a-grazl--268318.

Ethnic Differentiation, Interethnic relations and Conflict in Central Asia: the Case of the Uzbeks in Kyrgyzstan, Afghanistan, Tajikistan and Kazakhstan. In: Halle-Zurich Center for the Anthropological Studies of Central Asia (CASCA), [cit. 2016-05-29]. Dostupné z: <http://www.casca-halle-zurich.org/ethnic-differentiation-interethnic-relations-and-conflict-in-central-asia/>.

GUSEINOVA, M., *Ассамблея народов Кыргызстана как основа межэтнического диалога (на примере общественного объединения турок Кыргызской Республики)*. In: DocPlayer.ru, [online], [cit. 2017-05-20]. Dostupné z: <http://www.docplayer.ru/28190419-Assambleya-narodov-kyrgyzstana-kak-osnova-mezhetnicheskogo-dialoga-na-primere-obshchestvennogo-obedineniya-turok-kyrgyzskoy-respubliki.html>.

HLOUŠEK, V. – STRAPÁČOVÁ, M., *Budování státu a národa v podmínkách postkonfliktní rekonstrukce Kosova*. In: Mezinárodní politologický ústav/The International Institute of Political Science, [online], [cit. 2017-05-30]. Dostupné z: <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=648>.

FINKE, P., *Patterns of identification and Ethnic Differentiation in Central Asia: the Case of the Uzbeks*. In: CASCA, [online], [cit. 2016-05-30]. Dostupné z: http://www.casca-halle-zurich.org/wp-content/uploads/2014/10/160x240_CASCA_web.pdf.

ISAACS, R., – POLESE, A., *Between „imagined“ and „real“ nation-building: identities and nationhood in post-Soviet Central Asia*. In: Nationalities Papers: The Journal of Nationalism and Ethnicity, [online], [cit. 2016-04-23]. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00905992.2015.1029044>.

SZALÓ, C., *Domov a jiná místa/ne-místa formování kulturních identit*. In: Sociální studia / Social Studies, [online], [cit. 2020-07-14]. Dostupné z: https://www.journals.muni.cz/socialni_studia/article/view/5525/4623.

KAARBAEVA, ZH., Recenze na monografii KOKAISL, P. – USMANOV, A., *Dějiny Kyrgyzstánu očima pamětníků: 1917 – 1938*, Praha, Nostalgie 2012, 250 s. ISBN 978-80-905365-3-1. In: Moderní dějiny 23, 2015, 1.

KUPFER, M., *Four Years*. In: Radio Free Europe, [online], [cit. 2016-05-30]. Dostupné z: <http://www.rferl.org/content/four-years-after-ethnic-violence-a-glimmer-of-hope-in-kyrgyzstan/25423822.html>.

KOKAISL, P., – KOHOUTKOVÁ, P., – MICHÁLEK, P., *Srovnání kulturních změn u afghánských Kyrgyzů a Kyrgyzů v Kyrgyzstánu*. In: AntropoWeb,

[online], [cit. 2016-05-15]. Dostupné z: <http://www.antropoweb.cz/cs/srovnani-kulturnich-zmen-u-afghanskych-kyrgyzu-a-kyrgyzu-v-kyrgystanu>.

Nesmrtelný pluk v Česku: důstojná odpověď na zkreslování historie. In: Aliance národních sil, [online], [cit. 2017-05-30]. Dostupné z: <https://www.aliancens.cz/single-post/2017/04/26/Pochod-Nesmrteln%C3%BD-pluk-Praha-852017>.

PLOCEK, J. *Jakou mají budoucnost suverenity, národní a teritoriální stát?* In: Střední Evropa, [cit. 2016-05-30]. Dostupné z: <http://www.stredni.evropa.sweb.cz/editor/clanek120.pdf>.

RADOVANOVIČ, D., *Zapomeňte na olympiádu, v Kyrgyzstánu pořádali Světové nomádské hry. Jak vypadá hra s bezhlavou kozou?* In: Český rozhlas, [online], [cit. 2017-04-22]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/plus/svet/_zprava/zapomente-na-olympiadu-v-kyrgyzstanu-poradali-svetove-nomadske-hry-jak-vypada-hra-s-bezhlavou-kozou--1648738.

R. O., *Arbinci a Arijci – bílí tvůrci velkých starověkých civilizací potvrzení antropologií i moderní genetikou - 2. část*. In: Bratrství.net, [online], [cit. 2020-07-14]. Dostupné z: <https://www.sarmatia.wordpress.com/2013/04/17/arbinci-a-arjci-bili-tvurci-velkych-starovekych-civilizaci-potvrzeni-antropologii-i-moderni-genetikou-2-cast/>.

SAHADEO, J., *History and memory: Implications for Pluralism in Kyrgyzstan and Ferghana Valley*. In: Global Centre for Pluralism, [online], [cit. 2016-04-12]. Dostupné z: http://www.pluralism.ca/images/PDF_docs/pluralism_papers/HistoryMemory_Implications_for_Pluralism_in_Kyrgyzstan_the_the_Ferghana_Valley_Global_Centre_for_Pluralism.pdf.

SCHNEIDEROVÁ, Z., *Muzeum romské kultury jako aktér národního obrození Romů*. In: DocPlayer.cz, [online], [cit. 2016-04-17]. Dostupné z: <http://www.docplayer.cz/37047644-Muzeum-romske-kultury-jako-akter-narodniho-obrozeni-romu.html>.

ŠMÍD, T. – VAĐURA, V., *Teoretické vymezení a konceptualizace fenoménu slabých a selhávajících států*. In: Mezinárodní vztahy, [online], [cit. 2016-05-30]. Dostupné z: <https://www.mv.iir.cz/search/authors/view?firstName=Tom%C3%A1%C5%A1&lastName=%C5%A0m%C3%ADd>.

6000 let. Židovské dějiny ve spojitosti s dějinami Lužice. In: Bibelgarten Oberlichtenau-Pulsnitz, [online], [cit. 2016-05-29]. Dostupné z: <http://www.bibelgarten.de/pdf/juedische-geschichte-tschechisch.pdf>.

АБДУЛЛАЕВ, Р., *Узбеки – дворяне тюркских народов, а сарты – предприниматели Центральной Азии (ч. з.): Рустамжон Абдуллаев*. In: ИА REX, [online], [cit. 2017-03-12]. Dostupné z: <http://www.iarex.ru/articles/20551.html>.

АБДЫКАНОВА, А. К., – ЧОЙБЕКОВ, Н. А., *Восстание 1916 года в Кыргызстане: мнение экспертов и активистов*. In: История Кыргызстана и кыргызов / АКИpress, [online], [cit. 2017-10-01]. Dostupné z: http://www.kghistory.akipress.org/unews/un_post:7896.

АЛИШЕВА, А. Р. (ed.), *Пути к этническому миру в Кыргызстане*. In: Ассамблея народов Кыргызстана, [online], [cit. 2017-07-06]. Dostupné z: http://www.assembly.kg/li/Otchet_IRI_Puti_k_entich_New.pdf.

Акция „Бессмертный полк в Кыргызстане“. In: Sputnik, cit. [2017-03-12]. Dostupné z: https://www.ru.sputnik.kg/trend/procession_immortal_regiment_20160507/.

Ассамблея народа Кыргызстана: „свадебные генералы“ или рядовые бойцы за межнациональный мир и солидарность? In: Polit.kg, [online], [cit. 2017-08-07]. Dostupné z: <http://www.polit.kg/conference/2/489><http://polit.kg/conference/2/489>.

БАЙСАЛОВ, Э., *Этническое многообразие Кыргызстан – ключ к его завтрашнему процветанию*. In: ЦентрАзия, [online], [cit. 2016-05-20]. Dostupné z: <http://www.centrasia.ru/newsA.php?st=1075437060>.

БОЛОГОВ, П., *Мирный бунт „Черных шапок“*. In: Русская Планета, [online], [cit. 2017-09-21]. Dostupné z: <http://www.rusplt.ru/world/mirnyiy-bunt-chernyih-shapok-13953.html>.

Будни Ассамблеи. Итоги конкурса „День диаспор АНК“. In: Вестник Ассамблеи народа Кыргызстана, 1 2015, 2014.

БУЯНОВСКИЙ, И. (а), *Три села в Чуйской долине*. In: LiveJournal, [online], [cit. 2017-10-28]. Dostupné z: <http://www.varandej.livejournal.com/641332.html>.

БУЯНОВСКИЙ, И. (б), *Алма-Ата. Часть 2: осколки города Верного*. In: LiveJournal, [online], [cit. 2017-09-21]. Dostupné z: <https://www.varandej.livejournal.com/463445.html>.

ВЕЙЦЕЛЬ, Р., *О некоторых причинах межнационального конфликта на юге Кыргызстана в 2010 году*. In: Время Востока (East Time), [online], [cit. 2016-05-30]. Dostupné z: <http://www.easttime.ru/analytics/kyrgyzstan/o-nekotorykh-prichinakh-mezhnatsionalnogo-konflikta-na-yuge-kyrgyzstana-v-2010->.

В Беш-Кунгее открыли отреставрированный памятник Таранчиеву и Ткачеву. In: Sputnik, [online], [cit. 2017-07-20]. Dostupné z: <https://www.ru.sputnik.kg/society/20150504/1015357730.html>.

В Киргизии киргизы и дунганы столкнулись на национальной почве. In: NEWSru.com, [online], [cit. 2016-05-28]. Dostupné z: http://www.newsru.com/arch/world/06feb2006/dung_kirg.html.

В Кыргызстане начали проверку после скандального видео узбекского бойца.
In: Sputnik, [online], [cit. 2020-07-05]. Dostupné z: <https://www.uz.sputniknews.ru/society/20190821/12276869/V-Kyrgyzstane-nachali-proverku-posle-skandalnogo-video-uzbekskogo-boytsa.html>.

В Кыргызстане около 145 конфликтных межэтнических точек. In: K-News, [online], [cit. 2016-05-11]. Dostupné z: http://www.k-news.kg/society/37410_v_kyrgyzstane_okolo_145_konfliktnyih_mejetnicheskih_tochek.

В Кыргызстане произойдет большой прирост доли мусульманского населения среди стран Азии – доклад. In: Trend News Agency [online], [cit. 2016-05-06]. Dostupné z: <http://www.trend.az/casia/kyrgyzstan/1821365.html>.

В Кыргызстане 2016 год объявлен Годом истории и культуры. In: КАБАР, [online], [cit. 2016-05-13]. Dostupné z: <http://www.kabar.kg/rus/society/full/100600>.

В Кыргызстане 2017-й год объявлен Годом нравственности, воспитанности и культуры.
In: K-News, [online], [cit. 2017-04-20]. Dostupné z: <http://www.knews.kg/2017/01/v-kyrgyzstane-2017-j-obyavlen-godom-nravstvennosti-vospitaniya-i-kultury/>.

В Оше (Кыргызстан) пройдет колонна Бессмертного Полка. In: Официальный сайт движения „Бессмертный полк“, [online], [cit. 2017-05-31]. Dostupné z: <http://www.static.moypolk.ru/v-oshe-kyrgyzstan-proydet-kolonna-bessmertnogo-polka>.

В Оше открылась общественная приемная по борьбе против национализма.
In: Биржевой лидер, [online], [cit. 2017-08-12]. Dostupné z: <http://www.profi-forex.org/novosti-mira/novosti-sng/kyrgyzstan/entry1008209047.html>.

Всемирные игры кочевников. Что знают о Всемирных играх кочевников жители США, Швеции Греции, Ирана. In: Боорсок, [online], [cit. 2017-04-22]. Dostupné z: <http://www.boorsok.ru/tag/vsemirnye-igry-kochevnikov/>.

Всемирные игры кочевников – 2016 в Киргизии. In: РИА Новости, [online], [cit. 2017-04-20]. Dostupné z: <https://www.ria.ru/photolents/20160905/1476064391.html>.

Всемирные игры кочевников в Кыргызстане. Видео. In: Asiarussia.ru, [online], [cit. 2017-05-01]. Dostupné z: <http://www.asiarussia.ru/news/13466/>.

Власти вновь пытаются скрыть межэтнический конфликт от общественности Кыргызстана. In: Stan radar, [online], [cit. 2017-08-18]. Dostupné z: <http://www.stanradar.com/news/full/3518-vlasti-vnov-pytajutsja-skryt-mezhetnicheskij-konflikt-ot-obschestvennosti-kyrgyzstana.html>.

ГЕРАСИМОВ, И., *Этнические конфликты в Кыргызстане. Проблемы исторические.* In: ЦентрАзия, [online], [cit. 2016-05-29]. Dostupné z: <http://www.centrasia.ru/newsA.php?st=1376892240>.

Депутатская трибуна стала для Турсунтая Салимова щитом от прессы и простых людей. In: КирТар, [online], [cit. 2017-08-18]. Dostupné z: <http://www.kyrtag.kg/news/deputatskaya-tribuna-stala-dlya-tursuntaya-salimova-shchitom-ot-pressy-i-prostykh-lyudey/>.

ДОНИС. И., *Куда уходит Слово?* In: Российская газета, [online], [cit. 2017-07-02]. Dostupné z: <https://www.rg.ru/2016/11/03/v-kirgizii-sokrashchaetsia-kolichestvo-grazhdan-vladeiushchih-russkim-iazykom.html>.

Дунгане обеспокоены дракой в Ысык-Ате. In: Gezitter.org, [online], [cit. 2017-08-19]. Dostupné z: http://www.gezitter.org/society/22813_dungane_obespokoenyi_drakoy_v_yisyik-ate/.

ЖАНЫБЕК кызы, М., *В Оше в русские школы набрали первоклассников вдвое больше положенного.* In: Вечерний Бишкек, [online], [cit. 2017-07-02]. Dostupné z: http://www.vb.kg/doc/284182_v_oshe_v_rysskie_shkoly_nabrali_pervoklassnikov_v_dvoe_bolshe_polojennogo.html.

ЖЕЕНБАЕВА, Ж., *Межсекторальное сотрудничество в разработке политики создания нового среднего класса из числа внутренних мигрантов, занимающихся предпринимательской деятельностью в рамках неформального сектора.* In: Центр социальных исследований АУЦА: Кыргызстан на современном этапе развития. Бишкек 2008.

ЖУМАДЫЛОВА, К., *Единство народов и дружба – богатство Кыргызской Республики* *Единство народов и дружба – богатство Кыргызской Республики.* In: Vesti.kg, [online], [cit. 2017-08-11]. Dostupné z: http://www.vestikg.com/index.php?option=com_k2&view=item&id=41203:edinstvo-narodov-i-druzhba-%E2%80%93-bogatstvo-kyrgyzskoy-respubliki&Itemid=80.

ИБРАГИМОВ, С., *Средняя или Центральная Азия?* In: Сочинения Сагынбая Ибрагимова, [online], [cit. 2016-11-07]. Dostupné z: <http://www.katharsis.su/newspaper/15-asia.html>.

История Бухарских евреев с древнейших времен до настоящего времени (часть 1). In: Mishmar. Infor, [online], [cit. 2016-05-29]. Dostupné z: <http://www.mishmar.info/istoriya-buxarskix-evreev-s-drevneishix-vremen-do-nastoyashego-vremeni-chast-1.html>.

Итоги II Всемирных игр кочевников (список). In: КирТар, [online], [cit. 2017-04-20]. Dostupné z: <http://www.kyrtag.kg/society/itogi-vtorykh-vsemirnykh-igr-kochevnikov-spisok>.

КАЛИШЕВСКИЙ, М., (а) *Кыргызстан: „Исламизация“ необратима.* In: Фергана.Ру, [online], [cit. 2016-05-09]. Dostupné z: <http://www.fergananews.com/articles/8029>.

КАЛИШЕВСКИЙ, М., (б) *Кыргызстан: Идеология в состоянии „турбулентности“.* In: Фергана. Ру, [online], [cit. 2016-05-15]. Dostupné z: <http://www.fergananews.com/articles/7958>.

КАДЫРОВ, Д., *Узбеки Казахстана и казахи Узбекистана. Диаспоры – это хорошо, но "топорный" подход Ташкента к границам – плохо.* In: ЦентрАзия, [online], [cit. 2016-05-28]. Dostupné z: <http://www.centrasia.ru/newsA.php?st=1034910480>.

КАДЫРКУЛОВА, Н., *Вернувшиеся.* In: Medium, [online], [cit. 2017-08-18]. Dostupné z: <https://medium.com/%D0%B1%D0%B8%D1%88%D0%BA%D0%B5%D0%BA-%D0%B2%D1%87%D0%B5%D1%80%D0%B0-%D0%B8-%8F-25dc86c88317>.

К акции „Бессмертный полк“ в этом году присоединится Нарын. In: Sputnik, [online], [cit. 2017-05-30]. Dostupné z: <https://www.ru.sputnik.kg/society/20170503/1033199641/k-bessmertnomu-polku-v-ehdom-godu-prisoediniysya-naryn.html>.

КАМЕНКО, И., *Социальные конфликты: угрозы реальные и мнимые.* In: Kyrgyztoday.kg, [online], [cit. 2016-05-28]. Dostupné z: <http://www.kyrgyztoday.kg/arhiv/makala/31296/ivan-kamenko-sotsialn%C4%B1e-konflikt%C4%B1-ugroz%C4%B1-realn%C4%B1e-i-mnim%C4%B1e>.

Красивая одежда и танцы – ярмарка с участием посольств проходит в Бишкеке. In: Sputnik, [online], [cit. 2017-05-15]. Dostupné z: <https://www.ru.sputnik.kg/culture/20170321/1032393278/diplomaticeskaya-yarmarka-v-bishkeke.html>.

КОЗАЧКОВ, М., *Кыргызстан и Узбекистан: к вопросу границы и региональной стабильности.* In: Центральная Евразия, [online], [cit. 2016-05-28]. Dostupné z: <http://www.ceasia.ru/forum/kirgizstan-i-uzbekistan-k-voprosu-granitsi-i-regionalnoy-stabilnosti.html>.

КОЗЮЛИН, В., *Ошский конфликт: драма с продолжением.* In: ПИР-Центр [online], [cit. 2016-05-05]. Dostupné z: http://www.pircenter.org/kosdata/page_doc/p2232_1.pdf.

КУДРЯВЦЕВА, Т., *Кыргызстан: потенциал мира или угрозы?* In: 24.kg, [online], [cit. 2016-05-30]. Dostupné z: <http://www.arch.24.kg/community/164207-kyrgyzstan-potencial-mira-ili-ugrozy.html>.

ЛАЗАРЕВИЧ, К. С., *Так все-таки Средняя или Центральная? Еще раз о районировании и географической терминологии.* In: Первое сентября, [online], [cit. 2016-11-07]. Dostupné z: <http://www.geo.1september.ru/article.php?ID=200303004>.

ЛАНДА, Л. М., – ТУРСУНОВ, Х. Т., *Национально - государственное размежевание советских республик Средней Азии.* In: БУК ВО „Областная универсальная научная библиотека“, [online], [cit. 2017-09-24]. Dostupné z: <https://www.booksite.ru/fulltext/1/001/008/080/539.htm>.

ЛАУМУЛЛИН, М., *Сколько верующих в Кыргызстане?* In: Милли Фирка Центр [online], [cit. 2016-05-06]. Dostupné z: <http://www.milli-firka.org/content/31061528>.

ЛАУРЬЕ, С., *Особенности русской колонизации в Средней Азии*. In: Kungrad.com, [online], [cit. 2016-05-09]. Dostupné z: <http://www.kungrad.com/history/st/ruskolon/>.

ЛИДЖИЕВ, Д., *Калмыки Киргизии*. In: БумбинОрн, [online], [cit. 2017-09-18]. Dostupné z: http://www.bumbinorn.ru/hamagmongol/1165134345-kalmyki_kirgizii_48654.html.

ЛУЗЯНИН, С., *Центральная Азия: измерения безопасности и сотрудничества*. In: Перспективы, [online], [cit. 2016-05-11]. Dostupné z: http://www.perspektivy.info/table/centralnaja_azija_izmereniya_bezopasnosti_i_sotrudnichestva_2012-02-06.htm.

МАГНИТОВА, А. С., *В Киргизии историю Среднеазиатского восстания 1916 года „переписывают“ в антироссийском ключе*. In: Российский институт стратегических исследований, [online], [cit. 2017-10-02]. Dostupné z: <https://www.riss.ru/analytics/30028/>.

МАЛИКОВА, Б., *За место под солнцем и небесами*. In: Вечерний Бишкек [online], [cit. 2016-05-06]. Dostupné z: http://members.vb.kg/2014/03/12/naduhu/1_print.html.

МАМЕДОВ, Г., *Русский язык в Кыргызстане: дискурс и нарративы (По материалам журнала „Русское слово в Кыргызстане“)*. In: Штаб, [online], [cit. 2017-10-01]. Dostupné z: <http://www.art-initiatives.org/ru/content/russkiy-yazyk-v-kyrgyzstane-diskurs-i>.

МАМЫТОВА, Э., *Проблемы становления политической оппозиции в Кыргызстане*. In: CA&CC Press®, Sweden 1998 – 2014, [online], [cit. 2017-09-28]. Dostupné z: https://www.ca-c.org/journal/2000/journal_rus/cac10_2000/05.mamit.shtml.

МАРАТ, Э., *Кыргызстан: перспективы плюрализма*. In: Global Centre for Pluralism, [online], [cit. 2017-07-23]. Dostupné z: http://www.pluralism.ca/images/PDF_docs/ericamarat_prospectsforpluralism_RU.pdf
http://www.pluralism.ca/images/PDF_docs/ericamarat_prospectsforpluralism_RU.pdf.

МАРАТОВА, М., *Из Искры возгорелось пламя : Киргизо-дунганский конфликт начался из-за места у компьютера*. In: ЦентрАзия, [online], [cit. 2016-05-28]. Dostupné z: <http://www.centrasia.ru/newsA.php?st=1139608140>.

МУРЗУБРАИМОВ, Б., *Ассамблея народа Кыргызстана: двадцать мгновений истории*. In: Слово Кыргызстана[online], [cit. 2018-12-10]. Dostupné z: <http://www.slovo.kg/?p=29263>.

Национализм в информационном поле Кыргызстана. In: Egalité, [online], [cit. 2016-05-20]. Dostupné z: <http://www.egaliteinternational.org/wp-content/uploads/2014/05>.

НООРУЗ – 2017. In: Гос. Агентство по делам местного самоуправления и межэтнических отношений, [online], [cit. 2017-05-15]. Dostupné z: <http://www.gamsumo.gov.kg/ru/news/full/318.html>.

ОЛЕНЕВ, М., *Роды и кланы Средней Азии. Каримовы, Рахмоновы, Ниязовы...* (обзор). In: Центр Азия, [online], [cit. 2016-12-06]. Dostupné z: <http://www.centrasia.ru/newsA.php?st=1165821120>.

Ошские события напомнили о межэтническом конфликте 20-летней давности. In: РИА Новости, [online], [cit. 2016-05-28]. Dostupné z: <http://www.ria.ru/world/20100611/245262070.html>.

ПАННИЕР, Б., – КЛЕВЦОВА, А., *День независимости Каракалпакстана прошел незаметно.* In: Радио Азаттык, [online], [cit. 2017-09-21]. Dostupné z: <https://www.rus.azattyq.org/a/karakalpakstan-aman-sagidullayev/27438115.html>.

Первые кыргызские газеты на арабице и латинице. In: АКИпресс, [online], [cit. 2017-09-29]. Dostupné z: <http://www.kg.akipress.org/news:629953>.

ПЕТРОВ, А., *Наш Бессмертный полк.* In: Российская Газета, [cit. 2017-07-15]. Dostupné z: <https://www.rg.ru/2016/04/28/v-kirgizii-podgotovilis-k-provedeniiumarsha-bessmertnogo-polka.html>.

ПЯКИН, В., *Восточные тайны империи. Почему Россия и Средняя Азия обречены на сотрудничество.* In: Концептуал [online], [cit. 2016-05-06]. Dostupné z: <http://www.концептуал.рф/vostochnye-taunu-imperii>.

Русский язык и его статус в Кыргызстане. In: Epoch Times, [online], [cit. 2017-09-30]. Dostupné z: <http://www.epochtimes.ru/content/view/73695/3/>.

САФРАНЧУК, И., *Трансформация угроз внутренней нестабильности в Центральной Азии.* In: ПИР-Центр, [online], [cit. 2016-05-30]. Dostupné z: <http://www.pircenter.org/media/content/files/12/14116652640.pdf>.

Сведения об этнических общественных объединениях, национально-культурных центрах и отделениях Ассамблеи народа Кыргызстана. In: Вестник Ассамблеи народа Кыргызстана, 1 2015, 2014.

С начала года на границах Кыргызстана зафиксирован 41 конфликт. In: K-News, [online], [cit. 2016-05-11]. Dostupné z: http://www.knews.kg/action/38275_s_nachala_goda_na_granitsah_kyirgyizstana_zafiksirovan_41_konflikt/.

САРАЛАЕВА, Л., *Мира Карыбаева: „Нации, которая гордится собой, своим прошлым, знает свою историю, стыдно позориться в настоящем“.* In: Новые лица, [online], [cit. 2017-08-18]. Dostupné z: http://www.nlkg.kg/ru/interview/mira-karybaeva-nacii_-kotoraya-gorditsya-soboj_-svoim-proshlym_-znaet-svoyu-istoriyu_-styдно-pozoritsya-v-nastoyashhem.

СОРОКИНА, З., В *„Токолдоше“ кипят страсти.* In: Вечерний Бишкек, [online], [cit. 2017-08-18]. Dostupné z: http://www.members.vb.kg/2015/11/18/panorama/1_print.html.

ТАБЫШАЛИЕВА, А., *Взгляд на религиозную ситуацию в Кыргызстане.* In: Центрально-Азиатский ТОЛСТЫЙ журнал [online], [cit. 2016-05-06]. Dostupné z: <http://www.ctaj.elcat.kg/tolstyj/a/a092.shtml>.

Табылды Бекмуратов: *В жилом массиве „Токолдош“ столицы Кыргызстана самозахватчики заняли земли, принадлежащие местным жителям.* In: ИА «24.kg», [online], [cit. 2017-08-18]. Dostupné z: <https://www.24.kg/archive/ru/bishkek24/87721-tabyldy-bekmuratov-v-zhilom-massive.html/>.

ТЕНИШЕВ, Э. Р., *Каракольские калмыки Киргизии.* In: Свободная Калмыкия, [online], [cit. 2017-09-18]. Dostupné z: <http://www.forum.freekalmykia.org/index.php?showtopic=435>.

Традиционное деление Кыргызстана на Север и Юг проходит экзамен на единство нация. In: Радио Азаттык, [online], [cit. 2016-12-09]. Dostupné z: http://www.rus.azattyq.org/a/kyrgyzstan_north_south/2030369.html.

Формирование киргизского литературного языка и киргизской национальной письменности. In: МИА СНГ, [online], [cit. 2016-12-09]. Dostupné z: http://www.inlang.linguanet.ru/Cis/CisCountries/detail.php?ELEMENT_ID=2226&SHOWALL_1=1.

Хрупкий мир в Оше. In: Радио Свобода, [online], [cit. 2016-05-11]. Dostupné z: <http://www.svoboda.org/content/article/25416839.html>.

ХАУГ, В., *Демократические тенденции, формирование наций и межэтнические отношения в Киргизии.* In: Демоскоп, [online], [cit. 2016-05-22]. Dostupné z: <http://www.demoscope.ru/weekly/2005/0197/analit04.php>.

ХИЗРИЕВА, Г.А., *Турки-месхетинцы просят президента Путина о реабилитации.* In: Российский институт стратегических исследований, [online], [cit. 2016-08-27]. Dostupné z: <https://www.riss.ru/analytics/9354/>.

ШАКИРЖАНОВ, Р. *Дестабилизация – основной и наиболее вероятный сценарий развития Кыргызстана.* In: Центральная Азия, [online], [cit. 2016-05-30]. Dostupné z: <http://www.ceasia.ru/forum/destabilizatsiya-osnovnoy-i-naibolee-veroyatny-stsenariy-razvitiya-kirgizstana.html>.

ШЕСТАКОВА, Н., *В Бишкеке прошла акция „Бессмертный полк“.* In: Вечерний Бишкек, [cit. 2017-07-15]. Dostupné z: http://www.vb.kg/doc/312237_v_bishkeke_proshla_akciia_bessmertnyu_polok.html.

ШИВАЗА, З., *Народному поэту Кыргызстана Ясыру Шиваза 110 лет.* In: Сайт новое наблюдение шелкового пути, [online], [cit. 2017-10-09]. Dostupné z: <http://www.ru.siluxgc.com/html/R1413/201605/170269748601.shtml>.

ШИПИЛОВА, Е., – ПОПОВ, А., *В Кыргызстане многие еще только ждут своего часа.* In: РосБизнесКонсалтинг, [online], [cit. 2016-05-29]. Dostupné z: http://www.presskg.com/rec_art/akaev/002_ru.htm.

ШНИРЕЛЬМАН, В. А., *Символическое прошлое. Борьба за предков в Центральной Азии.* In: Журнальный зал, [online], [cit. 2016-12-27]. Dostupné z: <http://www.magazines.russ.ru/nz/2009/4/sh8-pr.html>.

ЮСУПОВА, Д., *В Кыргызстане официально запущено вещание цифрового телевидения.* In: Вечерний Бишкек, [online], [cit. 2017-08-14]. Dostupné

z: http://www.vb.kg/doc/292490_v_kyrgyzstane_oficialno_zapysheno_veshanie_cifrovogo_televideniia.html.

ЮСУПХАНОВ, Т. *Ситуация вокруг русского языка в Кыргызстане*. In: *Время Востока*, [online], [cit. 2017-10-01]. Dostupné z: <http://www.easttime.ru/analytics/kyrgyzstan/situatsiya-vokrug-russkogo-yazyka-v-kyrgyzstane>.

2017-й объявлен в Кыргызстане Годом нравственности, воспитанности и культуры (a). In: ИА“24.kg“, [online], [cit. 2017-04-23]. Dostupné z: https://www.24.kg/obschestvo/42757_2017-y_obyyavlen_v_kyrgyzstane_godom_nravstvennosti_vospitaniya_i_kulturyi/.

2017-й объявлен в Кыргызстане „Годом нравственности, воспитанности и культуры“ (b). In: *Gezitter.org*, [online], [cit. 2016-04-23]. Dostupné z: http://www.gezitter.org/politic/56565_2017_god_obyyavlen_godom_nravstvennosti_vospitaniya_i_kulturyi/.

Literatura

BUDIL, T. I., *Mýtus, jazyk a kulturní antropologie*, Praha 2003.

KREJČÍ, J., *Postižitelné proudy dějin*, Praha 2002.

KOKAISL, P., *Кыргызы в Кыргызстане и за рубежом – одна культура одного народа?* Poznaň 2013.

KOKAISL, P., – KOKAISLOVÁ, P., *The Kyrgyz – Children of Manas / Кыргыздар – Манастын балдары*, Praha 2009.

KOKAISL, P., – KOKAISLOVÁ, P., – MICHÁLEK, P., *Kyrgyzstán a Kyrgyzové*. Západočeská univerzita v Plzni 2008.

KOKAISL, P. – MICHÁLEK, P. a kol., *Kyrgyzstán a Kyrgyzové / Кыргызстан и Кыргызы*. Plzeň 2008.

KOKAISL, P., – PARGAČ, J. a kol., *Pastevecká společnost v proměnách času: Kyrgyzstán a Kazachstán*, Praha 2006.

KOKAISL, P., *Dějiny Kyrgyzstánu očima pamětníků*, Praha 2012.

KOKAISL, P., – PARGAČ, J. a kol., *Pastevecká společnost v proměnách času: Kyrgyzstán a Kazachstán*. In: *ResearchGate* [online], [cit. 2018-06-23]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/40348616_Pastevecká_společnost_v_proměnách_casu_Kyrgyzstan_a_Kazachstan.

PAVLÁSEK, M., – NOSKOVÁ, J., (eds.), *Když výzkum, tak kvalitativní*, Brno 2013.

ŠKODA, M., *Velké říše kočovníků. Dvě tisíciletí ve stepích Evropy a Asie*, Praha 2015.

АБАШИН, С., *Национализмы в Средней Азии: В поисках идентичности*.

In: Academia.edu, [online], [cit. 2017-4-7]. Dostupné z:

<https://www.academia.edu/1261378> nebo

z: <file:///C:/Users/u%C5%BEibvatel/Downloads/21076955.pdf>.

АКБАРОВ, Р., *Хозяйственные взаимоотношения и социально-экономическая жизнь населения Ферганской долины во второй половине 19 века – начале 20 века*, Ташкент 2003.

АЛЛВОРТ. Э., *Россия: прорыв на Восток. Политические интересы в Средней Азии*. In: ЛитРес, [online], [cit. 2017-09-23]. Dostupné

z: <https://www.litres.ru/static/trials/18/41/95/18419553.a4.pdf>.

БАКТЫГУЛОВ, Ш., *Возможности для Кыргызстана в современном мире*.

In: НОГОЙБАЕВА, Ч. – ИСАКОВА, Ч. – НОЙБАУЭР, А. (eds.): 20 лет демократического развития в Кыргызстане: взгляд изнутри и извне, Бишкек 2012, s. 16-28.

ГУБОГЛО, М. Н. (ed.) a kol., *Тюркские народы. Фрагменты этнических историй*.

In: История БГ, [online], [cit. 2016-12-20]. Dostupné z: http://www.bulgari-istoria-2010.com/booksRu/Guboglo_TURKI.pdf.

ДАНИЛОВ, А. А., – ФИЛИПPOB, А. В. (eds.) a kol., *Освещение общей истории России и народов постсоветских стран в школьных учебниках истории новых независимых государств*. In: Министерство образования и науки Красноярского края, [online], [cit. 2017-09-14]. Dostupné

z: <http://www.krao.ru/files/fck/File/Child/12.pdf>.

ИМАНКУЛОВ, М. К., *История Кыргызстана (XX–XXI век) / 9 класс / Учебник для общеобразовательных школ*. In: Lib.kg, [online], [cit. 2017-09-21]. Dostupné z: http://www.lib.kg/?wpfb_dl=2487.

КЕНДЕ, М., – ПАЛОВИРТА, М., – КОФФИН, Д., *Оценка интернет-среды*

Кыргызской Республики. In: Internet Society, [online], [cit. 2017-08-09]. Dostupné

z: https://www.internetsociety.org/sites/default/files/Kyrgyz%20Word_ru_22%20Nov.pdf.

История. In: Кутбилим, [online], [cit. 2017-09-14]. Dostupné

z: <http://www.kutbilim.journalist.kg/2013/08/02/istoriya/>; *Базисный учебный план на 2016 – 2017 учебный год*. In: Министерство образования и науки Кыргызской Республики, [online], [cit. 2017-09-14]. Dostupné

z: <http://www.old2.edu.gov.kg/ru/bazovyj-uchebnyj-plan-na-2016-2017-uchebnyj-god/>.

КЕРИМБЕКОВА, Н. К., *История формирования этно-политической территории Кыргызстана (17 - 19 вв.)*, Бишкек 1994.

КНЯЗЕВ, А., *Státní převrat 24. března 2005*. In: Oficiální webová stránka Alexandra Knyazeva, [online], [cit. 2016-05-28]. Dostupné

z: http://www.knyazev.org/books/Gov_over_3.pdf.

КОКАЙСЛ, П., – УСМАНОВ, А., *История Кыргызстана глазами очевидцев*, Прага 2012.

КУЗЬМИНА, Е. Е., *Откуда пришли индоарии? Материальная культура племен андроновской общности и происхождение индоиранцев*. Dostupné z: http://www.vk.com/doc-7768848_152071023?hash=7506dace7abd4aa230&dl=28aabb49a7217e1962.

МОКЕЕВ, А., *Этапы этнической истории кыргызского народа во второй половине IX первой – половине XVIII вв.* In: Lib.kg, [online], [cit. 2016-04-17]. Dostupné z: <http://www.lib.kg/mokeev-anvarbek-etapy-etnicheskoj-istorii-kyrgyzskogo-naroda-vo-vtoroj-polovine-ix-pervoj-polovine-xviii-vv/>.

МОЛДОКАСЫМОВ, Н., *19 кылымдын экинчи жарымы – 20 кылымдын башындагы Кыргыз-Өзбек элдеринин тарыхый байлашынын өнүгүшү*, Бишкек 1994.

МУРЗАКУЛОВА, А. Дж. – ДЯТЛЕНКО, П. И., *Аналитический отчет. Политика управления этнокультурным многообразием в Кыргызстане: прошлое, настоящее, будущее?* Бишкек 2012.

НОГОЙБАЕВА, Ч., *Транзитный период и проблемы строительства нации в Кыргызстане*. In: НОГОЙБАЕВА, Ч., – ИСАКОВА, Ч., – НОЙБАУЭР, А. (eds.), *20 лет демократического развития в Кыргызстане: взгляд изнутри и извне*. Бишкек 2012.

ОМУКЕЕВА, Дж. А., – Сарыкова, Т. К. (ed.), *Этническая политика Кыргызского государства*, Ош 2000.

ОМУРБЕКОВ, Т. Н. – ЧОРТЕГИН, Т. К., *История Кыргызстана XIX век / 8 класс / Учебник для общеобразовательных школ*. In: Lib.kg, [online], [cit. 2017-09-21]. Dostupné z: http://www.lib.kg/?wpfb_dl=1179.

ОСМОНОВ, О. Дж., ОСКОН УУЛУ, У., *История Кыргызстана (с древнейших времен до наших дней) Краткий курс (в таблицах, схемах картах и рисунках)*, Бишкек 2013.

ОСМОНОВ, О. Дж., *История Кыргызстана (с середины XIX века до наших дней) / Основные вехи / Учебник для 11 класса средней школы*. In: Lib.kg, [online], [cit. 2017-09-21]. Dostupné z: http://www.lib.kg/?wpfb_dl=2449.

ПЕТРОВ, И. К., *К истории движения Кыргызов на Тянь-Шань и их взаимоотношений с ойратами в 13. – 15 в.в.* In: Lib.kg, [online], [cit. 2017-04-16]. Dostupné z: http://www.lib.kg/?wpfb_dl=626.

ПЛОСКИХ, В. *Кыргызы и Кокандское ханство*. In: Кыргызско-Российский Славянский университет. Кафедра истории, культурологии и рекламы, [online], [cit. 2016-05-29]. Dostupné z: http://www.history.krsu.edu.kg/index.php?option=com_content&view=article&id=123%3A-----&catid=16&Itemid=93&showall=1.

ФАДЕЕВ, Ю., *Исповедь репатрианта*. In: Проза.Ру, [online], [cit. 2016-05-29]. Dostupné z: <https://www.proza.ru/2015/11/09/1537>.

ЧОТОНОВ, У. Ч., – АБДРАХМАНОВ, Д. А., *История Кыргызстана (Учебно-методическое пособие для выпускников вузов*, Бишкек 2009.

ЧОРТЕГИН, Т. К., – ОМУРБЕКОВ, Т. Н., *История Кыргызстана IX-XVIII вв. / Учебник для 7 класса общеобразовательной средней школы*. In: Lib.kg, [online], [cit. 2017-09-21]. Dostupné z: http://www.lib.kg/?wpfb_dl=2502.

ШУЛЬТЕ, Ю., *Рефлексия как необходимый этап в развитии гражданского общества*. In: Центр социальных исследований АУЦА: Кыргызстан на современном этапе развития, [online], [cit. 2020-07-15]. Dostupné z: http://www.elibrary.auca.kg/bitstream/123456789/568/1/SRC_Kyrgyzstan%20na%20sovremennom%20etape%20razvitia_rus.pdf. S. 4-13.

Internetové zdroje

Asimilace (kulturní kontakt). In: Varianty.cz, [online], [cit. 2017-4-07]. Dostupné z: <https://www.varianty.cz/slovnicek-pojmu/2-asimilace-kulturni-kontakt>.

Databáze Národní knihovny ČR (a), [online], [cit. 2020-07-14]. Dostupné z: https://www.aleph.nkp.cz/F/VD7VYLAK4MGNA1FA88SNE73GGJYG4MMXVT5RNDC1MFY6JL4AYK-53971?func=find-b&find_code=WRD&x=24&y=10&request=kyrgyzsko-uzbeck%C3%A9+vztahy&adjacent=Y.

Databáze Národní knihovny ČR (b), [online], [cit. 2020-07-14]. Dostupné z: https://www.aleph.nkp.cz/F/VD7VYLAK4MGNA1FA88SNE73GGJYG4MMXVT5RNDC1MFY6JL4AYK-35988?func=find-b&find_code=WRD&x=30&y=12&request=Kyrgyzst%C3%A1n&filter_code_1=WTP&filter_request_1=&filter_code_2=WLN&adjacent=N.

Databáze Národní knihovny ČR (c), [online], [cit. 2020-07-14]. Dostupné z: https://www.aleph.nkp.cz/F/VD7VYLAK4MGNA1FA88SNE73GGJYG4MMXVT5RNDC1MFY6JL4AYK-54776?func=find-b&find_code=WRD&x=0&y=0&request=Uzbekist%C3%A1n&adjacent=Y.

EBSCO, [online], [cit. 2017-09-06]. Dostupné z: <http://www.eds.b.ebscohost.com/eds/results?vid=0&sid=6f1b6a83-5856-49bd-98e2-eca413997081%40sessionmgr102&bquery=Kyrgyzstan&bdata=JmNsaTA9RIQxJmNsdjA9WSZsYW5nPWZJnR5cGU9MA%3d%3dhttp://eds.b.ebscohost.com/eds/results?vid=0&sid=6f1b6a83-5856-49bd-98e2-eca413997081%40sessionmgr102&bquery=Kyrgyzstan&bdata=JmNsaTA9RIQxJmNsdjA9WSZsYW5nPWZJnR5cGU9MA%3d%3d>.

Fragile States Index 2014. In: The Fund for Peace, [online], [cit. 2016-05-30]. Dostupné z: <http://www.library.fundforpeace.org/library/cfsir1423-fragilestatesindex2014-06d.pdf>

Fragile States Index 2015. In: The Fund for Peace, [online], [cit. 2016-05-30]. Dostupné z: <http://www.fsi.fundforpeace.org/rankings-2015>.

Global Peace Index 2015, [online], [cit. 2016-05-11]. Dostupné z: http://www.economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2015/06/Global-Peace-Index-Report-2015_0.pdf.

HORÁK, S., *Předposlední fáze zhroucení Kyrgyzstánu?* In: Osobní webová stránka Slavomíra Horáka, [online], [cit. 2016-05-07]. Dostupné z <http://www.slavomirhorak.euweb.cz/MP201008-Kyrgyzstan.htm>.

Hospodářská a kulturní studia. Teorie etnicity. In: Stránky pro studenty oboru Hospodářská a kulturní studia PEF ČZU v Praze, [online], [cit. 2015-11-15]. Dostupné z: [http://www.hks.re/wiki1/doku.php?id=teorie etnicity](http://www.hks.re/wiki1/doku.php?id=teorie+etnicity).

JUŘEK, J., *Rasy, etnika, národ, národnost*. In: Osobní webová stránka Mgr. Jaromíra Juřka, [online], [cit. 2016-11-06]. Dostupné

z: http://www.jarjurek.cz/archiv/Vyuka/rasy_etnika_narod_narodnost_ucebnice.pdf.

KENJETAEV, O. T., *O происхождении Киргизов*. In: Osobní webová stránka Kenžetaeva O. T., [online], [cit. 2016-11-08]. Dostupné z: <http://www.kenjetaev.tripod.com/histkyr.htm>.

LIŠTIAKOVÁ, I., *Standardizovaný versus nestandardizovaný kvalitativní rozhovor*.

In: Informační systém MU, [online], [cit. 2017-05-05]. Dostupné

z: <https://www.is.muni.cz/el/1423/jaro2011/GEN104/25160014/Listiakova.pdf>.

Slovník cizích slov. Klan, [online], [cit. 2015-11-17]. Dostupné z: <http://www.slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/klan-clan-klan>.

Manas. In: Osobní webová stránka Slavomíra Horáka, [online], [cit. 2016-05-15].

Dostupné z: <http://www.slavomirhorak.euweb.cz/sa1999-manas.htm>

Pracovníci ve zdravotnictví. 31. 12. 2013.

Aktuální informace (Topical Information). In: ÚZIS ČR, [online], [cit. 2018-06-24].

Dostupné z: <https://www.uzis.cz/category/tematicke-rady/ekonomika-financi-analyzy/pracovnici-ve-zdravotnictvi>.

Primordialism. In: eNotes.com, [online], [cit. 2016-05-31]. Dostupné

z: <http://www.enotes.com/research-starters/primordialism>.

Projekt *Vědecké metody pro doktorandy. Vědecké metody ve společenských vědách*.

In: Doctorandus.info, [online], [cit. 2016-05-15]. Dostupné

z: http://www.doctorandus.info/info/index.php?page=b_vmd.

PROKŠA, M., – HELD, L., *Metodológia pedagogického výskumu a jeho aplikácia v didaktikách prírodných vied*. In: Katedra chémie PdF Trnavská univerzity, [online], [cit. 2017-07-05]. Dostupné

z: <http://www.katchem.truni.sk/prilohy/metod/interview.pdf>.

SKUHROVCOVÁ, V., *Kvalitativní rozhovory polostrukturované a nestrukturované*. Presentace. In: Prezi Inc., [online], [cit. 2017-07-07]. Dostupné z: <https://www.prezi.com/wq3wczizyc1gb/kvalitativni-rozhovory/>.

Slovník cizích slov, [online], [cit. 2016-05-28]. Dostupné

z: <http://www.slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/underclass>.

UCDP Conflict Encyclopedia. In: Uppsala University, [online], [cit. 2016-05-30]. Dostupné z: http://www.ucdp.uu.se/gpdata/gpcountry.php?id=89&regionSelect=6-Central_and_Southern_Asia#.

Кыргызстан элинин Ассамблеясы, [online], [cit. 2017-08-07]. Dostupné z: <http://www.assembly.kg/bb.html>.

Ош шаарынын мэриясынын официалдуу порталы официалдуу порталы, [online], [cit. 2017-08-11]. Dostupné z: <http://www.oshcity.kg/index.php/ru/kmaterialdar-ru?limitstart=0>.

АБДЫКАЛЫКОВ, О. (ed.). (a), *Перепись населения и жилищного фонда Кыргызской Республики 2009 года / Книга III (в таблицах) / Регионы Кыргызстана / Джалал - Абадская область*. In: Национальный статистический комитет Кыргызской Республики, [online], [cit. 2017-07-25]. Dostupné z: <http://www.stat.kg/media/files/be8371e3-967a-462c-8549-9aaf32ba3d90.pdf>.

АБДЫКАЛЫКОВ, О. (ed.). (b), *Перепись населения и жилищного фонда Кыргызской Республики 2009 года / Книга III (в таблицах) / Регионы Кыргызстана / Ошская область*. In: Национальный статистический комитет Кыргызской Республики, [online], [cit. 2017-07-28]. Dostupné z: <http://www.stat.kg/media/files/8ae697b8-c5ba-4688-8c54-cbc467fe8182.pdf>.

АБДЫКАЛЫКОВ, О. (ed.). (c), *Перепись населения и жилищного фонда Кыргызской Республики 2009 года / Книга III (в таблицах) / Регионы Кыргызстана / г. Ош*. In: Национальный статистический комитет Кыргызской Республики, [online], [cit. 2017-07-28]. Dostupné z: <http://www.stat.kg/media/files/9728fbd6-8d05-4867-82e4-19c9bbf5e61c.pdf>.

АБДЫКАЛЫКОВ, О. (ed.). (d), *Перепись населения и жилищного фонда Кыргызской Республики 2009 года / Книга III (в таблицах) / Регионы Кыргызстана / Чуйская область*. In: Национальный статистический комитет Кыргызской Республики, [online], [cit. 2017-07-31]. Dostupné z: <http://www.stat.kg/media/files/aa7cd7ae-9f37-4dc1-b103-c828ac335b00.pdf>.

Акаев Аскар Акаевич. In: МГИМО Университет МИД России, [online], [cit. 2016-12-07]. Dostupné z: <http://www.old.mgimo.ru/about/dossier/document3213.phtml>.

БАТЫРБАЕВА, Ш. Д., *Тенденции изменения численности населения Кыргызстана в 1939 – 1959 гг.* In: Кыргызско-Российский Славянский университет, Кафедра истории, культурологии и рекламы, [online], [cit. 2017-07-24]. Dostupné

z: http://www.history.krsu.edu.kg/index.php?option=com_content&view=article&id=453:-----1939-1959-&catid=24&Itemid=56.

БАТЫРБАЕВА, Ш., *Население Кыргызстана в 20-50-е годы XX века: историко-демографический анализ*. In: Кыргызский Национальный университет имени Жусупа Баласагына, [online], [cit. 2016-05-21]. Dostupné

z: http://www.university.kg/index.php?option=com_content&view=article&id=1410:-20-50-&catid=124:2010-04-21-10-36-57&Itemid=281.

Бессмертный полк. Летопись. In: Официальный сайт движения „Бессмертный полк“, [online], [cit. 2017-05-31]. Dostupné z: <http://www.moypolk.ru/LEToPis-POLka>.

Бессмертный Полк в столице Кыргызстана – Бишкеке. In: Официальный сайт движения „Бессмертный полк“, [online], [cit. 2017-05-31]. Dostupné

z: http://www.static.moypolk.ru/sites/default/files/news-files/federal/v_bishkeke_proshla_akciya_bessmertnyy_polk_0.mp4.

Биография. In: Официальный сайт Президента Кыргызской Республики, [online], [cit. 2016-12-07]. Dostupné z: <http://www.president.kg/ru/prezident/biografija/>.

Вице - премьер министры. In: Правительство Кыргызской Республики, [online], [cit. 2017-08-08]. Dostupné z: http://www.gov.kg/?page_id=27298&lang=ru.

Государство Моголистан. Государство Хайду. Амир Тимур. Presentace [online], [cit. 2016-11-26]. Dostupné z: https://www.prezi.com/mjigv_ke3ndl/presentation/.

Демографический ежегодник Кыргызской Республики 2010 – 2014 гг. In: Национальный статистический комитет Кыргызской Республики, [online], [cit. 2016-05-23]. Dostupné z: <http://www.stat.kg/media/publicationarchive/99205c1e-cb4d-499e-b03c-fe7648456fa1.pdf>.

Жаны доорго кырк кадам 2018 – 2023. In: BizExpert [online], [cit. 2018-12-19]. Dostupné z: <http://www.bizexpert.kg/wp-content/uploads/2017/09/40-kadam-programma-Pravitelstva-2018-2022.pdf>.

Информационный бюллетень Кыргызской Республики по продовольственной безопасности и бедности. In: Национальный статистический комитет Кыргызской Республики. Dostupné

z: <http://www.stat.kg/media/publicationarchive/e0c113b3-39ea-4aba-8c49-5743062e0fe4.pdf>.

Карта детских садов. In: Министерство образования и культуры Кыргызской Республики, [online], [cit. 2016-06-06]. Dostupné

z: <http://www.edu.gov.kg/ru/kindergarten/karta-detskih-sadov/>.

Киргизская Советская Социалистическая Республика (Кыргыз Советтик Социалистик Республикасы), Киргизия (Кыргызстан). In: БУК ВО „Областная универсальная научная библиотека“, [online], [cit. 2017-09-22]. Dostupné

z: <https://www.booksite.ru/fulltext/1/001/008/061/338.htm>.

Концепция укрепления единства народа и межэтнических отношений в Кыргызской Республике. In: Oficiální stránky prezidenta KR, [online], [cit. 2018-12-

16]. Dostupné

z: http://www.president.kg/files/docs/kontsepsiya_ukrepleniya_edinstva_naroda_i_mej_etnicheskih_otnosheniy_v_kr.pdf.

Концепция государственной политики в религиозной сфере Кыргызской Республики на 2014 – 2020 годы. In: Каракол, [online], [cit. 2016-05-09]. Dostupné z: http://www.karakolcity.kg/ru/law/religion/1_1.html.

Кыргызская фольклорная традиция. In: Кыргызский эпос „Манас“, [online], [cit. 2016- 5-15]. Dostupné z: <http://www.eposmanas.ru/?page=39>.

Межэтнические отношения. In: Гос. Агенство по делам местного самоуправления и межэтнических отношений, [online], [cit. 2017-08-12]. Dostupné z: <http://www.gamsumo.gov.kg/ru/inter-ethnic-relations/>.

Мир и религия в Центральной Азии. In: Государственная комиссия по делам религии Кыргызской Республики, [online], [cit. 2016-05-09]. Dostupné z: http://www.religion.gov.kg/ru/MK_Mir_I_religia_in_central_Asia.html.

Население 2015. In: Национальный статистический комитет Кыргызской Республики, [online], [cit. 2015-11-21]. Dostupné z: <http://www.stat.kg/ru/statistics/naselenie/>.

Население по национальности и языку. In: Национальный статистический комитет Кыргызской Республики, [online], [cit. 2017-07-23]. Dostupné z: <http://www.stat.kg/media/files/9cd9d7ee-78f0-413e-885d-80f914049ebf.pdf>.

Национальный гендерный профиль сельского хозяйства и сельских домохозяйств – Кыргызская Республика. Серия оценок гендерной ситуации в странах региона. In: Food and agriculture Organization of the United Nations, [online], [cit. 2016-12-11]. Dostupné z: <http://www.fao.org/3/a-i5763r.pdf>.

О Государственном агентстве по делам местного самоуправления и межэтнических отношений при Правительстве Кыргызской Республики. In: Гос. Агенство по делам местного самоуправления и межэтнических отношений, [online], [cit. 2017-08-08]. Dostupné z: <http://www.gamsumo.gov.kg/ru/news/full/43.html>.

ОМУКЕЕВА, Дж., *Этнонациональная политика современного Кыргызского государства.* In: Научная электронная библиотека disserCat [online], [cit. 2018-07-08]. Dostupné z: <http://www.dissercat.com/content/etnonatsionalnaya-politika-sovremennogo-kyrgyzskogo-gosudarstva>.

О нас. In: Гос. Агенство по делам местного самоуправления и межэтнических отношений, [online], [cit. 2017-08-19]. Dostupné z: <http://www.gamsumo.gov.kg/ru/about/>.

Первый секретарь ЦК Компартии Исхак Раззаков. Фото 1952 год. In: Foto.kg, [online], [cit. 2017-10-01]. Dostupné z: <http://www.foto.kg/galereya/1962-istoricheskie-lichnosti-ishak-razzakov.html>.

Пир-Центр, [online], [cit. 2016-05-28]. Dostupné z: <http://www.pircenter.org/pages/48-about-pir-center>.

Ошский конфликт. In: Учебный класс "Конфликтология", [online], [cit. 2016-05-29]. Dostupné z: http://www.conworkshop.blogspot.cz/2012/05/blog-post_6774.html.

Ошская область. In: Правительство Кыргызской Республики, [online], [cit. 2017-10-05]. Dostupné z: http://www.gov.kg/osh/?page_id=25.

Рейтинг онлайн радио – Топ 50 – Кыргызский. Dostupné z: http://www.guzei.com/online_radio/?radio_lang=173.

Результаты опроса жителей Кыргызстана 2016. In: SIAR, [online], [cit. 2016-12-17]. Dostupné z: <http://www.siar-consult.com/wp-content/uploads/IRI-Poll-Presentation-Kyrgyzstan-March-2016-RUS-72-91.pdf>.

Салимов Турсунтай Аблизович. In: АКИpress, «Кто есть Кто», [online], [cit. 2017-08-18]. Dostupné z: <http://www.who.ca-news.org/people:1013>.

Сергей Абашин. In: Европейский Университет в Санкт-Петербурге, [online], [cit. 2018-12-19]. Dostupné z: <https://www.eusp.org/people/sergei-abashin>.

Состоялась презентация итогов реализации концепции укрепления единства народа и межэтнических отношений в КР. In: Государственное Агенство по делам местного самоуправления и межэтнических отношений при Правительстве Кыргызской Республики [online], [cit. 2018-12-19]. Dostupné z: <http://www.gamsumo.gov.kg/ru/press-center/news/390>.

Справочник предприятий и организаций. Информация, СМИ, Радио и телевидение: Радиостанции и телекомпании Кыргызстана. In: Inform. kg, [online], [cit. 2020-07-14]. Dostupné z: http://www.inform.kg/ru/business_pages/62/.

Структура валового выпуска продукции сельского хозяйства, лесного хозяйства и рыболовства в 2014 г. In: Кыргыз Республикасынын айыл чарбасы 2010 – 2014. Dostupné z: <http://www.stat.kg/media/publicationarchive/f033ee5d-fb21-42cb-862f-ef9c7e44ab52.pdf>.

Структура посевных площадей сельскохозяйственных культур по Кыргызской Республике под урожай 2014 г. In: Кыргыз Республикасынын айыл чарбасы 2010 – 2014. Dostupné z: <http://www.stat.kg/media/publicationarchive/f033ee5d-fb21-42cb-862f-ef9c7e44ab52.pdf>.

СУЛТАНОВ, А. (a) (ed.), *Демографический ежегодник Кыргызской Республики 2011 – 2015 гг.* In: Национальный статистический комитет Кыргызской Республики, [online], [cit. 2017-05-19]. Dostupné z: <http://www.stat.kg/media/publicationarchive/dd6e5a2a-2788-4818-b522-7edf2c73c391.pdf>.

СУЛТАНОВ, А. (b) (ed.), *Кыргызстан цифраларда. Кыргызстан в цифрах*. In: Национальный статистический комитет Кыргызской Республики, [online], [cit. 2016-05-20]. Dostupné z: <http://www.stat.kg/media/publicationarchive/b40aaf45-f887-467a-8b7d-ca3943392999.pdf>.

Текст Национальной стратегии устойчивого развития Коризской Республики на период 2013 – 2017 годы. In: Официальный сайт Президента Кыргызской Республики, [online], [cit. 2017-08-17]. Dostupné z: http://www.president.kg/ru/news/ukazy/1466_tekst_natsionalnoy_strategii_ustoychivogo_razvitiya_kyirgyizskoy_respubliki_na_period_2013-2017_godyi/.

Территория и население. In: Национальный статистический комитет Кыргызской Республики, [online], [cit. 2017-07-22]. Dostupné z: <http://www.stat.kg/media/files/d5a59588-1ad7-4c9e-952d-451f4da124cb.pdf>.

Трайбализм. In: Национальная энциклопедическая служба, [online], [cit. 2020-07-14]. Dostupné z: <http://www.politike.ru/termin/traibalizm.html>.

Устав Полка. In: Официальный сайт движения „Бессмертный полк“, [online], [cit. 2017-05-31]. Dostupné z: <http://www.static.moypolk.ru/ustav-polka>.

Узбекская Советская Социалистическая Республика (Узбекистон Совет Социалистик Республикаси), Узбекистан. In: БУК ВО „Областная универсальная научная библиотека“, [online], [cit. 2017-09-22]. Dostupné z: <https://www.booksite.ru/fulltext/1/001/008/113/685.htm>.

Характеристика Ошской области. In: МЧС КР, [online], [cit. 2017-07-22]. Dostupné z: <http://www.mes.kg/ru/about/subordinate/oshskoi-obl/harakteristiki-osh-obl/>.

Численность постоянного населения областей и гг. Бишкек, Ош по отдельным национальностям в 2009 – 2016 гг. In: Национальный статистический комитет Кыргызской Республики, [online], [cit. 2017-05-18]. Dostupné z: <http://www.stat.kg/ru/statistics/naselenie/>.

Численность населения Кыргызской республики по национальностям 2009 – 2015 гг. In: Национальный статистический комитет Кыргызской Республики [online], [cit. 2016-05-09]. Dostupné z: <http://www.stat.kg/ru/statistics/naselenie/>.

Электронная библиотека Музея антропологии и этнографии им. Петра Великого. In: (Кунсткамера) МАЭ РАН, [online], [cit. 2016-05-21]. Dostupné z: http://www.kunstkamera.ru/files/lib/978-5-88431-207-4/978-5-88431-207-4_51.pdf.

Rozhovory s respondenty

Rozhovor s učitelem ruského jazyka a ruské literatury džalal-abadské školy-gymnázia №5 Laburinou N. M. (25. 02. 2017)

Rozhovor s učitelem ruského jazyka a ruské literatury džalal-abadské školy-gymnázia №5 Laburinou N. M. (14. 05. 2017).

Rozhovor s učitelem ruského jazyka a ruské literatury džalal-abadské školy-gymnázia № 1 Kazybekovou A. R. (14. 05. 2017)

Rozhovor s členy redakce dunganského elektronického časopisu *Хуэўзү Бо*, dostupné z: <https://www.facebook.com/khueyzu.bo/>; Rozhovor (22. 11. 2017).

Rozhovor s předsedou Tataro-baškirské diaspory Batkenské oblasti (15. 06. 2020, 06. 07. 2020, 08. 07. 2020)

Rozhovor s respondentem (13. 8. 2014)

Konzultace s odborníky

Konzultace s P. Kokaislem (21. 08. 2014)

Konzultace s P. Kokaislem (12. 01. 2015)

Konzultace s P. Kokaislem (15. 01. 2015)

Konzultace s P. Kokaislem (16. 05. 2015)

Konzultace s Avazovym E., Halmatovym K., Berdhodžaevym K. (15. 04. 2016)

Konzultace s Š. T. Atachanovym (14. 06. 2016)

Konzultace s ředitelkou džalala-abadského historického muzea (03. 04. 2017)

Konzultace s archivářkou krajského archivu L. N. Halzovou (15. 04. 2017)

Konzultace s pracovnící Ošského oddělení SNK Pusurovou G. (26. 04. 2017)

Konzultace s Dž. Omukejevou (prosinec 2018)

Právní dokumenty

Закон Кыргызской Республики от 30 апреля 2003 года № 92 *Об образовании*.
In: Министерство юстиции Кыргызской Республики, [online], [cit. 2017-09-14].
Dostupné z: <http://www.cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/1216?cl=ru-ru>.

Audiovizuální zdroje

Koncert věnovaný Rok posílení národního hospodářství a 8. kurultaj Shromáždění národa Kyrgyzstánu. Video. In: КТРК, [online], [cit. 2017-08-11]. Dostupné z: <http://www.ktrkdev.ktrk.kg/ru/novosti/narod-kyrgyzstana-v-seme-edinoy>.

Актуальный разговор / Реализация Национальной стратегии устойчивого развития КР на период 2013 – 2017. In: КТРК, [online], [cit. 2017-08-16]. Dostupné z: <http://www.ktrk.kg/media/video/6351>.

В Бишкеке прошел круглый стол на тему прав этносов. Video. In: КТРК, [online], [cit. 2017-08-11]. Dostupné z: <http://www.ktrkdev.ktrk.kg/ru/novosti/v-bishkeke-proshel-kruglyy-stol-na-temu-prav-etnosov>.

Демилге: „Ассамблея народа Кыргызстана, как инструмент укрепления межнациональной дружбы“. Video. In: КТРК, [online], [cit. 2017-08-11]. Dostupné z: <http://www.ktrkdev.ktrk.kg/ru/tv-projects/demilge-assambleya-naroda-kyrgyzstana-kak-instrument-ukrepleniya-mezhnacionalnoy-druzhby>.

Ой ордо: Паспортто улутту көрсөтпөө сунушу. Video. In: КТРК, [online], [cit. 2017-08-11]. Dostupné z: <http://www.ktrk.kg/media/video/3244>.

Интернациональная любовь. Video. In: КТРК, [online], [cit. 2017-08-13]. Dostupné z: <http://www.ktrk.kg/media/video/2982>

„Дружба народов – приоритетная задача“ (07. 12. 2015). Video. In: КТРК, [online], [cit. 2017-08-11]. Dostupné z: <http://www.ktrkdev.ktrk.kg/ru/novosti/druzhba-narodov-prioritetnaya-zadacha>.

КУПСУЛДАЕВА, М., *„Они – стадо. Они даже своего президента посадили.“* *Узбекистанский боец после турнира в Кыргызстане (видео).* In: Vesti.kg, [online], [cit. 2020-07-05]. Dostupné z: <https://www.vesti.kg/obshchestvo/item/63857-oni-stado-oni-dazhe-svoego-prezidenta-posadili-uzbekistanskij-boets-posle-turnira-v-kyrgyzstane-video.html>.

Люди разных национальностей работают и создают в Кыргызстане. Video. In: КТРК, [online], [cit. 2017-08-13]. Dostupné z: <http://www.ktrk.kg/media/video/2838>.

Люди в Кыргызстане. Video. In: YouTube, [online], [cit. 2017-08-12]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=hse3B2_jOQchttps://www.youtube.com/watch?v=hse3B2_jOQc.

Мы кыргызстанцы. In: Oficiální web Televizní a rozhlasové společnosti Kyrgyzské republiky, [online], [cit. 2017-08-07]. Dostupné z: <http://www.ktrk.kg/media/project/18>.

Ошская резня 6 лет спустя. Кто стоял за бойней кыргызов и узбеков? Video. In: YouTube, [online], [cit. 2017-08-19]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=hujcs-DKE8s>.

Ош: фестиваль „Дружба народов“ (20. 03. 2015). Video. In: КТРК, [online], [cit. 2017-08-11]. Dostupné z: <http://www.ktrkdev.ktrk.kg/ru/novosti/osh-festival-druzhba-narodov>.

Ынтымак ыры – Песня Дружбы (дружба народов Кыргызстана). Video. In: ВКонтакте, [online], [cit. 2017-08-11]. Dostupné z: https://www.vk.com/video-20913179_158818261.

Только вместе. In: YouTube, [online], [cit. 2017-08-11]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=TNveXq86jVI>.

Резюме

Целью данной диссертационной работы является описание и анализа развития межэтнических отношений в Кыргызской Республике, а именно развитие отношений между двумя этниками – кыргызами (титульная нация) и узбеками (национальная меньшина) в наиболее этнически взрывной области – в южном регионе страны. Описываются и анализируются межэтнические отношения в период начиная от 80 лет 20 века до 2017 года.

Первоначальной целью диссертационной работы являлось изучение межэтнических отношений на примере отношений только между кыргызами и узбеками. Изучение данных отношений и, самое главное, результаты полевых работ показали, что отношения между этими этниками невозможно рассматривать отдельно от развития общей этнической ситуации в стране. Поэтому результаты исследований данной диссертации можно отнести и на пример развития отношений кыргызами и узбеками, но и между кыргызами и другими этниками южного региона. В данной работе использовался метод устной истории. Поэтому данная диссертация интересна не только фактографическим материалом, но и материалом из биографий респондентов.

В диссертации рассматривались вопросы этнической и региональной идентичности, отношения этник к государству, условия их политической, экономической и социально-культурного развития, или, говоря иначе, актуальные возможности и перспективы их самореализации как полноценных граждан страны.

Было поставлено несколько гипотез, но главной гипотезой было показать, что отношения между основными оппонентами южного региона, которые и задают основную характеристику и тенденции развития ситуации в регионе, что они не перманентно конфликтные, но в конфликты при определенных условиях превращаются. В данной диссертации рассматриваются эти условия.

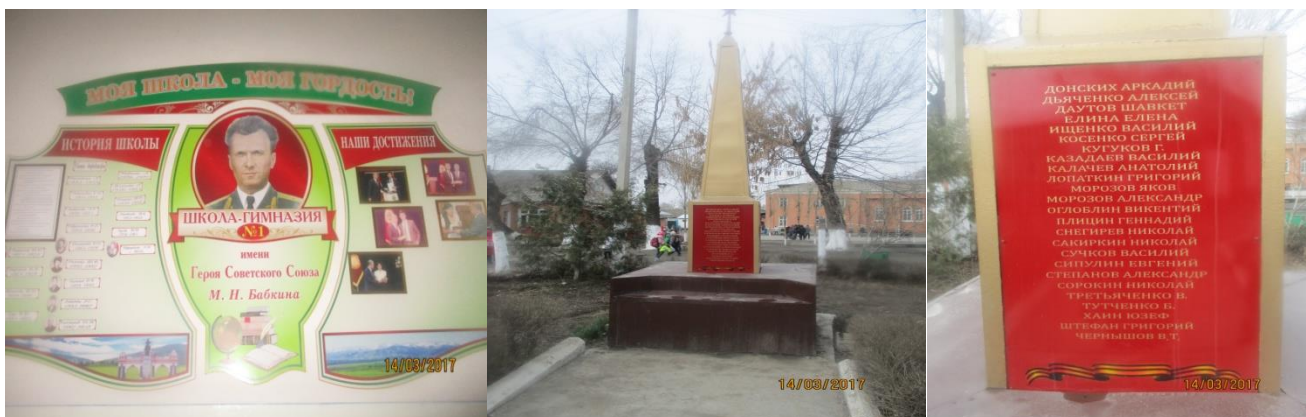
Пříлоhy

Пříлоha č. 1. Административní dělení Kyrgyzské republiky

Zdroj: http://www.200stran.ru/maps_group2_item883.html.

Пříлоha č. 2. „Den Afghánců“ ve střední škole a gymnáziu №1 M. N. Babkina

Zdroj: Fotografie z terénního výzkumu z období leden – duben 2017.

Příloha č. 3. Setkání studentů školy s veterány - „Afghánci“ (2012)

Zdroj: Z vlastní sbírky fotografií školy-gymnázia №1 M. N. Babkina.

Příloha č. 4. Oslava „Dne Afghánců“ organizovaná učiteli a studenty střední školy a gymnázia №1 M. N. Babkina (2014)

gymnázia №1 M. N. Babkina.

Zdroj: Z vlastní sbírky fotografií školy-

Příloha č. 5. Příloha č. Oslava 72. výročí „Dne vítězství“ v Kyrgyzstánu

Pochod Nesmrtelného pluku v Biškeku 2017)³⁵²

720 studentů středních a vysokých škol na Náměstí Vítězství tančí Květnový valčík (Valčík vítězství)

Zdroj: <https://www.ru.sputnik.kg/society/20170509/1033279680/zriteli-ahnuli-na-ploshchadi-pobedy-zakruzhilis-v-valse-720-par.html>

³⁵² Letos se Pochodu v Biškeku účastnilo do 50 000 lidí. *Бабушка и селфи – лучшие кадры с шествия Бессмертного полка в Бишкеке*. In: Sputnik, [online], [cit. 2017-05-22]. Dostupné z: <https://www.ru.sputnik.kg/photo/20170509/1033284041/kadry-s-akcii-bessmertnyj-polk.html>. Zdroj fotografií - tamtéž.

Kynologové na ulicích Biškeku ke Dni Vítězství

Zdroj:

<https://www.ru.sputnik.kg/society/20170509/1033268875/kak-kyrgyzstancy-prazdnuyut-den-pobedy-tekstovaya-translyaciya.html>.

Příloha č. 6. Pochod Nesmrtelného pluku v Oši a oslava Dne Vítězství³⁵³

³⁵³ Oškého Pochodu se zúčastnilo do 3 000 lidí, z nich 15 válečných veteránů a 34 veteránů socialistické práce. V roce 2016 počet bydlících v Oši válečných veteránů nepřesahoval 20 osob z 820 veteránů po celé republice. Poslední držitel titulu Hrdina Sovětského svazu, který se narodil v Kyrgyzstánu, byla vojenský letec Evdokija Pasko, která zemřela 23. ledna 2017. Z města Oš na frontu odešli bojovat 14 000 Ošanů, z nichž 3 000 padlých.

Кыргызстанцы празднуют День Победы - что происходит прямо сейчас. In: Sputnik, [online], [cit. 2017-05-22]. Dostupné z: <https://www.ru.sputnik.kg/society/20170509/1033268875/kak-kyrgyzstancy-prazdnuyut-den-pobedy-tekstovaya-translyaciya.html>; *Фото - В городе Ош осталось всего 20 ветеранов Великой Отечественной войны.* In: Turmush, [online], [cit. 2017-05-23]. Dostupné z: <http://www.turmush.kg/ru/news:293909>; МОКРЕНКО, А., *Последний Герой Советского Союза, родившаяся в Кыргызстане, Евдокия Пасько умерла.* In: ИА «24.kg», [online], [cit. 2017-05-23]. Dostupné

z: https://www.24.kg/velikaja_pobeda/44271_posledniy_geroy_sovetskogo_soyuza_rodivshayasya_v_kyrgyzstane_evdokiya_pasko_umerla/; ШАМШИЕВ, С., *В Кыргызстане осталось всего 820 ветеранов Великой Отечественной войны.* In: ИА «24.kg», [online], [cit. 2017-05-23]. Dostupné z: https://www.24.kg/velikaja_pobeda/31630_v_kyrgyzstane_ostalos_vsego_820_veteranov_velikoy_otchestvennoy_voynyi/; informace o průběhu oslav Dne Vítězství je pokrytá press službou při magistrátu města Džalal-Abad;

В Оше День Победы отметили военным парадом и солдатской кашей. In: Вечерний Бишкек, [online], [cit. 2017-05-31]. Dostupné

z: http://www.vb.kg/doc/188155_v_oshe_den_pobedy_otmetili_voennym_paradom_i_soldatskoy_kashey.html.

Příloha č. 7. Pochod Nesmrtelného pluku v Naryně, 2017

Zdroj:
<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=1286919251405065&set=pcb.1286919304738393&type=3&theater>;
<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=1286919261405064&set=pcb.1286919304738393&type=3&theater>;
<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=1286919254738398&set=pcb.1286919304738393&type=3&theater>

Příloha č. 8. Zahájení Druhých Světových nomadských her 2016 (DSNH)

Zdroj: <http://www.worldnomadgames.com/ru/galleries/?page=4&gallery=Tseremoniia-otkrytiia-Vsemirnykh-Igr-Kochevnikov-2016-foto-S-Dosaliev>.

Příloha č. 9. Sportovními dobrovolnicemi se mohl stát kterýkoliv občan Kyrgyzské republiky

Zdroj: <http://www.worldnomadgames.com/ru/galleries/?page=4&gallery=Tseremoniia-otkrytiia-VIK-2016-foto-R-Iliasov>.

Příloha č. 10. Etnoměstěko Kyrčyn z 288 jurt ze všech oblastí Kyrgyzstánu včetně měst Biškek a Oš

Zdroj: <http://www.asiarussia.ru/news/13466>.

Příloha č. 11. Hana Kotinová během hry mankala

Zdroj: <http://www.worldnomadgames.com/ru/galleries/?gallery=Sorevnovaniia-po-mangale-foto-V-Kim>.

Пříloha č. 12. Charitativní veletrh diplomatických zastupitelstev v Biškeku

Zdroj:

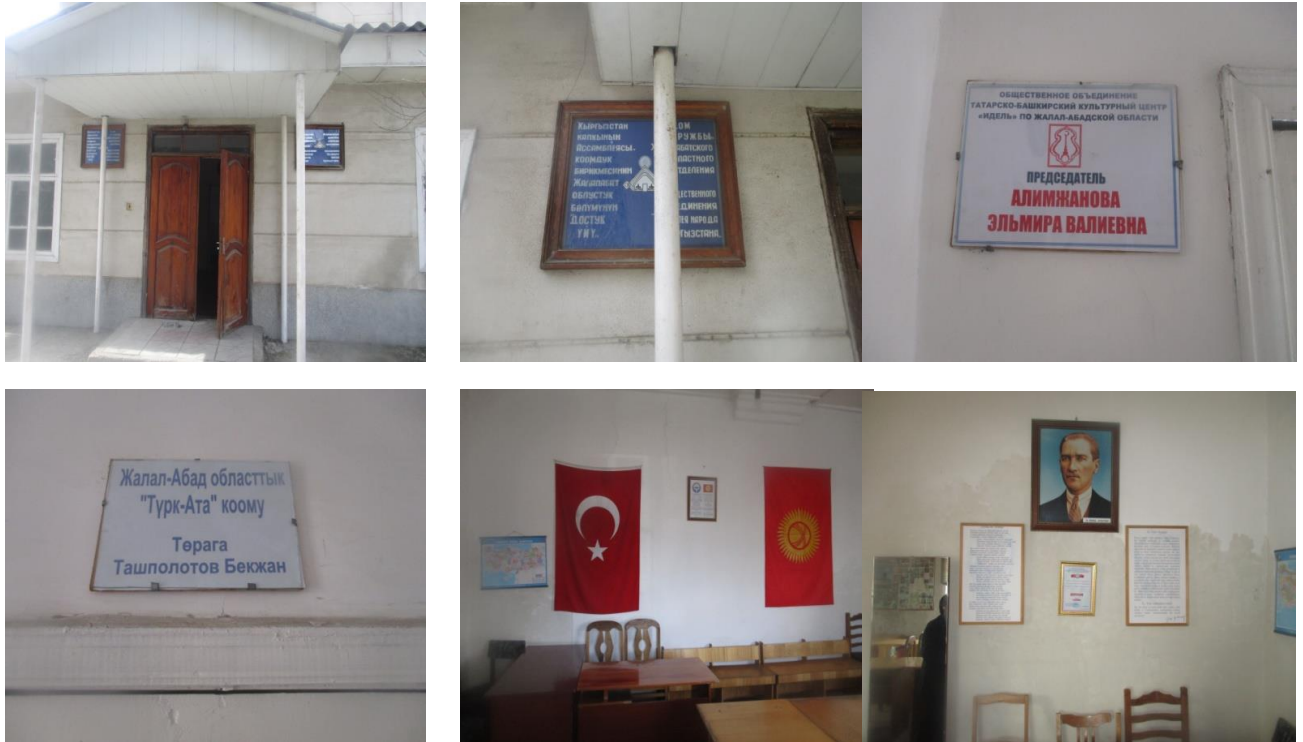
<https://www.ru.sputnik.kg/culture/20170321/1032393278/diplomaticeskaya-yarmarka-v-bishkeke.html>

Пříloha č. 13. Sídliště Oškého regionálního oddělení SNK a kanceláře místních etnických spolků

Zdroj: Fotografie z terénního výzkumu

Пříloha č. 14. Sídliště Džalal- Abadského regionálního oddělení SNK a kanceláře místních etnických spolků

Zdroj: Fotografie z terénního výzkumu

Пříloha č. 15. Fotografie etnických spolků Džalal-Abadské oblasti

Regionální německé národně-kulturní centrum *Хоффнунг*

Zdroj: Fotografie z terénního výzkumu

Spolek etnických Turků *Астурк*

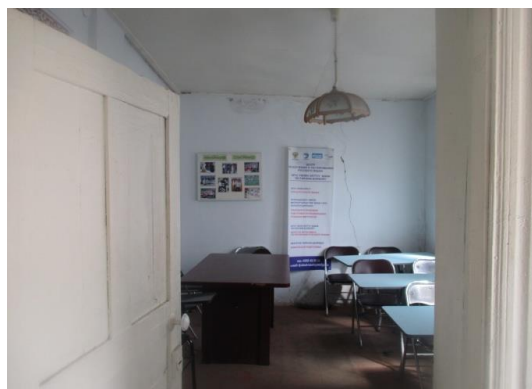

Tataro-baškirské kulturní centrum *Идель*

Zdroj: Fotografie z terénního výzkumu

Příloha č. 16. Slovanská (ruská) diaspora, která se nachází vedle SNK v jiné budově

Zdroj: Fotografie z terénního výzkumu

Příloha č. 17. Pravoslavní církev a mešita ve městě Džalal-Abad

Zdroj: Fotografie z terénního výzkumu

Příloha č. 18. Dětská hudební soutěž v rámci Roku mravnosti, výchovy a kultury v Oši, které se zúčastnily děti různé etnické příslušností

Zdroj: Fotografie z terénního výzkumu

Příloha č. 19. Ošské a džalal-abadské uzbecké dívky a ženy dnes

Zdroj: Fotografie z terénního výzkumu

Příloha č. 20. Uzbecké učitelky uzbecké střední školy

Příloha č. 21. Uzbecká cukrářka

Zdroj: Fotografie z terénního výzkumu

Příloha č. 22. Uzbecké (smíšené) učitelky ruské střední školy

Zdroj: Fotografie z terénního výzkumu

Příloha č. 23. Muslimky na městském tržiště

Příloha č. 24. Uzbecké dívky v Oši

Zdroj: Fotografie z terénního výzkumu

Příloha č. 25. Kyrgyzští a uzbeckí středoškoláci v uzbeckých kostýmech

Zdroj: Fotografie z terénního výzkumu

Příloha č. 26. Přeměny uzbeckých žen a Uzbekistánu očima Maxa Pensona

Zdroj: <http://www.fergananews.com/articles/5823>.

Sportovkyně

Zdroj: <http://www.maxpenson.com/gallery?page=17#go>

Turkmeni-kolchozníci při vykopání aryku   **Turkmenky v národním kroji**   **Turkmenský chovatel koní**

Kyrgyzská jurta

Zdroj: <http://www.maxpenson.com/show?page=1&lbid=&id=2520>.

Tamara Hanum (30. leta 20. století)

Zdroj: <http://www.kino-teatr.ru/teatr/activist/m/301783/bio/>.

Пříloha č. 27. Obyvatelstvo Kirgizské autonomní oblasti (městské a venkovské obyvatelstvo)

НАСЕЛЕНИЕ КИРГИЗСКОЙ АВТОНОМНОЙ ОБЛАСТИ ГОРОДСКОЕ И СЕЛЬСКОЕ /в абсолютных числах/										
п/п	ОКРУГА:	ГОРОДСКОЕ			СЕЛЬСКОЕ			ВСЕГО		
		Мужчин	Женщин	Всего	Мужчин	Женщин	Всего	Мужчин	Женщин	Всего
1.	Пишпекский	23934	23301	47235	108853	100479	209332	132787	123780	256567
2.	Караколо-Нарынский	7016	6720	13736	93392	88487	181879	100408	95202	195610
3.	Джалыль-Абадский	3674	3326	7000	70998	58669	129667	74672	62195	136867
4.	Ошский	7840	7487	15327	103693	86989	190682	111533	94476	206009
	ПО ОБЛАСТИ:	42464	40834	83298	376936	334819	711755	419400	375653	795053

НАСЕЛЕНИЕ КИРГИЗСКОЙ АВТОНОМНОЙ ОБЛАСТИ ГОРОДСКОЕ И СЕЛЬСКОЕ /в процентах/										
п/п	ОКРУГА:	ГОРОДСКОЕ			СЕЛЬСКОЕ			ВСЕГО		
		Мужчин	Женщин	Всего	Мужчин	Женщин	Всего	Мужчин	Женщин	Всего
1.	Пишпекский	50,67	49,33	100	52,0	48,0	100	51,76	48,24	100
2.	Караколо-Нарынский	51,08	48,92	100	51,35	48,65	100	51,33	48,67	100
3.	Джалыль-Абадский	52,49	47,51	100	54,67	45,33	100	54,56	45,44	100
4.	Ошский	51,15	48,85	100	54,38	45,62	100	54,14	45,86	100
	ПО ОБЛАСТИ:	50,98	49,02	100	52,96	47,04	100	52,75	47,25	100

11/04/2016

Zdroj: Fotografie z terénního výzkumu

Пříloha č. 28. Národnostní složení obyvatelstva Kirgizské autonomní oblasti ke dni 1. ledna 1926

**Национальный состав
КИРГИЗСКОЙ АВТОНОМНОЙ ОБЛАСТИ
/в абсолютных числах/ 1 января 1926г.**

п/п	Наименование округов	Н а ц и о н а л и с т ы						Всего населения
		Кыргызы	Казаки	Узбеки и сарты	Кипчаки	Русские	Прочие	
1.	Пишпекский	114815	11930	10724	-	106270	12828	256567
2.	Караколо-Нарынский	140489	3658	4479	-	41586	5398	195610
3.	Джалаль-Абадский	98177	-	29344	889	5775	2682	136867
4.	Ошский	123708	-	73359	-	4471	4471	206009
ПО ОБЛАСТИ:		477189	15588	117906	889	158102	25379	795053

**Национальный состав
КИРГИЗСКОЙ АВТОНОМНОЙ ОБЛАСТИ
/в процентах/**

п/п	ОКРУГА:	Кыргызы	Казаки	Узбеки и сарты	Кипчаки	Русские	Прочие	Всего населения
1.	Пишпекский	44,75	4,65	4,18	-	41,42	5,0	100
2.	Караколо-Нарынский	71,82	1,87	2,29	-	21,26	2,76	100
3.	Джалаль-Абадский	71,73	-	21,44	0,65	4,22	1,96	100
4.	Ошский	60,05	-	35,61	-	2,17	2,17	100
ПО ОБЛАСТИ:		60,02	1,96	14,83	0,11	19,89	3,19	100

11/04/2016

Zdroj: Fotografie z terénního výzkumu

Пříloha č. 29. Změny v počtech jednotlivých národností na obyvatelstvu Ošské oblasti

1959 г., 1970 г. - постоянное население
1979 г. - постоянное население

ИЗМЕНЕНИЕ ЧИСЛЕННОСТИ ОСНОВНЫХ НАЦИОНАЛЬНОСТЕЙ

	Число лиц		В процентах и итогу					1979 г. в процентах	
	1959 г.	1970 г.	1959 г.	1970 г.	1979 г.	1959 г.	1970 г.		
Городское и сельское население	827131	1163270	1458308	100	100	100	176,3	125,4	
в том числе:									
кыргызы	378775	590583	795659	45,8	50,8	54,6	210,1	134,7	
русские	115868	135162	130395	14,0	11,6	8,9	112,5	96,5	
украинцы	26875	22589	19695	3,2	1,9	1,4	73,3	87,2	
узбеки	202208	309905	399246	24,5	26,6	27,4	197,4	128,8	
казахи	2946	2089	2246	0,4	0,2	0,1	76,2	107,6	
азербайджанцы	6125	5214	7092	0,7	0,4	0,5	115,8	136,0	
таджики	14044	20156	22052	1,7	1,7	1,5	167,0	109,7	
татары	36550	40786	40336	4,4	3,5	2,8	110,4	98,9	
дунгане	557	579	558	0,1	0,1	0,0	100,2	96,4	
немцы	4977	5417	5878	0,6	0,5	0,4	118,1	108,5	
уйгуры	5912	7751	7760	0,7	0,7	0,5	131,6	100,4	
другие национальности и народности	32294	23039	27371	3,9	2,0	1,9	84,8	118,8	
Городское население	265875	352356	428432	100	100	100	161,1	121,6	
в том числе:									
кыргызы	30187	56401	98913	11,3	16,0	23,1	в 3,3 раза	175,4	
русские	91769	114067	114878	34,5	32,4	26,8	125,2	100,7	
украинцы	15312	15465	15457	5,8	4,4	3,6	101,0	99,9	
узбеки	70372	105312	135469	26,5	29,9	31,6	136,5	128,5	
казахи	1903	1871	1653	0,7	0,5	0,4	132,5	128,5	

21/04/2016

Zdroj: Fotografie z terénního výzkumu

Пříloha č. 30. Změny počtů jednotlivých národností na obyvatelstvu Ošské oblasti (pokračování)

Таблица 28 (продолжение)

	Число лиц			В процентах и итогу			1979 г. в процентах	
	1959 г.	1970 г.	1979 г.	1959 г.	1970 г.	1979 г.	к 1959 г.	к 1970 г.
Азербайджанцы	553	1079	1656	0.2	0.3	0.4	в 3 раза	153.5
Таджики	3605	5025	5673	1.4	1.4	1.3		112.9
Татары	29775	34048	34378	11.2	9.7	8.0		101.0
Дунгане	61	131	152	0.0	0.0	0.0	в 2,5 р	116.0
Немцы	3999	4002	4581	1.5	1.1	1.1		114.5
Уйгуры	1269	1752	2009	0.5	0.5	0.5		114.7
Другие национальности и народности	17100	13483	13613	6.4	3.8	3.2		101.0
Сельское население	561256	810914	1029876	100	100	100		183.5
в том числе:								
Киргизы	348618	534182	696746	62.1	65.9	67.7		130.4
Русские	24099	21075	15517	4.3	2.6	1.5		73.6
Украинцы	11563	7124	4238	2.0	0.8	0.4		69.5
Узбеки	131836	204593	263777	23.5	25.2	25.6	в 2 р	128.9
Казахи	1043	518	593	0.2	0.1	0.1		114.5
Азербайджанцы	5572	4135	5436	1.0	0.5	0.5		97.6
Таджики	10439	15131	16379	1.9	1.9	1.6		156.9
Татары	6775	6738	5958	1.2	0.8	0.6		87.9
Дунгане	496	448	406	0.1	0.1	0.0		81.9
Немцы	978	1415	1297	0.2	0.2	0.1		132.6
Уйгуры	4643	5999	5771	0.8	0.7	0.6		124.3
Другие национальности и народности	15194	9556	13758	2.7	1.2	1.3		90.2

21/04/2016

Zdroj: Fotografie z terénního výzkumu

Пříloha č. 31. Změny v počtech městského a venkovského obyvatelstva

ИЗМЕНЕНИЕ ЧИСЛЕННОСТИ НАСЕЛЕНИЯ

	Численность населения (в тыс.)			В % ко всему населению	
	Все население	в том числе городское	сельское	городское население	сельское население
1959 год					
Наличное население	827.1	265.9	561.3	32.1	67.9
Постоянное население	826.2	264.8	561.4	32.0	68.0
1970 год					
Наличное население	1163.3	352.4	810.9	30.3	69.7
Постоянное население	1163.6	351.7	811.9	30.2	69.8
1979 год					
Наличное население	1459.1	434.3	1024.8	29.8	70.2
Постоянное население	1458.3	428.4	1029.9	29.4	70.6
1980 год (оценка)					
Наличное население	1484.8	440.2	1044.6	29.6	70.4
1981 год (оценка)					
Наличное население	1518.5	450.2	1068.3	29.6	70.4

21/04/2016

Zdroj: Fotografie z terénního výzkumu

**Пříloha č. 32. Seznam vedoucích tajemníků džалал-абадского okresního výбору a
městské administrace od roku 1927 до roku 2014**

СПИСОК ПРЕДСЕДАТЕЛЕЙ ЖАЛАЛ-АБАДСКОГО ГОРИСПОЛКОМА
СОВЕТА НАРОДНЫХ ДЕПУТАТОВ И ЖАЛАЛ-АБАДСКОЙ
ГОРОДСКОЙ ГОСАДМИНИСТРАЦИИ

1927-1928 гг.	– МАДАМИН ХОДЖАЕВ
1929 г.	– ЛАНОВЕНКО А.Н.
1930-1931 гг.	– МАХМУДАЛИЕВ
1932-1933 гг.	– АБДУКАДЫРОВ
1934 г.	– БАБАНАЗАРОВ
1935-1936 гг.	– БИККУЗИН
1937 г.	– САТЫБАЛДИЕВ
1938 г.	– ПЕТРОВ
1939 г.	– МАТВЕЕВА
1940 г.	– ЛЯПУНОВ
ФЕВРАЛЬ 1941 г.-ЯНВАРЬ 1943 г.	– АРЫСТАНОВ А.
1943-1946 гг.	– СИНИЦЫН И.Е.
1946-1951 гг.	– СЕЙИТБЕКОВ Х.
1951-1953 гг.	– ХУДАЙБЕРГЕНОВА С.С.
1953-1955 гг.	– АЛЫМКУЛОВ Б.
1955-1963 гг.	– БАЗАРБАЕВ Г.Б.
1963-1965 гг.	– УМУРЗАКОВ Ш.
1965-1967 гг.	– БЕКТЕМИРОВ М.А.
1967-1968 гг.	– САКЕНОВА М.С.
1968-1977 гг.	– АЛДАШЕВА Ш.Б.
1977-1985 гг.	– ИСАКУЛОВ М.
1985-1987 гг.	– ЖУРАЕВ Б.
1987-1990 гг.	– САБЫРОВ Р.С.
1990-1996 гг.	– ИСМАНОВ К.М.
03.04.1996 г.-03.12.1996 г.	– АБДУРЕХМЕНОВА А.
1996-2001 гг.	– КЕНЕНБАЕВ Б.О.
2001-2004 гг.	– ЖУМАБЕКОВ Б.Ж.
2004-2005 гг.	– ШАРШЕНАЛИЕВ Ө.А.
2005-2006 гг.	– АЙСАРИЕВ И.А.
2006-2008 гг.	– МАМАСАЛИЕВ Д.М.
2008-2010 гг.	– АКАМБАЕВ Т.А.
2010-2011 гг.	– ЖЕНБЕКОВ М.Б.
05.07.2011 г.-27.08.2011 г.	– ТУРАТОВ А.А.
2011-2012 гг.	– АДЫЛОВ Б.А.
2013-2014 гг.	– АРАПБАЕВ М.
2014 г.-	– АВАЗОВ С.А.

11/04/2016

Пříloha č. 33. Počet obyvatelstva města Džalal-Abad

**Население
г. Джалал-Абада
по итогам переписей**

Годы	Кол-во человек
1986г.	2713
1917г.	5251
1926г.	9657
1931г.	9700
1939г.	14961
1941г.	22000
1959г.	30721
1965г.	39500
1970г.	44300
1973г.	48600
1979г.	55369
1985г.	65300
1991г.	79712
2002г.	83373
2003г.	82600
2008г.	87600

23/03/2016